

T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

KÜTÜB-İ SİTTE ÇERÇEVESİNDE EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER
(Yüksek Lisans Tezi)

HASAN AYYILDIZ

RİZE-2012

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**KÜTÜB-İ SİTTE ÇERÇEVESİNDE EŞLER ARASINDAKİ
İLİŞKİLER**
(Yüksek Lisans Tezi)

Hasan AYYILDIZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yavuz KÖKTAŞ

RİZE-2012

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**KÜTÜB-İ SİTTE ÇERÇEVESİNDE EŞLER ARASINDAKİ
İLİŞKİLER**
(Yüksek Lisans Tezi)

Hasan AYYILDIZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yavuz KÖKTAŞ

Tez Savunma Tarihi
05/07/2012

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Başkan : Prof. Dr. Yavuz KÖKTAŞ

Üye : Doç. Dr. Hüseyin KARAMAN

Üye : Doç. Dr. Şevket TOPAL

İmza

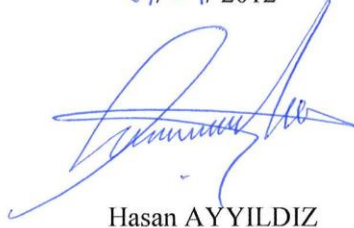
Enstitü Müdürü

/ / 2012
Onay Tarihi

**RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu tezi bilimsel metotlara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak hazırlayıp sunduğumu, tezde bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve sonuçları belirttiğimi ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

05/07/2012

Hasan AYYILDIZ

ÖN SÖZ

Yüce Allah kainatta her şeyi erkek ve dişi olarak çift yaratmıştır. İnsan da bu düstur gereği erkek ve dişi olarak yaratılmıştır. Yüce Yaratıcı, yaratmış olduğu bu erkek ve dişinin nikah ile beraber olmasını, böylece de neslin devamını ve meşru bir şekilde çoğalmanın sağlanmasını emretmiştir. Allah kadına ve erkeğe birtakım sorumluluklar yüklemiş, gerek eşlerin birbirlerine nasıl davranması gerektiği konusunda, gerekse aile içi ilişkilerde dikkat edilmesi gereken ilkeler hususunda ayetleriyle yol göstermiş, konunun detaylarını Hz. Peygamber'in sünnetiyle en ince ayrıntısına kadar bizlere bildirmiştir.

İnsan toplumsal bir varlık olup, hayatını ancak toplum içerisinde devam ettirebilir. Toplumsal hayatın sağlam temellere dayanması için aile kurumunun sağlam olması kaçınılmazdır. Evlenmeyi teşvik eden, bunun yanında aile hayatının düzenli ve sağlıklı olarak yürümesi için köklü prensipler getiren ayet-i kerimeler ve Peygamberimiz (s.a.v) in tavsiyeleri mutlu bir aile yuvasını işaret etmektedirler.

Şu bilinmektedir ki; toplumu oluşturan aile, sağlıklı bireylerden oluşuyorsa, o toplum buna paralel olarak daha yaşanabilir ve sağlam temellere dayanacaktır. Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmada ailenin temelini oluşturan eşlerin Hz. Peygamber'in hadisleri çerçevesinde ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini tespit etmeye çalıştık. Bu çalışmayı oluştururken de İslam alimlerince Kur'an'dan sonra en makbul kaynak olarak kabul edilen Kütüb-i Sitte hadislerinden yararlandık. Dolayısıyla çalışmamızı Kütüb-i Sitte hadisleriyle sınırlı tuttuk. Burada bir sınırlamaya daha vurgu yapmak gerekirken; o da başlıkta kullandığımız "eşler" ile karı-kocanın kastedildiğidir. Zira günümüzde "eşleri" hukuki anlamı dışında daha geniş olarak kullananlar da vardır.

İki bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde eşlerin birbirleriyle olan ilişkileri ele alınmıştır. Bu ilişkiler de; ibadet hayatı, cinsel hayat, sosyal hayat, eşler arasındaki psikolojik meseleler, adab ve eşler arasındaki anlaşmazlıklar şeklinde alt başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, eşlerin birbirleri üzerindeki hakları incelenmiştir. Bu bağlamda; kadının kocası üzerindeki hakları ve kocanın karısı üzerindeki hakları iki ana başlık halinde ele alınmıştır.

Çalışmamızda temel kaynak olarak hadis şerhlerinden yararlanılmıştır. Konuyla bağlantıları çerçevesinde pek çok hadis şerhi incelenmiştir. Hadis şerhlerinin yanında konumuzla alakalı çağdaş eserlerden de yararlanılmıştır.

Konumuzla ilgili olarak mezheplerin görüşleri ve hükümlerinden bahsedilmiştir. Ancak çalışmamızın temelini hadis şerhleri oluşturduğundan, bahsedilen görüş ve hükümler mezheplerin nihai görüşleri olmayıp, hadis şerhlerinde geçen görüş ve hükümlerdir. Biz sadece hadisi açıklayıcı olması bakımından mezheplerin görüşlerine başvurduk.

Çalışmamızın karı koca ilişkilerinin sağlıklı ve mutlu bir şekilde yürümesi ve aile yuvalarındaki huzurun devamına bir nebze de olsa katkı sağlayacağı ümidini taşımaktayız. Konunun seçiminden itibaren bu çalışmanın hazırlanmasında tenkit ve değerlendirmeleriyle bana yön veren danışman hocam Prof. Dr. Yavuz KÖKTAŞ'a şükranlarımı arz ederim. Çalışmamın her aşamasında bilfiil ilgilenen, bu konuda sa'y-u gayretini esirgemeyen sevgili eşime ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim. Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

Hasan AYYILDIZ

RİZE-2012

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖN SÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VI

BİRİNCİ BÖLÜM

İBADET, ADAB, PSİKOLOJİ, ANLAŞMAZLIKLAR, CİNSEL VE SOSYAL HAYATLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1.1. İBADETLERLE İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ

İLİŞKİLER.....1

- 1.1.1. Kadının Kocasından Mescide Gitmek İçin İzin İstemesi..... 1
- 1.1.2. Kadının Kocasına Sadaka Vermesi 6
- 1.1.3. Hayızlı Kadının İbadet Yapan Kocasının Yanında Bulunması..... 8
- 1.1.4. Abdestli İken Kocanın Karısına Dokunmasının Abdesti Bozup
Bozmayacağı Meselesi 9
- 1.1.5. Kadının Namaz Kılan Kocasının Önünde Durması 11
- 1.1.6. Eşlerin Birbirini Gece Namazı İçin Uyandırması 14
- 1.1.7. Allah Rızasını Umarak Eşin Ağzına Lokma Koyma 18
- 1.1.8. Oruç İbadeti Esnasında Karı Koca İlişkileri 21
 - 1.1.8.1. Oruçlu İken Eşlerin Birbirini Öpmesi ve Mübaşeretinde Bulunmaları 21
 - 1.1.8.2. Oruçluyken Cinsi Münasebetin Yasaklığı Ve Keffâreti 25

1.2. CİNSEL HAYATLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ

İLİŞKİLER.....30

- 1.2.1. Hayızlı Kadınlı Cinsel Münasebetin Yasak Olması 30
- 1.2.2. Hayızlı Kadına Yaklaşma 32
- 1.2.3. Hayızlı Kadınlı Cinsel Münasebetinde Keffâretin Miktarı 36

1.2.4. Hayızlı Kadının Murdar Kabul Edilmemesi	39
1.2.4.1. Hayızlı Kadının Eşinin Saçını Taraması, Yıkaması.....	40
1.2.4.2. Hayızlı Kadının Kocasına Mescidde Birşey Vermesi.....	41
1.2.4.3. Hayızlı Kadınla Beraber Aynı Yerden Yemek, İçmek	42
1.2.4.4. Hayızlı Kadının Kucağına Yaslanıp Kuran Okuma.....	44
1.2.5. Cinsi Münasebetin Tekrarlanmasının Adabı.....	45
1.2.6. Eşlerin Cinsi Münasebet Sonrası Aynı Kabtan Yıkanması.....	48
1.2.7. Cinsi Münasebet Esnasında Söylenecek Dua	51
1.2.8. Emzikli Kadınla Cinsel Münasebet.....	53
1.2.9. Azlin Hükümü.....	54
1.3. SOSYAL HAYATLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ	
İLİŞKİLER.....	59
1.3.1. Kadının Tek Başına Yolculuğu	59
1.3.2. Kocasını Ölen Kadının Topluma Katılması	63
1.3.3. Karı Kocanın Birlikte Eğlenceye Katılmaları	67
1.3.4. Karı Kocanın Beraber Spor Yapması.....	70
1.3.5. Eşlerin Birbirine Karşı Sorumlu Olması	70
1.4. EŞLER ARASINDAKİ PSİKOLOJİK MESELELER.....	73
1.4.1. Eşlerin Kocayı Bunaltmaması.....	73
1.4.2. Eşlerin Kocayı Kıskanması	75
1.4.3. Olmayan Şeyle Gösteriş Yapma	79
1.4.4. Su-i Zannı Önleme Düşüncesi	80
1.4.5. Kadının Kocasına İhanet Etmemesi	83
1.4.6. Kadının Güzel Huyunu Keşfetme	86
1.5. ADABLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ	
İLİŞKİLER	88
1.5.1. Gece Aile Yuvasına Girme	88
1.5.2. Eşler Arasında Sulh.....	91
1.5.3. Kocanın, Ailesine Hizmet Etmesi	95
1.5.4. Kadının Kocasına Koku Sürmesi.....	97

1.6. ANLAŞMAZLIKLARLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER	100
1.6.1. Kocanın Karısına Yaklaşmamaya Yemin Etmesi	100
1.6.2. Kadının Kocasını Boşamak İstemesi	104
1.6.3. Karı Kocanın Lanetleşmesi	108
İKİNCİ BÖLÜM	
EŞLERİN BİRBİRLERİ ÜZERİNDEKİ HAKLARI	
2.1. KADININ KOCASI ÜZERİNDEKİ HAKLARI	113
2.1.1. Nafile Namaz Kılarak Kadının Haklarına Engel Olunmaması	113
2.1.2. Sırları Muhafaza Etmek	116
2.1.3. Hayız Esnasında Rızası Olmadan Boşanmama Hakkı.....	118
2.1.4. Kendiyle Eşleri Arasında Adalet.....	121
2.1.5. Nafaka Hakkı	123
2.1.6. Mehir Hakkı	125
2.1.7. Kocanın Karısına Hayır İle Muamele Etmesi	128
2.2. KOCANIN KARISI ÜZERİNDEKİ HAKLARI	132
2.2.1. Kocanın İzni Olmadan Hanımın Oruç Tutmaması	132
2.2.2. Kadının Kocasını Razi Etmesi	134
2.2.3. Kadının Kocasına İtaati	138
2.2.4. İtaatsiz Kadının Cezası.....	142
2.2.5. Kadının Kocasının Malını Koruması	148
SONUÇ	155
KAYNAKÇA	156
ÖZET	162
ABSTRACT.....	163
ÖZ GEÇMİŞ	164

KISALTMALAR

a.c	:Azze ve Celle
a.e	:Aynı eser
a.g.e.	:Adı geçen eser
b.	:Bin, ibn
bkz.	:Bakınız
bt.	:Binti
C	:Cilt
DİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB.	:Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
h.	:Hicrî
m	:Miladi
Hz.	:Hazreti
v.	:vefatı, vefat tarihi
İSAV.	:İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Yayınları
İFAV.	:Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
r.a	:Radiyahallahu Anh
r.anha	:Radiyahallahu Anha
S	:Sayı
s.	:Sayfa
ss.	:sayfadan sayfaya
s.a.v	:Sallahuhu Aleyhi Vesellem
TDV.	: Türkiye Diyânet Vakfı
ts.	:Tarihsiz
vb.	:ve benzeri, ve benzerleri, ve başkası, ve başkaları

vd. :ve diğerleri
vs :ve sâire
ys. :Basım yeri yok

BİRİNCİ BÖLÜM

İBADET, ADAB, PSİKOLOJİ, ANLAŞMAZLIKLAR, CİNSEL VE SOSYAL HAYATLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1.1. İBADETLERLE İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu konuyu; kadının kocasından mescide gitmek için izin istemesi, kadının kocasına sadaka vermesi, kadının hayız halinde iken ibadet yapan kocasının yanında bulunması, erkeğin kadına dokunmasının abdesti bozup bozmayacağı meselesi, kadının namaz kılan kocasının önünde durması, eşlerin birbirini gece namazı için uyarması, kocanın Allah rızasını umarak eşinin ağzına lokma koyması, oruçlu iken eşlerin birbirini öpmesi ve mübaşeretle bulunmaları, oruçlu iken cinsi münasebetin yasaklığı ve Keffâreti alt başlıklarına ayırarak ele alacağım.

1.1.1. Kadının Kocasından Mescide Gitmek İçin İzin İstemesi

Mescide giderken kadının kocasından izin almasıyla alakalı olarak Kütüb-i Sitte'de, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Mes'ûd ve Ebû Hureyre'den gelen rivayetler mevcuttur. Bu konuyla ilgili rivayetler şu şekildedir: Abdullah b. Ömer (r.a), Resûlullah (s.a.v)'in: "Birinizin hanımı mescide gitmek için izin talep ederse ona mani olmasın (izin versin)" dediğini haber vermişti. Bilal b. Abdillâh: "Allah'a yemin olsun biz onlara mani olacağız!" dedi. Bunun üzerine Abdullah (r.a), ona yaklaşıp öyle hakaretâmiz söz sarfetti ki, böylesini hiç işitmedim. Sonra şunu ekledi: "Ben sana Resûlullah (s.a.v)'den haber veriyorum; sen ise durmuş, "vallahi mani olacağız" diyorsun!"¹

Yine Abdullah b. Ömer'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle

¹ Buhârî, Cum'a 12, Ezan 162-166, Nikah 116; Müslim, Salât 134; Ebu Dâvûd, Salât 53; Tirmizî, Salât 400; İbn Mace, Mukaddime 2.

buyurdu: “Birinizin karısı camiye gitmek için izin isterse, ona mani olmayın!”² Bu konuyla alakalı bazı rivayetlerde ‘geceleyin’ ibaresi vardır.³

Yukarıda geçen hadislerde erkeklerin kadınlara mescide gitme hususunda engel olmamaları özellikle vurgulanmaktadır. Hz. Peygamber zamanında kadınların camiye gittikleri, Cuma ve Bayram namazlarına katıldıkları bilinmektedir. Hatta camiye gitme konusunda kadınlar son derece istekliydi. Bu konuda Atike bt. Zeyd b. Amr konumuza ışık tutmaktadır. Hz. Ömer Atike’ye evlilik teklif eder. Atike evlilik teklifini kendisini dövmemesi ve mescide gitmesini engellememesi şartıyla kabul eder. Hz. Ömer bu şartları istemeyerek de olsa kabul eder. Atike Hz. Ömer’le evlendikten sonra namazlarını mescitte cemaatle kılar. Hatta Hz. Ömer hilafetinin sonunda vurulurken bile Atike orada bulunuyordu.⁴

Yine Hz. Peygamberin kadınlar için mescitte özel bir kapı tahsis etmesi,⁵ cemaatteki kadınların durumuna göre namazı kısaltıp uzatması⁶ gibi rivayetler de kadınların cemaate iştirak ettikleri bilgisini te’yid etmektedir.

“Buna rağmen bu konu tarih boyunca İslâm uleması arasında tartışılmıştır. Hatta bu tartışma, hadîste de görüldüğü gibi sahabe döneminde başlamıştır. Fitne ve fesada yol açacağı gerekçesiyle kadınların camiye gitmeleri genelde mekruh telakki edilmiştir.”⁷

Bu bağlamda hadislerdeki farklı durumların temel kaynağı fitne endişesi olmuştur. Nitekim mezhepler de bu duruma fitne yönünden yaklaşmışlardır. Ebu Hanife’ye (v. 150/767) göre sadece yaşlı kadınlar öğlen ve ikindi dışındaki namazlara çıkabilirler.⁸ Ebu Hanife hadisin zahirine göre yorum yapmıştır. Ona

² Nesaî, Mesâcid 15.

³ Buhârî, Cum’a 12; Müslim, Salât 138-139.

⁴ Ebu Abdillâh Muhammed b. Sa’d, *et-Tabakat’u’l-kübrâ*, Beyrut 1968, VIII, s. 267; Ayrıca bkz. Ali Özek, “Kur’an’da Kadına Ait Hükümler”, *Sosyal Hayatta Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, s. 63; Ali Toksarı, “Hz. Peygamber Devrinde Kadın”, *Sosyal Hayatta Kadın*, ss. 75-76.

⁵ Ebu Dâvûd, Salât 17-53.

⁶ Tirmizî, Salât 267.

⁷ S. Kemal Sandıkçı, *Camii’l-Usul Tercüme ve Şerhi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008, XVIII, s. 153.

⁸ Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü’l-kârî*, Beyrut 2001, VI, s. 224.

göre fasıklar geceleyin kendi fışklarıyla ve uykularıyla meşgul oldukları için; akşam, yatsı ve sabah vakitleri emniyetli vakitlerdir. Gündüz ise fasıklar meydanlarda oldukları için; gündüz vakitleri emniyetli değildir.⁹ Ebu Yusuf (v.182/798) ve Muhammed'e (v.h.189) göre yaşlı kadınlar bütün vakitlerde mescide gidebilirler. Çünkü onlara rağbet olmadığı için fitne endişesi yoktur. Hanefî ulemasından el-Hidaye sahibi el-Merginanî, (v.593/1197) kadınların cemaatte bulunması mekruhtur, demiştir. Hidaye şarihleri bu sözden maksadın genç kadınlar olduğunu beyan etmişlerdir.¹⁰ Şâfî' den (v.204/820) bir rivayete göre ise kadınların cemaate çıkmaları mubahtır. İmam Malik (v.179/795) ise bu ve benzeri hadislerin ihtiyar kadınlara hamledildiğini söylemiştir. Aynî (v.h.855) de bu zamanda fitne yayıldığından kadın hiçbir vakit mescide gitmemelidir, demiştir.¹¹

Hadiste geçen “kadınlarınız geceleyin namaza gitmek için sizden izin istediklerinde” ifadesiyle ilgili olarak Nevevî (v.676/1277) ve İbn Hacer (v.852/1448) şu açıklamada bulunmuşlardır: “Bu hadis göstermektedir ki, kadın evinden ancak kocasının izniyle çıkabilir. Çünkü hadiste geçen ‘izin verin’ emri kocalara yöneliktir.”¹²

İbn Dakîku'l-İd (v.702/1302) buna ek olarak; bu hükmün zayıf bir delil olan mefhûm-ı lakap yoluyla hadisten alındığını söylemiştir. Bu hükmü destekleyebilecek şöyle bir açıklama mümkündür: Erkeklerin kadınlarının dışarıya çıkmalarına engel olmaları bilinen bir şeydir. Burada Resûlullah kadınlara izin verilmesi hükmünü onların mescidlere gitmek için izin istemelerine bağlamıştır. Maksadı ise kadınların dışarı çıkmalarının caiz olduğu durumu açıklamaktır. Dolayısıyla bunun dışındaki durumlar için kadınlara engel olunması gerçeği devam edecektir.¹³

Diğer hadislere gelince; Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:“Allah'ın kadın kullarını Allah'ın

⁹ Şihâbuddin Ahmed b. Ali b. Hacer, *Fethü'l-bârî*, Riyad 2001, II, s. 445.

¹⁰ Aliyyu'bnü Ebi Bekr el-Merğînânî, *el-Hidaye şerhu bidayeti'l-mubtedi*, Mısır 1316, I, s. 57.

¹¹ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VI, ss. 224-225.

¹² İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, II, s. 409.

¹³ İbn Hacer, *a.e.*, II, s. 404.

mescidlerinden menetmeyin! Ama onlar da süslenmeden ve kokular sürünmeden gelsinler!”¹⁴

Müslim şarihi Nevevi bu konuyla alakalı hadislerle kadının mescitten men edilemeyeceğini, ancak bunun birtakım şartları olduğunu söyler. Nevevi'nin zikrettiği şartlar şunlardır:

1-Kadın süslenmemiş olmalıdır.

2-Kadın koku sürünmemiş olmalıdır.

3-Sesi duyulacak şekilde ziynet eşyası (bilezik, halhal) takmamış olmalıdır.

4- Erkeklerle karışık olmamalıdır.

5- Genç olmamalıdır.

6- Kibir alâmeti olan bir elbise giymiş olmamalıdır.

7- Yolda korkulacak bir fitne bulunmamalıdır.¹⁵

Yine Nevevi'ye göre “kadın evli ise ve bu şartlar bulunursa, onu camiden menetmek tenzihen mekruh, evli değilse haramdır.”¹⁶

Konuyla alakalı son rivayeti Abdullah b. Mes'ûd nakletmiştir. Buna göre Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Kadının, kendi odasında kıldığı namaz, evin umumi salonunda kıldığı namazdan, yatak odasında kıldığı namaz da kendi odasında kıldığı namazdan daha faziletlidir.”¹⁷

Yukarıdaki hadislerde kadınların mescitlerden menedilmemeleri vurgulanırken, bu hadiste kadınların evlerinde namaz kılmalarının daha faziletli olduğu ifade edilmektedir. Bu hadiste tesettüre en iyi büründükleri ve kendilerini en güvenli hissettikleri yer olan evlerinde ve evlerinin de yatak odalarında kadınların namazlarını kılmaları tavsiye edilmektedir. Hz. Âişe'den rivayet edilen “Resûlullah (s.a.v) kadınların bugün neler yaptıklarını görseydi Beni İsrail

¹⁴ Ebu Dâvûd, Salât 52.

¹⁵ Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref b. Mürî en-Nevevi, *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim İbni'l Haccac*, Medine 1929, IV, ss. 161-162; Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim el-Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezi şerhu Cam'i't-Tirmizî*, Kahire, ts. III, s. 161; Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak el-Azîmâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, Medine 1968, II, s. 274.

¹⁶ Nevevi, *a.g.e.*, IV, ss. 161-162.

¹⁷ Ebu Dâvûd, Salât 53.

kadınlarının men edildiği gibi, onların camiye gitmelerine mani olurdu”¹⁸ hadisi konuyu aydınlatıcı konumdadır. Bazı alimler kadınları mescitten mutlak olarak men etmek için bu hadisi delil olarak kullanmışlardır.

Fakat İbn Hacer bu hükme itiraz eder. Ona göre Hz. Âişe hükmü şarta bağlamıştır. “Resûlullah (s.a.v) görseydi men ederdi” demektedir, ancak Resûlullah (s.a.v) görmemiş ve yasaklamamıştır. Dolayısıyla hüküm devam etmektedir. Ayrıca Allah (a.c) ileride olacak olayları bildiği halde Hz. Peygambere kadınları mescitten menetmesini emretmemiştir. Onların yaptıkları şeyler mene sebebiyet verecek, sokağa, çarşıya, gitme gibi şeylerden olsaydı onları menederdi.¹⁹

Hadislerden anlaşılıyor ki; Allah Resülü kadınlara mescide gitmeleri noktasında izin vermiştir. Ancak onları mecburi tutmamıştır. Uygulama da tarih boyunca böyle olmuştur.²⁰ Dolayısıyla kadın mescide gidebilir, ancak evinde kıldığı namaz daha faziletlidir. Mübarekfuî'nin (v.h.1353) dikkat çeken bir yorumuna göre; “O dönemde kadınlar evde kılınan namazın faziletini tam olarak bilmiyorlardı. Mescitte kılınan namazın daha faziletli olduğuna inanıyorlardı. Evdeki namazın faziletini bilmiş olsalardı mescide gitmek için izin istemezlerdi.”²¹

Günümüzde kadınların evde namaz kılmalarının daha faziletli olmasının nedenleri üzerinde duran ilim adamları vardır. Bunlardan biri de M. Ali Haşimi'dir. O'na göre;

Allahın kadına rahmeti pek büyük olmuştur. Şöyle ki: Onu beş vakit farz namazı, mescitte cemaatle kılma ile mükellef tutmamıştır. Eğer mükellef tutsaydı ona çok zor bir iş yüklemiş olurdu, kadının takati de buna yetmez, namazları mescide eda etmekten aciz kalırdı. Nitekim bugün görmekteyiz ki; erkeklerin çoğu bile mescidlerde cemaate titiz bir şekilde devamdan aciz kalıyor, çoğu zaman buldukları yerde, iş yerlerinde ya da evlerinde namaz kılmak zorunda kalıyorlar. Bu, şu

¹⁸ Buharî, Ezan 162; Müslim, Salât 30; Ebu Dâvûd, Salât 53.

¹⁹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, II, s. 407.

²⁰ Yavuz Köktaş, *100 Soruda Hadis Meseleleri*, İstanbul 2011, s. 218.

²¹ Azîmâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, II, s. 274.

sebeplerdir: Kadının ev işlerinin yükü, evinin, kocasının ve çocuklarının işlerini yerine getirirken çeşitli meşguliyetleri, ona günde beş defa evden ayrılma imkanı vermez, hatta bunların hepsini tam olarak yapabilmesini imkansız kılar. Bu suretle, mescidlerde cemaate devam etmenin kadınlara değil de erkeklere mahsus oluşundaki ve evinde kıldığı namazın, mescide kıldığı namazdan daha hayırlı kılınıışındaki yüce hikmet daha iyi açığa çıkmaktadır. Artık bu konuda tercih kadına aittir; namazını isterse evinde kılar, isterse kılmak için mescide çıkar. Mescide kılmak için kocasından izin isterse, kocasının, onu men etme hakkı yoktur.²²

Son olarak İbrahim Canan'ın (v.m.2009) belirttiğine göre; “Bu husustaki hadislerin hepsini nazar-ı dikkate alan alimler; Kadınları mutlak şekilde veya geceleyin mescidden menetmek kocalarına haramdır. Ancak, kadınlar bilmelidir ki, evdeki ibadetleri daha hayırlıdır, demiştir.”²³

1.1.2. Kadının Kocasına Sadaka Vermesi

Bu konuyla alakalı olarak Kütüb-i Sitte'de Ümmü Seleme ve Zeynep'ten gelen rivayetler vardır. Her iki rivayet de aynı olayı anlatmaktadır. İbn Mesud'un karısı Zeynep kocasına, “seninle oğluna bakmak beni sadaka vermektan men ediyor, sizinle beraber haricen sadaka vermeye gücüm yetmiyor” diye şikayette bulunmuş ve onlara yaptığı infak ve iaşenin sadaka olup olmadığını Hz. Peygambere sormuştur.

Konuyla alakalı hadisler şu şekildedir: Ümmü Seleme (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) bize sadaka vermemizi emretmişti. Abdullah b. Mes'ud'un hanımı Zeyneb (r.anha): ‘Kardeşimin yetim çocukları ile fakir olan kocama versem bu, beni sadaka mükellefiyetinden kurtarır mı? Ben onlara şöyle şöyle infak ediyorum!’ dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: ‘Evet!’ buyurdular. Râvi der ki: “Zeyneb sanatkar bir kadındı, el işi yapardı.”²⁴

İbn Mes'ûd'un karısı Zeynep'ten rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber;

²² M. Ali Haşimi, *Kur'an ve Sünnete Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti*, İstanbul 2010, s. 27.

²³ İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, İstanbul, th. XV, s.172

²⁴ İbn Mace, Zekat 24.

“Ey kadınlar topluluğu! Takılarınızdaki bile olsa sadaka veriniz!” buyurdu. Ben de hemen (kocam) Abdullah’a gittim ve; “Sen, eli yufka (fakir) bir adamsın. Resûlullah (s.a.v) bize sadaka vermemizi emretti, git o’na sor; eğer sana sadaka vermem kâfi geliyorsa ne âlâ! Yoksa sadakayı sizden başkalarına vereyim” dedim. Abdullah da bana; “Hayır, sen git!” dedi. Ben de Hz. Peygamber’e gittim, baktım ki, Ensâr’dan bir kadın Resûlullah’ın (s.a.v) kapısında bekliyor, onun derdi de benimkinin aynısı imiş. Hz. Peygamber’i bir mehâbet (heybetlilik) kaplamıştı. Derken Bilâl yanımıza geldi. Ona; “Hz. Peygamber’e git ve kapıda iki kadının bulunduğunu, kocalarına veya himâyelerinde yaşayan yetimlere sadaka vermenin kâfi gelip gelmeyeceğini soruyorlar, de! Ama bizim kim olduğumuzu söyleme!” dedik. Bilâl, Resûlullah’ın (s.a.v) yanına girdi, meselemizi kendisine sordu. Hz. Peygamber de; “Kim onlar?” diye sordu. Bilâl cevaben; “Ensâr’dan bir kadın ile Zeynep” dedi. “ Hangi Zeynep?” diye sorunca da; “Abdullah’ın karısı” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber; “Onlar için iki kat sevap vardır; biri yakınını (gözetmenin) sevabı, diğeri de sadaka sevabı” buyurdu.²⁵

Zeynep’in halini psikolojik çerçevede değerlendiren Kurtubi’ye (v.606/1272) göre; Zeynep cehennem ateşinden korunmak için verdiği sadaka olup olmadığını soruyor. Sanki Zeynep kocasına verdiği ona bir faydası olmayacağından ve herhangi bir ecir alamayacağından korkuyordu. Bunun neticesinde Hz. Peygamber iki ecir alacağını söylemiştir.²⁶

Rivayette geçen sadakanın nafile mi, yoksa farz mı? olduğu tartışılmıştır. Buradaki sadakayı bazı alimler nafile sadaka; bazıları ise zekat olarak yorumlamışlardır. Şâfiî, Sevrî, (v.161/778) İmam Muhammed, Ebû Yusuf, bir rivayete göre İmam Malik ve Ahmed b. Hanbel’e (v.241/855) göre buradaki sadakadan maksat zekattır ve kadın kocasına zekat verebilir, demişlerdir.²⁷

Ebu Hanife, İmam Malik ve bir rivayete göre de Ahmed b. Hanbel gibi alimler buradaki sadakayı nafile kabilinden yorumlamışlar ve kadının kocasına

²⁵ Buharî, Zekât 48; Müslim, Zekât 45-46; Nesâî, Zekât 82.

²⁶ Ebu Abbas Ahmed b. Ömer b. İbrahim el-Kurtubi, *el-Müfhim lima eşkele telhis-i kitab-i Müslim*, Dimeşk 1996, III, s. 44; Ahmed b. Muhammed el-Hatib el-Kastallani, *İrşâdu’s-sâri*, ys. 1323, III, s. 56.

²⁷ Kadı İyad, *İkmalu’l-mu’lim bi fevaidi Müslim*, ys. 1998, III, s. 521; Kurtubi, *a.g.e*, III, s. 46; İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, III, s. 386.

zekat veremeyeceği yönünde görüş bildirmişlerdir.²⁸

İbnü'l-Müneyyir (v.h.683) şöyle der: “Kadının kocasına zekât veremeyeceğini savunanlar, verdiği zekâtın, kendisine nafaka olarak döneceğini, dolayısıyla sanki hiç vermemiş gibi olacağını ileri sürerek karşı çıkarlar.”

Buna şöyle cevap verilebilir: Sadakanın, verene dönme ihtimali nafile olan sadakada da geçerlidir. Diğer yandan hadiste bu konuda detay verilmemesi de (hem farz olan, hem de nafile olan sadakayı kapsayacak şekilde) genel bir anlam taşıdığını gösterir ki bu da ilk görüşü destekler niteliktedir. Hadiste sadaka’dan bahsedilip, farz ya da nafile olmasından bahsedilmeyince sanki “farz ya da nafile ikisi de geçerlidir” denilmiş olur.²⁹

İmam Nevevi ve Kadı İyad (v.544/1150) da hadisteki sadakanın nafile sadaka olarak anlaşılmasının gerektiğini belirtmişlerdir.³⁰

İbnü'l-Münzir (v.319/931) şöyle der: “Kişinin, hanımına zekât veremeyeceği konusunda ittifak bulunmaktadır. Çünkü koca, karısının nafakasını karşılamakla yükümlüdür. Bu nedenle kadının zekâta ihtiyacı yoktur. Kadının kocasına zekât vermesi ise ihtilafli bir konudur.”³¹

Bu rivayetlerde maddi durumu iyi olan bir kadının kocasına sadaka verebileceğinden bahsedilmektedir. Kadınların kocalarına sadaka vermesinde herhangi bir ihtilaf yoktur. İhtilaf kadının kocasına zekat verip veremeyeceği hususundadır.

Yine bu rivayetlerde yakınlarla sadaka vermeye teşvik vardır. Bu sadakadan dolayı iki ecir vardır. Bu ecirler de sadaka ve sıla-ı rahim ecirleridir.³²

1.1.3. Hayızlı Kadının İbadet Yapan Kocasının Yanında Bulunması

Bu konuyla alakalı olarak Kütüb-i Sitte’de Hz. Meymune ve Hz. Âişe’den

²⁸ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 521; Kurtubi, *el-Mûfhim*, III, s. 46; Kirmanî, *el-Kevakibu'd-derarî*, Beyrut 1937, VIII, s. 12.

²⁹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, III, 387.

³⁰ Kadı İyad, *a.g.e*, III, s. 520; Nevevi, *el-Minhâc*, VII, s. 86.

³¹ İbn Hacer, *a.g.e*, III, ss. 386-387.

³² Kastallani, *İrşâdu's-sâri*, III, s. 55; Nevevi, *a.g.e*, VII, ss. 88-89.

gelen rivayetler vardır. Her iki rivayet de aynı olayı anlatmaktadır.

Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Meymûne (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) ben hayızlı halde tam hizasında dururken, namaz kılarıdı. Secde ettiği vakit bazen elbisesi bana değerdı. Humra üzerinde namaz kılarıdı.”³³

Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Peygamber (s.a.v) geceleyin namaz kılar, ben de hayızlı olduğum halde üzerimde bir futa ile onun yanı başında dururdum. Futanın bir kısmı yanibaşında onun üzerinde bulunurdu.”³⁴

Bu iki hadisi eşler arasındaki ilişkiler çerçevesinde değerlendirecek; iki hadis de hayızlı kadının kendisinin temiz olduğuna delalet etmektedir.³⁵ Aynı şekilde kadın hayızlı iken giydiğı elbise de temizdir.³⁶ Bu durumda namaz kılanın elbisesinin hayızlı kadına veya hayızlı kadının elbisesine değmesi namazı bozmaz.³⁷ Çünkü Resûlullah (s.a.v) secdeye gittiğinde elbisesi Meymune’ye değiyordu. O esnada Meymune hayızlı idi. Bu durum Resûlullah (s.a.v) ın namazını bozmuyordu.³⁸

1.1.4. Abdestli İken Kocanın Karısına Dokunmasının Abdesti Bozup Bozmayacağı Meselesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Hz. Âişe’den gelen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Âişe (r.anha) şöyle demiştir: “Ben Resûlullah (s.a.v)’ın önünde, ayaklarım kıblesine (yani secde ettiği yere) gelecek şekilde yatar uyurdum. Secdeye vardığı zaman eliyle beni dürterdi de ben ayaklarımı geriye çekerdim. Secdeden kalktığı zaman yine uzatırdım. Âişe dedi ki: O zamanlarda evlerde ışıklar yoktu.”³⁹

Burada “eliyle beni dürterdi” ifadesiyle Hz. Âişe Peygamberin namaz kılarırken kendisini eliyle uyardığını ve daha sonra namazına devam ettiğini

³³ Buhârî, Salât 21-19-107, Hayz 29; Müslim, Salât 273; Ebû Dâvûd, Salât 91; Nesâî, Mesâcid 44.

³⁴ Müslim, Salât 274.

³⁵ Kadı İyad, *İkmalu’l- mu’lim bi Fevaidi Müslim*, II, s. 429; İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, I, ss. 512-582.

³⁶ Zeyneddin Ebi-ferc b. Receb, *Fethü’l-bârî şerhi sahihi’l-Buhârî*, Medine 1996, III, s. 192, Kadı İyad, *a.g.e.*, II, s. 429.

³⁷ İbn Receb, *a.e.*, III, s. 192.

³⁸ İbn Hacer, *a.e.*, I, s. 512.

³⁹ Buhârî, Salât 104-105; Müslim, Salât 51.

söylemektedir. Bu bağlamda hadiste, elbisenin üstünden ya da altından şehvetsiz dokunmanın abdeste etki etmediğine delil vardır.⁴⁰

Diğer rivayete gelince; Âişe (r.anha) demiştir ki: “Rasûlullah (s.a.v) hanımlarından birini öptü ve sonra abdest almadan namaza çıktı.”⁴¹

Konu mezhebler arasında tartışmalıdır. Bu çerçevede konuyla alakalı hadisler olduğu gibi ayetler de vardır. Bütün bunları birlikte değerlendiren günümüz araştırmacılarından Abdunnasır b. Hızır Milad’ın bir çalışması vardır. Ona göre bu konuyla alakalı üç görüş vardır:

1-Dokunma şehvet ile olursa abdest bozulur. Bu görüş Malikilere ve meşhur görüş olarak Ahmed b. Hanbel’e aittir. “...Yahut kadınlara dokunup da (lems) su bulamamışsanız temiz bir toprakla teyemmüm edin”⁴² ayeti dokunmanın şehvetli veya şehvetsiz mutlaka abdesti bozduğuna delalet eder. Ancak sünnet bu dokunmayı şehvetsiz dokunmakla kayıtlamıştır. Nitekim yukarıdaki hadis buna delalet etmektedir. Bu hadisten kadına dokunmanın abdesti bozmayacağı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde yine yukarıda zikredilen “Resûlullah (s.a.v) hanımlarından birini öptü ve sonra abdest almadan namaza çıktı”⁴³ hadisi de kadına dokunmanın abdesti bozmayacağına delalet etmektedir. Buharî (v.256/869) ve Tirmizî’ye (v.320/932) göre hadis zayıftır, ancak Zeylai’nin dediği gibi İbn Abdilber, (v.m.1071) hadisin sahih olduğuna meyletmiş, aynı şekilde Kufeliler de hadisi tashih etmişlerdir. Konunun akli delili de şöyledir: Sadece şehvet ile dokunmak abdesti bozar. Dokunmak özü itibariyle hades değildir. Dokunmak mezi veya meninin çıkması ile hades olur. Mezi veya meni de şehvetle çıkar.

2-Şehvet olsun veya olmasın bir örtü olmadan kadınla musafaha etmek abdesti bozar. Şâfiî bu görüştedir. En önemli delili yukarıdaki ayettir. Ayrıca şu hadis: Bir adam gelerek dediki: “Ya Resûlullah, tanımadığı bir kadınla buluşan, bir kocanın yaptığı her şeyi yapan ama

⁴⁰ Kadı İyad, *İkmalu’l-mu’lim bi Fevaidi Müslim*, II, s. 428.

⁴¹ Ebu Dâvûd, Taharet 68.

⁴² Nisa, 4/43.

⁴³ Ebu Dâvûd, Taharet 68.

cinsi temasta bulunmayan kimse hakkında ne dersin!” Bunun üzerine Allah “Gündüzün iki ucunda gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl, çünkü iyilikler kötülükleri giderir”⁴⁴ ayetini indirdi. Resûlullah o adama abdest alıp namaz kılmasını emretti.⁴⁵

Ayet ve hadis hakkında şöyle yorum yapılmıştır: Ayet mutlakdır, hadislerle takyid edilmiştir. Ayette geçen dokunma lafzını mecaza (cimaya) hamletmek mümkündür. Bu lafzın mecaz olarak kullanıldığı çok olmuştur. Hadis ise inkıta sebebiyle illetlidir. İbn Ebi Leyla (v.h.148) Muaz’dan işitmemiştir. Bu olayın aslı Sahihayn’da abdest ve namaz emri olmaksızın yer almaktadır. İlave olarak abdest emrinin iki açıdan verildiği söylenebilir:

a.Şehvetle dokunma söz konusu olmuştur.

b.Dokunmayla ilgili olmaksızın namaz kılması gerektiği için, namazdan dolayı sözün gelişi abdest almasını emretmesi de muhtemeldir.

3- Mutlak olarak şehvetli veya şehvetsiz olarak bir örtüyle veya örtüsüz olarak kadına dokunmak, onunla musafaha yapmak abdesti bozmaz. Bu da Hanefilerin görüşüdür. İlgili ayetteki “lamestum” ifadesi cünüblüğün bulunduğu cima anlamındadır. Malikilerin delil aldığı hadisler bunların da delilidir.⁴⁶

Çalışmasından yararlandığımız Abdunnasır b. Hızır Milad birinci görüşü delillerin arasını uzlaştırdığı gerekçesiyle tercih etmiştir.⁴⁷ Yani kişinin şehvet olmadan karısına dokunması abdeste zeval vermez. Çünkü hadiste Hz. Peygamber şehvetsiz olarak Hz. Âişe’yi eliyle uyarmış daha sonra abdest almadan namazına devam etmiştir.

1.1.5. Kadının Namaz Kılan Kocasının Önünde Durması

Bu konuyla alakalı Kütüb-i Sitte’de Hz. Meymune ve Hz.Âişe’den gelen

⁴⁴ Hud, 11/114.

⁴⁵ Tirmizî, Tefsiru’l Kur’an 12.

⁴⁶ Abdunnasır b. Hızır Milad, *el-Musaraha fi Ahkami’l-Musafaha*, Medine 2008, s. 65.

⁴⁷ Abdunnasır b. Hızır Milad, *a.e.*, s. 65.

rivayetler vardır. Bu rivayetlerin hepsi namaz kılan kadının kocasının hizasında ve önünde durmasından ve bu şekilde kılınan namazın sahih olmasından bahsetmektedir. Konuyla ilgili rivayetler şu şekildedir: Hz. Meymûne (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) ben hayızlı halde tam hizasında dururken, namaz kıları. Secde ettiği vakit bazen elbisesi bana değerdi. Humra⁴⁸ üzerinde namaz kıları.”⁴⁹

Âiše (r.anha) şöyle demiştir: “Ben Resûlullah (s.a.v)'in önünde, ayaklarım kıblesine (yani secde ettiği yere) gelecek şekilde yatar uyurdum. Secdeye vardığı zaman eliyle beni dürterdi de ben ayaklarımı geriye çekerdim. Secdeden kalktığı zaman yine uzatırdım. Âiše dedi ki: O zamanlarda evlerde ışıklar yoktu.”⁵⁰

Burada Hz. Âiše'nin “secde ettiğinde eliyle beni dürterdi” demesinin mazereti lamba olmamasına bağlanmaktadır. Çünkü lamba olsaydı Hz. Peygamberin secdeye gittiğini anlar, böylece onun dürtmesine ihtiyaç kalmadan ayağını çekerdi.⁵¹

Hz. Âiše (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v), geceleyin ben önünde, kıbleyle arasında bir cenaze gibi uzanmış yatarken, namaz kıları.”⁵²

Uyuyan kimseye doğru namaz kılma üzerinde alimler tartışımlardır. Yukarıda geçen rivayetleri göz önünde bulunduran bazı alimler uyuyanın arkasında namaz kılınmasının caiz olduğuna dair görüş bildirmişlerdir. İmam Mâlik, Tâvûs (v.h.106) ve Mücâhid (v.h.100) uyuyan kimseye doğru namaz kılmanın mekruh olduğunu söylemişlerdir. Çünkü uyuyan kimse kendisini murakabe edemediği için ondan her an için namaz kılan kimsenin zihnini meşgul edecek haller zuhur edebilir. Bu da namaz kılan kişinin huzurunu bozar. Namaza kendini iyice vermesini engeller ve hatta onu şaşırabilir.⁵³

Şâfiî'den bir görüşe göre uyuyanın arkasında namaz kılmaktan

⁴⁸ Humra, seccade demektir. Hurma yapraklarından ve lifinden örülmüş küçük hasırdır. Daha çok secdeye gidince elleri ve yüzü koyacak kadar küçük bir parcadır.

⁴⁹ Buhârî, Salât 21-19-107, Hayz 29; Müslim, Salât 273; Ebû Dâvûd, Salât 91; Nesâî, Mesâcid 44.

⁵⁰ Buhârî, Salât 104-105; Müslim, Salât 51.

⁵¹ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 428.

⁵² Buhârî, Salât 103; Müslim, Salât 51, Salâtü'l-Müsafirin 17; Ebu Dâvûd, Salât 112.

⁵³ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, IV, 434, Kadı İyad, *a.g.e*, II, s. 427.

nehyetmenin sebebi çekinmektir. Eğer uyuyan, namaz kılandan çekinmiyorsa ya da namaz kılan uyuyandan çekinmiyorsa bunda beis yoktur.⁵⁴

“Uyuyanın arkasında namaz kılınmaz” diyenlerin dayanağı “Konuşmakta olan ve uyuyanlara karşı namaz kılmayınız”⁵⁵ hadisidir. Ancak alimler mevzumuzu teşkil eden bu hadisin zayıf olduğunu iddia etmişlerdir. Bu hadisin Peygamber (s.a.v)’e ait olduğu kesin ve sağlam değildir.⁵⁶

Konuşanın arkasında namaz kılmayı Ahmed b. Hanbel, Ebu Sevr, (v.240/854) Zuhri, (v.124/741) Şâfiî gibi ekseri alimler kerih görmüşlerdir. Ahmed b. Hanbel kerahati, konuşanın namaz kılanı meşgul etmesi şeklinde yorumlamıştır.⁵⁷

Said b. Cübeyr (v.h.95) bu konuda Allah’ı zikretmek ve konuşmak diye ayırım yapmıştır. Ona göre kerih olan zikrin dışındaki konuşmadır. Kirmani (v.m.1169) de bu görüştedir.⁵⁸

Cumhur ulemaya göre ise konuşana karşı namaz kılanın namazını iade etmesine gerek yoktur.⁵⁹

Burada alimlerin ihtilaf ettikleri esas nokta namaz kılan erkeğin önünde kadının da namaz kılması hususudur. Süfyan, Ahmed b. Hanbel ve İshak’a (v.238/853) göre önündeki kadına karşı namaz kılanın namazı, kadın namazda değilse sahihtir.⁶⁰ Ahmed b. Hanbel’e göre kadın namaz kılan erkeğin önünde farklı bir namaz kılıyorsa bunda da beis yoktur.⁶¹

Ancak kadın ile erkek aynı namazda iseler ve aralarında bir sütte yoksa bu namazın sıhhatinde ihtilaf vardır.⁶² İmam Malik, Şâfiî ve Ebu Sevr’e göre, aynı safta olma veya kadının arkasında namaz kılma konusunda kılanın namazı

⁵⁴ İbn Receb, *Fethü'l-bârî şerhi sahihi'l-Buhari*, IV, s. 106.

⁵⁵ Ebu Dâvûd, *Salât* 105.

⁵⁶ İbn Receb, *a.g.e*, IV, ss. 106-107.

⁵⁷ İbn Receb, *a.g.e*, IV, ss. 108-109

⁵⁸ İbn Receb, *a.g.e*, IV, s. 109.

⁵⁹ İbn Receb, *a.g.e*, IV, s. 109.

⁶⁰ İbn Receb, *a.g.e*, IV, s. 110-III, s. 5.

⁶¹ İbn Receb, *a.g.e*, IV, s. 110.

⁶² İbn Receb, *a.g.e*, IV, s. 110-III, s. 5.

kerahatle beraber batıl olmaz.⁶³ Ebu Hanife'ye göre önünde veya hizasında kadınla aynı namazı kılanın namazı bozulur.⁶⁴

Kütüb-i Sitte'deki konuyla ilgili bütün hadisleri göz önünde bulundurursak şu sonuca varabiliriz. Uyuyan birinin arkasında namaz kılınabilir, ancak uyuyan kişi, kendinde olmadığından ondan hasıl olabilecek, namazın huşusuna zarar verebilecek davranışlar olabileceğinden, bu şekilde namaz kılmamaya gayret edinilmelidir. Konuşan birinin arkasında namaz kılmak da bunun gibidir. Kadının arkasında namaz kılmaya gelince, böyle bir durum Hanefi mezhebine göre namazın sıhhatine zarar vereceğinden, bu şekilde namaz kılınmamalıdır.

1.1.6. Eşlerin Birbirini Gece Namazı İçin Uyandırması

Bu konuyla alakalı olarak Kütüb-i Sitte'de Hz. Âişe, Ebu Hureyre ve Ümmü Seleme'den gelen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v), geceleyin ben önünde, kibleyle arasında bir cenaze gibi uzanmış yatarken, namaz kılardı. Vitr kılacağı zaman bana da haber verirdi, ben de vitir kılardım.”⁶⁵

Hz. Âişe'nin “beni de uyandırır ve ben de vitri kılardım” şeklindeki ifadesi vitir namazını gecenin son vaktinde kılmanın müstehab olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan gece kalkıp ibadet edenler ile (teheccüd) etmeyenler arasında bir fark yoktur. Fakat bu hüküm, kendiliğinden veya birisinin uyandırması ile kalkacağına kanaat getiren kimselerle ilgilidir.

Hanefilere göre vitir namazı vaciptir. Çünkü Resûlullah'ın (s.a.v) bu namazla ilgili tutumu diğer vaciplerle ilgili tutumuyla aynıdır. Nitekim eşinin uyumasına göz yummamış ve onu kaldırarak vitir namazını kılmasını sağlamıştır.

Uyuyan bir kimseyi namaza kaldırmak çok güzel bir davranıştır. Zira bu şekilde namazı kaçırması engellenmiş olur. Ayrıca uyuyan kimseleri kaldırmak sadece farz namazlar için olmadığı gibi vaktin çıkmasından endişe duyulmasına da bağlı değildir. Buna göre uyuyan bir kimsenin cemaati ve namazın ilk vaktini

⁶³ İbn Receb, *Fethü'l-bârî şerhi sahihi'l-Buhari*, III, s. 5.

⁶⁴ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 428; İbn Receb, *a.g.e*, III, s. 5.

⁶⁵ Buharî, *Salât* 103; Müslim, *Salât* 51, *Salâtü'l-Müsafirin* 17; Ebu Dâvûd, *Salât* 112.

kaçıracağından endişe duyulması durumunda, uyandırılması mümkün olduğu gibi, nafîle ibadetler için uyandırılması da mümkündür.⁶⁶

Vitir gece namazıdır. Yatsı namazına dahil değildir. Dolayısıyla kişi uyanacağından veya uyandırılacağından emin olursa vitir geceye bırakılabilir. Faziletli olan da budur. Nitekim Hz. Âişe (r.anha) Hz. Peygamber tarafından uyandırılacağından emin olduğu için vitri kılmadan yatardı.

Diğer rivayetlere gelince; Ebû Hureyre’den nakledildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Gece kalkıp namaz kılan ve karısını da uyandıran, karısı kalkmak istemeyince yüzüne su serpen insana Allah, rahmetini lütfeyesin! Gece kalkıp namaz kılan ve kocasını da uyandıran, kocası kalkmak istemeyince yüzüne su serpen kadına da Allah, rahmetini lütfeyesin!”⁶⁷

Yine Ebû Saîd ve Ebû Hureyre (r.a) dediler ki: Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Bir adam gecenin bir kısmında karısını uyandırır, sonra her ikisi de iki rekat namaz kılsa, yahut (o adam tek başına) kılsa (erkek) Allah'ı zikreden erkekler zümresine (kadın da) Allah'ı zikreden kadınlar zümresine kaydedilir.”⁶⁸

Buradaki hadislerde esas olan gece namazıdır. Hz. Peygamber hadislerde teheccüd için eşin uyandırılmasından, uykusunun ağırlığı veya tembelliğinden dolayı uyanmazsa yüzüne su serpilmesinden bahsetmektedir.⁶⁹

Uyandırmaktan murad, Rabbine ibadet etmek için onu kaldırmaya gayret etmektir. Allahu Tealanın “iyilik ve takvada yarışın”⁷⁰ buyruğu bunu ifade etmektedir.⁷¹ İmam Malik bu hadisi birini hayra zorlamanın caiz hatta müstehab olduğuna delil getirmiştir.⁷²

Diğer hadiste geçen “Geceleyin adam uyandığı, eşini uyandırdığı ve ikisi iki rek'at namaz kıldıkları zaman” ifadesiyle Ahzab süresi 35.ayette geçen “Ve

⁶⁶ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, II, s. 566.

⁶⁷ Ebu Dâvûd, *Tatavvu* 18; Nesâî, *Kıyâmu'l-Leyl* 5; İbn Mâce, *İkametü's-Salât* 175; Müslim, *Salâtü'l-Müsafirîn* 27.

⁶⁸ Ebu Dâvûd, *Tatavvu* 18.

⁶⁹ Halil Ahmed es-Seharenfûrî, *Bezlu'l-mechud fi halli Ebî Dâvûd*, VII, Beyrut 1346, VII, s. 64.

⁷⁰ Maide, 5/2.

⁷¹ Azimabadî, *Avnu'l-ma'bud*, IV, s. 193.

⁷² Azimabadî, *a.e*, IV, s. 193.

Allah'ı çok anan erkeklerden ve kadınlardan yazılırlar” buyruğuna atıfta bulunularak,⁷³ bir adamın eşini uyandırması ve iki rekat namaz kılmaları halinde ayetteki övgüye mazhar olacaklarından bahsedilmektedir. Hadis gece namazına kalkmaya ve Allahı zikretmeye teşvik etmektedir. Böyle yapan eşler ilahi rahmetle müjdelenmektedirler. Eşin gevşeklik yapması durumunda yüzüne su serpilmesi tavsiye edilmiştir. Çünkü su serpilmesi kişinin uyanmasına yardımcı olur.

Konuyla alakalı son rivayet te şu şekildedir: Ümmü Seleme'den rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (s.a.v) bir gece korkarak uyandı; “Lâ ilâhe illallâh!... Bu gece ne fitneler, ne hazineler indirildi? -bir rivâyette ne hazineler neler açıldı?- Şu hücrelerin sahiplerini -zevcelerini kastediyor- namaz kılmaları için kim uyandırır? Dünyada nice giyinmiş kişi vardır ki, âhirette çıplaktır!” diye söyleyerek kalktı.”⁷⁴

İmam Buhârî'nin kullandığı “Hz. Peygamberin Farz Kılmaksızın Gece İbadeti İle Nafîle Namaza Teşvik Etmesi” babı Hz. Peygamberin (s.a.v) müminleri gece namazına teşvik etmesini anlatmaktadır.

İbnü'l-Müneyyir kullanılan bu başlıkla ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır: İmam Buhârî'nin kullandığı bu başlık iki hüküm içermektedir:

- a. Gece namazına teşvik
- b. Gece namazının farz olmaması.

Ayrıca Resûlullah'ın (s.a.v) sevdiği halde farz kılınır endişesiyle bazı amelleri terk etmesi de nafîle ibadete teşvik anlamındadır. Çünkü Resûlullah (s.a.v) herhangi bir şeyi sevmişse aynı zamanda o şeye teşvik de vardır; zira bir şeyi sevmek o şeye teşvik etmeyi gerektirir. Burada veya benzeri olaylarda Resûlullah'ın (s.a.v) farz kılınabilir endişesiyle sevdiği amelden vazgeçmesi tamamen farklı bir durumdur.⁷⁵

İbn Reşid'e (v.?) göre; sanki Buhârî buradan şunu anlamıştır: Uyandırmaktan maksat namaz için uyandırmaktır. Kalkın bakın neler indirildi

⁷³ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, VII, s. 65.

⁷⁴ Buhârî, *Teheccüd* 5, *İlim* 40, *Libas* 31, *Edeb* 121, *Fiten* 6; *Tirmizî*, *Fiten* 30.

⁷⁵ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, III, s. 14.

haber vermek için değil. Çünkü uyandırmak bunun için olsaydı haberi gündüze erteleyebilirdi.⁷⁶

Hadiste kullanılan “la ilahe illellah” ifadesi lazım olan bir fiile mansubtur ve bu şekilde kullanılması hayret bildirmek ve işin büyüklüğünü ve azametini bildirmek içindir. Hayret ve yüceliği ifade için istifham kullanılmıştır.⁷⁷

Burada geçen ‘hücre’lerden maksat, Hz. Peygamberin eşlerinin odalarıdır. Hadis uyandırmayı Hz. Peygamberin hanımlarına tahsis etmiştir. Çünkü o vakit onlar yanındaydı veya “önce kendinden, sonra ailenden başla”⁷⁸ buyruğu gereğince bu şekilde yorumlanmıştır.⁷⁹

“Bu odalar sahiblerini yani kadınları kim uyandırır” sözünden bazı kadınların fitne içinde olabileceğinden, onları uyarmak ve harekete geçirmek için eşlerin sorumlu olduğu belirtilmekte ve eşlerin, kadınları buldukları durumdan kurtarmaları teşvik edilmektedir.⁸⁰

“Nice giyinikler vardır ki; ahrette çıplaktırlar” sözünü, Kadı İyad şu şekilde yorumlamıştır: “Hz. Peygamberin bu ibareyi kullanması hanımları uyandırmanın gerekliliğine işaret etmek içindir. Yani Hz. Peygamberin hanımı olmalarına güvenmemeleri ve ibadetten gafil olmamaları içindir.”⁸¹

Bu konuyla alakalı hadislere göre eşlerin birbirlerini gece namazı için hikmetle ve güzel sözle uyandırmaları ancak uykunun ağırlığı veya tembellikten ötürü kalkınmazsa eşlerin birbirinin yüzüne su serpmelerinden bahsedilmektedir. Bu şekilde yapıldığı ve eşlerin gece namazına iştirak etmeleriyle Ahzab Süresi 35.ayette belirtilen övküye mazhar olacakları müjdelenmektedir. Böyle yapan erkek veya kadın ilahi rahmete nail olacaktır.

⁷⁶ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, III, s. 14.

⁷⁷ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, VI, ss. 439-440.

⁷⁸ Taha, 20/ 132.

⁷⁹ İbn Hacer, *a.g.e*, I, s. 254; Mübarekfürî, *a.g.e*, VI, s. 440.

⁸⁰ Ebu Bekr Muhammed İbnü'l-Arabî, *Ârizatü'l-ahvezî ala kitabi't-Tirmizî*, Beyrut 1997, IX, s. 36.

⁸¹ Mübarekfürî, *a.g.e*, VI, s. 440.

Karı koca birbirinin hayat arkadaşıdır. Bu arkadaşlık sadece güzel günlerin saâdetini birlikte paylaşmaktan veya sıkıntılı günlere birlikte katlanmaktan ibaret olmamalıdır. Bu arkadaşlık, bunlarla birlikte, Allah'a giden yolda ve Allah'a kulluk görevini birlikte ve yardımlaşarak yerine getirme konusunda da devam etmelidir. Mademki hayat dünya hayatından ibaret değildir, birbirini seven insanlar ebedî saâdeti yakalama hususunda da birbirine yardımcı olmalıdır. Onları gece ibadetine ve özellikle sabah namazına kaldırmamak için şeytanlar birbiriyle nasıl işbirliği yapıyorsa, karı koca da şeytanları bu oyunlarında mağlûp etmek için el birliği etmelidir. Hangimiz uyanırsak diğerini mutlaka namaza kaldırsın, şeytanın eline bırakmasın diye şeytana karşı ittifak kurmalıdır. Böyle bir ittifakı oluşturan iki tarafa da Peygamber Efendimiz, “Allah merhamet etsin” diye dua etmektedir.

Biz eşimize veya çocuklarımıza olan sevgimiz sebebiyle onları tatlı uykularından uyandırıp namaza kaldırmaya kıyamayız. Bu zaafımızı ve kusurumuzu da şefkat ve merhamet kelimeleriyle kapatmaya çalışırız. Peygamber Efendimiz'in bize bizden daha merhametli olduğunda şüphe yoktur. Onun eşimizi ve çocuklarımızı gece ibadetine kaldırmamızı tavsiye etmesi, bizim bu zaafımızın şefkat ve merhametle ilgili olmadığını göstermektedir. Şayet onları gerçekten seviyorsak, ebedî hayattaki bahtiyarlıklarını düşünerek mutlaka namaza kaldırmamız gerektiği anlaşılmaktadır. Hayat arkadaşını namaza kaldıran erkeğin “zâkirîn” (Allah'ı çok anan erkekler) sınıfına, kocasını namaza kaldıran kadının da “zâkirât” (Allah'ı çok anan kadınlar) grubuna yazılacakları ifadesinde Ahzâb sûresinin 35. âyetindeki müjdeye işaret vardır.⁸²

1.1.7. Allah Rızasını Umarak Eşin Ağzına Lokma Koyma

Bu konuda Sa'd b. Ebî Vakkas ve Ebu Mes'ûd'dan gelen iki rivayet vardır.

Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a) oğluna şöyle haber vermiştir: Rasûlullah (s.a.v) bana hitaben şöyle buyurdu: “Şübhesiz

⁸² Yaşar Kandemir-İsmail Lütfü Çakan-Raşit Küçük, *Riyâzü's-Sâlihîn*, İstanbul 2001, V, s. 424.

sen, Allah rızasını arayarak yapacağın her bir harcamadan dolayı muhakkak ecre nail olacaksın, hatta eşinin ağzına verdiğin lokmaya kadar.”⁸³

Ebu Mes'ûd'dan nakledildiğine göre; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Bir kimse ecrini yalnız Allah'tan umarak ailesine infâk ettiği zaman, onun bu nafakası kendisi lehine bir sadaka olur.”⁸⁴

“Allah'ın rızasını gözeterek” ifadesini Kurtubî şu şekilde yorumlamaktadır: “Bu sözün kendisinden anlaşılana şudur; yapılan harcama vacip olsun mubah olsun ancak kişi Allah'a yaklaşmayı kastettiğinde sevabı hak eder.” Sözün zıddından ise şu anlaşılır: Allah'a yaklaşmayı kastetmeyen kişi yaptığı harcamadan dolayı sevap alamaz, ancak zimmeti kendisine gerekli olan nafaka borcundan kurtulmuş olur. Burada harcamaya “sadaka” adı mecaz olarak verilmiş olup, bununla sevap kastedilmiştir. Hakikat anlamının kastedilmediğini şu karine göstermektedir: Hâşimî soyuna mensup bir kadına sadaka/zekat haram olduğu halde, nafaka verildiğinde alması caizdir.⁸⁵

Birinci hadiste Sa'd'a hitap edilmişse de burada hem o, hem de harcama yapma durumunda olan herkes kastedilmiştir.

“Allah'ın rızası” ifadesiyle: Allah katında olan sevap kastedilmektedir.

“Eşinin ağzına koyduğun lokmadan bile (sevap alırsın)” ifadesinden Nevevi “Kişinin bir şeyden zevk alması şayet hakka uygun ise bu onun sevap almasına engel olmaz. Çünkü kişinin eşinin ağzına lokma koyması çoğunlukla eşi ile oynaşma durumunda olur. Bunda ise nefsin arzusunun payı bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu durumda kişi sevap talep ederse bu Allah'ın lütfü ile gerçekleşir.

İbn Hacer'e göre bu konuda kişinin hanımının ağzına lokma koymasından daha fazlasını ifade eden bir hadis de bulunmaktadır. Müslim'in (v.261/875) Ebû Zer'den rivayet ettiği hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Sizden birinizin

⁸³ Buhârî, İmân 41, Cenâiz 36, Vesâyâ 2, Nefekât 1, Daavât 43, Ferâiz 6; Tirmizî, Vesâyâ 1.

⁸⁴ Buhârî, İman 41.

⁸⁵ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, I, s. 494.

hanımı ile ilişkide bulunması da sadakadır.”⁸⁶ Sahabeden birisinin: “Bizden birisi şehvetini tatmin ettiği halde bundan dolayı sevap mı alıyor?” diye sorması üzerine Hz. Peygamber evet, şayet o kişi şehvetini haram bir şekilde tatmin etseydi bu günah olmaz mıydı?” buyurmuştur. Nefsin arzusuna bu derece uygun bir şeyde bile böyle sevap söz konusu olursa, nefsin arzusuna uygun olmayan şeylere ne demeli?⁸⁷

Hz. Peygamber'in kullandığı “lokma” sözcüğü, bu kuralı sağlamlaştırmak için söylenmiş mübalağalı bir ifadedir. Çünkü açlıktan ölme durumunda olmayan hanımına bir lokma yemek yedirmekten dolayı bile kişi sevap alırsa, muhtaç bir kişiye birkaç lokma yediren kişiye ne demeli? Çok düşük değerde bir lokmayı infak etme bu kadar büyük sevap getirirken daha meşakkatli ameller yapanların kazanacağı sevaplar hadsiz olmaz mı?⁸⁸

Bunlara ek olarak şu da söylenebilir: Kocanın, hanımına yemek yedirmesinin yararı aslında yine kendisine dönmektedir. Çünkü bu, kadının beden güzelliğini etkilemekte, bunun yararı da kocaya ait olmaktadır. Yine çoğunlukla kadına harcama yapma, başkasına yapılan harcamaların aksine kişinin içinden gelerek olur. Diğer harcamalar ise nefisle mücadeleyi gerektirir. Hal böyle iken kadına yapılan harcamadan bile sevap alınır, diğer harcamaların durumu ne olur? Tabi ki onlara kat kat fazlasıyla sevap verilir.⁸⁹

Bütün bu hadisleri göz önünde bulundurursak Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için büyük paralar, servetler harcamanın şart olmadığını anlamaktayız. Çok fazla önemsemediğimiz bir işi yaparak da Allahın rızası kazanılabilir. İnsan eşini, çoluğunu çocuğunu sevindirirken, onlarla gülüp oynarken, onların nafakasını temin ederken bile sevap elde edebilir. Önemli olan, “Rabbim ben eşimi mutlu etmek, çocuklarımı sevindirmek istiyorum. Onlar benim bana emanetindir. Ben de benim emanetine saygı duyuyor, onlara karşı görevimi yapıyorum”, diye düşünebilmektir. Çocuklarına bir yiyecek, giyecek alırken Allah'ı düşünmek ve onun rızasını elde etmeyi istemektir. Yani esas olan Allahın

⁸⁶ Müslim, Zekat 52; Ebu Dâvûd, Edep 160.

⁸⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, I, s. 165.

⁸⁸ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, I, s. 496.

⁸⁹ İbn Hacer, *a.g.e*, I, s. 166.

rızasını ummak, her yerde ve her işte Allah'ın rızasını gözetmektir. Aile fertlerinin geçimini temin etmek, onları kimseye muhtaç etmemeye çalışmak eşin aile fertlerine karşı sorumluluğudur. Allah'ın sevgisini, cennetini, cemâlini kazandıracak kadar büyük bir olaydır. Eşiyle şakalaşırken maddî haz duymak, sevap kazanmaya engel değildir. Nitekim Peygamber (s.a.v) insanın eşiyle cinsî ilişkide bulunmasının bile sadaka olduğunu ifâde buyurmuş; bunu yadırgayan sahâbilerine “Ya ihtiyacını haram yoldan giderse ne olacaktı!” diyerek cevap vermiştir.

1.1.8. Oruç İbadeti Esnasında Karı Koca İlişkileri

1.1.8.1. Oruçlu İken Eşlerin Birbirini Öpmesi ve Mübaşeretle Bulunmaları

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebu Hureyre, İbn Abbas, Ümmü Seleme, Cabir b. Abdullah, Meymune ve Hz. Âişe'den gelen rivayetler vardır.

Mübaşeret ile ilgili rivayetler şu şekildedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: “Bir adam Resûlullah (s.a.v)'a oruçlunun hanımıyla mübaşeretinden sordu. Aleyhissalatu vesselâm ruhsat verdi. Arkadan bir başkası geldi, o da aynı şeyi sordu. Buna mübâşereti yasakladı. Resûlullah (s.a.v)'ın ruhsat tanıdığı kimse yaşlı birisiydi, yasakladığı kimse de gençti.”⁹⁰

İbn Abbas (r.a) anlatıyor: “Yaşlı oruçlulara mübaşeret (öpme vs.) hususunda ruhsat tanındı ise de, gençlere mekruh kılındı.”⁹¹

Mübaşeret: Öpmekten daha geniş kapsamlı bir mânâ ifâde eder. Bazılarına göre mübaşeret; erkeğin hanımının avret mahallinden başka yerine elle dokunmasıdır. Nevevi'ye göre mübaşeret ile elle dokunma mânâsı kastedilmiştir.⁹² Yani çıplak olarak tenin tene değmesidir.⁹³ Bu kelime cinsel ilişki anlamında da kullanılmaktadır. Fakat burada kelimenin cinsel ilişki anlamı kastedilmemiştir.⁹⁴

⁹⁰ Ebu Dâvûd, Savm 35.

⁹¹ İbn Mace, Sıyam 20.

⁹² Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, III, s. 425.

⁹³ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bud*, VII, s. 13.

⁹⁴ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 177.

Abdurrezzâk'ın sahih bir senedle Mesrûk'tan naklettiği rivayet şu şekildedir: Mesrûk, Hz. Âişe'ye oruçlu olan bir kimsenin eşiyle ne tür ilişkilerinin helal olduğunu sormuş, o da: “Cinsel ilişki dışında her şey helaldir”⁹⁵ diye cevap vermiştir.⁹⁶

Bu hadisleri göz önünde bulunduran Şâfiî, Sevrî ve Evzâî (v.176/792) gibi bazı alimler genç ile yaşlı arasında ayırım yaparak yaşlının eşini öpmesini mubah, gencin hanımını öpmesini ise mekruh saymışlardır. İbn Abbâs (r.a)'dan rivayet edilen hüküm de budur.⁹⁷

Oruçlu iken mübaşeret ve öpme konularında alimler arasında ihtilaflar söz konusudur. Her iki konu hakkındaki ihtilaflar aynıdır. Bundan dolayı oruçlu iken öpme hadislerini de göz önünde bulundurarak konuyu işleyeceğiz.

Oruçlu iken öpme hakkındaki hadisler şu şekildedir: Resûlullah (s.a.v)'ın azadlılarından Meymune (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v)'a oruçlu iken, oruçlu hanımını öpen adam hakkında sorulmuştu: “İkisinin orucu da bozulur!” buyurdular.”⁹⁸

Bu hadis hakkında *Zevâid*'de şöyle denilmiştir: Hadisin isnadı zayıftır. Çünkü Zeyd b. Cübeyr'in ve Şeyhi Ebû Yezid ed-Dammî'nin zayıflığı üzerinde alimlerin ittifakı vardır.⁹⁹ Mizzi, (v.742/1341) *Tehzibü'l-kemal fi esmai'r-ricâl* adlı eserinde Ebû Yezid ed-Dammî'nin zayıf olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰⁰

Bu hadisin zahirine göre eşini öpenin ve öpülenin oruçları bozulur. Lakin öpmekle orucun bozulmadığına hükmeden alimlere göre bu hadis sahih olduğu takdirde şöyle yorumlanır: Eşlerin oruçları bozulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Çünkü öpme ileri şehvete ve cünüplük hâlinin olmasına yol açabilir.¹⁰¹

Konuyla alakalı diğer hadisler şöyledir: Hz. Âişe; “Hz. Peygamber oruçlu

⁹⁵ Müslim, Hayz 16; Nesâî, Taharet 18; İbn Mace, Taharet 12.

⁹⁶ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 177.

⁹⁷ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bud*, VII, s. 9.

⁹⁸ İbn Mace, Sıyam 19.

⁹⁹ Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbn Mace Tercemesi ve Şerhi*, İstanbul 1993, IV, ss. 586-588.

¹⁰⁰ Cemaluddin Ebil-Haccac Yusuf el-Mizzi, *Tehzibü'l-kemal fi esmai'r-ricâl*, Beyrut 1983, XXXII, ss. 155-156-157-158.

¹⁰¹ Hatipoğlu, *a.g.e*, IV, s. 588.

iken hanımlarını öperdi” dedi, sonra da güldü.¹⁰²

Cabir b. Abdullah’dan rivâyet edildiğine göre Hz. Ömer şöyle dedi: “Ben oruçlu iken nefsim çekti ve zevcemi öptüm. Sonra Hz. Peygamber’e gittim ve; “Ey Allah’ın Resulü; bugün büyük bir şey yaptım! Oruçlu olduğum halde karımı öptüm!” dedim. Hz. Peygamber; “Oruçlu iken ağzına su alıp çalkalasan ne lazım gelir?” diye sordu. “Bir şey gerekmez” deyince; “Öyleyse haydi git!” buyurdu.¹⁰³

Bu konuyla ilgili en can alıcı rivayet, Hz. Peygamber’in (s.a.v) kişinin oruçlu iken eşini öpüp öpemeyeceği konusunu soran birisine: “Oruçlu iken ağzını suyla çalkalasan bir şey olur mu?” diye cevap vermesidir. Burada gerçekten eşsiz bir anlam vardır; Aslında ağzı suyla çalkalamak su içmeden önceki eylemdir ve bu açıdan su içmeye açılan bir kapı gibidir. Buna rağmen ağzı çalkalamak orucu bozmamaktadır. Öpmek de cinsel ilişki öncesi bir eylemdir ve cinsel ilişkiye götüren bir aşamadır. İşte nasıl ağzı çalkalamak gibi su içme öncesi bir eylem orucu bozmazsa, cinsel ilişkiye varmayan cinsel ilişki öncesi eylemler de orucu bozmaz. Su içmek ve cinsel ilişkiye girmek ise orucu bozar.¹⁰⁴

Hz. Peygamber’in üvey oğlu Ömer b. Ebî Seleme, Resûlullah’a (s.a.v) şöyle sordu: “Oruçlu biri, eşini öpebilir mi?” “Şuna -annesi Ümmü Seleme’yi kastediyor- sor!” Ümmü Seleme de, Hz. Peygamber’in bunu yaptığını söylüyor. Ömer yine de; “Ama ey Allah’ın Resulü; Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladı” deyince, Hz. Peygamber; “Vallahi, ben sizin içinizde Allah’tan en çok korkanınız ve en çok sakınanızım” buyurdu.¹⁰⁵

Hz. Peygamber’in (s.a.v) oruçlu iken eşini öpmesi ve eşine sarılması konusunda ulema arasında görüş ayrılıkları vardır. Bazıları oruçlunun eşini öpmesini ve ona sarılmasını herhangi bir ayırım yapmaksızın mutlak olarak mekruh görmüşlerdir. Malikîler de meşhur olan görüş budur. İbn Ebi Şeybe’nin sahih bir senedle naklettiğine göre Abdullah b. Ömer oruçlunun eşini öpmesini ve

¹⁰² Buharî, Savm 23-24; Müslim, Sıyâm 62-72; Ebu Dâvûd, Savm 33; Tirmizî, Savm 31.

¹⁰³ Ebu Dâvûd, Savm 33. Bu hadîs münkerdir. Bezzâr, bu hadîsin Hz. Ömer’den bu rivâyetten başka bir vechini bilmediklerini söylemektedir.

¹⁰⁴ Kadı İyad, *İkmalu’l-mu’lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 42; İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, IV, s. 181; Azimabadî, *Avnü’l-ma’bud*, VII, s. 10.

¹⁰⁵ Müslim, Sıyâm 74.

ona sarılmasını mekruh görmüştür. İbnü'l-Münzir'in naklettiğine göre bazıları “Artık bundan böyle onlara yaklaşın”¹⁰⁶ ayetini esas alarak bunların haram olduğunu söylemişlerdir. Zira bu ayet oruçlunun gündüz eşine mübaşeretini yasaklamaktadır. Ancak bu görüşe şu şekilde cevap vermek mümkündür: “Resûlullah (s.a.v), Allah Teâlâ'nın vahyettiği Kur'an ayetlerini açıklayan mercidir. Hz. Peygamber (s.a.v) bir kimsenin oruçlu iken çıplak olarak eşine sarılmasını mubah saydığına göre bu ayette “mübaşeret” ile kastedilen cinsel ilişkidir. Cinsel ilişkiye varmayan öpme ve sarılma bu ayette kastedilmemiştir.”¹⁰⁷

Oruçlu bir kimsenin sarılarak, öperek veya bakarak boşalması ya da cinsel organından mezi gelmesi konusunda alimler farklı yorumlar yapmışlardır. Kûfeli alimler ve Şâfiler bakma dışındaki öpme, sarılma ve sevişme dolayısıyla boşalma hallerinde, orucun kaza edileceği, buna karşılık ne sebeple olursa olsun mezi gelmesi durumunda kaza gerekmediği görüşündedirler. İmam Mâlik ve İshâk'a göre ise bunların tamamında hem kaza hem de kefâret, mezi gelmesi halinde ise sadece kaza gerekir. İmam Mâlik bu görüşünün gerekçesini açıklarken boşalma durumunun, cinsel ilişki sonucunda alınan zevkin doruk noktası olduğunu ve dolayısıyla cinsel ilişki ile aynı kategoride değerlendirilmesi gerektiğini düşünmüştür. Fakat bu açıklamaya şöyle karşılık verilmiştir: “Oruç kefâretinin gerekmesi için cinsel ilişkide bulunmak gerekir. Hatta boşalma olmasa bile cinsel ilişki olursa kefâret gerekecektir. Dolayısıyla boşalma durumu ile cinsel ilişki birbirinden farklı iki durumdur.” İbn Kudâme'nin, (v.643/1245) “Oruçlu bir kimse öpme sonucunda boşalsa artık orucunu bozmuş olur; bu konuda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur” şeklindeki sözü tartışmaya açıktır. Nitekim İbn Hazm (v.1064) boşalma olsa bile öpme durumunda orucun bozulmayacağına dair görüşler nakletmiş ve kendisi de bu görüşü destekleyerek benimsemiştir¹⁰⁸

Mâzirî'ye (v.536/1142) göre; “Bu konuda öpen kişinin durumunu göz önünde bulundurmak gerekir. Eğer öpme kişinin boşalmasına yol açıyorsa onun öpmesi haramdır. Çünkü boşalma, oruç tutmaya engel teşkil eder. Bu bakımdan boşalmaya yol açan hususlar da boşalma gibi değerlendirilir. Eğer kişinin cinsel

¹⁰⁶ Bakara, 2/ 187.

¹⁰⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 178.

¹⁰⁸ İbn Hacer, *a.e.*, IV, s. 179.

organından öpme dolayısıyla mezi geliyorsa, mezi gelmesi durumunda orucun kaza edileceği görüşünü savunanlara göre öpmek söz konusu kişi için haram olur. Fakat mezi yüzünden kaza gerekmeyeceğini söyleyenlere göre ise mekruhtur. Buna karşılık öpme dolayısıyla kişide boşalma veya mezi gelmesi gibi herhangi bir hareketlenme olmuyorsa öpmekte bir sakınca olmaz.”¹⁰⁹

Bu rivayetlerin tümü göz önünde bulundurulursa üzerinde durulan temel nokta nefse hakim olmaktır. Nefsine hakim olan birinin ramazan ayında eşini öpmesi ve ona dokunması orucu bozmaz. Ancak nefesine hakim olma konusunda iradesi zayıf olanın bu gibi durumlardan kaçınması oruç ibadeti açısından daha güzeldir.

1.1.8.2. Oruçluken Cinsi Münasebetin Yasaklığı Ve Keffâreti

Bu konuyla alakalı Kütüb-i Sitte’de Ebu Hureyre’den nakledilen rivayet şu şekildedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v)’a bir adam geldi ve: “Ey Allah’ın Resulü, helâk oldum” dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: “Seni helak eden şey nedir?” diye sorunca: “Oruçlu iken hanımına temas ettim” dedi: Bunun üzerine Resûlullah’la aralarında şu konuşma geçti: “Azad edecek bir köle bulabilir misin?” “Hayır!” “Üst üste iki ay oruç tutabilir misin?” “Hayır!” “Altmış fakiri doyurabilir misin?” “Hayır!” “Öyleyse otur!” Biz bu minval üzere beklerken, Aleyhissalâtu vesselâm’a içerisinde hurma bulunan bir büyük sepet getirildi. “Soru sahibi nerede?” diyerek adamı aradı. Adam: “Benim! Buradayım!” deyince, Aleyhissalâtu vesselâm: “Şu sepeti al, tasadduk et!” dedi. Adam: “Benden fakirine mi? Allah’a yemin ediyorum, Medine’nin şu iki kayalığı arasında benden fakiri yok!” cevabını verdi. Bunun üzerine Resûlullah güldüler ve: “Öyleyse bunu ehline yedir!” buyurdular.”¹¹⁰

Bu hadiste Ramazan ayında ve oruçlu olduğu halde gündüz hanımıyla temasta bulunan bir insanın durumu söz konusu edilmektedir.

Ebû Hureyre’nin naklettiği rivayete göre olayın kahramanı olan sahâbî,

¹⁰⁹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, ss. 180-181.

¹¹⁰ Buharî, Savm 29-31, Hibe 20, Nafakât 13, Edeb 68-95, Kefaretu'l-Eymân 3-4, Hudud 26; Müslim, Sıyâm 81; İbn Mace, Sıyâm 14; Ebu Dâvûd, Savm 37; Tirmizî, Savm 28.

daha önce geçen Hz. Âişe rivayetindeki “yandım” lafı yerine “tükendim, bittim” demiştir. İbn Ebi Hafsa rivayetinde ise bu sahabinin sözü: “Ben kendimi tükenip bitmiş biri olarak görüyordum” demiştir. Bu ifadeler göz önünde bulundurularak, söz konusu sahabinin şuurlu ve iradeli olarak cinsel ilişkiye girdiği sonucuna varılmıştır. Çünkü yanmak (ihtirâk) ve bitip tükenmek (helak) kelimeleri, sonuç itibariyle yanmaya ve helak olmaya götüren isyan anlamında kullanılan mecazi ifadelerdir. Burada bu ifadeleri kullanan sahabî, adeta olması beklenen sonucu olmuş, gerçekleşmiş gibi anlatmış ve konu üzerine daha fazla vurgu yapmak maksadıyla geçmiş zaman kipi kullanmıştır. Bu durum açıkça göstermektedir ki, bu hadis unutarak cinsel ilişkiye giren kimseye keffâret gerekmeceğini söyleyen alimlere karşı bir delil olarak kullanılamaz.¹¹¹

Böyle bir durumda orucun sıhhati ve Keffâretin gerekliliği konusunda alimlerin görüşleri şu şekildedir: Hattabî’ye (v.388/998) göre Ramazan ayının gündüzünde eşyle kasten beraber olana kaza ve Keffâret vardır.¹¹² Neveviye göre unutarak beraber olmak orucu bozmaz ve Keffârette gerektirmez.¹¹³ Ata, Rebia, (v.m.753) Evzaî, Leys (v.175/791) ve Sevri gibi alimlere göre ise kaza vacib olur Keffâret olmaz.¹¹⁴ Alimlerin çoğunluğuna ve İmam Mâlik’in konuyla ilgili yaygın olarak bilinen kanaatine göre unutarak cinsel ilişkiye giren kimseye keffâret gerekmezken, Ahmed b. Hanbel ile bazı Mâlikîler keffâret gerektiği görüşünü kabul etmişlerdir. Keffâret gerektiğini söyleyen alimler, konuyla ilgili olarak nakledilen rivayetlerde kişinin iradeli olarak veya unutarak bu fiili gerçekleştirdiğine dair herhangi bir açıklama yapılmamış olmasını gösterirler.¹¹⁵

Fakat bu görüşe şöyle karşılık vermek mümkündür: “Olayın kahramanının, tükendim-bittim, yandım demesi onun durumunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu da onun bu işi iradeli ve bilinçli olarak yaptığını ayrıca böyle bir fiilin oruçluya haram olduğuna dair bilgisinin var olduğunu göstermektedir.”¹¹⁶

Ebû Sevr ve İbnü'l-Münzir'in de aralarında bulunduğu alimlerin

¹¹¹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 195.

¹¹² Azimabadî, *Avnü'l-ma'bud*, VII, s. 21.

¹¹³ Nevevi, *el-Minhâc*, VII, s. 225.

¹¹⁴ Nevevi, *a.e.*, VII, s. 225.

¹¹⁵ İbn Hacer, *a.g.e.*, IV, s. 195.

¹¹⁶ İbn Hacer, *a.g.e.*, IV, s. 195.

çoğunluğuna göre cinsel ilişki durumunda kadın da keffâretle yükümlü olur. Bununla birlikte kadının hür veya cariye olması ile isteyerek cinsel ilişkiye girmesi veya cinsel ilişkiye zorlanması arasında kadına Keffâretin gerekip gerekmediği konusunda alimler arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Şâfiîler, Ramazan'da cinsel ilişkiye giren kadının keffâretle yükümlü olmadığını kabul etmişlerdir. Onlar bu görüşlerine delil olarak, bu rivayette Hz. Peygamber'in (s.a.v), konu hakkında ayrıntılı açıklamaya ihtiyaç bulunmasına rağmen kadının keffâretle yükümlü olduğuna dair bir açıklama yapmamasını gösterirler.¹¹⁷

Ramazan orucunun Keffâreti kusurlu olmayan mümin bir köle azad etmek, buna gücü yetmiyorsa iki ay peşpeşe oruç tutmak, buna da gücü yetmiyorsa altmış fakiri doyurmaktır.¹¹⁸ Burada geçen “ev” atıf harfi taksim içindir, muhayyerlik için değildir. Zihar Keffâretinde de olduğu gibi bu sıralamaya uymak gerekir. Bu ekseri ulemanın görüşüdür. Sadece İmam Malik bu üç keffâret nev'inden birini yerine getirmek konusunda insanın muhayyer olduğunu söyler.¹¹⁹

Ancak Keffâretle sorumlu olan kişi yukarıdaki üç özelliğe de sahip olmazsa Şâfiî'nin tercih edilen görüşüne göre; kafâret ondan düşmez zimmetinde bulunur. Aciz olmakla Keffâret ondan düşseydi, Hz. Peygamber ona hurmaları verip dağıtmasını söylemezdi.¹²⁰

Rivayette söz konusu olan sahabinin: “Benden daha fakir olanlara mı ey Allah'ın Resulü?” demesi, “bu sadakayı benden daha fakir olanlara mı dağıtayım ey Allah'ın Resulü?” anlamına gelir. Bu da söz konusu sahabinin, Hz. Peygamber'in (s.a.v) hurmaların sadaka olarak dağıtılmasıyla ilgili emrini, fakir olanlara dağıtmak şeklinde anladığını gösterir.¹²¹

Resûlullah (s.a.v): “İyi öyleyse, bunu ailene yedir!” buyurdu. Bu konuyla ilgili olarak İbn Dakîki'l-İyd şu açıklamaları yapmıştır: Oruç keffâreti hakkındaki bu olay esas alınarak farklı görüşler ileri sürülmüştür:

¹¹⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bâri*, IV, s. 201.

¹¹⁸ Nevevi, *el-Minhâc*, VII, s. 224; Ebu Süleyman el-Hattabî, *A'lâmu'l-hadis fi şerhi sahihi'l-Buhari*, Mekke 1998, II, s. 965.

¹¹⁹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bud*, VII, s. 21.

¹²⁰ Nevevi, *a.g.e*, VII, s. 225.

¹²¹ İbn Hacer, *a.g.e*, IV, s. 202.

1- Bu rivayet, kefâretin, ödenmesinin neredeyse imkansız olması durumunda düşeceğini göstermektedir. Çünkü kişi kefâreti kendisi ve ailesi yararına kullanamaz; kendisine ve ailesine bunları harcayamaz. Zaten bu rivayette Hz. Peygamber (s.a.v), söz konusu kişiye kefâreti yerine getirme imkanına kavuştuğu zaman bu yükümlülüğü ifa etmesi, o ana kadar bu yükümlülüğün bir zimmet borcu olarak kalacağı yönünde bir açıklama yapmamıştır. Şâfiîlerden nakledilen görüşlerden biri bu doğrultudadır. Mâlikîlerden İsa b. Dinar (v.212/827) da kesin bir ifade ile bu görüşü dile getirmiştir.

2- Evzâl'ye göre böyle bir durumla karşı karşıya kalan oruçlu Allah'tan af, mağfiret diler ve bir daha böyle bir işe kalkışmaz.

3- Alimlerin çoğunluğu ise kefâretin bir yükümlülük olarak devam edeceğini ve ifa imkanının güçleşmesi halinde dahi, düşmeyeceğini kabul etmişlerdir, burada Hz. Peygamber (s.a.v) söz konusu kişiye hurmaları verirken bunları kefâret olarak ailesine yedirmesini öğütlememiştir.

Ancak bu görüşün ardından ayrıntılarda görüş ayrılıkları olmuştur:

a- Zührî'ye (v.124/743) göre bu hüküm rivayette sözü geçen kişiye hastır. İmamü'l-Harameyn de bu görüşe meyletmiştir. Fakat “Aslolan hükümlerin kişiye has olmamasıdır” kaidesi gereğince bu görüş kabul edilmemiştir.

b- Bazı bilginlere göre bu rivayet neshedilmiştir. Fakat bunlar bu rivayeti nesheden delili açıklamamışlardır.

c- Hz. Peygamber (s.a.v): “İyi öyleyse, bunu ailene yedir!” derken, kişinin nafakasını karşılamakla yükümlü olmadığı yakınlarını kastetmiştir. Şâfiîlerden bir kısmı da bu görüşü kabul etmiştir.”¹²²

Görüldüğü gibi, olaydan açıkca anlaşıldığına göre Ramazan gününde oruçlu iken cinsel ilişkide bulunan kimsenin bir günah işlediği, bunun dünyevi cezasının da, ya köle azad etmek, ya altmış fakiri doyurmak veya altmış gün oruç tutmak olduğu, Hz.Peygamber tarafından, farklı

¹²² İbn Hacer, *Fethü'l-bâri*, IV, s. 203; Ayrıca bkz. el-Hattabî, *A'lâmu'l-hadis*, II, s. 965.

bir uslupla açıklanmıştır. Bu konuda görüş bildirenler, bu durumda bayana da Keffâret cezası gerekip gerekmeyeceğini tartışmışlarsa da, tercihe şayan bulduğumuz görüş; bayanın bu duruma rızası var idiyse, onun da Keffâret ödemesi gerekeceği, yok idiyse, yalnızca bozulan orucun kazasını tutması gerekeceği şeklinde olanıdır.¹²³

¹²³ Nihat Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Samsun 2003, ss. 106-107.

1.2. CİNSEL HAYATLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Cinsel hayatla ilgili konularda eşler arasındaki ilişkileri; hayızlı kadınla cinsel münasebetin yasak olması, hayızlı kadına yaklaşma, hayızlı kadınla cinsi münasebette Keffâretin miktarı, hayızlı kadının murdar kabul edilmemesi, cinsi münasebetin tekrarlanması adabı, eşlerin cinsi münasebet sonrası aynı kabtan yıkanması, cinsi münasebet esnasında söylenecek dua, azl meselesi ve emzikli kadınla cinsel münasebet konularını ele alacağım.

1.2.1. Hayızlı Kadınla Cinsel Münasebetin Yasak Olması

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Ebû Hureyre ve Enes b. Mâlik’den nakledilen iki rivayet vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebû Hureyre’den rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Kim âdet sırasında karısıyla ilişkiye geçer veya kadının arkasından yaklaşır veya kâhine başvurursa Muhammed’e inzâl edilene nankörlük yapmıştır.”¹²⁴

Bu hadiste hayızlı kadınla cinsel ilişkiye girmek, hayızlı ya da hayızsız kadına arkadan yaklaşmak ve kahine başvurmak Muhammed’e indirilene küfretmek kabul edilmiştir.¹²⁵ Kahine başvurmak konumuzla alakalı olmadığından onun üzerinde durmayacağız.

Hayızlı kadınla cima' eden veya kadınla livata eden kişi bu fiilin mubah olduğuna itikad ederse kâfir olur. Hadîsi böyle yorumlayanlar olmuştur. Ama bu suç işleyen kişi haramlığına itikad ederek işlemişse bundan dolayı kâfir olmaz. Bu nedenle hadîste geçen küfürden maksadın küfran-ı nimet (nankörlük) olduğu şeklinde yorum yapılabilir.¹²⁶

Ancak alimler hadisi teşdid ve tehdid olarak yorumlamışlardır. Çünkü hayızlı kadınla cima etmek küfrü gerektirseydi bu suç için Keffâret ödeme emri

¹²⁴ Tirmizî, Tahâret 102-135; İbn Mâce, Tahâret 122.

¹²⁵ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 419.

¹²⁶ Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 419.

verilmeyecekti. Keffâret müslümanın işlediği günahın bir nevi cezası ve af vesilesidir. Kâfirler için Keffâret ödenmesi söz konusu değildir.¹²⁷

Diğer rivayete gelince; Enes b. Malik anlatıyor: “Yahudiler, âdetli bir kadınla birlikte yemek yemezler ve onunla evde ilişkide bulunmazlardı. Hz. Peygamber’in ashâbı, bu meseleyi kendisine sordular. Bunun üzerine şu âyet-i kerîme nâzil oldu: “Sana kadınların ay hâlini soruyorlar. De ki: O bir eziyet hâlidir. Bu yüzden âdetli olduklarında kadınlardan uzak durun ve âdetten temizleninceye kadar kendilerine yaklaşmayın! Temizlendiklerinde ise, Allah’ın emrettiği şekilde onlara yaklaşın! Muhakkak Allah (bu yasağı ihlâl edenlerden) tövbe edenleri sever, tertemiz olanları da sever.”¹²⁸ Sonra Resûlullah (s.a.v); “O sırada temas dışında her şeyi yapabilirsiniz” buyurdu. Bu söz Yahudilere ulaştınca; “ Bu adam, bize muhâlefet etmedik hiçbir şey bırakmak istemiyor” dediler. Sonra Üseyd b. Hudayr ile Abbâd b. Bişr gelerek; “Ey Allah’ın Resûlü; Yahudiler şöyle şöyle söylüyorlar, biz kadınlarla ilişkide bulunamayacak mıyız?” dediler. Bu söz üzerine Hz. Peygamber’in yüzü değişti, o kadar ki biz, Üseyd ile Abbâd’a kızdığını sandık. Onlar da hemen dışarı çıktılar. Dışarıda Hz. Peygamber’e süt götüren biri ile karşılaşmışlar. Hz. Peygamber, kendisine getirilen bu sütü onlara göndererek içmelerini sağladı. Böylece onlar da Hz. Peygamber’in kendilerine güvenmediğini anladılar.”¹²⁹

Yahudiler, hayızlı bir kadınla aynı sofrada yemek yemezler, onunla aynı yatağa yatmazlar hatta onun bulunduğu eve girmezlerdi.¹³⁰ Ashab bu olayı Hz. Peygamber’e haber verdikten sonra yukarıdaki hadiste geçen Bakara süresi 222. ayet nazil oldu. Bu ayette iki yerde hayız kelimesi geçmektedir. Nevevi’nin *Ezkar*’ına göre ayetteki birinci hayız kelimesi ittifakla kandır, ancak diğer hayız kelimesi hakkında ise; kandır, hayız zamanıdır, hayız mekanıdır, diye üç görüş vardır. Burada anlatılan kadının uzvudur. Cumhuru müfessirinin ve Peygamber’in hanımlarının sözü bu şekildedir.¹³¹

¹²⁷ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 419.

¹²⁸ Bakara, 2/222.

¹²⁹ Müslim, Hayız 16; Tirmizî, Tefsir 3; Ebu Dâvûd, Nikâh 47; Nesaî, Tahâret 180.

¹³⁰ Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, X, ss. 215-216; Nevevi, *el-Minhâc*, III, s. 211.

¹³¹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 206; Seharenfurî, *a.g.e*, X, s. 216.

“Eziyet halidir” ifadesine gelince, bu rahatsızlık olarak anlaşılmaktadır. Kadın için rahatsızlıktır. Çünkü onun çirkin bir rengi ve kokusu vardır. Rahatsız eden ve namaza mani olan bir necasettir.¹³² Azimabadî’ye (v.1329) göre, koca ise kadınla beraber olamamaktan rahatsız olur. Yemek, içmek ve yatmak gibi işlerden değil. Bu konularda Allahu Teala kocaya rahatsızlık vermemiştir.¹³³ Yani koca eşiyle cinsel birliktelikten uzaklaşacağından, rahatsız olabilir. Ancak yeme, içme gibi diğer durumlarda kocaya bir sınırlandırılma getirilmemiştir.

Günümüzde olayı bilimsel veriler ışığında değerlendirenler vardır. Buna göre; aybaşı hali birleşme kabiliyetini yitiren yumurtaların atılmasını, erkeğin spermi ile birleşecek yeni bir yumurtanın gelmesini beklemek ve aşılama sonrası beslenmesine zemin olmak üzere kadın rahminin hazırlanmasını sağlayan tabii ve gerekli bir oluşumdur. Bu durumda vücudun dengelerinde bazı değişiklikler yaşanmakta, bu da kadının fizyolojisi yanında psikolojisini de etkilemektedir. Eski yumurtanın atılması ve rahimin temizlenmesi kan vasıtasıyla olmakta, aybaşı devam ettiği müddetçe rahimden üreme organı yoluyla dışarıya kan atılmaktadır. Bu durumda kadınla cinsel ilişkide bulunulması halinde bundan çeşitli rahatsızlıklar kapması ve genel olarak rahatsız olması muhtemeldir.¹³⁴

Ayette geçen kadınlardan ayrılın sözünü Hz. Peygamber’in bu ifadeleri açıklamaktadır.¹³⁵ Yani onlarla ilişkiye girmek hariç, yemek, içmek, yatmak, dokunmak gibi her şeyi yapabilirsiniz denilmektedir.¹³⁶

1.2.2. Hayızlı Kadına Yaklaşma

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Hz. Âişe, Cümey’ b. Umeyr, Meymûne, İkrime b. Abdullah ve Muâz b. Cebel’den nakledilen rivayetler vardır. Buradaki hadislerin tümü hayızlı kadınla cinsel münasebet dışında onunla bir peştemal takmak suretiyle mübâşerette bulunabileceğine işaret etmektedir.

Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe’ (r.anha) dan rivâyet

¹³² Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 206.

¹³³ Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, X, s. 216.

¹³⁴ Hayrettin Karaman-Mustafa Çağrıçı-İbrahim Kâfi Dönmez-Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, Ankara 2007, I, s. 354.

¹³⁵ Azimabadî, *a.g.e*, VI, ss. 206-207.

¹³⁶ Seharenfurî, *a.g.e*, X, s. 216.

edilmiştir: “Bizden biri âdet gördüğünde, Resûlullah (s.a.v) kendisine dokunmak isterse, âdeti şiddetli olduğu zamanda peştamal kuşanmasını emreder, sonra onunla mübâşerette bulunurdu. Hanginiz, Resûlullah (s.a.v) gibi nefisine mâlik olabilir ki?”¹³⁷

Burada dokunmaktan maksat, cima değil tenlerin birbirine değdirilmesidir.¹³⁸

“Hz. Peygamber'in nefisine hakim olduğu” ifadesi ile Hz. Peygamber'in kendisini tam olarak kontrol ettiği kastedilmiştir. Bir başka ifade ile tehlikeli bölgelerde gezip tehlikeye bulaşmasından korkulan kimseler hakkında duyulan endişeler onun için geçersizdir. Buna rağmen yine de Hz. Peygamber günaha düşmekten korunmamış başkalarına dinî bir uygulamayı öğretmek için örtünün üzerinden mübâşerette bulunmuştur. Alimlerin çoğu bu kanaattedir. Bu hüküm, Maliki mezhebinde “seddü'z-zerîa” bölümündeki esaslara uygundur. İbn Dakîku'l-İyd şöyle demiştir: “Bâbta zikredilen hadiste izarın altından yararlanmanın yasaklandığına dair bir delil yoktur. Çünkü, hadiste sadece Resûlullah (s.a.v)'in fiili söz konusudur.”¹³⁹

Nesâî'nin Cüme' b. Umeyr'den naklettiği diğer bir rivâyeti de şöyledir: “Annem ve teyzemle birlikte Hz. Âişe'ye gitmiştik. Annem ve teyzem Hz. Âişe'ye; “Sizden biri âdetli iken Resûlullah (s.a.v) nasıl davranırdı?” diye sordular. Hz. Âişe de; “Bizden biri âdetli iken Hz. Peygamber geniş bir peştamal kuşanmamızı emreder, sonra da vücûduna ve göğüslerine yaklaşırdı” dedi.

Meymûne de şöyle dedi: “Hz. Peygamber, zevcelerinden biri hayızlı iken kendisiyle mübâşerette bulunmak istediği zaman, ona peştamal kuşanmasını emrederdi.”¹⁴⁰

Bu hadisler adamın hayız halindeki karısıyla uyumasının caizliğine, adamın hanımıyla mübâşeret etmesine ve örtü üzerinden haz almasına delalet

¹³⁷ Buharî, Hayız 5; Müslim, Hayız 1-2; Ebu Dâvûd, Tahâret 106; Tirmizî, Tahâret 99; Nesâî, Hayız 12-13.

¹³⁸ el-Hattabî, *Â'lamu'l-hadis*, I, s. 311; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, I, s. 481.

¹³⁹ İbn Hacer, *a.e.*, I, s. 482.

¹⁴⁰ Buharî, Hayız 5; Müslim, Hayız 4; Ebu Dâvûd, Tahâret 106; Nesâî, Hayız 13.

etmektedirler. Örtü göbek ile diz kapağı arasında olmalıdır.¹⁴¹ Peygamberin hayızlı hanımlarına hayız elbiselerini örtünmelerini emretmesi peştamal altından zevk almanın haram olmasından dolayı değil,¹⁴² hanımının kanamasının onun üzerine degebileceğinden sakındığı içindir. Çünkü o vakitte kan yoğun şekilde akmaktadır.¹⁴³

Konuyla alakalı diğer rivayetlere gelince; Ebu Dâvûd (v.275/889) ve Nesâî'nin (v.303/915) bir rivayetinde şöyle denmektedir: “Resûlullah (s.a.v) zevcelerinden bir kadınla hayızlı olduğu halde mubaşeret ederdi. Yeter ki, uyluklarının ortasına kadar izarı uzanmış olsun veya dizleri örtülü bulunsun.”¹⁴⁴

İkrime b. Abdullah, Hz. Peygamber'in zevcelerinden birinden şöyle rivâyet ediyor: “Hz. Peygamber, hayızlı olan eşine yaklaşmak istediği zaman, fercinin üzerine bir bez örterdi.”¹⁴⁵

Muâz b. Cebel'den rivâyet edilmiştir: Ey Allah'ın Resûlü; karım hayızlı iken bana helâl olan şey nedir?” diye sordum. Hz. Peygamber de; “Peştamalin üstünden her şey helâldir, ama ondan da sakınmak daha iyidir” buyurdu.¹⁴⁶

Meymûne (r.anha) şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.v) kadınlarına hayızlı iken gömlek üzerinden mübaşeret ederdi.”¹⁴⁷

Hayz: Lûgatta akmak manasınadır. Bazıları çıkan kan manasına geldiğini söylemişlerdir. Şeriat ıstılahında: Küçük ve hasta olmayan bir kadının rahminin dışarıya attığı kandır. Halk dilinde buna aybaşı hali yahut âdet görmek denilir. Âdet halindeki kadına araplar “hâiz” derler. Fasih ve meşhur olan lûğât budur.

Ezherî (v.370/980) hayzı; bulûğa eren kadın rahminin mu'tâd vakitlerde rahimin dibinden attığı kandır, diye tarif eder.

¹⁴¹ İbn Receb, *Fethü'l-bârî şerhi sahihi'l-Buhârî*, II, s. 30; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 453.

¹⁴² İbn Receb, *a.e.*, II, s. 31.

¹⁴³ el-Hattabî, *A'lamu'l-hadis*, I, s. 312; İbn Receb, *a.e.*, II, s. 31; Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 123.

¹⁴⁴ Buhârî, Hayz 5; Müslim, Hayz 1-4; Ebu Dâvûd, Tahâret 107; Tirmizî, Tahâret 99; Nesâî, Hayz 12-13.

¹⁴⁵ Ebu Dâvûd, Tahâret 106.

¹⁴⁶ Musannıfın kaynağına işaret etmediği bu hadîs, Ebu Dâvûd, Tahâret 82'te rivâyet edilmiştir.

¹⁴⁷ Müslim, Hayz 3.

Kerhî (v.340/952); hayz bir kandır ki; çıktığı andan itibaren onunla kadın bulûğa erer demektedir. Daha başka tarifler de vardır. İstihâza: Kadın rahminden vakitsiz olarak gelen kandır. Hanefîlere göre istihâza kadından üç günden az yahut on günden çok gelen kandır. Buna biz hastalık kanı deriz.¹⁴⁸

Nevevi *Minhâc*'da Hayızlı kadına mübaşeretini üç şekilde tasavvur etmiştir:

a) Hayızlı kadına cima' etmekle olur. Bu bilicima' haramdır. Hattâ bunun helâl olduğuna îtikad eden kâfir olur. Haram olduğunu bilerek yapan büyük günah işlemiş olur. Böylesinin Allah'a tevbe ederek bir daha bu işi yapmaması gerekir. Keffâret lâzım gelip gelmeyeceği ulemâ arasında ihtilâflıdır. Bâzılarına göre keffâret vermesi lâzımdır. Katâde (v.117/735), Evzâî, Ahmed b. Hanbel, İshak ve eski mezhebine göre İmam Şâfiî'nin kavilleri budur. Şâfiî'nin yeni mezhebine göre keffâret lâzım değildir. Hanefîlerle ekseri ulemânın kavli de budur. Şâfiîlerden Nevevî diyor ki: “Hayız halindeki cima'nın helâl olmadığına îtikad eden bir kimse onu unutarak yahut hayız hali olduğunu bilmeyerek yahut o hâlde cima'nın haram olduğundan bihaber bulunarak veya cima'yı mecbur edilerek yapsa o kimseye günah ve keffâret yoktur. Eğer hayız halinde olduğunu ve bu halde cima'nın haram kılındığını bildiği halde kasten yaparsa ma'siyet irtikâb etmiş olur. Onun büyük günah olduğunu Şâfiî nassen bildirmişdir. O kimseye tevbe vâcib olur. Keffâret vacip olup olmaması hususunda iki kavil vardır. Bunların esas olanına göre o kimseye keffâret lâzım değildir. Üç mezhep imamının yani Ebû Hanife, Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'in ve cumhuru selefîn kavilleride budur. Seleften Atâ (v.115/733), İbn Ebi Müleyke, (117/735) Şa'bi (v.104/723), İbrahim Nehâî, (v.96/714) Mekhûl, (v.113/731) Zühri, Ebu'z-Zinâd, (v.h.131) Rabîa, Hammâd b. Ebi Süleyman (v.120/738), Eyyub-u Sahtiyânî (v.h.131), Süfyan-ı Sevri ve Leys b. Said'de bu görüştedirler.

Şâfiî 'nin zayıf olan eski kavline göre keffâret lâzımdır. Bu kavil İbn Abbâs (r.a) ile Hasan-ı Basri (v.110/728), Saîd b. Cübeyr, Katâde (v.h.117), Evzâî ve İshak 'tan da rivayet olunmuştur. Bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel'in kavli de budur. Bu alimler keffâretin ne olacağı hususunda ihtilâf etmişlerdir. Hasan-ı

¹⁴⁸ Nevevi, *el-Minhâc*, III, s. 204.

Basrî, Saîd b. Cübeyr ve diğerlerine göre bu cima'nın keffâreti ya bir altın yahut onun yarısıdır. Bir dinar keffâretin hayzın evvelinde, yarım dinarın hayzın sonunda yahut bir dinarın hayzın şiddetli zamanında, yarım dinarın hayz bittikten sonra lâzım geleceği meselesi dahi aralarında ihtilaflıdır. Delilleri: İbn Abbas'dan merfu' olarak rivayet edilen: “Her kim hayz halinde karısına yakınlık ederse, bir altın yahut yarım altın tasadduk etsin” mealindeki hadistir.”¹⁴⁹

b) Göbeğin üst tarafına ve dizden aşağıya öpmek dokunmak veya sarılmak sureti ile yapılan mübaşeretdir. Bu bilicma' helâldir. Yalnız Ubeydetü's-Selmanî (v.?) ile diğer bazılarından bu yerlerin hiç birine mübaşeretin caiz olmadığı rivayet edilmişse de bu rivayet şaz ve münkerdir. Resûlullah (s.a.v) in gömlek üzerinden mübaşerette bulunduğunu bildiren sahih hadisler bunu reddetmektedir.¹⁵⁰

c) Ön ve arkaya olmamak şartıyla göbekte dizler arasına yapılan mübaşeretdir. Ebu Hanife'ye göre bu haramdır. Bir rivayete göre, Ebû Yusuf'un kavli de bu olduğu gibi Şâfîlerce sahih olan kavilde budur. Mezkûr kavil İmam Malik'ten de rivayet olunur. Ulemâdan Saîd b. el-Müseyyeb, Kadi Şüreyh (v.78/698), Tavus, Atâ, Süleyman b. Yesâr (v.107/725), Katâde gibi nice alimler dahi bu kavli tercih etmişlerdir. Hanefîlerden İmâm Muhâmmed'le bir rivayette Ebû Yûsuf'a göre yalnız kan gelen yerlerden korunmak suretiyle mübaşeret caizdir. İkrime ile Mücahid, Şa'bî, İbrahim Nehaî, Hakem, Süfyân'ı Sevri, Evzâî, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. Râhuye (v.238/852), Ebû Sevr, İbnü'l Münzir ve Dâvûd-u Zahirî (v.270/883) 'nin görüşleri de budur. Bu kavil delil itibarı ile sair kavillere nazaran en kuvvetli kavildir. Zîra Enes (r.a) hadîsinde: ”Her şeyi yapın, yalnız cima müstesna” buyrulmuştur.¹⁵¹

1.2.3. Hayızlı Kadınla Cinsi Münasebette Keffâretin Miktarı

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de İbn Abbas'dan nakledilen rivayetler vardır. Hadislerin değişik versiyonları hayızlı kadınla ilişkide bulunmanın cezasından

¹⁴⁹ Nevevi, *el-Minhâc*, III, ss. 204-205; İbn Receb, *Fethü'l-bârî şerhi sahihi'l-Buharî*, II, s. 33; Ayrıca bkz. İbnü'l-Arabî, *Ârızatü'l-ahvezi*, I, s. 178.

¹⁵⁰ Nevevi, *a.e.*, III, s. 205.

¹⁵¹ Nevevi, *a.e.*, III, s. 205; İbn Receb, *a.g.e.*, II, s. 33.

bahsetmektedir.

Konuyla alakalı rivayetler ve bunların değişik versiyonları şu şekildedir: Abdullah b. Abbas'tan rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle dedi: “Bir erkek, hayızlı olan karısı ile cinsel ilişkide bulunursa, yarım dinar tasadduk etsin!”¹⁵² Ebu Dâvûd dedi ki; “Ali b. Bezîme Miksam tarikiyle Resûlullah 'tan mürsel olarak bunun aynısını rivayet etti. Keza Evzaî, Yezîd b. Ebi Mâlik'ten, O da Abdülharnid b. Abdurrahman'dan, o da Resûlullah (s.a.v)'den: “Resûlullah onun (soruyu soran Hz. Ömer'in) beşte iki dinar sadaka vermesini emretti” diye rivayet etmiştir. Bu rivayet mu'daldır.”¹⁵³

İbn Abbâs (r.a) anlatıyor: “Kişi hanımına kanama halin de temasta bulunmuşsa bir dinar, kanın kesilme halinde temas etmişse yarım dinar tasadduk eder.”¹⁵⁴ Tirmizî der ki: “Bu hadis İbn Abbâs (r.a)'dan mevkuf (kendi sözü) olarak da rivayet edilmiştir.” Ebu Dâvûd'un bir rivayetinde hayızlı karısına temas eden kimse hakkında Resûlullah(s.a.v): “Bir veya yarım dinar tasadduk etsin” dediği kaydedilmiştir.¹⁵⁵ Ebu Dâvûd der ki: “Bu rivayet (yani İbn Abbâs'ın ‘bir veya yarım...’ diyerek yaptığı rivayet) sahihtir, (diğ er ‘...yarım dinar...’ diyen rivayet bu kadar kavî değildir.)” Ebu Dâvûd dedi ki: “Evzâî, Yezîd b. Ebî Mâlik'ten, o da Abdülhamîd b. Abdurrahman b. Zeyd b. el-Hattâb el-Kuraşî el-Adevî'den, Hz. Peygamber; “onun beşte iki dinar sadaka vermesini emretti” dedi.”¹⁵⁶

Hadislerin tümü göz önünde bulundurulduğunda hayızlı kadınla cinsel münasebette bulunan kişiye keffâret olarak eğer kan kırmızıysa yani adet in ilk günlerinde ise bir dinar, kan sarı ise yani adet in son günlerinde ise yarım dinar ve bir rivayete göre ise beşte iki dinar sadaka vermesi gerektiğinden bahsedilmektedir.¹⁵⁷

“Beşte iki dinar sadaka versin” sözü Hz. Ömer'in olayına mahsus bir rivayet olarak gelmiştir. Şöyle ki Hz. Ömer (r.a)'in cimâdan hoşlanmayan bir

¹⁵² Tirmizî, Tahâret 103; Ebu Dâvûd, Tahâret 105; Nesâî, Tahâret 181.

¹⁵³ Ebu Dâvûd, Tahâret 105.

¹⁵⁴ Tirmizî, Tahâret 103; Ebu Dâvûd, Tahâret 106; Nesâî, Tahâret 182; İbn Mâce, Tahâret 123.

¹⁵⁵ Ebu Dâvûd, Tahâret 105.

¹⁵⁶ Sandıkçı, *Camîu'l-usul*, XI, s. 582.

¹⁵⁷ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 448.

hanımı vardı. Hz. Ömer'in her müracaatına hazırlı olduğunu bahane ederek karşı çıkardı. Yine böyle bir müracaatında kadın hayız halinde olduğunu söylemiş, Hz. Ömer de onun yalan söylediğini zannederek temasta bulunmuş, fakat kadının doğru söylediği meydana çıkmış. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) Resûlullah'a gelerek durumu arz etmiş. O da bir dinarın beşte ikisini sadaka olarak vermesini emretmiştir. Bu rivayet mû'dal'dır. Bu rivayette hayızlıya temasın keffaretinin beşte iki dinar olduğu ifade edilmektedir. Ancak gerek hadisin mu'dal oluşu, gerekse bunun Hz. Ömer'e mahsus bir cevap olması ihtimalinden dolayı ulemadan hiç kimse tarafından delil kabul edilmemiştir. Çünkü Hz. Ömer bu işi, kadının hayız olmadığına inanarak yapmıştır. Bu yüzden Resûlullah (s.a.v) onun keffâretini hafifleterek bir veya yarım dinar değil de, beşte iki dinar sadaka vermesini emretmiştir.¹⁵⁸

Hadislerde geçen “bir dinar veya yarım dinar sadaka versin” ifadelerine gelince; Münziri şöyle der: bu hadislerin senetlerinde ve metinlerinde ızdırab vardır. Senetteki ızdırab hadisin merfu, mevkuf, mürsel ve mudal olarak rivayet edilmesinden kaynaklanmaktadır. Metindeki ızdırab ise bir veya yarım dinar şeklinde şüphyle rivayet edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bir rivayette bir dinar tasadduk eder eğer bulamazsa yarım dinar tasadduk eder başka bir rivayette ise, eğer kan kırmızıysa bir dinar tasadduk eder, kan sarıysa yarım dinar tasadduk eder denilmiştir.¹⁵⁹

Hadisin zahirinden hayızlı iken karısına temasta bulunan kişinin keffâret vermesinin vacip olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶⁰ Ancak konu âlimler arasında ihtilâfıdır. İbn Abbâs, Hasen el-Basrî, Said b. Cübeyr, Katâde, Evzâî, İshâk ve bir rivayetinde de Şâfîî, keffâretin vacip olduğu görüşündedirler.¹⁶¹ Keffâretin vücûbuna hükmedenler, keffâretin cins ve miktarında müttefik değildirler. Bunlardan, Hasan el-Basrî ve Said b. Cübeyr, ramazanda cinsî münâsebette bulunana kıyas ederek, bir köle azad eder, demişlerdir.¹⁶² Diğerleri ise, bu babın

¹⁵⁸ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, ss. 446-448.

¹⁵⁹ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, I, s. 421.

¹⁶⁰ Azimabadî, *a.g.e.*, I, s. 448.

¹⁶¹ Azimabadî, *a.g.e.*, I, s. 448; Mübarekfürî, *a.g.e.*, I, s. 423; Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, II, s. 279.

¹⁶² Azimabadî, *a.g.e.*, I, s. 449; Ayrıca bkz. İbnu'l-Arabî, *Ârizatü'l-ahvezi*, I, s. 178.

hadisini delil göstererek, (münâsebetin zamanına göre) bir veya yarım dinar tasaddukta bulunması gerektiği görüşündedirler.¹⁶³ Katâde'ye göre ise hayızlıyla beraber olduğu için bir dinar, banyo yapmadan önce beraber olduğu için de ayrıca yarım dinar vermesi gerekir.¹⁶⁴

Atâ, Şâ'bî, Neha'î, Mekhûl, Zuhrî, Eyyûb es-Sahtiyânî, Sufyân es-Sevrî, Leys b. Sa'd, Malik, Ebû Hanîfe ve ashabı, esas olan rivayetinde Şâfîî, bir rivayetinde Ahmed b. Hanbel ve selefin cumhuruna göre hayızlı iken karısına temas eden kişiye keffâret vacip değildir. Onun için vâcib olan istiğfardır.¹⁶⁵ İbn Abdilberr, "Sadaka icabetmez" diyenin delili bu hadisin muzdarıp oluşudur. Bir de "Berâet-i zimmet asıldır" kaidesidir demiştir.¹⁶⁶ Nevevi'de bu görüştedir.¹⁶⁷ Hanefiler hayız kanının alışılmış, belirli âdet süresinin sonunda kesilmesinden itibaren bir namaz vakti geçtikten sonra gusûl yapılmısa da cinsel ilişkinin caiz olduğu görüşündedir.¹⁶⁸

Yukarıdaki hadisleri ve görüşleri o dönemdeki sosyal hayatı da göz önünde bulundurarak değerlendirirsek, diyebiliriz ki; İslam hayızlı kadınla cinsel münasebetin dışındaki ilişkileri caiz görmeye, Yahudilerin hayızlı kadınla yememesi, içmemesi, aynı yatağa yatmaması, onları evlerden uzaklaştırmaları, kadınların insani ihtiyaçlarıyla ilgilenmemeleri vs. gibi durumlarda kadınların maruz kaldıkları zulmu ortadan kaldırmış ve kadınlara haklarını vermiştir.¹⁶⁹

1.2.4. Hayızlı Kadının Murdar Kabul Edilmemesi

Yahudiler kendilerinden bir kadın hayızlı olduğunda onu evden çıkarırlar onunla aynı evde kalmazlardı. Aynı şekilde onunla yemezler, içmezlerdi.¹⁷⁰ Ancak İslam anlayışı bütün bunları terketmiş ve aşağıdaki başlıklarda da olduğu gibi hayızlı kadını murdar kabul etmemiştir.

¹⁶³ Azimabadî, *Avnî 'l-ma'bûd*, I, s. 449.

¹⁶⁴ Mübarekfürî, *Tuhfetü 'l-ahvezî*, I, s. 423; Azimabadî, *a.e.*, I, s. 449.

¹⁶⁵ Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 423; Seharenfurî, *Bezlü 'l-mechud*, II, s. 279.

¹⁶⁶ Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 423.

¹⁶⁷ Seharenfurî, *a.g.e.*, II, s. 280.

¹⁶⁸ *Diyanet Vakfı İlmihali*, İstanbul 2000, I, s. 214.

¹⁶⁹ Neval bt. Abdülaziz el-Îd, *Hukuku 'l-mer'e fi dav' i 's-sünneti 'n-nebeviyye*, Riyad 2006, s. 136.

¹⁷⁰ Ebu Süleyman el-Hattabî, *Me'alimu 's-sünen*, Beyrut 1991, II, s. 196; Mübarekfürî, *a.g.e.*, I, s. 416; Seharenfurî, *a.g.e.*, II, s. 267.

1.2.4.1. Hayızlı Kadının Eşinin Saçını Taraması, Yıkaması

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Hz. Âişe'den nakledilen iki rivayet vardır. Konuyla alakalı rivayetlerin birinde, Hz. Âişe (r.anha) “Ben hayızlı iken Resûlullah (s.a.v)'ın başını yıkardım” demiştir.¹⁷¹

Yine Hz. Âişe (r.anha)'nin anlattığına göre, “Hz. Peygamber (s.a.v) mescitte itikafda olduğu sırada, kendisi de hayızken, Resûlullah (s.a.v)'ın saçlarını taramıştır. Bu hizmeti yaparken kendisi odasında ayrılmamış; Resûlullah (s.a.v) başını ona uzatmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v) itikafda iken, (büyük veya küçük abdest bozmak gibi) zarurî bir ihtiyaç olmadıkça odaya girmezdi.”¹⁷²

Bu hadislerde anlatılan itikaf esnasında hayızlı kadının, eşinin saçını taraması, yıkamasıdır. Daha önce de geçtiği gibi bu hadisler hayızlı bir kadının kendisinin ve vücudunun temiz olduğuna ve hayzın ona dokunmaya engel olmadığına işaret etmektedir.¹⁷³ Yani hayızlı kadının kocasının başını okşamaması, taramaması, yıkaması, yağlaması caizdir. Eğer kadının eli necasetli olsaydı adamın başını yıkamasından, yağlamasından, taramasından nehyedilirdi.¹⁷⁴

Yine bu hadislere bakarak itikafli kişinin temizlenmesi, güzel koku sürünmesi, yıkanması, traş olması, süslenmesi de caizdir, denilebilir.¹⁷⁵ Alimlerin çoğunluğuna göre mescitte yapılması mekruh olan işler dışında itikafli olan kişinin bunları yapması mekruh değildir.¹⁷⁶

Zührî bu hadisteki ihtiyacı büyük ve küçük tuvalet olarak açıklamıştır. Alimler bu ikisi için eve gidilebileceği konusunda ittifak etmişlerdir. Bunun dışında yemek, içmek vb. ihtiyaçlar için eve gitme konusunda ise ihtilaf etmişlerdir. Kişi büyük veya küçük tuvaletini yapmak için mescitten çıkar ve mescit dışında abdest alırsa itikâfı bozulmaz. İhtiyaç duyan kimseler için kusmak

¹⁷¹ Buhârî, Hayz 2, İtikaf 2-3-4-19, Libâs 76; Müslim, Hayz 10; Ebu Dâvûd, Savm 79; Tirmizî, Savm 80; Nesâî, Hayz 20.

¹⁷² Buhârî, Hayz 2, İtikaf 2-3-4-19, Libâs 76; Müslim, Hayz 6-7; Tirmizî, Savm 80; Ebu Dâvûd, Sıyâm 79; Nesâî, Hayz 20.

¹⁷³ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, I, s. 478.

¹⁷⁴ İbn Receb, *Fethü'l-bârî şerhi sahihi'l-Buharî*, II, s. 15.

¹⁷⁵ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XI, s. 205; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, III, s. 517; İbn Hacer, *a.g.e*, IV, s. 320.

¹⁷⁶ Aynî, *a.e*, XI, s. 205; Mübarekfurî, *a.g.e*, III, s. 517 İbn Hacer, *a.g.e*, IV, s. 320.

ve kan aldirmek da bunlar gibidir.¹⁷⁷ Bunlar konumuzla alakalı olmadığından ayrıntıya girmiyoruz.

1.2.4.2. Hayızlı Kadının Kocasına Mescidde Birşey Vermesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Hz. Âişe ve Ebû Hüreyre'den nakledilen iki rivayet vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v), (bir gün) bana (kendisi mescidde iken) “Humra'yı bana getiriver!” buyurdular. “Hayızlıyım” diye cevap verdim.”Senin hayızın elinde değil ki!” dediler.¹⁷⁸

Ebû Hüreyre (r.a) naklen rivayet etti. Şöyle demiş. Bir defa Resûlullah (s.a.v) mescidde iken, Ya Âişe! Bana elbiseyi uzat dedi. Âişe: Ben hayızlıyım dedi. Bunun üzerine: Şüphesiz ki, senin elinde hayız yoktur buyurdular. Âişe de elbiseyi kendilerine verdi.¹⁷⁹

Hz. Âişe humra'yı mescidden mi getirecek, yoksa, mescidde olan Resûlullah'a dışarıdan mı uzatacağı, konusunda ihtilaf edilmiştir. Hadis, iki şekilde anlaşılmaya müsaittir. Kadı İyad, Resûlullah (s.a.v)'in mescidde, itikafta olduğunu hücrelerinde olan Hz. Âişe'ye oradan seslenerek humra'yı vermesini talep ettiğini, Hz. Âişe hayızlı olması sebebiyle elini mescide uzatmaktan korktuğunu söyler. Resûlullah onun endişesinin yersiz olduğunu belirtmek için: “Hayız elinde değildir” buyurur. Aynı görüşte olan Nevevî der ki: “Hz. Âişe'ye mescide girip humrayı oradan getirmesini emretmiş olsaydı özellikle elini zikretmesinin bir manâsı kalmazdı.”¹⁸⁰

Kadının mescitten uzaklaşmasına sebep hayız kanıdır. Kadının kendisi değildir. Elin hayızlı değil sözü bunu ifade etmektedir.¹⁸¹ Çünkü Hz. Âişe elinde, elini mescide sokmasına mâni bir hayız pisliği olmadığını biliyordu. Onu elini mescide sokmaktan men'eden şey, hayızdan dolayı kendisine arız olan manevî

¹⁷⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 321; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, III, s. 517.

¹⁷⁸ Müslim, Hayz 11-12; Ebu Dâvûd, Tahâret 104; Tirmizî, Tahâret 101; Nesâî, Hayz 18.

¹⁷⁹ Müslim, Hayz 13.

¹⁸⁰ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 131 Nevevî, *el-Minhâc*, III, s. 210.

¹⁸¹ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, II, s. 273; Mübarekfurî, *a.g.e*, I, s. 417.

pisliktir.¹⁸²

Buradaki hadislerden şu anlaşılır ki: hayızlı kadın elini mescide sokup bir şey alabilir, verebilir.¹⁸³

Hattâbî, hadîste şu fıkıh hükmü de vardır, demiştir: Eve, mescide veya benzeri bir yere girmemek için yemin eden kişi, elini veya vücûdunun bir kısmını o yere sokunca yeminini bozmuş olmaz. Bütün vücûdunu sokunca yeminini bozmuş olur.¹⁸⁴

Dolayısıyla hayızlı kadın mescidin dışında olduğu halde mescitten bir şey alıp başkasına verebilir. Bu başkasının mescidin içinde ya da dışında olmasının arasında fark ta yoktur.

1.2.4.3. Hayızlı Kadınla Beraber Aynı Yerden Yemek, İçmek

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Hz. Âişe ve Abdullah b. Sa'd el-Ensârî'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha)'ya: “Bir kadın hayızlı iken kocası ile birlikte yemek yer mi?” diye sordu. Hz. Âişe “Evet dedi, benim kanamam varken Resûlullah (s.a.v) beni çağırırdı, ben de onunla birlikte yedim. (Bu sırada) etli kemiği alır, (bana uzatır, önce benim başlamam için) bana yemin verirdi. Ben de onu alır ve bir miktar dişler (sonra Resûlullah'a uzatırdım). O da ağzını, kemikte tam benim ağzımı koyduğum yere koyar(ak yemeye başlar)dı. İçecek bir şey istediği olur, getirince ondan önce benim içmem için bana yemin verirdi, bunun üzerine ben de kabı alır bir miktar içer, sonra bırakırdım. Bu sefer onu Aleyhissalâtu vesselâm alır, kabın tam benim ağzımı koyduğum yerine ağzını koyarak içerdi.”¹⁸⁵

Abdullah b. Sa'd el-Ensârî (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v)'a hayızlı kadınlarla beraber yemek hususunda sordum. “Onunla beraber yiyin!”

¹⁸² Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, II, s. 273.

¹⁸³ Seharenfurî, *a.e*, II, s. 273; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 417; İbnu'l-Arabî, *Ârızatü'l-ahvezî*, I, s. 175.

¹⁸⁴ Seharenfurî, *a.e*, II, s. 273; Mübarekfurî, *a.e*, I, s. 417.

¹⁸⁵ Müslim, Hayz 14; Ebu Dâvûd, Tahâret 103; Nesâî, Tahâret 177.

buyurdular.”¹⁸⁶

Âişe (r.anha) şöyle demiş: “Ben hayız halinde iken bir şey içer; sonra onu Peygamber (s.a.v) e verirdim. O da ağzını benim ağzımın değdiği yere koyarak içerdi. Ben hayızlı iken kemiğin etini ısırır sonra onu Peygamber (s.a.v) e verirdim. O da ağzını benim ağzımın değdiği yere koyar (ısırır) dı.” Züheyri: “içerdi” cümlesini zikretmedi.¹⁸⁷

Buradaki hadislere göre ilim ehlinin geneline göre hayızlı kadınla yemekte bir beis yoktur. İnsanların icma ettikleri konuda böyledir.¹⁸⁸ Nevevi'nin de dediği üzere Yahudiler hayızdan dolayı hanımlarıyla beraber yemeyi içmeyi ve oturmayı terk etmişlerdir.¹⁸⁹ Ancak İslam Bakara sûresi 222. ayeti kerimesi ışığında bu anlayışı terk etmiştir. Resûlullah cinsel ilişki hariç onlarla oturmayı, yemeyi, içmeyi, mübâşeret etmeyi serbest kılmıştır.¹⁹⁰

Bu rivayetler, ashab arasında hayızlı iken kadınlarla beraberlikler hususunda bazı tereddütlerin yaygın olduğunu ve hatta bunun sonradan devam bile ettiğini göstermektedir. Belki de yahudilerdeki tatbikat buna sebep olmuştur. Bahsin başında da geçtiği üzere yahudiler, hayız gören kadınları tam bir tecride tabi tutuyor imişler. Ancak İslam, hayızlı kadını, onlarla cinsî münasebette bulunma yasağı koyma dışında beşerî münâsebetlerden uzaklaştırmamıştır. Yeme, içme ve yatmada beraberliği esas aldığı gibi mübâşerette bulunmaya bile ruhsat tanımıştır. İbadet hususunda sınırlamaya sebep olan hades halinin, maddî değil, hükmî bir pislik olduğunu, kadının eli veya dudağıyla dokunması sebebiyle dokunduğu şeylere bu pisliğin geçmeyeceğini kabul eder. Bu sebeptir ki, Resûlullah Hz. Âişe'ye hayızlı halinde başını yıkatmış, su içtiği kaptan ağzını, ağzının değdiği yere koyarak su içmiş, kemik üzerindeki etten ısırıldığı yerden ısırarak yemiştir. Bütün bunlar, hayızlı kadınla münasebetlerin nerelere kadar

¹⁸⁶ Tirmizî, Tahâret 100.

¹⁸⁷ Müslim, Hayz 14.

¹⁸⁸ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 416; İbnu'l-Arabî, *Ârizatü'l-ahvezî*, I, s. 174.

¹⁸⁹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 439.

¹⁹⁰ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, II, s. 268.

caiz olduğunu gösterir.¹⁹¹

1.2.4.4. Hayızlı Kadının Kucağına Yaslanıp Kuran Okuma

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Hz. Âişe ve Hz. Meymûne’den nakledilen iki rivayet vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v), ben hayızlı iken kucağıma yaslanır ve Kur'an okurdu.”¹⁹²

Hz. Meymûne (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) bizden biri hayızlı olduğu halde onun kucağına başını koyar, Kur'an okurdu. Bizden birimiz hayızlı iken Resûlullah'ın humrasını mescide taşır ve yayardı.”¹⁹³

Bu hadislerde, hayızlı kadına dokunmanın caiz olduğuna delil vardır. Çünkü onun zâtı ve elbisesi necasete bulaşmadığı için temizdir.¹⁹⁴ Ayrıca bu hadislerde hayızlılığın bedeninin temiz olduğuna da delil vardır. Eğer bedeni necasetli olsaydı Hz. Peygamber necasetli mekanda Kur'an okumayı tenzih ederdi.¹⁹⁵ Yine bu hadislerde hayızlı kadına yaslanarak ve necaset mevkiine yakın olarak Kur'an okumanın caizliği de vardır. Bu görüş Nevevi'ye aittir.¹⁹⁶

İbn Dakîku'l-İyd şöyle demiştir: “Yaslanma” ifadesi, hayızlı kadının Kur'an okuyamayacağını gösterir. Eğer okuması caiz olsaydı, ona yaslanılmış halde Kur'an okumanın yasak olduğu vehmine kapınılmazdı. Dolayısıyla bunun caiz olduğunu açık bir şekilde ifade etmeye de gerek kalmazdı.¹⁹⁷

Bir de, bu hadise dayanılarak hasta birinin, namaz kılarken elbisesi temiz olmak şartıyla hayızlı bir kadına yaslanabileceği sonucuna varılmıştır. Bu görüş de Kurtubî'ye aittir.¹⁹⁸

¹⁹¹ İbrahim Canan, *Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, X, ss. 358-359.

¹⁹² Buhârî, Hayz 13, Tevhid 52; Müslim, Hayz 15; Ebu Dâvûd, Tahâret 103; Nesâî, Hayz 16

¹⁹³ Nesâî, Hayz 19.

¹⁹⁴ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, I, s. 479.

¹⁹⁵ Kadî İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 132.

¹⁹⁶ Nevevi, *el-Minhâc*, III, s. 211; İbn Hacer, *a.g.e*, I, s. 479; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 442; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, II, s. 272.

¹⁹⁷ İbn Hacer, *a.g.e*, I, s. 479.

¹⁹⁸ İbn Hacer, *a.g.e*, I, s. 479.

1.2.5. Cinsi Münasebetin Tekrarlanmasının Adabı

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebû Saîdi'l-Hudrî, Ebû Râfi ve Katâde'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı üç farklı rivayetten birinde, Hz. Peygamber'in tek bir gusulle bütün hanımlarını dolaştığından, diğer bir rivayette her birisinin yanında ayrı ayrı yıkandığından, bir başka rivayette ise iki cima arasında sadece abdestin yeterli olduğundan bahsedilmektedir.

Tek bir gusülle, bütün hanımlarını dolaştığı yönündeki rivayet şu şekildedir: Katâde (r.a) anlatıyor: "Hz. Enes (r.a)'in bize anlattığına göre, Resûlullah (s.a.v)'ın tek bir gusülle, bütün hanımlarını dolaştığı olmuştur."¹⁹⁹

Alimler bu hadisi iki cima arasında gusletmenin vacib olmadığına ittifakla delil getirmişlerdir.²⁰⁰

Hz. Peygamberin hanımlarının her birisinin yanında ayrı ayrı yıkandığından bahseden rivayet de şu şekildedir: Ebû Râfi (r.a) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v), bir gün bütün hanımlarına uğradı. Her birisinin yanında ayrı ayrı yıkandı. Kendisine: 'Ey Allah'ın Resülü dedim, en sonunda bir kere yıkansanız olmaz mı?' '(Olmasına olur, ancak) böyle yapmak daha temiz daha hoş ve daha paktır!' buyurdular."²⁰¹

Ebu Dâvûd zannınca bu iki hadisi birbirine zıt buldu ve Enes'in hadisini Ebû Râfi'nin hadisinden sahih buldu.²⁰² Nesâî: "Bu hadîsle Enes hadîsi arasında ihtilâf yoktur. Bilakis Resûlullah, bazen cimâlar arasında yıkanmaz bazen de yıkanır" der.²⁰³

Nevevî de: "Bu, Resûlullah'ın değişik zamanlarda her iki uygulamada bulunduğu hamledilir" demiştir.²⁰⁴

Resûlullah ilk hadiste tek bir gusülle bütün hanımları dolaşmanın caiz

¹⁹⁹ Buhârî, Gusl 12-24, Nikâh 4-102; Ebû Dâvûd, Tahâret 85; Tirmizî, Tahâret 106; Nesâî, Tahâret 170.

²⁰⁰ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, ss. 431-432.

²⁰¹ Ebû Dâvûd, Tahâret 86.

²⁰² Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, II, s. 182

²⁰³ Seharenfurî, *a.e.*, II, s. 182; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 370.

²⁰⁴ Seharenfurî, *a.e.*, II, s. 182; Azimabadî, *a.e.*, I, s. 370.

olduğunu ve ümmetine bir kolaylık yaptığını beyan etmemiştir. İkinci hadiste ise böyle yapman daha temiz, daha pak, daha hoştur diye açıklamada bulunmuştur.²⁰⁵

Taksim meselesinin bir vecibe olması ihtilaflıdır. Ebû Saîd: “Bu Resûlullah üzerine vâcib değildi, teberru ve tekerrüm için eşit bir taksime yer vermiştir” der. Ancak ulemâ çoğunlukla bunun vacib olduğunu söyler. Bu durumda Resûlullah'ın hepsini dolaşması hanımlarının rızası ile oluyordu. İbn Abdilberr der ki: Hadisin ma'nâsı şudur: “Resûlullah bunu, seferden döndüğü ve henüz hanımlardan hiç birine muayyen bir gün ayırmamış bulunduğu zamanlarda yapardı. Bu durumlarda hepsini dolaşır, sonra gün taksimi yapar, buna göre yanlarına giderdi. Resûlullah (s.a.v)'in zevceleri hep hürdü. Hürler hakkında Aleyhissalâtu vesselâm'ın sünneti, taksimde adâlet edip hiçbirine günü dışında temas etmemektir.²⁰⁶

Rasûlullah (s.a.v)'in bir gusülle bütün hanımlarını dolaşmasının birkaç veçhe ihtimâli vardır.

a.Şöyle ki; bunu, seferden geldiği zaman yapmıştır. Çünkü o zaman, “Kasm” denilen, zevceler arasında adaletle riâyet lâzım değildir. Peygamber (s.a.v) sefere çıkacağı zaman hanımları arasında kur'a çektirir, kur'a hangisine çıkarsa beraberine onu alırdı. Döndüğü zaman “kasm'e” yine başlardı. Fakat başlarken bu hakta bütün hanımları eşit olduğu için hiçbirini tercih etmez, bir defada hepsinin yanına uğrar kasm'e ondan sonra başlardı.²⁰⁷

b.Birden dolaşma mes'elesi, hanımlarının rızası ile olmuştur.²⁰⁸ Bu te'viller Resûlullah (s.a.v)'e zevceleri arasında devam üzere müsâvâta riâyet farzdır diyenlere göredir ki, ekseri ulemânın kavli budur.

Ona kasm vacip değildir, diyenlere göre hadîsi te'vile hacet yoktur. Ebû Bekr İbnu'l-Arabî'ye (v.m.1148) göre, “Allah, nikâh konusunda bazı şeyleri Peygamberine tahsis buyurmuştur. Onlardan biri de kendisine bir saat tahsis

²⁰⁵ Azimabadî, *Aynü'l-ma'bûd*, I, s. 370.

²⁰⁶ Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, II, s. 181; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 432.

²⁰⁷ Seharenfurî, *a.e.*, II, s. 181; Azimabadî, *a.g.e.*, I, s. 369; Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 146.

²⁰⁸ Seharenfurî, *a.e.*, II, s. 181; Azimabadî, *a.e.*, I, s. 369.

etmesidir. O vakitte zevcelerinin onun üzerinde hakkı yoktur. Onların hepsinin yanına girer, kendilerine dilediği muameleyi yapar, sonra nevbet sırası hangisinin ise ona dönerdi.²⁰⁹

İki cima arasında Abdestin kafi geleceğine işaret eden rivayete gelince; Ebû Saâdi'l-Hudrî (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Biriniz ehline temas eder sonra tekrar etmek dilerse ikisi arasında abdest alsın.”²¹⁰

Cumhura göre buradaki abdest alsın emri müstehab anlamındadır.²¹¹ Ebu Yusuf’a göre müstehab değil mübahdır.²¹² Zâhirîler ve Mâlikîlerden İbnu'l-Habib (v.181/797), “vacibtir” demiştir.²¹³

İbn Hazm ise iki cima arasında namaz abdesti gibi abdest alınması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.²¹⁴ Ulemâdan bazıları buradaki “vudû”u lûgat mânâsına alarak, maksadın tenasül uzvunun yıkanması olduğunu; abdestin, şehveti tatmin için değil, ibâdet için meşru olduğunu söylerler.²¹⁵ Kadı İyad’a göre de abdestten murad uzvun yıkanmasıdır. Çünkü uzuv necisliken mazeretsiz tekrar kadının uzvuna dönmek bir takım olumsuzluklara sebep olur. Uzvun yıkanmasıyla uzvun kuvvetlenmesi yönünde fayda vardır. Ayrıca uzvu yıkamakla necasetteki lezzeti engelleyecek şeyler ortadan kalkacağından beraberlikteki lezzette artmış olur.²¹⁶

Hadislerin tümünü göz önünde bulundurarak, temas edilen kadın ister aynı, ister ayrı ayrı olsun iki temas arasında gusulun şart olmadığına, ancak gusletmenin müstehab olduğuna, ancak müstehab olan gusletmek veya abdest almak gibi hükmi temizlik yollarından birinin yerine getirilemediği noktada en azından avret mahallinin yıkanmasının gerekliliği sonucuna varabiliriz.

²⁰⁹ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, II, s. 181.

²¹⁰ Müslim, Hayz 27; Ebu Dâvûd, Tahâret 86; Tirmizî, Tahâret 107.

²¹¹ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 434; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 371.

²¹² Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 434; Azimabadî, *a.e.*, I, s. 371.

²¹³ Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 434; Seharenfurî, *a.g.e.*, II, s. 184.

²¹⁴ Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 433.

²¹⁵ Azimabadî, *a.g.e.*, I, s. 371; Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 433.

²¹⁶ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, II, s. 145.

1.2.6. Eşlerin Cinsi Münasebet Sonrası Aynı Kabtan Yıkanması

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Humejd el-Hımyerî, İbn Abbâs, Hz. Âişe ve Ümmü Seleme'den nakledilen rivayetler vardır. Bu rivayetlerden Humejd el-Hımyerî'nin rivayeti erkeğin artığıyla kadının gusletmesini veya kadının artığıyla erkeğin gusletmesini yasaklamakta, diğer rivayetler ise cinsi münasebet sonrası aynı kabtan yıkanmanın cevazlığına işaret etmektedir.

Erkeğin artığıyla kadının gusletmesini veya kadının artığıyla erkeğin gusletmesini yasaklayan Humejd el-Hımyerî rivayeti şu şekildedir: Humejd el-Hımyerî anlatıyor: Resûlullah (s.a.v)'a, Ebû Hureyre (r.a)'ın yaptığı gibi dört yıl arkadaşlık yapmış bir zatın yanına geldim. Dedi ki: "Resûlullah (s.a.v), erkeğin artığıyla kadının gusletmesini veya kadının artığıyla erkeğin gusletmesini yasakladı." Bir rivayette şu cümleyi ziyade etti: "İkisi birden suya ellerini soksunlar!"²¹⁷

Buradaki "ikisi birden suya ellerini soksunlar" ifadesinden ellerin kabın içine aynı anda girmesi anlatılmaktadır. Dolayısıyla bu hadise göre ikisinden her birinin diğerinin artırdığı suyla yıkanması nehyedilmektedir. Buna göre onların tek bir şekilde bu hadise göre sudan yıkanmaları caiz olur. O da tek bir kabtan ikisinin temizlenmeleri esnasında ellerini aynı anda suya batırıp, çıkarmalarıyla bu mümkün olur.²¹⁸

Ulemâ bu hadise muhtelif cevablar vermişlerdir. Evvelâ; başta Buhârî olmak üzere hadîs imamları mezkûr hadisin zayıf olduğunu söylemişlerdir. İkinci cevap: O hadisteki nehiyden murad kadının âzasından dökülen sudur. Bittabi o su müsta'mel olur. Üçüncü cevap: Hadisteki nehiy müstehab ve efdal şekli beyân içindir. Mezkûr hadîs sahîh bile olsa nesh edildiğine hüküm olunur.²¹⁹

Bu hadiste adam yıkandıktan sonra kabın içinde arta kalan suyla ya da kadın yıkanıp arta kalan suyuyla adamın yıkanmasından nehiy vardır.²²⁰ Ancak bu nehiyin haram mı, yoksa karâhet mi ifâde ettiğini ortaya koyabilmek için Hz.

²¹⁷ Ebû Dâvûd, Tahâret 40; Nesâî, Tahâret 147.

²¹⁸ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 149.

²¹⁹ Nevevi, *el-Minhâc*, IV, s. 3.

²²⁰ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, I, s. 209.

Peygamber'in hanımı ile aynı kaptan yıkandığını ifâde eden hadis-i şerifleri, suyun abdest almakla veya gusletmekle pislenmeyeceğini belirten hadislerle birlikte mütaala etmek gerekir. Bundan dolayı diğer rivayetleri de verip bütün hadisleri de göz önünde bulundurup değerlendirmede bulunacağız.

Eşlerin cinsi münasebet sonrası aynı kabtan yıkanabileceğine dair rivayetler şu şekildedir: İbn Abbâs (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v)'ın zevcelerinden biri bir tekne içerisinde su alarak yıkanmıştı. Aynı teknede yıkanmak veya abdest almak üzere Aleyhissalâtu vesselâm geldi. Zevcesi: ‘Ben cünübüm!’ dedi. Resûlullah (s.a.v): ‘Su cünüb olmaz!’ buyurdular.”²²¹ Bu hadisteki Resûlullah (s.a.v)'ın zevcelerinden biri derken kastedilen Meymûne'dir.²²²

Hadisteki “su cünüb olmaz” sözüyle “su pis olmaz” demek istenilmektedir. Meymûne (r.anha) validemizin Resûlullah'ın sünnetine uyararak elini kaba sokmadan yıkanmış olduğu muhakkaktır. Eliyle su alarak yıkanmış olması da mümkündür. Bu durumda cünüb olan kişinin elini kaba batırarak kaptan su alıp ellerini dışarıda yıkaması suyu pislemez.²²³ Bir başka görüşe göre Elini kaba sokup ta suyun sıcaklığına soğukluğuna bakan cünüb, parmaklarıyla bunu yapmışsa bunda beis yoktur. Amma tüm elini sokarsa bu kerih görülmüştür. Ancak buna da şu yönden karşı çıkmıştır: hamama giren ve kendisine su dökcek biri bulunmayan cünüb suyu nasıl alacak, dolayısıyla bu suyu eliyle alması gerekir ve bunda beis yoktur.²²⁴ İbn Receb'in Buhari şerhinde üzerinde durduğu bir başka konu ise gusul ve niyet arasındaki ilişkidir. Cünüb gusle niyet ettikten sonra ondan avuçlarsa suda az ise bu suya zarar vermez, fakat bu suda cenabetten elini yıkamaya niyet ederse su kullanılmış olur. Eğer niyetini mutlak bırakırsa yani bu iki niyetten herhangi birini kaydetmezse sahih olan kavle göre su kullanılmış olmaz. Hz. Âişe ve Meymûne'nin Hz. Peygamber'le yıkanmaları hadisleri bunlara delalet etmektedir.²²⁵

²²¹ Tirmizî, Tahâret 48; Ebu Dâvûd, Tahâret 35; İbn Mâce, Tahâret 33.

²²² Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, I, s. 130; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 201.

²²³ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, I, s. 179; İbn Receb, *Fethu'l-bârî şerhi sahihi'l-Buharî*, I, s. 279.

²²⁴ İbn Receb, *a.e.*, I, s. 280.

²²⁵ İbn Receb, *a.e.*, I, s. 282.

Burada bahsedilen hadisler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.a) anlatıyor: “Ben ve Resûlullah (s.a.v) tek bir kabtan su alarak cenabetten yıkanıyorduk ve ellerimiz kabın içine beraber girip çıkıyordu.”²²⁶

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiş: ”Bana Meymûne haber verdi ki kendisi Peygamber (s.a.v) ile bir kabtan yıkanırlandı”.²²⁷

Ümmü Seleme'nin anlattığına göre: Kendisi Resûlullah (s.a.v) ile cünüblükten dolayı bir kabtan yıkanmış.²²⁸

Cünub kelimesinin anlamı lügâta uzak demektir. Namaz kılmak, Kur'ân okumak, mescide girmek v.s. gibi faziletlerden uzak kaldığı için kendisinden meni çıkan kimselere cünub denir.²²⁹

Eşlerin bir kabtan yıkanması ve birbirlerinin suyunu kullanıp kullanamayacağı yönünde alimlerin görüşleri şu şekildedir.

1- Erkekle kadın bir kabtan yıkanabilirler. Aynı kabtan abdest almaları dahi bilittifâk caizdir.²³⁰

2- Erkekten artan su ile yıkanan kadın cünüplükten temizlenir. Cumhura göre bunun aksi de caizdir. Yani kadından artan su ile erkek de yıkanabilir. Bu hususta Nevevî şunları söylemiştir: Erkek ve kadının gerek bir anda bir kabtan gerekse birbirlerinden artan su ile yıkanmaları caizdir. Abdest veya gusle yetecek su bir miktarla tayin edilmiş olmayıp guslün şartı, yani bütün âzânın yıkanması te'min olunursa bu hususta az suyun da çok suyun da kifayet edeceğinde bütün müslümanlar müttefiktir.²³¹ Erkekle kadının bir kabtan yıkanmalarına gelince: Bu da bütün müslümanların ittifakı ile caizdir.

Kadının erkekten artan su ile yıkanması bilittifak caizdir.²³² Erkeğin

²²⁶ Buhârî, Gusl 2-9; Müslim, Hayz 40-45; Ebu Dâvûd, Tahâret 39-97-102; Nesâî, Hayz 130-144-145-146- 148, Gusl 12.

²²⁷ Müslim, Hayz 47-48.

²²⁸ Müslim, Hayz 49.

²²⁹ Azimabadî, *Avnû 'l-ma'bûd*, I, s. 144; Nevevi, *el-Minhâc*, IV, s. 5.

²³⁰ Nevevi, *a.e.*, IV, s. 2.

²³¹ Nevevi, *a.e.*, IV, s. 2.

²³² Nevevi, *a.e.*, IV, s. 2.

kadından artan su ile yıkanması ise İmam Mâlik, Ebû Hanîfe ve Cumhûru ulemâya göre caizdir. Bu hususta kadının evvel yıkanması ile sonra yıkanması arasında fark yoktur.²³³ Ahmed b. Hanbel ile Dâvûd-i Zâhîri'ye göre kadın yalnız başına suyu kullanarak yıkanırsa ondan artan su ile yıkanmak caiz olmaz. Bu kavil Abdullah b. Serecis (v.?) ile Hasan-ı Basrî 'den de rivayet olunmuştur.²³⁴

Hasan-ı Basrî ile Said b. el-Müseyyeb'in kadından artan suyu mutlak surette mekruh gördükleri rivayet edilir. Muhtar olan cumhurun kavlidir. Çünkü; Resûlullah (s.a.v) 'in zevceleri ile birlikte ve keza birbirlerinden artan suyla yıkandıklarını bildiren hadisler sahihdirler.²³⁵

1.2.7. Cinsi Münasebet Esnasında Söylenecek Dua

Bu konuyla alakalı olarak Kütüb-i Sitte'de İbn Abbas'dan nakledilen rivayet şu şekildedir: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: "Sizden kim hanımına temas etmek isteyince: 'Allah'ın adıyla! Allahım, bizi şeytandan uzak tut ve şeytanı da bize vereceğin nasipten uzak tut!' derse, sonra da Allah bu temastan onlara bir evlad nasip etse, şeytan ona ebediyen zarar vermez."²³⁶

Hadis her şeyi Allah'ın yaptığına, hayrın da şerrin de O'ndan geldiğine gönülden inanmanın ve O'na teslim olmanın örneklerinden birini ortaya koymakta ve doğacak çocuklarının iyi bir müslüman olarak yetişmesini ve yaşamasını isteyen eşlerin cinsel temasta bulunmak istedikleri zaman, bunu efendimiz'in öğrettiği şekilde Cenâb-ı Hak'tan niyâz etmelerini tavsiye etmektedir.²³⁷

Hadisdeki "biriniz eşiyle birleşeceği zaman" ifadesi bu duanın birleşme esnasında değil, daha önce yapılması gerektiğini bildirmektedir.²³⁸ Çünkü cinsel ilişki esnasında aslolan susmaktır.²³⁹ Eğer bu dua söylenmezse şeytanın doğacak

²³³ Nevevi, *el-Minhac*, IV, s. 2; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, I, s. 202.

²³⁴ Nevevi, *a.e.*, IV, s. 2; Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 202.

²³⁵ Nevevi, *a.e.*, IV, s. 3; Mübarekfürî, *a.e.*, I, s. 202.

²³⁶ Buhârî, Taharet 8, Bed'ü'l-Halk 11; Müslim, Nikah 116; Ebu Dâvûd, Nikah 46; Tirmizî, Nikah 8.

²³⁷ Yaşar Kandemir, vd., *Riyâzü's-Sâlihîn*, VI, ss. 286-287.

²³⁸ Mübarekfürî, *a.g.e.*, IV, s. 214.

²³⁹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, I, s. 292.

çocuğa vesvese vermesi, dokunması Hz. Meryem ve oğlu hariç kaçınılmazdır.²⁴⁰

“Şeytanın doğacak çocuğa zarar vermemesi” sözünden şeytanın doğacak o çocuğa hiçbir şekilde zarar vermeyeceği, onun yanına hiç yaklaşmayacağı anlamı anlaşılmalıdır. İlim adamları “Ademoğlunun hiçbir çocuğu yoktur ki doğarken şeytan ona dokunmuş olmasın, şeytanın bu dokunmasından dolayı çocuk çılgılık atarak dünyaya gelir. Ancak Meryem ile oğlu müstesnadır.”²⁴¹ mânâsına gelen Ebû Hureyre hadisine bakarak Resûl-i Ekrem'in öğrettiği bu duayı okuyan bir kimsenin doğacak çocuğunun şeytanın bütün zararlarından kurtulmasının söz konusu olmadığı ancak bazı zararlarından kurtulabileceğinde ittifak etmişlerdir. Kadı İyad'a göre bu sözden murad edilen doğum anında şeytanın kötülük yapamamasıdır. Bütün hayatı kapsayacak şekilde şeytanın vereceği vesvesenin, zararın engelleneceği umumi olarak anlaşılmalıdır.²⁴² Hal böyle olsaydı madem ki, şeytandan kurtulmuştur, o halde bu kişi bir daha günah işlemez sorusu aklımıza gelmektedir. Bu sorunun cevabı şeytanın dinde onu küfre götürecektedir kadar fitne verememesidir. Ancak burada kastedilen onun günahsız olması veya bir daha günah işlememesi değildir.²⁴³

Ancak bazı alimler “Şeytanın doğacak çocuğa zarar vermemesi” sözünü; besmelenin bereketinden dolayı şeytan o çocuğa hiçbir zaman musallat olamaz Ve o çocuk Allah'ın Kur'ân-ı Kerimde “Benim (hâlis) kullarıma karşı senin bir gücün yoktur,”²⁴⁴ buyurarak övdüğü hâlis kullardan biri olur, şeklinde yorumlamışlardır.²⁴⁵

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Hz. Peygamber'in sözüne göre hareket etmek, adaba uygun hareket etmemizi sağlayacaktır. Ve bu hadiste olduğu gibi pek çok tehlikelerden de bizi koruyacaktır.

²⁴⁰ Mübarekfürî, *Tuhfetü 'l-ahvezî*, IV, s. 214.

²⁴¹ Buhârî, *Enbiya* 4, *Tefsiri's-Sûre* 3-2; Müslim, *Fedâil* 146.

²⁴² Nevevi, *el-Minhâc*, X, s. 5; Kadı İyad, *İkmalu 'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 610; Ayrıca bkz. Kastallani, *İrşâdu 's-sâri*, VIII, s. 69.

²⁴³ Azimabadî, *Avnü 'l-ma'bûd*, VI, 198; Kastallani, *a.g.e*, VIII, s. 69.

²⁴⁴ Hicr, 15/42.

²⁴⁵ Azimabadî, *a.g.e*, VI, s. 198.

1.2.8. Emzikli Kadınla Cinsel Münasebet

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Cüdâme bt. Vehb el-Esediyye, Sa'd b. Ebî Vakkas ve Esmâ bt. Yezid b. Seken'den nakledilen iki farklı rivayet vardır. Cüdâme bt. Vehb el-Esediyye ve Sa'd b. Ebî Vakkas rivayetleri emzikli kadınla cima etmeyi caiz görürken, Esmâ bt. Yezid b. Seken rivayeti ise emzikli kadınla cinsel münasebeti yasaklamaktadır.

Cinsel münasebeti yasaklayan Esmâ bt. Yezid b. Seken rivayeti şu şekildedir: Esmâ bt. Yezid b. Seken'den rivayet olunmuştur; dedi ki: Ben Resûlullah (s.a.v)'ı şöyle derken işittim: “(Emzikli kadınlarınızla cima etmek suretiyle) çocuklarınızı gizlice öldürmeyiniz. Çünkü emzikli kadınla cinsel temasta bulunma (nın tesiri öylesine büyük ki) atlıya (arkasından) yetişir ve onu atından (yere) düşürür ve ölümüne sebebiyet verir.”²⁴⁶

Bu konuyla alakalı kavramlar olan “Gayl, Gilet ve Gıyâl” kelimeleri erkeğin emzikli karısı ile cinsel ilişkide bulunması demektir.²⁴⁷ Bu hadis, erkeğin, emzikli karısı ile cinsel ilişkide bulunmasının zararlı olduğunu ve bu zarar şimdilik görülme bile çocuk büyüdükten sonra görülebildiğine dikkat çekmektedir. Bu çocuk büyüyüp atlı giderken, çocukluğunda aldığı malum zararın etkisi ile atından düşüp ölebilir denilmektedir.²⁴⁸ Peygamber (s.a.v) tarafından bunun yasaklanmak istenmesinin sebebi, emzikli çocuğa bir zararın gelmemesidir. Çünkü tabibler derler ki: böyle süt, çocuk için zararlıdır. Arablar da emzikli kadınla cinsel ilişkide bulunmayı fena bir şey olarak telâkki edip bundan sakınırlardı.²⁴⁹ Meseleye emzikli iken anne ve babasının bu hareketinden zarar gören bir çocuk açısından bakan efendimiz, bu fiili gizli olarak çocuk öldürmeye benzetmiş, “atlıya yetişir ve onu atından düşürür” sözüyle de bu hareketin çocuk üzerinde nasıl bir etki yapacağını kinayeli bir şekilde ifade buyurmuştur. Ancak aşağıdaki rivayetlerde de görüleceği üzere bu fiilin her zaman çocuk üzerinde olumsuz bir tesir yapmadığını anlayınca yasaklama düşüncesinden vazgeçmiş ve

²⁴⁶ Ebu Dâvûd, Tıp 16; İbn Mace, Nikah 61.

²⁴⁷ Nevevi, *el-Minhâc*, X, s. 16; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XVI, s. 209; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, X, s. 364.

²⁴⁸ Azimabadî, *a.e*, X, s. 365; Seharenfurî, *a.e*, XVI, s. 210.

²⁴⁹ Nevevi, *a.g.e*, X, s. 16; Azimabadî, *a.e*, X, s. 366.

emzikli bir kadınla cinsi münasebette bulunmaya izin vermiştir.

Emzikli kadınla cinsel münasebeti caiz gören rivayetler ise şu şekildedir: Cüdâme bt. Vehb el-Esediyye, Hz. Peygamber'in şöyle söylediğini işitmiş: “Ğileyi (emzikli kadınla ilişkide bulunmayı) yasaklamayı düşünmüştüm; ama Rumların ve İranlıların bunu yaptıklarını ve çocuklarına bundan bir zarar gelmediğini hatırladım (ve yasaklamaktan vazgeçtim).”²⁵⁰

Âmir b. Sa'd'dan rivâyet edildiğine göre; Üsâme b. Zeyd, Âmir'in babası Sa'd b. Ebî Vakkas'a şöyle anlatmış: “Bir adam Hz. Peygamber'e geldi ve; “Ben karımla ilişkide azil yapıyorum” dedi. Hz. Peygamber; “Neden bunu yapıyorsun?” diye sorunca; “Çocuğuna –veya çocuklarına- zarar geleceğinden korkuyorum” diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v); “Eğer bu zarar verseydi, İranlılara ve Romalılara zarar verirdi” buyurdu.²⁵¹

Buradaki hadisler ise, emzikli kadınla cima etmenin caizliğine delalet etmektedir. Çünkü Peygamber (s.a.v) bunu yasaklamamış ve yasaklamamasının sebebini de belirtmiştir.²⁵² Yasaklamamasının sebebini; eğer zararlı olsaydı Rumlarla, İranlıların çocuklarına zarar verirdi şeklinde açıklamıştır.²⁵³ Halbuki Rumlarla, İranlıların çocukları hem fazla hem sağlıklıydılar. Aynı şekilde bunlar tıp ve hikmet ehli insanlardı. Dolayısıyla bunun çocuğa zarar vereceğini bilselerdi böyle yapmazlardı.²⁵⁴

Sonuç olarak diyebiliriz ki Hz. Peygamber döneminde doktorların kanaati ve Arapların anlayışına göre emzikli kadınla cinsel münasebet çocuğa zarar verir endişesiyle caiz görülüyordu. Ancak etraftaki milletlere bakılarak bunun çocuğa zarar vermediği anlaşılmış ve bunu caizliğine hükmedilmiştir.

1.2.9. Azlin Hükümü

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Hz. Ömer, Ebu Said, Câbir b. Abdullah ve

²⁵⁰ Müslim, Nikâh 140-141; Tirmizî, Tıp 27; Ebu Dâvûd, Tıp 16; Nesâî, Nikâh 54.

²⁵¹ Müslim, Nikâh 143.

²⁵² Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XVI, s. 211; Nevevi, *el-Minhac*, X, s. 16; Musa Şahin, *Fethu'l-mun'im şerhu Müslim*, Beyrut 2002, V, s. 601.

²⁵³ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 624.

²⁵⁴ Seharenfurî, *a.g.e*, XVI, s. 211.

Ebû Saîd ez-Zurakî'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı Ebu Said'den gelen rivayetler şu şekildedir: Ebu Said (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v)'la birlikte Beni Müstalik Gazvesi'ne çıktık. Arap esirlerinden çokça esir ele geçirdik. Kadınlara karşı arzu duyduk. Çünkü üzerimizde bekârlık şiddet kesbetmişti. Hep azil yapmak istiyorduk ve: ‘Aramızda Resûlullah (s.a.v) varken, ona sormadan azil yapmak olur mu?’ dedik ve sorduk. ‘Hayır!’ buyurdular. Bunu yapmamanız gerekir. Kıyamete kadar geleceği takdir edilen her canlı mutlaka yaratılacaktır (siz tedbirinizle önüne geçemezsiniz).”²⁵⁵

Ebû Saîd (r.a) şunları söylemiş: Peygamber (s.a.v)'in yanında azlin lâfi oldu da: Ne konuşuyorsunuz? diye sordu. Ashâb: Bir adamın karısı emzikli olur da onunla cinsî münâsebette bulunur ve gebe kalmasını istemezse; yine bir adamın cariyesi olur; onunla cima ederek gebe kalmamasını isterse ne yapması lâzım geldiğini (konuşuyoruz) dediler. Resûlullah (s.a.v): Bunu yapmamalısınız; çünkü bu ancak bir kaderden ibarettir, buyurdular.²⁵⁶

Azil: Sözlükte “ayırarak, uzaklaştırmak” anlamına gelen azil, gebeliği önleyici bir usûl olarak, cinsi münasebet esnasında meninin rahim dışına akıtılmasına denir.²⁵⁷ Diğer bir tanımında azil, duhulden sonra meninin fercin dışında akmasını sağlamak amacıyla çekilmek demektir.²⁵⁸

Yukarıdaki hadiste Hz. Peygamberin “bunu yapmayın” ifadesi açık açık nehye işaret değildir. Bunu terk etmenin evla olduğuna işaretler. Zira Allah'ın yaratmayı takdir ettiği her canlının yaratılması kaçınılmazdır.²⁵⁹

Konuyla alakalı Câbir b. Abdullah rivayeti ise şu şekildedir: Câbir b. Abdullah şöyle dedi: “Hz. Peygamber döneminde ve Kur'ân'ın nâzil olduğu sırada bizler azil yapıyorduk.”²⁶⁰

Bu rivayette ashab azil yapmalarına sebep olarak “adamın süt emzirmekte

²⁵⁵ Buharî, Nikah 96, Büyü 109, Itk 13, Megazî 32, Kader 4, Tevhid 18; Müslim, Nikah 125; Ebu Dâvûd, Nikah 49; Tirmizî, Nikah 40; Nesâî, Nikah 55.

²⁵⁶ Müslim, Nikah 131-132-133.

²⁵⁷ Fahrettin Atar, “Azil”, *DİA*, IV, s. 327.

²⁵⁸ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 216.

²⁵⁹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 213, Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezi*, IV, s. 291.

²⁶⁰ Buharî, Nikâh 96; Müslim, Nikâh 134-138; Ebu Dâvûd, Nikâh 49; Tirmizî, Nikâh 39.

olan hanımı olur, o da onunla cima ederken kendisinden hamile kalmasını istemez. Yine adamın cariyesi olur, onunla cima etmek ister de kendisinden hamile kalmasını istemez..” diye açıkladılar.²⁶¹ Konumuzla alakalı olmadığından cariyeyle ilgili meselelere girmeyeceğiz. Konumuzla alakalı olarak Ashabın bunu yapmasının sebebi ilişkide buldukları kadının süt emzirmekte iken tekrar hamile kalmasını istememelerinden dolayıdır. Çünkü bunun süt emzirmekte olan kadına zarar vereceğinden korkuyorlardı.²⁶²

Konuyla alakalı diğer rivayetler de şu şekildedir: Ebû Saîd ez-Zurakî’den rivâyet edildiğine göre; bir adam Hz. Peygamber’e azil konusunu sormuş; “Karım çocuk emziriyor, bu yüzden tekrar hâmile kalmasını istemiyorum” demişti. Hz. Peygamber de cevâben; “Rahimde ne takdir edilmiş ise, o mutlaka gerçekleşecektir” buyurdu.²⁶³

Hz. Ömer (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) hür kadının izni olmadan ona azil yapmayı yasakladı.”²⁶⁴

Bu mevzuyu araştırırken konuyla alaklı tüm rivayetleri göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim emzikli kadınla cinsi münasebet diye araştırdığımız konu da azil konusuyla alakalıdır. Daha önce değerlendirdiğimiz Esmâ bt. Yezid b. Seken’den rivayet olunan hadiste; dedi ki: azil çocuğu gizlice öldürmek olarak görülmüştür. İbn Kayyim bu mevzudaki hadislerin arasını şöyle te’lif eder: Resûl-i Ekrem “Yahudiler yalan söylemişler” derken, onların azil yapmakla kadının hamile kalmasının önlenebileceğine dâir kanâatlerinin yanlışlığını ifâde etmek istiyordu ve onları yalanlamakla Allah’ın yaratmak istediği bir çocuğun dünyaya gelmesine azlin engel olamayacağını haber veriyordu.

Ayrıca Ebu Dâvûd’un rivayet ettiği hadiste azil, çocuğu diri diri toprağa gömmeğe benzetirken de “Azlin hamileliği önleyeceği inancıyla, bir başka ifâdeyle, azil yapılmadığı takdirde kadının hâmile kalacağı inancıyla meni

²⁶¹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 217.

²⁶² İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 217.

²⁶³ Nesaî, *Nikâh* 55.

²⁶⁴ İbn Mace, *Nikah* 30.

dışarıya akıtan kimseleri kasdetmiştir”. Dolayısıyla bu inanç ve niyetle azil yapan kimse ile çocuğu diri diri mezara gömen kimsenin arasında sadece şu fark vardır. Çocuğu diri diri mezara gömen kimse, çocuğu gömmeye hem tasarlamış hem de gerçekleştirmiştir. Kesinlikle gebeliği önleyeceğine inanarak azl yapan kimse ise, buna bilfiil azm etmiş fakat gerçekleştirememiştir, işte bu şahsın yaptığına, Resûl-i Ekrem Efendimiz “Ve'di hafi / gizli ve'd” ismini vererek bu işin failini çocukları diri diri toprağa gömen kimseye benzetmiş ve onun gizli kalan niyetini en veciz bir şekilde ifade etmiştir.²⁶⁵

Selef azlin hükmü konusunda farklı görüşler beyan etmiştir. İbn Abdilber; “hür olan zevceden izin almaksızın azil yapılamayacağı hususunda ilim adamları arasında ihtilaf yoktur” demiştir.²⁶⁶ Çünkü cima kadının haklarındandır. Bu hakkının yerine getirilmesini isteyebilir. Ancak bu hususa Şâfiîler kadının cima hakkı yoktur diye karşı çıkmışlardır. Diğer üç mezhepte hür kadının izni olmadan azil yapılamayacağına ittifak etmişlerdir.²⁶⁷ Bu konudaki görüşler şu şekildedir: Ashab-ı kiramdan Sâ'd b. Ebî Vakkâs, Ebû Eyyûbu Ensâri, Zeyd b. Sabit, Abdullah b. Abbâs (r.a) azlin cevazı yönünde görüş bildirmişlerdir.²⁶⁸ Yine Ashâb-ı kiramdan Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, İbn Ömer ve Ebû Ümâme (r.a) ile tabiinden Salim ve Esved'e göre azil mekruhdur.²⁶⁹

Ashâb-ı kiramdan birçoklarının bu hususta hür ile câriye arasını ayırdıkları rivayet olunur. Hanefilerle İmam Mâlik azil için sahibinden izin almak lâzımdır, demişlerdir. İmam Şâfiî'ye göre sahibinin izni şart değildir.²⁷⁰

Azlin nehyedilmesindeki illet noktasında da farklı görüşler vardır. Kadının hakkı yerine getirilmediği içindir denildiği gibi kadere karşı inatlaşmak anlamına geldiği için nehyedildiğini söyleyenler de vardır. İkinci gerekçe bu konudaki rivayetlerin tümünün gereği olan görüştür. Azlin bu hükmünden kadının cenine ruh üflemesinden önce nutfenin düşürülmesi için birtakım yollara başvurulması hükmüne varılmıştır. Azlin yasak olduğunu kabul edenlere göre esas olan

²⁶⁵ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, ss. 214-215.

²⁶⁶ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XX, s. 276; Kastallani, *İrşâdu's-sâri*, VIII, s. 104.

²⁶⁷ el-Hattabî, *Me'alimu's-sünen*, II, s. 197; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 218.

²⁶⁸ Azimabadî, *a.g.e.*, VI, s. 215.

²⁶⁹ Azimabadî, *a.g.e.*, VI, s. 215.

²⁷⁰ Aynî, *a.g.e.*, XX, s. 276.

yasaktır. Caiz olduğunu söyleyenlere göre azilde sebebin yapılması söz konusu değildir. Cenini düşürmek için birtakım yollara başvurmak sebebin gerçekleşmesinden sonra söz konusudur.²⁷¹

Günümüz araştırmacılarından Mahmut el-Mısıri Ebu Ammar'a göre şu işlerden dolayı azli terk etmek evladır.

1-Azil kadına zarar vermektedir. Çünkü azil yapmak beraberlik esnasında kadını lezzet almaktan mahrum bırakmaktadır. Dolayısıyla kadın bu durumda zarar görmektedir. Ancak eşler kendi aralarında buna muvafakat ederlerse ozaman bunu yapmakta beis yoktur.

2-Azil yapmakla nikahın bazı maksatları kaçırılmış olur. Bundan maksat nesli çoğaltmaktır. Bundan dolayı azil Peygamberimize sorulduğunda onu “gizli çocuk öldürme” olarak değerlendirmiştir.²⁷²

²⁷¹ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 220.

²⁷² Mahmut el-Mısıri Ebu Ammar, *Ezzevacu'l-islami's-seid*, Kahire 2006, s. 379.

1.3. SOSYAL HAYATLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu konuyu, kadının tek başına yolculuğu, kocası ölen kadının topluma katılması, karı kocanın birlikte eğlenceye katılmaları, karı kocanın beraber spor yapması, eşlerin birbirine karşı sorumlu olması alt başlıkları altında ele alacağım.

1.3.1. Kadının Tek Başına Yolculuğu

İslamın kadına gösterdiği bir yol da yanında bir erkek mahrem olmaksızın yolculuk etmemesidir. Zira yolculuk zorluk ve sıkıntısız olmaz. Sefer durumunda çeşitli tehlikeler, zorluklar, hoş olmayan şeyler yaşanabilir. Kadının yanında, kendisinin yerinde bu güçlükleri taşıyacak ve olabilecek bu tehlikeleri defedecek, mahremlerinden, bir erkek bulunmaksızın yalnız başına bu gibi şeylerle karşı karşıya kalması doğru da değildir. Bundan dolayı kadının mahremsiz tek başına yola çıkmasını yasaklayan birçok Peygamber irşadı ve ikazı gelmiştir.²⁷³

Kütüb-i Sitte'de bu konuda Ebu Hureyre, İbn Abbas ve Ebû Saîd Hudrî'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir:

Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kadına, bir gece ve gündüz devam edecek bir mesafeye, yanında bir mahremi olmadıkça gitmesi helâl değildir.”²⁷⁴

Hadiste “Yanında mahremi olmayan kadının, bir gün bir gecelik yolculuğa çıkmaması” gereği üzerinde durulmaktadır. Bu hadiste mahremden murad kadının mahremidir. Bu da kadının yakınlarından babası, erkek kardeşinin oğlu veya amcası gibi kendisine nikahı helal olmayan kişi demektir.²⁷⁵ Konuyla ilgili rivayetlerde süre, bir gün, bir gece, iki gün, üç gün, üç gece veya üç gün-üç

²⁷³ Haşimi, *Kur'an ve Sünnet'e Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti*, s. 64.

²⁷⁴ Buhârî, *Taksîru's-Salât* 4; Müslim Hacc, 419-422; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 2; Tirmizî, *Radâ* 15; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 103.

²⁷⁵ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, V, ss. 148-149; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, VIII, s. 302; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 331.

geceden daha fazla²⁷⁶ olmak üzere farklı şekilde ifade edilmektedir.²⁷⁷ Alimler bu konuda şunları söylemiştir: Bir kadının yalnız başına yolculuk etmesinin sakıncalı olduğu mesafeyi, “üç gün”, “iki gün”, “bir gün”, olarak sınırlandıran hadislerin üçü de sahihtir. Ancak bu hadislerden hiç biri bu yolculuğun mesâfesini sınırlandırmak için söylenmemiştir. Her biri o yolculuğu yapan kişiyle ilgilidir. Her şahıs ayrı bir yolculuğa ait soru sormuş, hepsi de red cevabı almıştır. Bunların hiç birisi söz konusu yolculuğu sınırlandırıcı nitelikte değildir.²⁷⁸ Beyhakî dedi ki buradan şu anlaşılmaktadır: Sanki Peygamber üç günlük yola çıkacak olana hayır dedi. Yine Peygamber iki günlük yola çıkacak olana da hayır dedi. Aynı şekilde Peygamber bir günlük yola çıkan kişiye de hayır dedi.²⁷⁹

Ancak bazı alimler “üç günlük mesafeye kadın mahremsiz çıkmasın” hadisinden yola çıkarak bu zamandan daha kısa mesafeli yolculukların meşakkatten uzak oldukları için, kadının böyle bir yolculuğunda beis görmemişlerdir. Hattabî buna şu şekilde cevap verir: Bu konudaki illet zorluk, meşakkat olsaydı kadının üç günden az bir mesafeye mahremsiz gitmesi caiz olurdu. Oysa Hz. Peygamberin bir günlük, bir gecelik yola da mahremsiz gidilmesin diye nehyi vardır.²⁸⁰

Hasılı sefer diye isimlendirilen her yolculuğa kadının kocasız veya mahremsiz çıkması nehyedilmiştir. İster üç gün olsun, ister iki gün olsun, ister bir gün olsun veya bir berit mesafa olsun. Çünkü İbn Abbas’ın rivayeti mutlaklıdır.²⁸¹

Diğer rivayetlere gelince; Ebû Saîd Hudrî anlatıyor: Peygamber (s.a.v) dört şey tahdîs etti. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: a- Eşi veya bir mahremi kendisiyle beraber bulunmayan kadın, iki günlük mesafeye sefer etmesin. b- Ramazan bayramının ilk günü ile Kurban bayramının dört gününden ibaret olan Ramazan ve Kurban bayramı günlerinde oruç tutmak yoktur. c- iki namazdan

²⁷⁶ bkz. Müslim, Hac 413-423.

²⁷⁷ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VII, s. 185; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, V, s. 149; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, VIII, s. 302.

²⁷⁸ Azimabadî, *a.g.e.*, V, s. 149; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 333.

²⁷⁹ Azimabadî, *a.g.e.*, V, s. 149; Ayrıca bkz. Hayrettin Karaman, “Günümüzde Çalışan Kadının Problemleri”, *Sosyal Hayatta Kadın*, s. 294.

²⁸⁰ el-Hattabî, *A'lamu'l-hadis*, s. 628.

²⁸¹ Ebu Abdullah Mustafa b. Adevî, *Keşful mubhem an hükmi seferi'l mer'e biduni zevcin ev mahrem*, Mekke 1987, s. 17.

sonra da namaz yoktur: Biri sabah namazından sonra güneş doğup yükselineye kadar, öbürü ikindi namazından sonra güneş batıncaya kadar. d- Namaz kılmak için şu üç mescidden başka hiçbir mescide sefer edilmez: Harem Mescidi, Aksa Mescidi ve benim mescidim.²⁸²

Birinci madde dışındakiler konumuzla alakalı olmadığından onlar üzerinde durulmayacaktır.

İbn Abbas (r.a)'dan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v):“Bir erkek, yanında mahremi olmayan kadınla yalnız kalmasın; hiçbir kadın da yanında mahremi bulunmaksızın (tek başına) yolculuğa çıkmasın” buyurdu. Bunun üzerine bir sahâbî: Ey Allah'ın Resülü! Karım hac için yola çıkmak üzere, ben de falanca savaşa katılmak için yazıldım” dedi. Resûl-i Ekrem (s.a.v): “Git, karınla birlikte haccet!” buyurdu”²⁸³

Bu durumun adamın savaşa katılmasından daha faziletli olduğunu söyleyen Kadı İyad gerekçe olarak; kuvvetli bir farzı ada etmeye yardım etmek savaşa gitmekten faziletlidir demiştir.²⁸⁴

Yukarıdaki hadislerin tümünü göz önünde bulundurduğumuzda “Hiçbir kadın yanında mahremi bulunmaksızın (tek başına) yolculuğa çıkmasın” ifadesi genel bir kural olarak ortaya konulmuştur. Bu genelliğe bakılınca yolculuğun hac, umre ve cihad gibi farz nitelikli olmasıyla, nâfile olması arasında hiçbir fark yoktur. Bütün yolculuklarda hanımların yanında bir mahremleri olması gerektiği anlaşılmaktadır. Hadisi bu şekilde anlayanlar olduğu gibi, onu yolculuğun çeşidine (nafile ya da hacc) göre ayıran alimler de olmuştur.

Hanefîler hadisi genel kural olarak kabul ederler. Onlara göre kadın ister farz ister nafile yolculuğa çıksın yanında mahremi bulunması şarttır. Gerekçeleri de bu hadistir. Özellikle hadisin son kısmında, hanımı hacca gitmekte olan ve fakat kendisi cihad için orduya yazılmış bulunan bir sahâbîye, Hz. Peygamber'in, hanımına refâkat etmesini tavsiye buyurması, hac yolculuğunun da mahremsiz

²⁸² Buhari, Kitabu Fadli's-Salâti fî Mescidi Mekke ve'l-Medine, 8.

²⁸³ Buhârî, Cezâu's-Sayd 26, Cihâd 140-181, Nikâh 111; Müslim, Hacc 424.

²⁸⁴ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 451.

yola çıkmama yasağına dahil olduğuna delil kabul edilmiştir.²⁸⁵

Şâfiî ve Mâlikîler'e göre ise, konu ile ilgili hadislerde hac zikredilmemiştir. Söz konusu yasak vâcip olmayan yolculuklar için geçerlidir. Hac ise, farzdır. Kendisine hac farz olan bir kadın, yanında mahremi olsun olmasın, bulunduğu yer ile Mekke arasında kaç günlük mesafe bulunursa bulunsun yalnız başına hacca gidebilir.²⁸⁶ Şâfiîlere göre kadının hacca gidebilmesi için yanında kocasının veya mahreminin yahut güvenilir kadınların bulunması gerekir. Şâfiîlerdeki bir görüşe göre de tek bir güvenilir kadının bulunması yeterlidir. Ahmed b. Hanbel'e göre kadının kocası veya mahremi yoksa ona hac ibadeti gerekli olmaz. Meşhur olan görüşü budur.²⁸⁷

Dolayısıyla Kadının yanında kendisiyle evlenmesi haram olan bir yakını veya eşi bulunmadan yolculuğa çıkması ilke olarak yasaktır. Hac, umre ve şirk yurdundan uzaklaşmak için çıkılan yolculuklar dışındaki yolculuklarda kadının yanında mutlaka bir mahreminin bulunması gerektiği konusunda icma vardır. Bununla birlikte aynı şartın hac yolculuğu için geçerli olduğunu söyleyenler de vardır.²⁸⁸

Sonuçta kadını koruma, herhangi bir tehlikeye mâruz kalmaması için önceden tedbir alma niteliğindeki bu kural, tarih boyu değişen şartlara rağmen gerekliliğinden, tabiiliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Büyük mahrumiyet ve sıkıntıların, alışılmışın dışında şartların söz konusu olduğu yolculuklarda, kadın ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kendisine serbestçe yardım edebilecek bir akrabasını bulursa son derece rahat edecektir. Yolculuğun sıkıntıları onun için büyük ölçüde hafifleyecektir. Bu, dün böyle olduğu gibi bugün de böyledir yarın da aynı şekilde olacaktır. İmkânlar ve şartlar değişebilir ama insanın yaratılıştan getirdiği duyguları ve ruh hali asla değişmez. Bu sebeple, kadınlar için hadislerin belirlediği bu şartı, kadının seyahat hakkına getirilmiş bir kısıtlama olarak değerlendirmek mümkün değildir.

²⁸⁵ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VII, s. 183; Mübarekfürî, *Tuhfetü't-ahvezî*, IV, s. 333; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, V, s. 150.

²⁸⁶ Aynî, *a.e.*, VII, s. 184; Mübarekfürî, *a.e.*, IV, s. 333; Azimabadî, *a.e.*, V, s. 150; Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, VIII, s. 304.

²⁸⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 90; Seharenfurî, *a.e.*, VIII, s. 304.

²⁸⁸ İbn Hacer, *a.e.*, II, s. 662.

Aksine bu şart kadının huzurlu bir şekilde seyahat etmesinin gereğidir.²⁸⁹

Yusuf el-Karadâvî gibi bazı ilim adamları, yasağın arkasındaki gerekçenin yolculuğun deve, katır, eşek üzerinde meşakkatle yapıldığını ve genelde ıssız alanlarda yapılan yolculuklardan dolayı korku hasıl olduğunu belirtmişlerdir. Ancak günümüz şartlarının değiştiği seyahat imkân ve vasıtalarının emniyet içinde yolculuğa müsait hale geldiği gerekçesiyle, artık kadının yalnız başına otobüsle şehirlerarası yolculuk yapabileceğini ileri sürmektedirler.²⁹⁰

Ancak din, genel, tabii ve fitrî olanı dikkate alır. Tehlike ihtimalinin azalması, memnuniyet vesilesi olmakla birlikte, mezkûr tedbirlerin lüzumsuz olduğunu göstermediği gibi onların kaldırılmasını da gerektirmez. Kaldı ki yolculuk, özellikle hanımlar açısından hâlâ ciddî hassasiyetleri olan bir konudur. “Bir kadının yalnız başına Hîre’den kalkıp Ka’be’ye kadar geleceği günlerin yakın olduğunu”²⁹¹ bildiren hadis, İslâm’ın sağlayacağı güven ortamının boyutlarını bildirmektedir; yolculukla ilgili bir hüküm getirmek amacına yönelik değildir. Bu sebeple de bu iki hadis arasında herhangi bir çelişki yoktur.²⁹²

“İşte bu şekilde davranan Müslüman kadın Rabbine itaat etmiş, emrine uymuş, yasağından kaçınmış, hükmüne razı, dininin prensiplerine ve adabına, erkanına yapışmış olur. Toplumda geçerli birtakım kavramlara karşı gelse de Allah’a itaat etmenin yükümlülüklerine sabretmiş olur.”²⁹³

1.3.2. Kocası Ölen Kadının Topluma Katılması

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Humeyd b. Nâfi', Ümmü Atiyye ve Ümmü Seleme’den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Humeyd b. Nâfi' anlatıyor: “Bana Zeyneb bt. Ebî Seleme şu üç hadisi haber verdi: Dedi ki: ‘Babası Ebu Süfyan İbn Harb vefat edince, Resûlullah (s.a.v)’ın zevcesi

²⁸⁹ Kandemir, vd., *Riyâzü’s-Sâlihîn*, V, s. 89.

²⁹⁰ Yusuf el-Karadâvî, *Sünneti Anlamada Yöntem*, İstanbul 2009, s. 249.

²⁹¹ Buhârî, Menâkıb 25.

²⁹² Kandemir, vd., *a.g.e*, V, s. 89.

²⁹³ Haşimi, *Kur’an ve Sünnet’e Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti*, ss. 64-65.

Ümmü Habîbe'nin yanına girdim. (Ben yanında iken) Ümmü Habîbe içerisinde sarı renk bulunan bir sürünme maddesi (tîyb) getirtti, bu halûk veya bir başkası idi. Ondan bir cariyeye sürdü, sonra da yanaklarına süründü. Sonra dedi ki: ‘Vallahi benim sürünüp süslenmeyi ihtiyacım yok. Ancak Resûlullah (s.a.v)'ın şöyle söylediğini işittim: ‘Allah'a ve âhiret gününe inanan bir kadına, bir ölü üzerine üç gecedden fazla mâtem tutması helal olmaz. Fakat kocası müstesna, ona dört ay on gün mâtem tutar.’

Zeyneb dedi ki: “Kardeşi öldüğü zaman Zeyneb bt. Cahş (r.anha)'nın yanına girdim. O da bir tîyb istedi ve ondan süründü. Sonra dedi ki: ‘Doğrusu, vallahi sürünmeye bir ihtiyacım yok. Ancak Resûlullah (s.a.v)'ın şöyle söylediğini işittim: ‘Allah'a ve âhiret gününe inanan bir kadına...’ diye başlayan önceki hadisi aynen zikretti.”

Zeyneb (üçüncü rivayetinde) dedi ki: “Annem Ümmü Seleme'yi işittim, diyordu ki: ‘Bir kadın Resûlullah (s.a.v)'a gelerek: ‘Kızımın kocası öldü. Gözünden de hasta, gözüne (ilaç niyetiyle) sürme çekebilir miyiz?’ diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm: ‘Hayır!’ dedi. Kadın iki veya üç sefer aynı talebte bulundu. Aleyhissalâtu vesselâm her seferinde ‘Hayır!’ dedi ve sonuncuda ilave etti: “Onun mâtem müddeti dört ay on gündür. Cahiliye devrinde sizden biri, sene başına mayıs atardı.” (Ravi Humeyd der ki: “Zeyneb'e ‘Senenin başına mayıs atma’ nedir?” diye sordum) Zeyneb (r.anha) dedi ki: “Kocası ölen bir kadın hıfş (denen hücre)'ına çekilir, en kötü elbisesini giyer, üzerinden bir yıl geçmedikçe tîyb sürünmez (yikanmaz, tırnak kesmez, hiçbir temizlik ameliyesinde bulunmaz, sonra bir yıl tamam olunca berbat bir manzara ile çıkar)dı. Sonra ona bir hayvan getirilirdi. Bu eşek veya koyun veya bir kuş olabilirdi. Bu (hayvanı önüne sürmek suretiyle iddet halini) kıyardı. İddetini kırmada kullandığı hayvan hemen hemen ölürdü. Sonra (iddetten) çıkardı, kendisine mayıs verilirdi, o da bunu (önüne) atardı. (Böylece evlenmeye helal olurdu.) İşte bundan sonra tîyb ve diğer (süslenme ve başka) şeylere müracaat ederdi.”²⁹⁴

Bu hadislerde üzerinde sıkça durulan kavram “ihdad” kelimesidir. İhdad,

²⁹⁴ Buhârî, Talâk 46-47-50, Cenâiz 31; Müslim, Talâk 58; Ebu Dâvûd, Talâk 42; Tirmizî, Talâk 18; Nesâî, Talâk 61-60; İbn Mace, Talak 35.

zînetlenip kokulanmayı terketmek, matem, tutmak demektir.²⁹⁵ İbn Deresteveyh'e (v.347/958) göre ihdad; kadının kendini süslemekten alıkoyması, onunla evlenmeye talip olacakların önlenmesi ve onunla evlenmeyi ümit etmelerinin men edilmesi demektir.²⁹⁶ Şâfîîlerle'le diğer birçok ulema: "Vefat iddeti bekleyen büyük, küçük, bakire, seyyibe, hurre, câriye, müslime veya kâfire her kadına ihdâd vaciptir; bu hususta cimâm vâki olup olmaması da müsavidir" demişlerdir.²⁹⁷

Hadiste geçen Allah'a ve ahiret gününe iman eden ifadesini esas alan, Ebu Hanife, Ebû Sevr ile bâzı Mâlikîlere göre müslüman olmayan zevceye ihdâd vacip değildir.²⁹⁸ Ebu Hanifeye göre küçük çocuğa da ihdad yoktur.²⁹⁹ Kadî İyâd diyor ki: "Kocası ölen kadına ihdâdın vâcib olması, ulemânın ittifaken bu hadîsi vücûb mânâsına hamletmelerinden çıkarılmıştır. Hadîsin lâfzında vücûba delâlet eden bir şey yoktur; ama ulema bilittifâk onu vücûba hamletmişlerdir."³⁰⁰

Yine alimler ric'i talakla boşanmış kadına ihdad'ın olmadığına hükmetmişlerdir. Ancak üç talakla boşanmış kadın hakkında ihtilaf etmişlerdir. İmam Mâlik, Şâfîî, Leys, Atâ, Rabîa ve İbn Münzir, üç talâkla boşanan kadına ihdâd vâcib olmadığına kaildirler. Ebu Hanife, Ebû Sevr ve Ebû Ubeyd böyle bir kadına ihdâd vâcib olduğunu söylemişlerdir.³⁰¹

Dolayısıyla alimler buradan kocasının vefatından dolayı iddet bekleyen kadının ihdad etmesinin vacibliğine karar vermişlerdir.³⁰² İhdad'ın hikmetini Nevevi şöyle açıklamıştır: Süslenmek ve hoş koku sürünmek nikaha davettir. Kocası ölen biri kocasının vefatından dolayı eşinin kendini koruyamayacağı için, nikahtan korunmak maksadıyla ihdad yapar.³⁰³

²⁹⁵ Nevevi, *el-Minhâc*, X, s. 111; Kadî İyâd, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, s. 66; Azimabadî, *Avnu'l-ma'bûd*, VI, s. 400.

²⁹⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, IX, s. 395.

²⁹⁷ Kadî İyâd, *a.g.e*, V, s. 67; Nevevi, *a.g.e*, X, s. 112; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XI, s. 72; Azimabadî, *a.g.e*, VI, s. 401.

²⁹⁸ Nevevi, *a.g.e*, X, s. 112; Seharenfurî, *a.g.e*, XI, s. 72; Azimabadî, *a.g.e*, VI, s. 401.

²⁹⁹ Kadî İyâd, *a.g.e*, V, s. 67; Azimabadî, *a.g.e*, VI, s. 401; Seharenfurî, *a.g.e*, XI, s. 72; İbn Hacer, *a.g.e*, IX, s. 396.

³⁰⁰ Nevevi, *a.g.e*, X, s. 112.

³⁰¹ Kadî İyâd, *a.g.e*, V, ss. 67-68; İbn Hacer, *a.g.e*, IX, ss. 396-397; Azimabadî, *a.g.e*, VI, s. 401.

³⁰² Nevevi, *a.g.e*, X, s. 112; Kadî İyâd, *a.g.e*, V, s. 67.

³⁰³ Nevevi, *a.g.e*, X, s. 113.

Metinde geçen “sürme çekinemez” sözünü Nevevî kocası ölen bir kadının gözde süs teşkîl eden ve süs için bulunan sürme çeşitlerini ister ihtiyacı olsun ister olmasın kullanamayacağı şeklinde yorumlamıştır.³⁰⁴ Ancak cumhura göre göz ağrılarını kesmek için sürme çeşitlerini kullanabileceği ifâde edilmektedir.³⁰⁵

Hadisin son kısmı cahiliye döneminde iddet bekleyen kadının durumunu göstermektedir. Câhiliyyet devrinde iddet bekleyen kadın yıkanmaz; su yüzü görmez; tırnak kesmez; bir sene sonra olanca çirkinliği ile meydâna çıkar; sonra içinde bulunduğu iddet hâlini bir kuş ile kırar; onunla önünü silerek atardı. Bir daha o hayvan hemen hemen yaşamazdı.³⁰⁶ İşte bu hadisler kocası ölen kadının nasıl davranması gerektiği ve topluma nasıl adapte olacağına ışık tutmaktadır.

Bu konudaki diğer rivayetler de şu şekildedir: Ümmü Atiyye (r.anha) anlatıyor: “Biz, kocalarımız hâriç, herhangi bir ölü üzerine üç günden fazla mâtem tutmaktan men edilmiştik. Kocalarımız için dört ay on gün mâtem tutmalıydık. Bu esnada ne sürme çekerdik, ne tîyb sürünürdük, ne de boyalı elbise giyerdik. Giyebildiğimiz, sadece asb (denen daha dokunmazdan önce boyanmış kumaşlardan mâmul) elbise idi. Mâtemli kadına, hayız halinden çıkıp temizlik dönemine girince, yaptığı yıkanmada azıcık koku kullanmasına izin verildi.”³⁰⁷

Ümmü Seleme (r.anha) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Kocası ölen kadın sarıya boyanmış veya kırmızıya boyanmış elbise giyemez, zinet takınmaz, kına yakınmaz, sürmelenmez, başını tararken kokulu madde kullanmaz, başını sidre ile kaplar.”³⁰⁸

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bir kadın başına gelen böyle bir musibete üzüldüğünü ifade etmek için iddet süresi içinde süslenmeyi, koku sürünmeyi, sürme çekmeyi ve kına yakmayı, günümüzün ifadesiyle makyaj yapmayı terk eder. İddet müddeti bu hadiste de açıkça

³⁰⁴ Nevevi, *el-Minhac*, X, s. 114; Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, s. 69; Azimabadî, *Avnu'l-ma'bûd*, VI, s. 403; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XI, s. 71; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 378.

³⁰⁵ Seharenfurî, *a.g.e.*, XI, s. 71.

³⁰⁶ Mübarekfurî, *a.g.e.*, IV, s. 378; İbn Hacer, *Fethü'l-barî*, IX, ss. 399-400.

³⁰⁷ Buhârî, Talâk 48-49, Hayız 12, Cenâiz 30-31; Müslim, Cenâiz 34, Talâk 66; Ebu Dâvûd, Talâk 46; Nesâî, Talâk 63-64.

³⁰⁸ Ebu Dâvûd, Talâk 46; Nesâî, Talâk 65.

belirtildiği gibi dört ay on gündür. Bu yas, kocanın kadın üzerindeki meşrû haklarından biridir. Eşinden ve hayat arkadaşından ayrılan bir kadının bu süre içinde süslenmesi kadar çirkin ve şuursuz bir hal tasavvur olunamaz. Kadının bu yas ve üzüntü hali hem hayat arkadaşının hâtırasına hürmet hem de kocasının hayatta olan âile fertlerine karşı bir saygı ifadesidir. Duyguları dumura uğramamış her insan bunun önemini ve lüzumunu kavrar.³⁰⁹

Kocasını ölen veya boşanan kadın, dört ay on gün geçmeden bir başkasıyla evlenemez. Bu süreye iddet bekleme denilir. Bu müddet sadece bir üzülmeye dönemi değil, aynı zamanda kocasını ölen veya kocasından boşanmış bulunan kadının hâmile olup olmadığının belirlenme süresidir. Dolayısıyla konunun hukûkî boyutlarının olduğu da göz ardı edilmemelidir.³¹⁰

1.3.3. Karı Kocanın Birlikte Eğlenceye Katılmaları

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Hz. Âişe'den nakledilen bir rivayet vardır. Konuyla alakalı rivayet şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v), benim yanımda iki cariye, Buas (savaşı ile ilgili hamasi) türküler söylerken çıkageldi. Gidip yatağın üzerine (yan üstü uzandı ve yüzünü de (aksi istikamete) çevirdi. Derken (babam) Hz. Ebû Bekr (r.a) girdi. Derhal beni azarladı ve: ‘Resûlullah'ın hane-i saadetlerinde şeytan çalgısı ha!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), ona yönelip: ‘Bırak onları (söylesinler!)’ buyurdu. (Onlar sohbe dalıp, bizden) dikkatlerini çekince, ben cariyelere göz işareti yaptım, kalkıp gittiler.” Hz. Âişe devamla der ki: “Bir bayram günüydü. Siyahiler, mescidde kılıçkalkan oyunu oynuyorlardı. Ben mi Resûlullah (s.a.v)'dan talep etmiştim (bilemiyorum), yoksa o (kendiliğinden) mi, ‘Seyretmek ister misin?’ buyurdular. Ben: ‘Tabî!’ dedim. Kalktı, beni geri tarafına aldı yanağım yanağının üstünde olduğu halde durduk. ‘Ey Erfideoğulları göreyim sizi (oynayın!)’ diyordu. Ben usanınca (ya kadar böyle devam ettik. Usandığımı farkedince): ‘Yeter mi?’ buyurdular. Ben: ‘Evet!’ dedim. ‘Öyleyse git’ buyurdular.”³¹¹

³⁰⁹ Kandemir, vd., *Riyâzû's-Sâlihîn*, VII, s. 361.

³¹⁰ Kandemir, vd., a.e, VII, s. 361.

³¹¹ Buhârî, İydeyn 2-3-25, Cihad 81, Menâkıb 15, Menâkıbu'l-Ensâr 46, Nikah 82-114; Müslim, İydeyn 19; Nesâî, İydeyn 35-36.

Bu rivayette Hz. Ebubekir'in olumsuz tutumu karşısında Resûlullah'ın (s.a.v) Hz. Ebû Bekir'e: "Rahat bırak çocukları!" dediği görülmektedir. Başka rivayetlerde şöyle bir ek de bulunmaktadır: "Ey Ebû Bekir, her toplumun bir bayram günü vardır, bu da bizim bayramımızdır." İşte bu ifade Resûl-i Ekrem'in (s.a.v), Hz. Ebû Bekir'e niçin "Rahat bırak çocukları!" dediğini açıklamakta ve emrinin gerekçesini göstermektedir. Ayrıca Resûlullah (s.a.v) burada durumun onun düşündüğü gibi olmadığını da açıklamıştır. Çünkü Ebû Bekir, o çocukların Resûlullah'ın haberi olmadan şarkı söylediklerini düşünmüştür. Zira Âişe'nin odasına girdiğinde Hz. Peygamber'in üzerine örtüyü çekip yattığını görünce onun uyuduğunu sanmıştır. İşte tüm bunlara ek olarak şarkı söylemek ve boş işlerle uğraşmak gibi işlerle uğraşmanın doğru olmadığına ve yasaklanması gerektiğine de inandığı için kızı Âişe'yi azarlamışlar. Burada Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem'in vekîli gibi hareket etmiş ve hemen olaya müdahalede bulunmuştur. Zira ona göre gördüğü bu durumun müdahale edilip düzeltilmesi gerekmektedir. Fakat Resûlullah ona olayın gerçek yüzünü anlatmış ve konuyla ilgili hükmü anlatarak bu hükmün gerekçesini de söylemiştir; bu bir bayram günüdür ve neşe içinde geçirilmesinde bir sakınca yoktur. Dolayısıyla düğünlerde olduğu gibi, bayram günlerinde de bu tür eğlenceler meşrudur.³¹²

Buradan anlıyoruz ki, aile bireylerinin bayram günlerinde eğlenmelerini ve neşelenip bedenen rahatlamalarını sağlayacak eğlenceler düzenlemekte bir sakınca yoktur. Bununla birlikte böyle bir eğlenceye kalkışmamak daha iyidir.³¹³

Yine hadise göre nikah, bayram gibi müslümanların sevinçli zamanlarında çok olmamakla beraber def çalmanın cevazlığı vardır.³¹⁴ Ancak alimler genel olarak çalgılar üzerinde ihtilaf etmişlerdir. Konumuzla doğrudan alakalı olmadığı için bu tartışmalara girmiyoruz.³¹⁵

Yine bu hadise bakarak eğlence esnasında belli kurallara uyarak kadının yabancı erkeğe bakabileceği görülmektedir. Nitekim Kadı İyad bu konuda şöyle

³¹² İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, II, s. 513.

³¹³ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VI, ss. 393-394; İbn Hacer, *a.g.e.*, II, s. 514.

³¹⁴ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 308.

³¹⁵ Bu konuyla ilgili bkz. Kadı İyad, *a.g.e.*, III, s. 306; Nevevi, *el-Minhâc*, VI, ss. 182-183; Aynî, *a.g.e.*, VI, s. 393.

demiştir: “Bu rivayet kadınların yabancı erkeklerin çalışmalarını ve yapıp ettiklerini izlemelerinde bir sakınca bulunmadığını göstermektedir. Böyle bir durumda yasak olan davranış şehvetle bakmaktır.”³¹⁶

İmam Nevevî'nin farklı bir yorumuna göre “Şehvetle bakmak ve fitneye yol açmasından endişe duyulan durumlar bütün âlimlere göre haramdır. Şehvet söz konusu olmaksızın bakmak ise doğru olan görüşe göre haramdır” demiş ve bu hadisi şöyle yorumlamıştır: “Bu olay yaşandığında Hz. Âişe'nin henüz ergenlik çağına girmediğini düşünebiliriz. Veya Hz. Âişe'nin Habeşlileri izlerken adamların sadece mızraklarıyla yaptıkları oyunlara baktığını, onların yüzlerine ve bedenlerine bakmadığını da söyleyebiliriz. Bununla birlikte kasıtsız bir şekilde yüzlerini ve bedenlerini görürse bakışlarını derhal çevirmiş olması da ihtimal dahilindedir.”³¹⁷

Sonuç olarak diyebiliriz ki; hadiste mubah olan oyuna, eğlenceye bakmanın, katılmanın meşruluğu söz konusudur. Aynı zamanda hadiste Hz. Peygamber'in rahmeti, yumuşaklığı, güzel ahlakı ve ailesiyle, eşleriyle nasıl güzel geçindiğinin beyanı vardır.³¹⁸

Eğlence hayatın çeşitli safhalarında değişik seviyelerde hissedilen bir ihtiyaçtır. Sevinçli bir olayın kutlanması olduğu için, Asrı Sadetete verdiğimiz örneklerde de olduğu gibi düğünlerde bayramlarda eğlenme meşru ölçülerde caiz görülmüştür.³¹⁹ Dolayısıyla meseleyi özetleyecek olursak; düğün, bayram, harp, hacca çıkış... gibi milli ve dini günlerde, bayramlarda ve meşru neşeli zamanlarda bazı şenlikler, eğlenceler düzenlemek ve bunlara katılmakta bir sakınca yoktur. Ancak cinsi tahrikler meydana getiren seslerden, içki ve kumar gibi gayri meşru hususlara vesile olan kısacası kötülüğe ve ahlaksızlığa sebep teşkil eden eğlencelerden, şenliklerden, türkü ve çalgılardan uzak durulması gerekmektedir.³²⁰

³¹⁶ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 309; Nevevi, *el-Minhac*, VI, s. 184; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, II, s. 516; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VI, s. 393.

³¹⁷ Nevevi, *a.e.*, VI, ss. 184-185; İbn Hacer, *a.e.*, II, s. 516.

³¹⁸ Kadı İyad, *a.g.e.*, III, s. 309; Nevevi, *a.e.*, VI, s. 184.

³¹⁹ Akif Köten, “Eğlence ve Düğün,” *Bütün Yönleriyle Asrı Saadet'te İslam*, İstanbul 2006, IV, s. 420.

³²⁰ Bekir Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, İstanbul 2008, ss. 217-218; Ayrıca bkz. Köten, “Eğlence ve

1.3.4. Karı Kocanın Beraber Spor Yapması

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Âişe'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) benimle koşu yarışı yaptı. Yarışı ben kazandım.”³²¹

Âişe (r.anha)'dan rivayet olunduğuna göre, kendisi Peygamber (s.a.v) ile beraber bir seferde imiş. (Âişe sözlerine devam ederek şöyle) dedi; “Ben Hz. Peygamber ile yaya olarak bir koşu yaptım ve onu geçtim. Bir süre sonra şişmanlayınca onunla bir müsabaka daha yaptım bu sefer o beni geçti ve işte bu, (benim seni geçmem) şu (daha önceki senin beni) geçme(nin) karşılığıdır” buyurdu.³²²

“Bu hadisler Hz. Peygamber'in aile fertlerinin gönüllerini almak ve onların morallerini yükseltmek için ne kadar hassas olduğunu ve aile fertleri içerisindeki alçak gönüllülüğünü ifade etmektedir.”³²³

Yine bu hadisten anlıyoruz ki; Hz. Peygamber hanımlarıyla aralarındaki sevgi bağlarını pekiştirecek, yakınlığı artıracak tarzda senli-benli olurdu. Bunun en güzel örneği de yukarıdaki hadiste geçen Hz. Âişe ile evliliklerinin ilk yıllarında yaptığı koşudur.³²⁴

1.3.5. Eşlerin Birbirine Karşı Sorumlu Olması

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de İbn Ömer ve Hasan el-Basrî'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: İbn Ömer (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden mes'ulsünüz. İmam çobandır ve sürüsünden mes'uldür. Erkek ailesinin çobanıdır ve sürüsünden mes'uldür. Kadın, kocasının evinde çobandır, o da sürüsünden mes'uldür. Hizmetçi, efendisinin malından sorumludur ve sürüsünden

Düğün,” *Bütün Yönleriyle Asrı Saadet'te İslam*, IV, ss. 420-421.

³²¹ İbn Mace, Nikah 50.

³²² Ebu Dâvûd, Cihad 68.

³²³ Necati Yeniçel-Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebu Dâvûd Tercemesi ve Şerhi*, İstanbul 1987 X, s. 78.

³²⁴ Kandemir, “Hanımlarının Dilinden Hz. Peygamber,” *Hz.Peygamber ve Aile Hayatı*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998, s. 74.

mes'ûldür.”³²⁵

Dünyada sorumsuz kimse yoktur. Yaşadığı sürece herkes ya yönetici veya yönetilendir. Yönetenler idâre ettiklerinden, yönetilenler de kendilerine emanet edilen işlerden sorumludur.

Peygamber Efendimiz sorumlu olan kimseyle sorumlu olduğu şeyleri çoban-sürü benzetmesiyle anlatmıştır. Çoban saflığı ve samimiyeti temsil eder. O göttüğü koyunlara derin bir şefkat ve merhamet besler. Koyunlarını en güzel otlaklarda yaymaya çalışır. Su içme zamanı gelince onları sular. Dinlenme zamanı eğrek yerine götürüp yatırır. Kurda kuşa kaptırmaz. Onların hastalanmamasına dikkat eder. Hasta olanlara da özel ihtimam gösterir.

Kendisine bir şey emanet edilen kimse de, o emanete tıpkı çoban gibi iyi duygularla sahip çıkmalı, onları koruyup gözetmelidir. İdaresine verilen kimselerin kendisine bir Allah emaneti olduğunu düşünmeli, onlara şefkat ve merhamet göstermelidir.³²⁶

Erkeğin ailesine olan çobanlığı, onların işlerini yürütüp, nafaka giyim vb. haklarını kendilerine vermesidir. Bir kadının çobanlığı ise ev, çoluk-çocuk, hizmetçilerin işlerini çekip çevirmesi, her hususta kocasına içtenlikle bağlı olması demektir.³²⁷ Yani aile reisi aile fertlerini mutlu etmeyi hedef almalıdır. İnsanın mutlu olması her şeyden önce iyi bir din kültürü almasıyla mümkündür. Bu sebeple aile reisi idaresi altındakilere öğrenilmesi farz olan bilgileri öğretmeli ve böylece onları âyet-i kerîmede belirtildiği üzere, “yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden sakının”³²⁸ buyruğu gereği korumalıdır. Sonra onları en iyi şekilde yedirip giydirmeli, en iyi meskenlerde yaşatmaya gayret etmeli ve onların birbirleriyle iyi geçinmelerini sağlamalıdır.

Bir kadın kocasına karşı sorumlu olduğunu düşünerek evini imkânları

³²⁵ Buhârî, Ahkâm 1, Cum'a 11, İstikrâz 20, Itk 17-19, Vesâya 9, Nikâh 81-90; Müslim, İmâret 20; Tirmizî, Cihâd 27; Ebû Dâvûd, İmâret 1.

³²⁶ Kandemir, vd., *Riyâzü's Sâlihîn*, II, s. 345.

³²⁷ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, VI, s. 230; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XIII, s. 215; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VIII, s. 146; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, V, s. 361; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXIV, s. 330; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, XIII, s. 121.

³²⁸ Bakara, 2/24.

ölçüsünde en güzel şekilde tanzim etmeli, kocasının haklarını korumalı, malını israf etmemeli ve ona her türlü ihânetten sakınmalıdır. Onun önemli bir görevi de çocuklarını iyi bir insan ve iyi bir müslüman olarak yetiştirmeye çalışmak, bilgi, görgü, eğitim ve öğretimleriyle ilgilenmektir.³²⁹

Bu konuda ki sorumluluklarını yerine getirmeyenlerin karşılaçakları sonu Resûlullah (s.a.v) bizlere şu şekilde bildiriyor: Hasan el-Basrî, Ma'kıl b. Yesâr (r.a)'dan naklediyor: Resûlullah (s.a.v)'ı işittim, demişti ki: “Allah bir kimseyi başkaları üzerine çoban yapmış, o da idaresi altındakilere hile yapmış olarak ölmüş ise, Allah ona cennetini kesinlikle haram eder.”³³⁰

³²⁹ Kandemir, vd., *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 345.

³³⁰ Buhârî, Ahkâm 8; Müslim, İman 227; Ebu Dâvûd, İmâret 21.

1.4. EŞLER ARASINDAKİ PSİKOLOJİK MESELELER

Psikolojiyle ilgili mevzularda; eşlerin kocayı bunaltmaması, eşlerin kocayı kıskanması, olmayan şeyle gösteriş yapma, sü-i zannı önleme düşüncesi, kadının kötülüğe sebep olması gibi konuları alt başlıklara ayırarak ele alacağım.

1.4.1. Eşlerin Kocayı Bunaltmaması

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Cabir ve Âişe'ten nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı Cabir rivayeti şu şekildedir: Hz. Cabir (r.a) anlatıyor: “Hz. Ebu Bekr (r.a) gelip (Hz. Peygamber'in huzuruna girmek için) izin istedi. Kapıda oturmuş bekleyen insanlar vardı. Onlara izin verilmemişti. Hz. Ebu Bekir'e izin verildi, o da girdi. Girince, Aleyhissalâtu vesselâm'ı etrafında zevceleri toplamış olduğu halde sessiz oturuyor buldu. Derken Hz. Ömer de izin istedi, ona da aynı halde iken izin verdi. Hz. Ebu Bekir: ‘Ben Resûlullah (s.a.v)'ı güldürecek bir şey söyleyeceğim!’ dedi ve sordu: ‘Ey Allah'ın Resulü! Hârice'nin kızı benden nafaka istese ben de kalkıp boğazını tutsam ne dersiniz?’ dedi. Resûlullah (s.a.v) güldü ve: ‘Şu etrafında gördüklerinin hepsi benden nafaka istiyorlar!’ dedi. Ömer, hemen kalkıp boğazını tutmak üzere Hafsa'ya yöneldi. Hz. Ebu Bekir de kalkıp boğazını tutmak üzere Âişe'ye yöneldi. Her ikisi de: ‘Demek siz Resûlullah'tan onda olmayan şeyi istiyorsunuz ha!’ diyordu. Onlar: ‘Allah'a yemin olsun! Biz ondan asla olmayan şeyi istemiyoruz!’ dediler. Sonra Resûlullah (s.a.v) onlardan bir ay ayrı durdu. Arkadan şu ayet nazil oldu: “Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: Eğer dünya hayatını ve zevkini istiyorsanız, gelin boşanma bedelini verip sizi güzellikle serbest bırakayım. Eğer Allah'ı, Resulü'nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, şüphesiz ki, sizden iyilik yapan ve iyi kullukta bulunanlar için Allah pek büyük bir mükafaat hazırlamıştır.”³³¹ Hz. Cabir devamla der ki: ‘Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) Hz. Âişe'den başlayarak şöyle dedi: Ben sana bir husus arz edeceğim. Cevap vermede acele etmemeni dilerim, ebeveyninle de istişare ettikten sonra cevap ver. ‘O husus nedir ey Allah'ın Resulü?’ diye Âişe sorunca, Aleyhissalâtu vesselâm ayeti tilavet buyurdu. Bunun üzerine Hz. Âişe hemen: ‘Yani sizi tercih meselesinde mi ailemle istişare edeceğim? Asla! Ben Allah'ı ve Resulü'nü ve ahiret yurdunu tercih ediyorum. Senden ricam, kadınlarından

³³¹ Ahzab, 33/28-29.

hiçbirine benim şu söylediğimi haber vermemendir!’ dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: ‘Onlardan biri sormaya görsün, ben hemen cevap veririm. Zira Allah beni zorlaştırıcı ve şaşkırtıcı olarak değil, öğretici ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi!’ buyurdular.³³²

Burada anlatılan olay sonucu Ahzab süresi 28-29. ayetler nazil olmuştur. Tefsircilere göre bu ayetin geliş sebebi, Hz. Peygamberin eşlerinin ondan lüks, ziynet kabilinden bazı şeyler istemek, birbirlerini kıskanmak suretiyle kendisini üzmeleri, bunun üzerine Hz. Peygamber’in bir ay onlara yaklaşmamak üzere yemin edip ayrı yaşamaya karar vermesidir. Ay dolunca eşlerine seçme hakkı verdiği için bu manada “tahyir” adıyla anılan bu ayet nazil olmuştur.³³³

Peygamber’in hanımları da birer insandır, kadındır; onlar da diğer kadınlar gibi duyguları, arzuları, içinde buldukları durum ve sosyal statü gereği beklentileri vardır. Hz. Peygamber ümmetin eğitimi için gerekli gördüğü zühdü (dünya nimetlerinden asgari ölçüde yararlanma yolu) seçtiğine göre eşleri de ya buna razı olacaklardı veya ondan ayrılıp dünyaya ait güzellikleri, nimetleri, lüksü ve refahı sağlayacak kimselerle beraber olacaklardı. Ayet Peygamber eşlerini yol ayırımına getirmekte ve onlardan birini seçmelerini istemektedir. İsteyemeyecekleri şey hem Peygamber eşleri olmak hem de dünya nimetlerinden diğer kadınlar gibi yararlanmak, ziynet ve refah içinde yaşamaktır.³³⁴

Burada üzerinde durulması gereken kavram “tahyir” kavramıdır. Tahyîr: Boşama işini kadına vermek, kendini boşayıp boşamamakta onu serbest bırakmaktır.³³⁵ Bu bağlamda bir kimse hanımını muhayyer brakacak olsa, o da onu seçecek olursa bununla bir talak verilmiş olmaz. Malik, Şâfiî, Ebu Hanife, Ahmed b. Hanbel ve Cumhurun görüşü bu şekildedir.³³⁶ Fakat hanım kendisine tercih edecek olursa bu ric’i bir talak mı olur yoksa bain bir talak mı olur yoksa üç

³³² Müslim, Talak 29.

³³³ Karaman, vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, IV, s. 380.

³³⁴ Karaman, vd., *a.e*, IV, s. 380.

³³⁵ Mübarekfürî, *Tuhfetü’l-ahvezî*, IV, s. 349.

³³⁶ Azimabadî, *Avnü’l-ma’bûd*, VI, s. 287; Mübarekfürî, *a.e*, IV, s. 349; İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, IX, s. 281; Seharenfurî, *Bezlu’l-mechud*, X, s. 307.

talak mı olur hususunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Tirmizî'nin nakline göre Ali (r.a) eğer kadın kendini seçecek olursa bain bir talak olur. Şayet kocasını seçerse ric'i bir talak olur demiştir.³³⁷ Zeyd b. Sabit'ten rivayete göre kadın kendisini seçtiği takdirde üç talak, kocasını seçtiği takdirde ise bain bir talak olur.³³⁸ İbn Ömer ve İbn Mesud'dan rivayet edildiğine göre kadın kendisini seçerse bain bir talak olur. Eğer kocasını seçerse hiçbir şey gerekmez. Ebu Hanife'nin görüşü de bu şekildedir.³³⁹ Şâfiî'de muhayyer brakmak bir kinayedir demiştir. Buna göre adam hanımını muhayyer braktığında ve bununla kendisinden boş olması ile nikahı altında devam etmesi arasında istediğini seçmeyi kastetmiş ise, kadın da kendini seçerse, bu seçimiyle de boşamayı kastederse boş olur. Eğer ben kendimi seçmekle boşamayı kastetmemiştim diyecek olursa sözü doğru kabul edilir.³⁴⁰ el-Hattabî dedi ki: Âişe'nin "biz de onu seçtik ve bu bir talak olmadı" sözünden şu anlaşılmalıdır: Eğer kendisini seçmiş olsaydı talak olacaktı.³⁴¹ Dolayısıyla seçmediği için talak olmamıştır.

Bütün rivayetleri göz önünde bulundurursak muhayyer bırakılan kadının kocasını tercih etmesi halinde her hangi bir şey gerekmeyeceği ifade edilmektedir. Yani ne mehir vermek, ne de nikah tazelemek gibi bir şey mevzubahis değildir. Nitekim Hz. Âişe, soru üzerine, Resûlullah'ın zevcelerini muhayyer braktığını, kendilerinin de hep birlikte Aleyhissalatu vesselam'ı ihtiyar ettiklerini, bunun bir boşalma olmadığını ifade etmiştir.³⁴²

1.4.2. Eşlerin Kocayı Kıskanması

"Dilimizde kıskançlık kelimesiyle ifade edilen gayret, karı-kocanın birbirleri hakkında duydukları heyecandan ibarettir. İnsanın bozulmamış fitratında yer alan bu duygu ve heyecanın temelinde kadının kocasını başkalarından koruma esirgeme gayreti yatar."³⁴³

³³⁷ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 349; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 308; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 281.

³³⁸ Seharenfurî, *a.e.*, X, s. 308; Mübarekfürî, *a.e.*, IV, s. 349; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 281.

³³⁹ Mübarekfürî, *a.e.*, IV, s. 349; Seharenfurî, *a.e.*, X, s. 308; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 281.

³⁴⁰ Mübarekfürî, *a.e.*, IV, s. 350; Seharenfurî, *a.e.*, X, s. 308; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 281.

³⁴¹ İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 282.

³⁴² Canan, *Kütüb-i Sitte Terceme ve Şerhi*, XI, s. 167.

³⁴³ Zekeriya Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, İstanbul 2004, ss. 191-192.

Bu konuyla alakalı Kütüb-i Sitte’de Hz. Âişe’den nakledilen üç rivayet vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) Safiyye bt. Huyey ile evlenmiş olarak Medine-i Münevvere'ye geldiği zaman, Ensâr kadınları (yanıma) gelip ondan (ve güzelliğinden bana) haber verdiler. Hz. Âişe devamla der ki: ‘Kendimi tanınmayacak bir hale getirip, üzerime örtü alıp (onu görmek üzere) ben de gittim. Resûlullah (s.a.v) (açık olan) gözüme bakıp beni tanıdı. Bunun üzerine ben hemen geri döndüm ve hızlıca yürüdüm. Aleyhissalâtu vesselâm da peşimden gelerek bana yetişti ve beni kucakladı. Sonra: ‘(Safiyye'yi) nasıl buldun?’ diye sordu. Ben de: ‘Bırak (beni)! Yahudi kadınlardan bir yahudi kadındır!’ dedim.”³⁴⁴

Safiyye yahudi kabilesinin soyundan geldiği için Âişe (r.anha) onun hakkında yukarıdaki ifâdeyi kullanmıştır. Müslümanlığı kabullendikten sonra kişinin mensup olduğu soy onun için bir eksiklik değildir. Âişe (r.anha) kıskançlık nedeni ile böyle bir söz sarfettiğine rağmen Resûl-i Ekrem (s.a.v), ailelerine karşı çok iyi davrandığı için müsamaha ile muamelede bulunmuştur.³⁴⁵

Yine Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Zeyneb (bt. Cahş) odama izinsiz olarak öfkeyle girinceye kadar (kumalarımın bana kızdıklarını) bilmiyordum. (Zeyneb odama girdikten) sonra: ‘Ey Allah'ın Resûlü! Ebu Bekir’in kızının, kollarını sana sarması sana yeterli mi?’ diye çıkıştı, sonra da bana yöneldi. Ben de ondan yüzümü çevirdim, (söylediklerine cevap vermedim). Öyle ki Aleyhissalâtu vesselâm (dayanamayıp): ‘Onu durdur ve kendini müdafaa et!’ dedi. Bunun üzerine Zeyneb'e yöneldim, (gereken cevabı verdim. Öyle oldu ki) bana cevap veremez hale geldi ve sonunda ağzının tükrüğünün kurduğunu farkettilim. Resûlullah (s.a.v)'in (bu durumdan memnun olarak) yüzünün güldüğünü gördüm.”³⁴⁶

Burada Hz. Peygamberin diğer hanımlarının Âişe'ye karşı öfke duymalarının sebebi Peygamberin ona olan ilgisinden dolayı onu kıskanmalarıdır. Zeyneb'in Peygamber (s.a.v)'e söylediği sözden

³⁴⁴ İbn Mace, Nikah 50.

³⁴⁵ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mace Terceme ve Şerhi*, V, ss. 463-464.

³⁴⁶ İbn Mace, Nikah 50.

maksadı şudur: Sen Âişe'yi fazlasıyla sevdiğin için başka bir şeye bakmaz gibi oldun. Hadîs, aileye karşı iyi davranmanın en güzel örneğini sunmaktadır. Çünkü Peygamber (s.a.v) Âişe (r.anha)'nın odasında bulunduğu bir sırada Zeyneb izin almadan ve öfkeli bir halde odaya giriyor. Peygamber (s.a.v)'e çıkıyor, sonra da Âişe'ye sataşır, aleyhinde atıp tutuyor. Buna resmen Efendimiz bir şey söylemeyip müsamaha ve sabırla karşılıyor. Nihayet Âişe (r.anha) 'ya kendini savunması ve cevap vermesi için müsaade buyuruyor. Âişe'nin cevap vermesi ve bu kere Zeyneb'in susup cevap veremeyecek duruma geçmesi karşısında efendimiz seviniyor, sevinç belirtisi de mübarek yüzünde görülüyor.³⁴⁷

Son rivayete gelince; Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Hz. Peygamber (s.a.v) balı ve tatlı şeyleri severdi. Ayrıca, ikinci namazlarını kıldıktan sonra (her gün) kadınlarını teker teker ziyaret eder, her birine yaklaşır (sohbetinde bulunurdu.) Bu ziyaretlerinin birinde Hz. Hafsa (r.anha)'nın yanına girmişti. Bu defa onun yanında, her zamanki kaldığı mutad müddetten fazla kaldı. Ben bunu kıskanarak sebebini (Resûlullah'ın diğer hanımlarından) sordum. Bana: ‘Yakınlarından bir kadın Hafsa'ya bir okka (Tâif) balı hediye etti, Resûlullah (s.a.v)'a ondan şerbet yapıp ikram etmiş olmalı, (o da şerbet hatırına sohbetini biraz uzatmıştır)’ dediler. Ben: ‘Öyleyse, kâsem olsun biz de ona mutlaka bir hile kurmalıyız!’ dedim. Sevde'ye: Hafsa'dan sonra sıra senin) O girince sana yaklaşacak. Sana yaklaşınca O'na: ‘Ey Allah'ın Resûlü! Sen megâfir mi yedin?’ diyeceksin. (Ben biliyorum ki, o sana:) ‘Hayır!’ diyecek. O zaman sen de: ‘Öyleyse senden burnuma gelen bu koku da ne?’ diyeceksin.” Bir rivayette Hz. Âişe şu açıklamayı yapar: “Resûlullah (s.a.v) kendisinde kötü bir koku hissedilmesine tahammül edemez, buna çok üzülürdü (Bu sebeple gerçeği itiraf ederek) muhakkak ‘Hafsa bana bal şerbeti ikram etti’ diyecek. O zaman sen kendisine ‘Demek ki arı, balını urfut ağacından almış’ diyeceksin. (Senden sonra bana uğradığı zaman) ben de böyle hareket edip aynı şeyleri söyleyeceğim. Ey Safiyye, sana uğradığı zaman sen de aynı şeyleri söyle! dedim.” Hz. Âişe anlatmaya devam etti: “Sevde (bilâhere bana) dedi ki: ‘Kendinden başka ilâh bulunmayan Allah'a kâsem olsun,

³⁴⁷ Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mace Terceme ve Şerhi*, V, ss. 465-466.

bana tenbih ettiğin şeyleri, Resûlullah (s.a.v) kapıdan görünür görünmez, senden korktuğum için (unutmadan) hemen söylemek istedim.’ Ne ise, Resûlullah (s.a.v) kendisine yaklaşıncı Sevdde: ‘Ey Allah'ın Resûlü meğâfir mi yediniz?’ der: ‘Hayır!’ cevabını alır. Bunun üzerine aralarında şu konuşma geçer: Öyleyse bu koku da ne? Hafsa bana bal şerbeti ikram etti. Demek ki arı urfut yemiş. Hz. Âişe (r.anha) anlatmaya devam ediyor: ‘Resûlullah (s.a.v) bana uğrayınca ben de aynı şeyleri söyledim. Keza, Safiyye'ye uğrayınca o da aynı şeyleri söyledi. Müteâkiben Resûlullah (s.a.v) Hafsa'nın yanına girince: ‘Ey Allah'ın Resûlü sana o şerbetten ikram edeyim mi?’ diye sorar. Hz. Peygamber (s.a.v): ‘Hayır, ihtiyacım yok!’ cevabını verir. (Bu durumu işittiği zaman) Sevdde (r.anha): ‘Allah'a kaseın olsun balı ona haram ettik!’ dedi. Ben kendisine: ‘Sus, (sesini çıkarma)’ dedim.’³⁴⁸

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in her gün hanımlarını ziyaret edip hepsinin ihtiyaçlarını sorarak onları memnun etmek âdet-i seniyyeleri idi. Fakat bu ziyaret bazı hanımlarının kıskançlık duygularının kabarmasına ve onu üzecek davranışlar içerisine girmelerine sebep olmuştur.³⁴⁹

Yukarıdaki olay bunu açıkça göstermektedir. Hz. Peygamber (s.a.v)'e hanımları, diğer hanımların mevcudiyeti sebebiyle duyulan kıskançlık ve tahrik olan başkaca hislerin sevkiyle pekçok tatsızlıklar çıkarmaktadır; dik kafalılık etmekte, karşı gelmekte, homurdanıp mırıldanmakta, isyankâr tavırlar takınmakta ve hatta küsüp, kelâmı kesmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v), kadın mizacının tabii tezâhürü olan bu davranışları, Allah'ın o fitrata koyduğu âyetleri seyredencesine tebessümle karşılamakta ve sabırla temâşa etmektedir.³⁵⁰

Hz. Âişe validemizin kıskançlık duygusunun tesiriyle yaptığı, fakat sonra pişman olduğu olaylardan biri de şudur: Efendimiz Hz. Âişe'nin odasında iken Safiye validemiz Peygamber Efendimize bir kap yemek göndermişti. Hz. Âişe diyor ki, hizmetçinin elinde tabağı görünce kıskançlık duygusunun tesiriyle çok

³⁴⁸ Buhârî, Talâk 8, Nikâh 103, Et'ime 32, Eşribe 10-15, Tıb 4, Hiyel 5; Müslim, Talâk 20; Ebu Dâvûd, Eşribe 11; Nesâî, Talâk 16.

³⁴⁹ Yeniél, vd. *Sünen-i Ebu Dâvûd Terceme ve Şerhi*, XIII, s. 338.

³⁵⁰ Canan, *Kütüb-i Sitte Terceme ve Şerhi*, III, ss. 220-221.

öfkelenmişim. Hizmetçinin eline vurarak yemeği yere döktüm, tabağın da kırılmasına sebep oldum. Peygamber'in yüzüne bakıp da öfkelenmişini görünce, üzuldüm ve "bugün bana fena bir söz söylemesinden Allah'ın Resulüne sığınırım" dedim. Hz. Peygamber kalktı, tabağın kırıklarını ve yere dökülen yemekleri topladı. Bunun Keffâretinin ne olduğunu soran Hz. Âişe'ye de, hizmetçiyi alıkoyarak kırdığı tabağın aynısını geri göndermesini söyledi.³⁵¹

"Bu konudaki hadisler incelendiğinde görülür ki, Hz. Peygamber tasvip etmediği tarzda davranışlar bile, eşlerini incitecek, gönüllerini kırarak hiçbir söz söylememekte, o davranışı beğenmediğini yüz hatlarıyla ifade etmeyi yeterli görmemektedir."³⁵²

Bütün hadisleri göz önünde bulundurursak şu sonuçlara varabiliriz: Kıskançlık kadınların mayasında olan bir şeydir. Ve kıskanç olan bir kadın da kumasının kendisine yukarıdan bakmasını engellemek için herhengi bir yolla hileye başvurabilir.³⁵³

"Ancak söz konusu kıskançlığın ölçülü olması, makul ve meşru seviyede olması gerekir. Ortada herhangi bir şey yokken eşlerin tecessüs edip birbirinden şüphe ve evhama kapılmaması, haddi aşarak aile düzenini bozmaması gerekir."³⁵⁴

1.4.3. Olmayan Şeyle Gösteriş Yapma

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Esmâ ve Âişe'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Esmâ (r.anha) anlatıyor: "Bir kadın gelerek: 'Ey Allah'ın Resulü! Benim bir kumam var. Ona karşı (yalan söyleyerek) kocamın vermediği şeyle karnımı doyurmuş göstersem bana bir mahzur getirir mi?' diye sordu. Aleyhissalâtu vesselâm: 'Verilmeyenle karnını doyurmuş gösterip övünen, tıpkı, iki alan elbisesini giyen gibidir' cevabını verdi."³⁵⁵

Yine Âişe (r.anha) naklen rivayet etti ki: Bir kadın : Yâ Resûlullah! Kocamın bana vermediği bir şeyi, verdi diyeyim, mi? demiş. Resûlullah (s.a.v):

³⁵¹ Buhârî, Nikah 107.

³⁵² Kandemir, "Hanımlarının Dilinden Hz. Peygamber," *Hz.Peygamber ve Aile Hayatı*, ss. 78-79.

³⁵³ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XX, s. 348; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 293.

³⁵⁴ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, ss. 193-194.

³⁵⁵ Buhârî, Nikah 106; Müslim, Libas 127; Ebu Dâvûd, Edeb 91.

“Kendisine verilmeyen bir şeyle doymuş görünen; iki sahte elbise giyen gibidir” buyurmuşlar.³⁵⁶

Ebu Ubeyd (v.224/839) der ki: “Tokluk gösterişinde bulunan” yani çok göstererek ve batıl ile süsleyerek sahip olmadığı şeyler ile kendisini süsleyerek zinetlendiren kimse kastedilmiştir. Bir hanımın bir başka kuması varken kumasını kızdırmak amacıyla, kocasının elinde bulunandan daha fazlasını kendisine verdiğini iddia etmesidir.³⁵⁷ Alimler bunu, kendinde olmayan bir şeyi çok varmış gibi göstermek, kendinde olmayan bir şeyi varmış gibi açıklayarak bunu insanlara çok göstermek ve gerçek dışı süslemek diye açıklamışlardır.³⁵⁸

“Elbiseyi ikilemekten maksad” üzerinde iki gömlek varmış gibi görünmektir. Halbuki üzerinde bir gömlek vardır.³⁵⁹ el-Hattabî buradaki elbiseden muradın hal ve tavır olduğunu söylemiştir. Araplar elbise kelimesiyle kinaye olarak bir kimsenin hâlini kastederler. Şu halde hadîsin mânâsı elinde olmayan bir şeyi varmış gibi göstererek öğünen kimsenin hâli, olmayan bir şeyi söyleyen yalancının hâli gibidir demek olur.³⁶⁰

“Yalan iki elbise giymiş gibidir” sözleriyle zahitlerin kılığını andıran elbiseler giyinerek, kendisinin de onlardan birisi olduğu izlenimini veren, kalbinde bulunandan daha fazla huşu sahibi olduğunu ve kıt kanaat geçindiğini izhar eden kimse kastedilmiştir.³⁶¹

1.4.4. Su-i Zannı Önleme Düşüncesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Enes ve Safiye’den nakledilen rivayetler vardır. Her iki rivayette benzer olayı anlatmaktadır. Konuyla alakalı Hz. Enes rivayeti şu şekildedir: Hz. Enes (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) kadınlarından biriyle beraber idi. Yanından bir adam geçti. Aleyhissalâtu vesselâm adamı çağırarak: ‘Bu benim zevcemdir!’ dedi. Adam: ‘Ey Allah’ın Resulü! Ben

³⁵⁶ Müslim, Libas 126.

³⁵⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 228.

³⁵⁸ Nevevi, *el-Minhâc*, XIV, s. 110; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, XIII, s. 342; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XX, s. 289.

³⁵⁹ Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, XIX, s. 236; Aynî, *a.g.e*, XX, s. 289; Nevevi, *a.g.e*, XIV, s. 111.

³⁶⁰ Kadî İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, VI, s. 660; Nevevi, *a.g.e*, XIV, s. 111.

³⁶¹ Seharenfurî, *a.g.e*, XIX, s. 236; Azimabadî, *a.g.e*, XIII, s. 342; Nevevi, *a.g.e*, XIV, s. 110 İbn Hacer, *a.g.e*, IX, s. 228.

herkesten şüphe etsem de sizden şüphe etmem!’ deyince, Aleyhissalâtu vesselâm: ‘Şeytan insana kanın nüfuz ettiği gibi nüfuz eder!’ buyurdular.³⁶²

Diğer rivayete gelince; Safiyye (r.anha) buyurdu ki: ‘Hz. Peygamber (s.a.v) itikafta iken ziyaret maksadıyla geceleyin yanına uğradım. Bir müddet konuştuk. Sonra geri dönmek üzere kalktım. Uğurlamak üzere de o kalktı. Kapıya kadar gelmişti ki, Ensar'dan iki kişi oradan geçiyordu. Hz. Peygamber (s.a.v)'i görünce hızlandılar. Resûlullah (s.a.v): ‘Ağır olun dedi, şu yanımdaki Huyey'in kızı Safiyye'dir.’ Onlar: ‘Subhânallah, dediler bu da ne demek ey Allah'ın Resûlü’ Hz. Peygamber (s.a.v): ‘Şeytan, insana, damarlardaki kan gibi nüfuz eder. Ben, onun kalplerinize bir kötülük atmasından korkarım’ buyurdu.³⁶³

Hadis, Resul-i Ekrem'in dedikodu, yersiz düşünce ve konuşmalara zemin hazırlayabilecek bir gelişme karşısında derhal bir açıklama yaptığını göstermektedir.³⁶⁴

Hz. Peygamber o iki kişinin kendisi hakkında kötü bir şey zannettiklerini söylememiştir. Çünkü o ikisinin imanlarında sadık olduğunu biliyordu. Ancak şeytanın onlara vesvese vermesinden korkmuştur. Şeytanın vereceği vesvese onları helak edebilirdi.³⁶⁵ Çünkü onlar sü-i zan yapsalardı küfre gireceklerdi. İşte bunun için derhal vesvese ihtimalini yok edecek şekilde onlara durumu bildirmiştir.³⁶⁶

Bu itibarla, kadın-erkek her müslümanın, dedikoduya vesile olma ve birbirine sü-i zan etme ihtimali karşısında yanlış anlamalara sebep olmamak için çok geçmeden açıklama yapmaları, şüphe ve töhmet altında tutabilecek ve başkaları tarafından dedikodu sermayesi olarak kullanılacak yerlerden uzak durmaları “şuyüü (yayılp duyulması) vuküundan beter” kabilinden bir fitne ve fesat ortamının meydana

³⁶² Müslim, Selâm 23.

³⁶³ Buhârî, İtikâf 8-11-18, Farzu'l-Humus 4, Bed'u'l-Halk 11, Edeb 121, Ahkâm 21; Müslim, Selam 23-25; Ebu Dâvûd, Sıyâm 79, Edeb 81; İbn Mace, Sıyam 65.

³⁶⁴ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, s.345.

³⁶⁵ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 328.

³⁶⁶ el-Hattabî, *A'lamu'l-hadis*, s, 988; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VII, s. 143; Seharenfurî, *Bezlü'l-mechud*, XI, s. 358; İbn Hacer, *a.g.e*, IV, s. 328; Nevevi, *el-Minhâc*, XIV, s. 156.

gelmesinden sakınmaları gerekmektedir.³⁶⁷

“Şeytan, insana, damarlardaki kan gibi nüfuz eder” ifadesindeki şeytanın, insanın kanına girip dolaşmasını Kadı İyâd ve ulemadan bazıları hakikat mânâyâ hamletmiş. Ve: “Allah ona insanın içinde ve kanında dolaşacak kuvvet ve kudreti halketmiştir.” demişlerdir. Diğer bazı ulemaya göre bu söz şeytanın çok vesvese verdiği ve insanı çok yoldan saptırdığı için istiare edilmiştir.³⁶⁸ Sanki Peygamber şunu demek istemiştir: Kanı insandan ayrılmadığı gibi, şeytan da insandan ayrılmaz.³⁶⁹

Sonuç olarak diyebiliriz ki: Bir peygamberin, hatıra gelmesi muhtemel olan böyle bir günahı işlemesi elbette mümkün değildir. Çünkü Allah Teâlâ peygamberlerini günah batağına düşmekten korumuştur. İşte bu sebeple bir müslüman, Peygamber’i hakkında böyle bir şüpheye kapılamaz. Aksi halde bu suizan onu büyük bir günaha, hatta küfre bile götürebilir. Ancak şeytan insanı baştan çıkarmak ve ona dilediği gibi tesir edebilmek için büyük imkânlarla sahiptir. Düşmanı olduğu insanın düşünce sistemine girme ve orada tıpkı damarlarda dolaşan kan gibi hareket etme ve ona olmadık şeyleri telkin etme özelliği vardır. İşte bu sebeple insanın bu ezeli düşmanına karşı dikkatli olması gerekir. Zira insan, damarlarında büyük bir süratle dolaşan kanın hareketini nasıl hissedemiyorsa, şuuruna şeytanın kolayca nüfuz ettiğini ve kendisine kötü düşünceler, vesveseler telkin ettiğini de fark edemez.³⁷⁰

Bu sebeple bir müslüman diğer insanların kendisi hakkında şüpheye kapılabileceği davranışlardan uzak olmalı, böylece hem kendini zan ve töhmet altında bırakmamalı hem de diğer kardeşlerinin kendi yanlış yüzünden günaha girmesine imkân vermemelidir. Dedikoduya yol açacak durumlarda, etrafındakilere açıklama yapmalıdır.³⁷¹

³⁶⁷ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, s.345.

³⁶⁸ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, VII, s. 65; Nevevi, *el-Minhâc*, XIV, s. 157.

³⁶⁹ Kadı İyad, *a.e.*, VII, s. 65; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XI, s. 216.

³⁷⁰ Kandemir, vd., *Riyâzü's-Sâlihîn*, VII, ss. 524-525.

³⁷¹ Kandemir, vd., *a.e.*, VII, s. 525.

1.4.5. Kadının Kocasına İhanet Etmemesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Ebu Hureyre’den nakledilen rivayet şu şekildedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Eğer Benî İsrail olmasaydı, et kokuşmazdı. Eğer Havva olmasaydı, kadınlar kocalarına hiçbir zaman ihanet etmezdi.”³⁷²

Konumuzla alakalı olmadığı için hadisin ilk bölümü üzerinde durmayacağız. Hadiste üzerinde duracağımız “Havva olmasaydı, kadınlar kocalarına hiçbir zaman ihanet etmezdi” bölümü olacaktır.

Hıyanet edip aldatma işi, yasak ağaca yaklaşmama konusundaki tavsiyeyi tutmamaktır.³⁷³ Havva Adem’e yasak ağacın meyvesinden yemeyi güzel göstererek, ağacın meyvesinden yemesini sağlamıştır.³⁷⁴ Onun ihanet etmesinin anlamı, İblis’in ona güzel gösterdiğini kabul edip, sonunda da bunu Adem’e güzel göstermesidir.³⁷⁵

Burada sözü geçen hainlikten maksat, fuhşiyat işlemek değildir. Ancak Havva’nın yasak ağaçtan yeme arzusu ve bunu da Adem’e güzel göstermesi bir hıyanet olarak sayılmıştır. Ondan sonra gelen kadınların her birisinin hainliği ise kendi durumuna göre değişiklik gösterebilir.³⁷⁶

Bu hadisin üzerinde değişik tartışmalar vardır. Bazıları bu hadisi İslam karşıtı görüşleri için delil olarak kullanmış, bazıları ise söz konusu hadisi senet yönünden eleştirip, israiliyyat olarak kabul etmiştir.

Hadisi İslam karşıtı görüşleri için kullananlardan biri İlhan Arsel’dir. Ona göre “Muhammed kadın sınıfının kötü yaratılmış olduğuna inandığı için bu hikayeyi, Havva’yı suçlayacak şekilde kılınmıştır. Bu nedenle ‘Havva anamız olmasaydı kadın cinsi zevcine ihanet edip aldatmazdı...’ demiştir.³⁷⁷ Belirtmek istediği şey fitneciliğin ve kötülüğün kaynağının kadın neslinden gelme

³⁷² Buhârî, Enbiya 1-25; Müslim, Radâ 6.

³⁷³ Said Havva, *Hadislerle İslam Akaidi*, İstanbul 1989, II, s. 230.

³⁷⁴ Aynî, *Umdetü’l-kârî*, XV, s. 291; Kadı İyad, *İkmalu’l-mu’lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 682.

³⁷⁵ İbn Hacer, *Fethü’l-barî*, VI, s. 424.

³⁷⁶ İbn Hacer, *a.e.*, VI, s. 424.

³⁷⁷ İlhan Arsel, *Şeriat ve Kadın*, İstanbul 1995, s. 74.

olduğudur.”

Bu hadisin senedinin zayıf ve Tevrat kaynaklı olduğunu ileri sürenlerden biri A. Osman Ateş'tir. Yazarın hadis üzerindeki eleştirileri şu şekildedir:

a.”Hemmam b. Münebbih'in rivayeti Ebu Hureyre'den alış metodu açıkça ittisale delalet etmemektedir. Hemmam rivayeti Ebu Hureyre'den an lafızıyla nakletmiştir.”³⁷⁸

Bu ifadelerden Hemmam b. Münebbih'in bu rivayeti Ebu Hureyre'den semaya delalet eden bir lafızla nakletmediği anlaşılmaktadır. Halbuki Buhari ve Müslim'in naklettiklerinin dışında hadisin kaynağına inildiğinde Hemmam'ın bu rivayeti semaya delalet eden lafızla naklettiği görülecektir.³⁷⁹

b.”Hemmam'ın kardeşi Vehb b. Münebbih israiliyat türü haberler nakletmekle meşhur olmuştur. Belki de Hemmam bu rivayeti kardeşi Vehb'den almış; Hemmam'dan bu rivayeti alan raviler de bunu Ebu Hureyre'ye nispet etmiştir.”³⁸⁰

Bu ifadelerde subjektiflik ağır basmaktadır. Şayet Hemmam bunu kardeşi Vehb'den almışsa ve Vehb'in yanında böyle bir bilgi varsa ve bu bilgi Vehb'e dair nakledilseydi böyle bir bağlantı kurmak makul karşılanabilirdi. Ancak Vehb'in yanında böyle bir bilgi olduğuna dair herhangi bir rivayet yoktur. Bu durumda Hemmam'ın bu rivayeti Vehb'tan aldığına dair ihtimal bir faraziyeden ibaret kalmaktadır.³⁸¹

c.”Bu ahad rivayet mütevatir bir haber olan kendisinde en ufak bir şüphe bulunmayan Kur'an'la bağdaşması mümkün değildir. Çünkü bu rivayetler Adem-Havva olayında asıl suçlu olarak Havva'yı göstermekte ve onun Adem'i kandırıp ihanet ederek yasak meyveden yediğine ve ona da yedirdiğine işaret etmektedir. Şu haliyle bu rivayet Kur'an kaynaklı değil Tevrat kaynaklıdır.”³⁸² Tevrat bu

³⁷⁸ Ali Osman Ateş, *Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın*, İstanbul 2000, s. 329.

³⁷⁹ Bkz. Köktaş, *Hadis Usülü Yazıları*, İstanbul 2010, s. 203.

³⁸⁰ Ateş, *a.g.e.*, s. 333.

³⁸¹ Köktaş, *a.g.e.*, s. 204.

³⁸² Ateş, *a.g.e.*, s. 332.

konuda şunları söylemektedir: “Ve kadın gördü ki ağaç, yemek için iyi ve gözlere hoş, anlayışlı kılmak için arzu olunur bir ağacı ve onun meyvasından aldı ve yedi ve kendisiyle beraber kocasına da verdi, o da yedi... Ve adam dedi yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim. Ve Rab kadına dedi: Bu yaptığın nedir? Ve kadın dedi: Yılan beni aldattı ve yedim... Ve Adem’e dedi: Karının sözünü dinlediğin ve ondan yemeyeceksin diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetli oldu...”³⁸³

Kur’an ile hadis arasında kesin bir aykırılık olsa bunu kabul etmek mümkün olurdu. Ancak bu konuda kesin bir aykırılıktan bahsedilemez. Çünkü Kur’an’da şeytanın Hz. Adem ile Havva’ya birlikte vesvese verdiği “(Allah buyurdu ki): Ey Adem sen ve eşin cennette yerleşip dilediğiniz yerden yiyeceksiniz. Ancak şu ağaca yaklaşmayın! Sonra zalimlerden olursunuz. Derken şeytan birbirine kapalı ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara vesvese verdi”³⁸⁴ buyruğuyla zikredilmektedir. Ancak ayetlerin zahirinden anlaşılmadığı halde, şeytanın her ikisine de birlikte vesvese verildiğini ayetlerden çıkarmak zorunludur. Bunun gibi şeytan her ikisine vesvese verdiğinde ayrıca Hz. Havva’nın bu konuda tekrar ısrar edip Hz. Adem’e vesvese verip vermediği konusu da Kur’an’da açık değildir. Belki de şeytan önce Hz. Havva’ya vesvese vermiştir; ardından Hz. Havva Hz. Adem’e bu vesveseyi aktarmıştır. Kur’an’da sonuç olarak şeytanın her ikisine vesvese verdiğini vurgulamıştır. Ancak hadisi dikkate aldığımızda boşlukların bu şekilde tamamlanabilmesi mümkündür.³⁸⁵

Ayrıca bazı hadislerin Tevrat’la benzerlik taşıması yadırganacak bir olay değildir. Kur’an’da da Tevrat’la benzeşen birçok ayet vardır. Ancak Kur’an birçok olayı Tevrat’ın yaptığı gibi tafsilatlı bir şekilde açıklamamakta; muhtasar bir şekilde mesajını sunmaktadır. Hadiste de Hz. Peygamber Tevrat’ta uzun bir şekilde anlatıldığı gibi olayı anlatmamış; muhtasar bir şekilde mesajını iletmeye çalışmıştır.³⁸⁶

³⁸³ Tekvin, 3/12-13-17.

³⁸⁴ A’raf, 7/19-20.

³⁸⁵ Köktaş, *Hadis Usülü Yazıları*, s. 204.

³⁸⁶ Köktaş, *a.e.*, s. 205.

1.4.6. Kadının Güzel Huyunu Keşfetme

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebû Hureyre'den nakledilen rivayet şu şekildedir: Ebû Hureyre şöyle demiş; Resûlullah (s.a.v) : “Bîr mü'min bir mü'mineye buğzetmesin; (çünkü) onun bir huyunu beğenmezse başka bîr huyunu beğenir. Yahud “Başkasını beğenir.” buyurdular.³⁸⁷

Bu hadîs hakkında Kadî İyâd şunları söylemiştir: “Bu hadîs nehîy değil, haberdir. Yâni mü'min mü'mineye tamamen küsmez demektir. Erkeklerin kadınlara dargınlığı, kadınların erkeklere buğzetmesi gibi değildir. Bundan dolayıdır ki, Resûlullah (s.av) “Onun bir huyunu beğenmezse başka bir huyunu beğenir” buyurmuştur.³⁸⁸

Fakat Nevevî, Kadî'nin bu sözünü kabul etmemiş; onun, zayıf hattâ hatâ olduğunu söyledikten sonra sözüne şöyle devam etmiştir: “Doğrusu hadîs nehîydir. Yâni erkek kadına buğzetmesin; çünkü kadında beğenmediği bir huy bulsa bile, beğenilecek başka huy da bulur demektir. Meselâ kadın hırçın ahlâklı olur fakat dindardır; yâhud güzel veya namusludur. Benim söylediğim nehiy olması hususu iki vecihle teayyün eder. Birinci vecih: Hadisin ma'ruf ve meşhur rivayetlerinin (lâ yefrek) şeklinde meczûm nakledilmesidir. Bu şekil nehyin kendisidir. Merfû' olarak rivayet edilse bile mânâ haber lâfzıyla nehîy olur. İkinci vecih bu beyanın aksinin vâki' olmasıdır; zira bazı kimseler kadınlarına şiddetle buğz etmektedirler. Eğer hadis haber olsaydı bu haberin aksi zuhur edemezdi. Halbuki buğz vâkidir.³⁸⁹

Dünyada kusursuz insan yoktur. Her insanın mutlaka birçok kusuru vardır. “Kusursuz dost arayan dostsuz kalır” atasözü bu gerçeği dile getirmektedir.

Kadın da bir insan olduğuna göre, elbette onun da kusurları bulunacaktır. “Kusursuz güzel olmaz” denmiştir. İnsan mükemmel yaratılmamıştır. Mükemmel olan sadece Allah Teâlâ'dır. Durum böyle olunca, karısında gördüğü kusurları büyüterek ondan nefret etmeye

³⁸⁷ Müslim, Rada 61.

³⁸⁸ Kadî İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, ss. 680-681 Nevevi, *el-Minhâc*, X, s. 58.

³⁸⁹ Nevevi, *a.e.*, X, ss.58-59.

kalkan bir kimsenin bu davranışı normal sayılamaz. Pireyi deve yaparak hayat arkadaşını tenkid etmek, insaf ölçülerine sığmaz. Kendi hatalarını görmeyen, ele çuvaldızı batırmadan önce kendine iğneyi batıramayan kimse haklı bulunamaz. İşte bu sebeple insan, bazı davranışlarını beğenmediği için karısına haksızlık etmemelidir. Onun beğendiği yanlarını hesaba katmalı, iyi taraflarını görmeye çalışmalıdır. Meselâ şöyle düşünmelidir:

Karım biraz hırçın ama, doğrusu dindar kadındır.

O kadar güzel değil ama, namuslu kadındır.

Benim istediğim kadar becerikli değil ama, güzel kadındır.

Meseleye bir de kadın yönünden bakalım. Aynı gerekçeler şüphesiz kadın için de geçerlidir. O da durup dururken kocasını küçümsemeye kalkmamalıdır. Beğendiği bir kimsenin meziyetlerini eşinde görememek, ona kocasını beğenmeme hakkını vermez. Çünkü Allah Teâlâ insanları yaratırken herbirine değişik özellikler vermiştir. Bazılarına da bizim bilemediğimiz sebeplerle, birkaç özellik birden lutfetmiştir. O'nun her işinde bir hikmet bulunduğu şüphesizdir. Bize düşen O'nun adaletine inanmak, hiçbir kuluna haksızlık etmeyeceğini kesinlikle bilmektir.

Peygamber Efendimiz eşlerin birbirine düşmanca duygular beslemesini yersiz bulmaktadır. Birbirinin iyi yanlarını görmeye çalışmak artık fayda vermiyorsa, karşılıklı sevgi ölmüşse, eşlerden biri ötekenden soğumuşsa, demekki yuvada ciddi bir problem vardır. Yapılacak iş bu kördüğümü çözmektir. Sevgi bağlarının koptuğu bir evliliği zorla götürmek zaten doğru değildir. İki tarafa da cehennem azâbı yaşatmanın anlamı yoktur. Dünyanın sonu gelmediğine göre, herkes huyunu suyunu beğendiği ve aradığı özellikleri kendinde bulduğu başkasıyla evlenir, olur biter.³⁹⁰

³⁹⁰ Kandemir, vd., *Riyâzû's-Sâlihîn*, II, ss. 324-325.

1.5. ADABLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ

İLİŞKİLER

Bu konuyu gece aile yuvasına girme, eşler arasında sulh, kocanın ailesine hizmet etmesi, kadının kocasına koku sürmesi, hayızlı kadının murdar kabul edilmemesi alt başlıkları altında ele alacağım.

1.5.1. Gece Aile Yuvasına Girme

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebû Hüreyre, Câbir ve İbn Abbâs'dan nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebû Hüreyre (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Yolculuk azabtan bir parçadır, herbirinizin yiyeceğine, içeceğine, uykusuna mâni olur. Öyleyse işini bitiren, âilesine dönmede acele etsin.”³⁹¹

Bu hadis bir ihtiyaç olmaksızın kişinin ailesinden uzaklaşmasını hoş olmayan bir durum olarak değerlendirmiştir.³⁹² Yine bu hadisten meşguliyetin bitiminde ailenin yanına dönmekte kişinin acele etmesinin müstehab olması ve kendisi için çok önemli olmayan şeyler sebebiyle geçikmemesi kastedilmiştir.³⁹³

Kişinin özellikle de kendisinin yokluğunda zayi olacağından korkuyorsa âilesine dönmekte acele etmesi güzel görülmüştür. Çünkü kişinin ailesi ile birlikte bulunması, din ve dünyaya ait işlerin yolunda gitmesine yardımcı olur, ayrıca cemaatlere katılma ve ibadet için kuvvet bulma söz konusudur.³⁹⁴

“Dolayısıyla, seyahate niçin azap adının verildiği hadîste anlatılmaktadır. İnsanı uykusundan, gıdasından eder ve yorar. Ama belki ondan da önemlisi insanın âilesinden ayrı düşmesidir. Öyleyse gereksiz yere seyahat uzatmamalı, bir an önce âilesinin sıcak ortamına dönmelidir.”³⁹⁵

İmâmü'l-Harameyn (Cüveynî) (v.478/1085) babasının makamına

³⁹¹ Buhârî, Umre 19, Cihâd 136, Et'ime 30; Müslim, İmâret 179.

³⁹² İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, III, s. 730.

³⁹³ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, VI, s. 353; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, X, s. 195; Nevevi, *el-Minhâc*, XIII, s 70.

³⁹⁴ İbn Hacer, *a.g.e*, III, s. 730.

³⁹⁵ Sandıkçı, *Camiu'l-Usul Terceme ve Şerhi*, VII, s. 657.

oturduğunda kendisine: “Yolculuk niçin azaptan bir parçadır” diye soruldu. Derhal şöyle cevap verdi: Çünkü kişinin sevdiklerinden ayrılmasına sebep olur.³⁹⁶

Yukarıdaki hadisin aksine ansızın geceleyin aile yuvasına girmeyi meneden rivayetler ise şu şekildedir. Hz. Câbir (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Seferden dönünce ailene gece vakti gelme, ta ki kocasını bekleyen kadıncağız usturasını kullansın, dağınık saçlarını tarasın. Sana keys gerekir.”³⁹⁷

Buradaki “keys” kelimesi adamın hanımıyla baş başa olması ve hanımına olan arzusunu gidermesine hamledilir. Yoksa kadının yanına gelme anlamı taşımaz. Bunu gecenin ilk vakti olarak tercih etmenin sebebi yoldan gelenin ailesinden uzakta olduğu için eşine karşı şehvetinin baskın olmasıdır. Gecenin ilkinde şehvetini giderdiğinde ise nefsi sukunet bulur ve uykusu hoş olur.³⁹⁸

Bir diğer rivayette şöyle gelmiştir: Resûlullah (s.a.v), bir gazveden -veya bir seferden- döndüğü vakit Medîne'ye gece ulaşacak olsa girmez, sabahı beklerdi. Sabahtan önce ulaşacak olsa yine girmez, sabah vaktini beklerdi. Derdi ki: “Biraz mühlet tanıyın da kokusunu sürünmemiş olan taransın, kocası gurbette olan usturasını kullansın.”³⁹⁹

Geceleyin ansızın girmesin ifadesinde nehyin illetinin var olabileceği durum seferin uzun tutulmasıdır. İhtiyacını karşılamak için yolculuğunu kısa tutan kimsenin gece aile yuvasına girmesinde beis yoktur.⁴⁰⁰ Çünkü uzunca ayrılıktan sonra ansızın baskın yaparcasına giren kişi çoğunlukla hoşuna gitmeyecek şeylerle karşılaşabilir. Hanımını kadından istenen şekilde temizlenmek, süslenmek gibi hususlarda hazırlıksız bulur, bu ise ilişki arasında nefret ve uzaklaşmaya sebep olur.⁴⁰¹

İbn Abbâs (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) onları kadınların yanına

³⁹⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-barî*, III, s. 730.

³⁹⁷ Buhârî, Nikâh 120, Umre 16; Müslim, İmâret 183-184; Ebu Dâvûd, Cihâd 175; Tirmizî, Radâ 17, İsti'zân 19.

³⁹⁸ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VII, s. 466; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XII, s. 414.

³⁹⁹ Buhârî, Nikâh 120, Umre 16; Müslim, İmâret 183-184; Ebu Dâvûd, Cihâd 175; Tirmizî, Radâ 17, İsti'zân 19.

⁴⁰⁰ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, VII, s. 493; Seharenfurî, *a.g.e*, XII, s. 413; Azimabadî, *a.g.e*, VII, s. 467; Nevevi, *el-Minhâc*, XIII, s. 71 İbn Hacer, *a.g.e*, IX, s. 252.

⁴⁰¹ Seharenfurî, *a.e*, XII, s. 413; İbn Hacer, *a.e*, IX, s. 252.

geceleyin gelmeyi yasakladığı zaman, iki kişi (bu yasağı dinlemeyip), geceleyin evlerine geldi. Her ikisi de evinde hanımının yanında bir yabancı erkek buldu.”⁴⁰²

Tirmizî bu rivâyeti, Câbir hadîsine ta’lîkan senedsiz olarak zikreder. Aynı rivâyeti İbn Hacer de verir ve İbn Huzeyme’nin (v.h.132) de bunu tahrir ettiğini söyler.⁴⁰³

Karısının yanına ansızın giren iki kişiden birinin Abdullah b. Revâha olduğu, bir kadının, kendi hanımının saçlarını taradığını gördüğü ve onu da erkek zannedip kılıcını çektiği rivâyet edilir.

Hadîsler, uzun süre ailesinden uzak kalan bir erkeğin, dönüşte habersiz olarak ansızın evine girmemesi konusunda, bir ölçü getirmektedir. Buna göre kocasından uzun süre ayrı kalan kadına, kocasını karşılamak için zaman verilmelidir. Bunun gerekçeleri de hadîste belirtilmektedir: Kadın gerekli temizliğini yapsın. Üstünü başını düzeltsin, saçlarını, tarasın kokusunu sürünsün!.. Uzun bir ayrılıktan sonra bir araya gelen karı koca arasında belki de cinsel bir ilişki olabilecektir. Bu ilişki, eşleri birbirinden iğrendirici olmamalı, aksine yaklaşımcı ve muhabbeti arttırıcı olmalıdır.⁴⁰⁴

Diğer bir husus da ansızın eve girme yasağıyla, sanki bir şüphe ve itham duygusunun önüne geçilmektedir. Kadının ufak-tefek kusurlarını ve açıklarını görmek bile, aradaki muhabbete şüphe bulaştırabilir. Hadîste ifade edilen seyahat dönüşü habersiz eve girme yasağının, harama delâlet etmediği kuşkusuzdur. Bu yasağın, eşler arasındaki ülfet ve muhabbeti arttırmaya, karşılıklı güven duygusunu pekiştirmeye yöneliktir.⁴⁰⁵

Bütün bu rivayetlerden anlıyoruz ki kadının temiz olmayan bir durumda olması halinde onunla mübaşeretle bulunmak mekruhtur. Böyle yapmakla erkek hanımının ondan uzaklaşmasına sebep olabilecek herhangi bir halini görmemiş

⁴⁰² Tirmizî, İsti’zâni 19.

⁴⁰³ İbn Hacer, *Fethu’l-barî*, IX, s. 252.

⁴⁰⁴ Mahmut el-Mısrî, *Ezzevacu’l-islami’i-seîd*, s. 380.

⁴⁰⁵ Sandıkçı, *Camiu’l-Usul*, VII, s. 661.

olur. Aksi taktirde hanımını hoşlanılmayan bir halde bulabilir.⁴⁰⁶

Yine hadislere bakarak karşılıklı sevginin ve eşler arasındaki muhabbetin teşvik edildiğini anlıyoruz. Çünkü şeriat eşlerin her birisinin adeten örtülmesi, saklanması gereken her birinin haline diğerinin muttali olmamasına dikkat etmiştir. Bunun için şeriat kişinin nefret etmesine sebep olacak şeyleri görmemesi için kocanın, geceleyin evine ansızın dönüp girmesini yasaklamıştır.⁴⁰⁷

Dolayısıyla Ebu Hureyre ve İbn Abbas hadislerine bir zıtlık söz konusu değildir. Ebu Hureyre hadisinde ihtiyaç yokken kişinin hanımından uzaklaşmaması ve yolculuğun sıkıntılarında bir an evvel uzaklaşıp evine dönmesi anlatılmak istenmektedir. İbn Abbas hadisi ise uzun bir yolculuktan sonra evine dönen kişinin dönüşünü önceden haber vermesinin, dolayısıyla eşinin kendisi için hazırlanmasına zemin hazırlanmasının, eşler arasındaki sevginin ve karşılıklı güven ortamının pekişmesine yöneliktir.

1.5.2. Eşler Arasında Sulh

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Hz. Âişe, İbn Abbâs, Esmâ bt. Yezid ve Ümmü Gülsüm’den nakledilen rivayetler vardır. Buradaki ilk iki rivayet Nisa sûresi 128. ayeti kerimeyle ilgili; diğer rivayetler ise eşler arasında sulhu sağlamak için yalan söylemenin caizliğiyle ilgilidir.

Nisa sûresi 128. ayetle ilgili rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha): “Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden veya kendisinden yüz çevirmesinden korkarsa, bazı fedakârlıklarla sulh olup aralarını düzeltmelerinde onlar için bir günah yoktur. Sulh ise daha hayırlıdır...”⁴⁰⁸ ayeti hakkında dedi ki: Bu ayet, şöyle bir kadın hakkında inmiştir: “Bir erkeğin nikahı altındadır, ancak erkek onunla beraberliği fazla istememektedir, onu boşayıp bir başkasıyla evlenmeyi arzulamaktadır. Ona kadın: ‘Beni boşama, yanında tut, ama dersen bir başkasıyla da evlen. Sen bana infak ve gece ayırma hususunda serbestsin’ der. İşte ayette geçen şu meal bu manadadır: Bazı fedakârlıklarla sulh olup aralarını

⁴⁰⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-barî*, IX, s. 252.

⁴⁰⁷ İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 252.

⁴⁰⁸ Nisa, 4/128.

düzeltilmelerinde onlar için bir günah yoktur. Sulh ise daha hayırlıdır.”⁴⁰⁹

İbn Abbâs (r.a) anlatıyor: Sevde vâlidemiz Resûlullah (s.a.v)'ın kendisini boşayacağından korkarak: “Beni boşama, nikâhım altında tut, benim sıramı Âişe alsın” dedi. Resûlullah (s.a.v) da öyle yaptı. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: “Eğer kadın, kocasının serkeşliğinden veya aldırışsızlığından endişe ederse, aralarında anlaşmaya çalışmalarında kendilerine bir engel yoktur. Anlaşmak daha hayırlıdır...”⁴¹⁰ Her ne üzerine anlaşılırsa o câizdir.⁴¹¹

Burada bizi ilgilendiren kavramlardan biri olan “nüşüz” kelimesi kadının yatağını terk etmek, nafakasını eksik etmek, adamın gözlerini eşinden daha güzellere çevirmek anlamlarındadır.⁴¹² Ferra şöyle demiştir: “Nüşüz hem kadından hem de erkekten meydana gelir. Bu ayetteki nüşüz, erkekten meydana gelendir.”⁴¹³

Bu ayetin nüzül sebebi hakkında şunlar söylenmiştir: Hz. Ali dedi ki: Bu ayet kocasından ayrılmak istemeyen ve evliliğini sürdürmek için, kocasının her üç günde veya dört günde bir kendisine gelmesi karşılığında onunla anlaşan kadın hakkında inmiştir.⁴¹⁴

Said b. Cübeyr, İbn Abbas'tan bu ayetin İbn Ebi's-Saib hakkında nazil olduğunu rivayet etmiştir ki, bu zatın bir hanımı ve bu hanımından da çocukları vardı. Hanımı ihtiyar olduğu için onu boşamak istedi. Bunun üzerine hanımı, “beni boşama, brak çocuklarımın işleriyle meşgul olayım ve her ay pek az bir geceyi bana ayır..” der. Bunun üzerine koca, “eğer iş bu şekilde olacaksa bu benim için daha faydalı ve uygun olur “ der.⁴¹⁵

“Yine bu ayet Sevde bt. Zem'a kıssası hakkında nazil olmuştur denilmiştir. Buna göre Hz. Peygamber onu boşamak isteyince Sevde, Hz. Peygamber'den

⁴⁰⁹ Buharî, Sulh 4, Mezalim 11, Tefsir (Nisa) 23, Nikah 95; Müslim, Tefsir 14.

⁴¹⁰ Nisa, 4/128.

⁴¹¹ Tirmizi, Tefsir (Nisa) 3043.

⁴¹² Mübarekfuri, *Tuhfetü'l-ahvezi*, VIII, s. 404

⁴¹³ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, VIII, s. 119.

⁴¹⁴ İbn Hacer, *a.e.*, VIII, s. 119.

⁴¹⁵ Fahrüddin er-Râzi, *Mefatihü'l Gayb*, İstanbul 2002, VIII, s. 348.

kendisini boşamamasını, sırasını da Hz. Âişe'ye tahsis etmesini istedi. Hz. Peygamber bunu uygun buldu da, onu boşamadı.”⁴¹⁶

“Son olarak Hz. Âişe'den rivayet edildiğine göre bu ayet, bir erkeğin yanında bulunup, erkeğinin de kendisi yerine başkasını almak istediği bir kadın hakkında nazil olmuştur.”⁴¹⁷

Selef, kocanın, kadına gün ayırmaması üzerine ittifak ettikleri takdirde, kadının rızasından dönmesi hakkında ihtilaf etmişlerdir. Sevri, Şâfiî gibi alimlere göre kadın hakkını bağışlamaktan vazgeçerse kocanın ona gün ayırması görevidir. Ancak bazı alimlere göre ise sözünden geri dönemez.⁴¹⁸

Ayette genellikle insanların doğasında mal-mülk tutkusunun bulunduğu hatırlatılıp kocası tarafından kötü muamele gören kadının, ona bazı menfaatler sunarak kendisine karşı iyi davranmasını sağlayabileceğine, böyle bir imkanı değerlendirmenin uygun olduğuna işaret edilmiştir. Ancak güzel olan, takvaya yakışan bu değildir. Erkek, eşinin kendisine bir menfaat sağlaması veya haklarından vazgeçmesi karşılığında ona iyi davranmakla, bu yoldan evliliği sürdürmeye razı olmakla iyi ve güzel insan, takva sahibi kul vasıflarını kazanamaz. İyi, güzel, takva sahibi insanın yapacağı şey Allah rızası için adil davranmak, kimseye haksızlık etmemek, kimseyi incitmemektir.⁴¹⁹

Eşler arasında sulhu sağlamak için yalan söylemenin caizliğine işaret eden hadislere gelince; Esmâ bt. Yezid (r.anha) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Ey insanlar! Pervanenin ateşe atılması gibi sizi yalanın peşine düşmeye sevkeden şey nedir? Halbuki, üç yer hariç yalanın her çeşidi ademoğluna haramdır: Bu üç yere gelince:

1) Erkeğin, rızasını sağlamak için hanımına yalanı,

2) Harpte söylenecek yalan. Çünkü harp bir hileden ibarettir.

⁴¹⁶ er-Râzi, *Me'fatihu'l Gayb*, VIII, s. 348.

⁴¹⁷ er-Râzi, *a.e.*, VIII, s. 348.

⁴¹⁸ İbn Hacer, *Fethü'l-barî*, IX, s. 215.

⁴¹⁹ Karaman, vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, II, s. 155.

3) İki Müslümanın arasında sulhü sağlamak kasdıyla söylenen yalan.”⁴²⁰

Ümmü Gülsüm, Resûlullah (s.a.v)'i şöyle buyururken dinlemiş: “Yalancı, insanların arasını bulan ve hayır söyleyip hayır tebliğ eden kimse değildir.” İbn Şihâb demiş ki: İnsanların söylediklerinden hiç bir şeyde yalana ruhsat verildiğini işitmedim. Ancak üç haslette müstesna! Harbde, insanların arasını bulmakta, kocanın karısına ve karısının kocasına (aile düzenliği için) söylediklerinde.⁴²¹

Bu hadislerde üç yerde yalan söylenebileceğinden bahsediliyor. Ancak biz konumuzla alakalı olan kocanın karısına ve karısının kocasına (aile düzenliği için) söyledikleri yalan üzerinde duracağız.

Bu hadisleri göz önünde bulundurarak Kadı İyâd üç yerde yalan söylemenin bilittifak caiz olduğunu söylemiştir. Ancak bu yerlerde mubah olan yalandan muradın ne olduğu ihtilaflıdır. Ulemâdan bir cemaata göre, bir maslahattan dolayı bu üç yerde yalan söylemek mutlak surette caizdir. Memnu yalan zararlı olandır. Bir zâlim, birinin yanında gizlenmekte olan kimseyi öldürmek istese, nerede olduğunu bilmiyorum diyerek yalan söylemesi bilittifak vâcib olur. Diğer bir takım ulemâya göre yalan söylemek hiç bir hususta caiz değildir. Onlarca üç yerde yalan söylemenin caiz olmasından murad; tevriyeli yâni kapalı ve ihtimalli söz söylemektir. Meselâ: Bir adam karısına iyi bakacağını, ona şöyle şöyle elbise giydireceğini va'd eder de, kalbinden Allah takdir ettiyse yaparım, diye niyet eder. Bu bir tevriyedir. Dargın kimseleri barıştırmak için iki taraftan birbirlerine güzel sözler nakleder ve tevriye yapar. Harbde de aynı şekilde hareket eder. Düşmana giderek: Sizin en büyük kumandanınız öldü, der. Fakat bununla onun geçmişteki bir kumandanını niyet eder. Eşlerin birbirlerine yalan söylemelerine gelince: Bundan murad birbirlerine sevgi göstermeleri ve icrası lâzım gelmeyen şeyleri vadetmeleridir. Birbirlerine olan borçlarını vermemek yahut hakkı olmayan şeyleri birbirinden istemek gibi hususlarda yalan söylemeleri bilicmâ haramdır.⁴²²

Ülfet ve muhabbet hali oluncaya dek iki kişiyi barıştırmak Allah'ın ipine

⁴²⁰ Tirmizî, Birr 26.

⁴²¹ Müslim, Birr ve's-Sıla ve'l-Adab 101.

⁴²² Nevevî, *el-Minhâc*, XVI, s. 158; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, VI, s. 69.

sarılmak ve müslümanların arasındaki tefrikanın ortadan kalkmasına sebeptir. Böyle yapan kişi nefsinin oruçla, farz ya da nafile namazla meşgul eden kişinin derecesi üzerinde derecelendirilir.⁴²³ Yani bu şekilde yalan konuşan kişi kınanmamalı, çünkü insanların arasını barıştırdığı için iyilik yapmıştır.⁴²⁴

1.5.3. Kocanın, Ailesine Hizmet Etmesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de el-Esved b. Yezîd'den nakledilen rivayet şu şekildedir: (el-Esved b. Yezîd şöyle demiştir:) Ben Âişe'ye: Peygamber (s.a.v) evinde ne işler yapardı? diye sordum. Âişe: Kendi ev halkının hizmetinde bulunurdu. Ezanı işitince (namaz kıldırmak üzere mescide) çıkardı, dedi.⁴²⁵

Hiz. Peygamber'in hangi işleri yaptığını şu rivayetlerden anlıyoruz: İbn Hibban'ın Hişam b. Urve'den rivayet ettiği, onun da babasından diye naklettiği bir hadiste; "Ben Âişe'ye Resûlullah (s.a.v) evinde ne yapardı? diye sordum. Hz. Âişe, elbisesini diker, ayakkabısını tamir eder ve erkeklerin evlerinde yaptıklarını yapardı, dedi."⁴²⁶

İbn Hibban ve Ahmed'in, Zuhri'den, onun Urve'den, onun da Âişe'den rivayet ettiği başka bir rivayette şu denilmektedir. "Ayakkabısını tamir eder, elbisesini diker, kovanı yamalıdır."⁴²⁷

Yine İbn Hibban, Muaviye b. Salih'den, o da Yahya b. Said'den, o Amre'den, o Âişe'den şu lafızla şu rivayeti zikretmiştir: "O ancak insanlardan bir insandı. Kendi elbisesini ayıklar, koyununu sağlar, kendi işini kendisi görürdü."⁴²⁸

"Bunlar her şeyden önce aile içi muhabbet açısından önem taşır ve diğer yandan da kocanın evde hiçbir şeye el sürmeyip sadece hizmet bekler bir tavır içine girmemesi açısından da bizlere ders verici olurlar."⁴²⁹

Birlikte bir yuva kurup hayatlarını birleştirenlerin, ellerinden

⁴²³ Mübarekfüri, *Tuhfetü'l-ahvezî*, VI, s. 68.

⁴²⁴ Nevevi, *el-Minhac*, XVI, s. 157; Mübarekfüri, *a.e.*, VI, s. 70.

⁴²⁵ Buhari, Nafakat 7, Ezan 44, Edeb 40; Tirmizi, Kıyamet 46.

⁴²⁶ İbn Receb, *Fethü'l-bârî şerhi sahihi'l-Buhari*, VI, s. 108; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, X, s. 476.

⁴²⁷ İbn Hacer, *a.e.*, X, s. 476.

⁴²⁸ İbn Receb, *a.g.e.*, VI, s. 108; İbn Hacer, *a.e.*, X, s. 476.

⁴²⁹ Celal Yeniceri, *İslam Ailesi ve Ev İdaresi*, İstanbul 2009, s. 79.

geldiğince her yerde birbirlerine yardımcı olmaları, her şeyden önce onların ahlakı olmalıdır. Bu, hem bağlılık ve mutlulukları ve hem de tarafların birbirlerini kollayıp ezilmesine izin vermemeleri için gereklidir. Her şeyden önce onların insanlıkları bunu gerektirir. Bu bakımdan bir erkek ev işlerinde yapabildiğince eşine yardımcı olmalı ve; bu kadın işidir, gibi bir anlayışa kulak asmamalıdır.⁴³⁰

Bazı şeyleri peygamber her zaman kendisi yapmamış olabilir fakat o bunları hiç yapmayan birisi değildir. Görüldüğü gibi Hz Muhammed (s.a.v) peygamberlik ve devlet başkanlığının ötesinde bir aile reisi olarak evinin hizmetinde sade ve mütevazı bir insandı.⁴³¹

İbn Battal (v.449/1057) şöyle der: Alçak gönüllülük nimetlerden çokça yararlanmaktan uzak durmak, nefsi mihnetli işlerde çalıştırmak Peygamberlerin ahlakındandır. Böylelikle onların sünnetine uyulsun ve onların sünnetlerine uyanlar, yerilmiş olan refaha meyledip kendilerini kaptırmassınlar. Yüce Allah'ın “Yalanlayan o nimet sahipleri ile beni başbaşa bırak ve onlara azıcık mühlet ver”⁴³² buyruğu ile bu halin yerildiğine işaret vardır.⁴³³

Yine bu hadis de başta kişinin eşi olmak üzere aile bireylerine hizmet edip yardımcı olmaya da teşvik etmektedir.⁴³⁴

“Aynı şekilde bu hadiste Hz Peygamberin, en küçük hizmetine herkes can feda olmak isterken onun ehlinin hizmetiyle meşgul olması mütevazılığına da işaret etmektedir.”⁴³⁵

Evde erkek çok fazla iş buyuran biri olmamalı, bazı işleri kendisi de yapmalı ve bazı işlerin de bir tarafından tutabilmelidir. Biz Allah Elçisi'nin böyle bir ahlak içinde olduğunu artık biliyoruz. Sahabe (r.a); Kimseye iş buyurmamak için Peygamber'e söz verdik der ki elbette çalışma hayatında yönetici mevkiinde olanların bu yönden

⁴³⁰ Yeniceri, *İslam Ailesi ve Ev İdaresi*, s. 96.

⁴³¹ Yeniceri, *a.e.*, s. 81.

⁴³² Müzzemmil, 73/11.

⁴³³ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, X, s. 476.

⁴³⁴ İbn Hacer, *a.e.*, II, s. 191.

⁴³⁵ Ahmed Naim-Kamil Miras, *Sahih-i Buhari muhtasarı tecrid-i sârih tercemesi ve şerhi*, Ankara 1998, II, s. 644.

konumları farklı olur. Eğer bunu eve taşırsak burada çok fazla buyurucu olmamanın güzel olacağını söyleriz. Kadına gelince o da evdeki işleri ihsan derecesiyle yapmaya çalışmalıdır. Kur'an ve Peygamber öğretisinde "ihsan" bir işi en içten ve en güzel yapmaya çalışmaktır. İhsan bir işi ibadet aşkıyla yapmaktır ki ibadetler de derecelerini buna göre kazanırlar. Zaten Peygamber bu ahlak ve ilkeyi ibadetler için olduğu gibi diğer işler için de ortaya koymuşlardır. Dünya ve ötesi için olsun her şey böyle yapılırsa her şey daha güzel olur. Ev bir kulübe olsa da her evin kendine göre yapılabilecek güzellikleri olur. Gönüller bir olunca samanlıktan evler bile seyran, bayram ve düğün yeri gibi olurlar. Allah elçisini misal verirsek onun haneleri saray değildi fakat gönlü saraylardan saraydı ve eşleri işte bu muhteşem saray içinde yaşıyorlardı. Kadın ve erkek nice varlıksızlar olur onların gönlü saraydır ve yine varlıklılar vardır ki onların gönülleri saraylarından daha saraydır.⁴³⁶

1.5.4. Kadının Kocasına Koku Sürmesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Hz.Âişe'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Âişe (r.anha): "Ben Peygamber (s.a.v)'i ihrama gireceği için kendi ellerimle güzel kokularla kokulandırdım. Ve yine Minâ'da (ilk ihramdan çıkıldığı sırada) Kabe'ye tavaf etmek üzere hareket etmeden önce de kendisini güzel koku sürüp kokulandırdım" demiştir.⁴³⁷

Kadının kocasına elleriyle hoş kokular sürmesindeki fihhi incelik, erkeğin kokusu ile kadının kokusunun arasında fark olmasındandır. Burada işaret edilen kocanın kokusunun dışarıya yayılıp rengi görünmeyen koku, kadının kokusunun ise bunun zıddı olduğu yönündedir. Erkekle kadın kokusu arasında fark gözetmenin izahı şu şekildedir: Kadın evinden dışarıya çıktığı zaman tesettüre riayet etmekle emrolunmuştur. Hoş koku kadın için meşru olsaydı bu kadın için fitneyi arttıran bir hal olurdu. Ancak kadın kocasına hoş koku sürerken bu kokunun ellerine ve bedenine bulaşması imkan dahilindedir. Dolayısıyla hoş kokunun fitneyi arttırması ile bu haberin arası şöyle telif edilebilir. Kadının

⁴³⁶ Yeniceri, *İslam Ailesi ve Ev İdaresi*, ss. 98-99.

⁴³⁷ Buharî, *Libas* 73-79-81; Müslim, *Hacc* 31-32-33-34-35; Tirmizî, *Hacc* 77; Ebu Dâvûd, *Menasik* 11; Nesai *Hacc* 41; İbn Mace, *Menasik* 18.

dışarıya çıkmak istemesi halinde kokunun izini yıkayabilme imkanı vardır. Çünkü onun böyle koku kullanmasının yasaklanması sadece evinden dışarıya çıkma haline aittir.⁴³⁸

Bu hadis, ihrama girmeden önce ve ihramdan çıktıktan sonra güzel koku sürülmenin müstehab olduğuna işaret etmektedir.⁴³⁹ Ancak alimler, kokunun, ihrama girdikten sonra devam etmesi konusunda ihtilaf etmişlerdir. Cumhur; ihramlı ihrama girmeden önce istediği türden misk ya da başka koku sürüldüğünde ve bu koku ihramdan sonra üzerinde ister kalsın ister kalmasın bunun için hiçbir şey gerekmez demiştir. Yani ihramdan önce sürdüğü kokunun, ihramdan sonra kalmasında sakınca yoktur. Ebu Hanife, Ebu Yusuf, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, Sevri, Evzaî, Sa'd b. Ebi Vakkas, İbn Abbas, İbn Zübeyr ve Ebu Said el-Hudri de bu görüştedirler.⁴⁴⁰

Malik, Zühri, Ata, Ömer ve oğlu Abdullah'a göre ihramdan önce sürdüğü koku, ihramdan sonra kalıcıysa haramdır.⁴⁴¹

Âişe (r.anha): “Ben Peygamber (s.a.v)'i hoşlandığı en güzel koku ile kokulardım. Hatta sürdüğüm koku O'nun başında ve sakalında parlayıp şakıdığını hissedip görünceye kadar sürmeye devam ederdim” demiştir.⁴⁴²

Birinci rivayetteki koku ihram ile ilgiliyken buradaki koku genel manada kokudur. Hz. Âişe'nin, “başına ve sakalına” sözü, adamların koku sürülmelerinin kadınların koku sürülmelerinden farklı olduğuna işaret etmektedir. O, güzel kokuyu saçına sürerdi, yüzüne değil. Kadınların ise koku sürülmeleri böyle değildir. Çünkü onlar yüzlerine koku sürerler. Adamların, yüzlerine koku sürmeleri kadınlara benzeyeceklerinden dolayı men edilmiştir. Bundan dolayı meşru değildir.⁴⁴³

⁴³⁸ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, X, ss. 378-379.

⁴³⁹ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XXII, s. 91; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, V, s. 169; Şahin, *Fethü'l mun'im şerhu Müslim*, IV, s. 122.

⁴⁴⁰ Şahin, *a.e.*, IV, s. 122.

⁴⁴¹ Şahin, *a.e.*, IV, s. 122.

⁴⁴² Buharî, *Libas* 74; Müslim, *Hacc* 36-37-38-44-45.

⁴⁴³ Aynî, *a.g.e.*, XXII, s. 92; İbn Hacer, *a.g.e.*, X, s. 379.

Bu babdaki hadisleri, eşlerin birbirleriyle olan ilişkileri açısından değerlendirmek gerekirse; kadının kocasına güzel koku sürebileceği konusunda bir sakınca olmadığı hatta kadının kocasına zaman ayırıp onunla ilgilenmesinin eşler arasındaki sevgi ve muhabbetin artmasına ve eşlerin birbirine olan bağlılığına katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Bu gibi davranışlar aile içi huzurun bir parçası olarak değerlendirilebilir.

1.6. ANLAŞMAZLIKLARLA İLGİLİ KONULARDA EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu konuyu; kocanın karısına yaklaşmamaya yemin etmesi, kadının kocasını boşamak istemesi, karı kocanın lanetleşmesi alt başlıkları altında ele alacağım.

1.6.1. Kocanın Karısına Yaklaşmamaya Yemin Etmesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ömer b. el-Hattâb, Âişe ve Enes'ten nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı Ömer b. el-Hattâb rivayeti şu şekildedir: Ömer b. el-Hattâb rivayet etti. Dedi ki: Nebiyyullah (s.a.v) kadınlarından uzaklaştığı vakit mescide girdim. Resûlullah (s.a.v) kadınlarını boşamış; diyorlar... Bu mesele kadınlara tesettür emrolunmazdan önce idi. Ben: Bu işi bugün mutlaka öğrenirim; dedim. Ve Âişe'nin yanına girerek: “Ey Ebû Bekr'in kızı! İşi Resûlullah (s.a.v)'e ezîyet verecek dereceye vardırın öyle mi?” dedim. Âişe: “Benim seninle ne alâkam var ey Hattâb oğlu? Sen kendi kabına bak!” dedi. Bunun üzerine Hafsa bt. Ömer'in yanına girerek ona: “Yâ Hafsa! İşi Resûlullah (s.a.v)'e eziyyet verecek dereceye vardırın mı?” Vallahi pek âlâ bilirsin ki, Resûlullah (s.a.v) seni sevmiyor. Ben olmasam seni mutlaka boşardı; dedim. Hafsa çok ağladı. Ona: “Resûlullah (s.a.v) nerede?” diye sordum. O yatak odasındaki yerindedir; cevâbını verdi. Hemen (oraya) girdim. Karşıma Resûlullah (s.a.v)'in kölesi Rabâh çıkmaz mı! “Yâ Rabâh Yanında bulunan Resûlullah. (s.a.v) in huzuruna girmek için bana izin iste!” diye seslendim. Rabâh bir odaya baktı; sonra bir de bana. Fakat bir şey söylemedi. Sonra Resûlullah (s.a.v)'in yanına girdim. Bir hasırın üzerine yaslanmıştı. Ben de oturdum. Onun yanına girdim gireli yüzünde öfke eseri görüyordum. Nihayet: “Yâ Resûlullah, kadınlarının halinden gücüne giden şey nedir? Şayet onları boşadı isen hiç şüphe yok ki, Allah seninle beraberdir. Melekler de Cibril ile Mîkâil de, ben, Ebû Bekr ve bütün mü'minler de seninleyiz, dedim. Allah'a hamdeylerim ki, söylediğim sözü Allah'ın tasdik buyuracağını ummadığım konuşmalarım azdır. Ve şu âyet (yâni) tahyîr âyeti indi: “(O sizi boşarsa olur ki, Rabbi kendisine sizden daha hayırlı

zevceler verir.) Eğer onun aleyhine birbirlerine yardım ederlerse, onun yardımcısı da Allah, Cibril ve mü'minlerin sâlihleridir. Bütün bunlardan sonra melekler de (ona) yardımcıdır.)

Âişe ile Hafsa, Peygamber (s.a.v) in sair zevcelerine karşı birbirlerini tutuyorlardı. Ben: “Yâ Resûlullah, sen onları boşadın mı?” diye sordum. “Hayır!” cevâbını verdi. “Yâ Resûlullah, ben mescide girdim de müslümanlar (yeri) çakıl taşları ile eşeliyor; Resûlullah (s.a.v) kadınlarını boşamış; diyorlardı. İnerek onlara senin kadınlarını boşamadığım haber vereyim mi? dedim. Evet, istersen (haber ver) buyurdular. Kendileriyle konuşmağa devam ettim. Tâ ki öfkesi geçti; ve dişlerini göstererek gülümsedi. O insanların ağzı en güzellerindendi. Sonra Nebiyyullah (s.a.v) (aşağı) indi. Ben de indim. Yâ Resûlullah, odada ancak yirmi dokuz gün kaldın? dedim. “Ay yirmi dokuz gece olur.” buyurdu.⁴⁴⁴

Burada yemin ile kastedilen ve konumuzu ilgilendiren “îlâ” kelimesidir. Îlâ sözlükte yemin etmek ve yemini korumaktır. Şeriatta ise kocanın hanımına dört ay yaklaşmamaya yemin etmesidir.⁴⁴⁵ İslam öncesi dönemde îlâ müddeti bir ile iki sene arasında idi. Daha sonra bu uygulamanın sınırı İslamla dört aya indirilmiştir.⁴⁴⁶

Hal böyle olmasına rağmen burada zikredilen bütün hadislerde Hz. Peygamber'in yaptığı îlânın müddeti bir aydır. Îlânın müddeti alimler arasında ihtilâflıdır. Cumhura göre îlânın müddeti dört aydır. Bundan daha azına yemin eden îlâ etmiş sayılmaz.⁴⁴⁷ Bu konuda Mübarekfurî özetle şu bilgiyi verir: “Ebû Hanîfe, arkadaşları ve yeni kavlinde Şâfi'ye göre bir adam karısına dört aya kadar yaklaşmamaya yemin ederse îlâ etmiş olur. Adamın, bu yemini öfke hâlinde etmesi veya bu süre yaklaşmamanın kadına zarar vermesi şart değildir. Fakat Malik'e göre şarttır. Eğer bu sürece yaklaşmamak kadın için zararlı değil, bilâkis yararlı ise ve bu yarar için yemin edilmiş ise buna îlâ denmez. Ahmed b. Hanbel'in de bu hususta Malik' in görüşünde olduğu rivayet olunmuştur. Ali, İbn Abbâs ve el-Hasan' dan da bu görüş nakledilmiştir.

⁴⁴⁴ Müslim, Talak 30-31-32-34.

⁴⁴⁵ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 383.

⁴⁴⁶ Mübarekfurî, *a.e.*, IV, 384; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 337.

⁴⁴⁷ Mübarekfurî, *a.e.*, IV, 384; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 337.

Ebû Hanîfe, Şâfî ve bunların grubuna dâhil âlimlerin yukarıda anlatılan görüşünün delili îlâ hakkında inen Bakara süresinin 226 ve 227. âyetlerinin mutlak olmasıdır. Ayetlerin manası şu şekildedir: “Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler, dört ay bekleyebilirler. Eğer yeminlerinden dönerlerse, şüphesiz Allah, mağfiret edici ve rahmet edicidir. (Yemin edenler) şayet boşamaya kararlı iseler, şüphesiz Allah işitici ve bilicidir.”⁴⁴⁸ Bu âyetlerde îlâ'nın öfke hâlinde veya kadına zarar vermek üzere yapılmasına dâir herhangi bir kayıt veya işaret yoktur.

Eğer bir adam dört aydan az bir zaman için karısına yaklaşmamaya yemin ederse, bu yemin îlâ sayılmaz. Bu hususta dört mezheb imamları ve diğer âlimler ittifak halindedirler.”⁴⁴⁹

Konuyla alakalı diğer rivayetler de şu şekildedir: Hz. Âişe (r.anha) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) hanımlarının hücrelerine bir ay girmemeye yemin etti. Böylece yirmi dokuz gün onlardan ayrı kaldı. Otuzuncu akşam olunca yanıma girdi. Kendisine: ‘Sen yanımıza tam bir ay girmemeye yemin etmiştin’ dedim. Parmaklarıyla işaret ederek: “Ay şöyledir” dedi (ve otuzu gösterdi). ‘Ay şöyledir!’ diyerek (iki elinin) parmaklarını saldı. Üçüncüde bir parmağını tutup (yirmi dokuzu gösterdi).”⁴⁵⁰

Enes (r.a)'in anlattığına göre, Hz. Peygamber (s.a.v)'i bir at yere atmıştı. Resûlullah (s.a.v)'in (sağ) tarafı veya (sağ) omuzu ezildi. Bu O'na ayakta duramayacak kadar ızdırab verdi. O sıralarda hanımlarını da bir ay müddetle terketti. Bu esnada, hurma kütüğünden yapılmış bir merdivenle çıkılan tenezzüh odasına (meşrûbe) çekildi. Ashâb kendisine “geçmiş olsun” ziyaretine geliyorlardı. Resûlullah (s.a.v) oturarak namaz kıları, onlar ise ayakta durarak namaza uymuşlardı. Selâmı verince şöyle dedi: “İmam, kendisine uyulmak için vardır. Öyle ise ayakta namaz kıldırıyorsa siz de ayakta kılın, şayet oturarak kıldırıyorsa siz de oturarak kılın, imam rükuya varmadan rükuya gitmeyin, o başını kaldırmadan siz de kaldırmayın.” Râvi der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) ayın 29'unda meşrûbeden indi. Ashâb: ‘Ey Allah'ın Resulü, sen bir aylık bir müddet

⁴⁴⁸ Bakara, 2/226-227.

⁴⁴⁹ Mübarekfurî, *Tuhfetu'l-ahvezî*, IV, s. 384.

⁴⁵⁰ Müslim, Talak 35; İbn Mace, Talak 24.

için îlâ'ya (ayrı kalmaya) karar vermiştin' dediler. Onlara: "Bu ay yirmi dokuz gündür" cevabını verdi."⁴⁵¹

Hz. Âişe (r.anha) der ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) hanımlarına yaklaşmamaya yemin etti (îlâ kararı verdi) ve (bal yemeyi de kendi kendine) haram etti. Böylece helal olan bir şeyi kendisine haram kılmıştı. Sonra kefâret karşılığında yeminini bozdu"⁴⁵²

Bu konuda adam îlâ yemini edip, üzerinde dört ay geçine; ne olacağı hususunda da âlimler ihtilâf etmişlerdir. Ashâb-ı kiram'dan ve onlardan sonra gelenlerden bâzı âlimlere göre îlâ yemini üzerinden dört ay geçince, yemin eden adam artık ya yemininden dönüş yapıp karısına yaklaşır, ya da onu boşar. Mâlik, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel ve İshak'ın kavli de budur. Yine Ashâb-ı kiram'dan ve onlardan sonra gelen bâzı ilim ehline göre, anılan yemin üzerinden dört ayın geçmesi ile bâin bir talâk vuku bulmuş olur. Sevri ve Küfe ehli böyle hükmetmişlerdir.⁴⁵³

Yine konuyla alakalı tartışılan bir diğer konuda îlâ'nın bitiminde dönüşün nasıl olacağı mevzuudur. Bununla ilgili Taberî (v.m.923) şöyle der: "Bu husustaki görüş ayrılıkları îlâ'nın tarifindeki ayrılıklardan kaynaklanmaktadır. Onu özellikle cima'ı terk etmek diye tarif edenlere göre, fiilen cima da bulunmadıkça dönmüş olmaz derler. Îlâ hanımı ile konuşmamaya yahut onu kızdırmaya, kötülük yapmaya ya da buna benzer bir maksat ile yemin etmektir diyenlere göre, dönüş için cima şart değildir. Aksine bu halde yapmamayı yemin ettiği şeyi yapmakla hanımına dönmüş olur."⁴⁵⁴

Îlâ olayında Resûlullahın son derece teenni ile hareket ettiğini görmekteyiz. Çeşitli sebeplerle eşleri onun huzurunu kaçırmış olmalarına rağmen O, onları mağdur edecek herhengi bir muamelede bulunmamış, sadece bir ay onlardan ayrı durmak suretiyle onlara gereken dersi vermiştir. Bu olay, gerek Resûlullahın eşleri üzerinde,

⁴⁵¹ Buhârî, Salât 18, Ezan 51-82-128, Sıfatu's-Salât 83-128, Savm 11, Mezâlim 25, Nikâh 91, Talâk 21, Eymân 20; Tirmizî, Savm 6; Nesâî, Talak 32.

⁴⁵² Tirmizî, Talak 21.

⁴⁵³ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 385.

⁴⁵⁴ İbn Hacer, *Fethü'l-bâri*, IX, s. 336.

gerekse sahabe üzerinde büyük tesir gösterdi. Tahyir ayetleri, eşlerini serbest bıraktığı halde onların Resûlullahı tercih etmeleri, onun bu şekilde davranmasının daha müessir ve daha hayırlı olduğunu göstermektedir. Her yönüyle insanlığa örnek olan Resûlullah burada da örnek bir davranış sergilemiştir.⁴⁵⁵

1.6.2.Kadının Kocasını Boşamak İstemesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de İbn Abbâs ve Sevban'dan nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: İbn Abbas (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Mazur bir sebep yokken kocasından boşanma talep eden kadın cennetin kokusunu bile bulamaz. Halbuki cennetin kokusu kırk yıllık yürüme mesafesinden duyulur.”⁴⁵⁶

Sevbân (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Hangi kadın, (çok ciddî) bir gerek yokken kocasına boşanma talebinde bulunursa, bilsin ki, cennetin kokusu kendisine haramdır.”⁴⁵⁷

Her iki hadîs, boşanmayı gerektiren, aşırı geçimsizlik gibi bir durum bulunmadığı halde kadının, kocasından kendisinin veya kumasının bir mal karşılığı veya karşılıksız olarak boşama teklifinde bulunmasının haram olduğuna delâlet ederler.⁴⁵⁸

Böyle bir talebte bulunan kadının cennet kokusunu duymayacağına dâir cümlenin mânâsı, onun cennet kokusunu duymak nimet ve lezzetinden mahrum kılınması olabilir. Yâni kadın cennete girse bile bu kokudan mahrumdur. Cümlenin mânâsı şöyle de olabilir: İyi mü'minler cennet kokusunu ilk andan itibaren duyarlar, fakat böyle davranan kadın bu kokuyu onlar gibi ilk zamanlarda duymayacaktır. Yâni geç duyacaktır. Her iki ihtimalde de bu cümle büyük bir tehdit anlamını taşır.⁴⁵⁹

Tek taraflı irade ile boşama hak ve yetkisi, prensip itibariyle kocaya

⁴⁵⁵ Sadrettin Gümüş, “Resulullahın Aile Hayatı ile İlgili Ayetlerin Toplu Değerlendirilmesi,” *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı*, s. 171,

⁴⁵⁶ İbn Mace, Talak 21.

⁴⁵⁷ Ebu Dâvûd, Talâk 18; Tirmizî, Talâk 11; İbn Mâce Talâk 21.

⁴⁵⁸ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 358.

⁴⁵⁹ Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 367.

aittir. Erkek anlaşamadığı karısını isterse boşar ve bunun hukuki neticelerine katlanır. Ancak anlaşamadığı kocasını çekilmez bir yük olarak gören kadın, içinde bulunduğu durumdan nasıl kurtulacaktır? İşte bu nokta da İslam aile hukukunun ortaya koyduğu çözümlerden birisi muhalaadır.⁴⁶⁰

Nitekim Allah Teala'nın "Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir. Kadınlara verdiklerinizden (boşanma esnasında) bir şey almanız size helâl olmaz. Ancak erkek ve kadın Allah'ın sınırlarında kalıp evlilik haklarını tam tatbik edememekten korkarlarsa bu durum müstesna. (Ey müminler!) Siz de karı ile kocanın, Allah'ın sınırlarını, hakkıyla muhafaza etmelerinden kuşkuya düşerseniz, kadının (erkeğe) fıdye vermesinde her iki taraf için de sakınca yoktur. Bu söylenenler Allah'ın koyduğu sınırlardır. Sakın onları aşmayın. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa işte onlar zalimlerdir"⁴⁶¹ sözü, bu hükmü açıklamaktadır.

"Buna göre sıcak bir aile yuvası kurmak için elinden gelen gayreti göstermesine rağmen huzursuz ve çekilmez bir evlilik hayatı içinde olan kadın istemediği bu evlilikten kurtulmak için kocasıyla anlaşma yapabilecektir."⁴⁶²

Burada üzerinde durulan esas kavram "hul" kavramıdır. Hul sözlükte mal karşılığı hanımın ayrılmasıdır. şeriatta ise hul erkeğin, hanımından bedel olmaya elverişli malın kadın tarafından kocaya verilmek suretiyle kadının ayrılmasıdır.⁴⁶³

Hul'de hem lafzen hem de niyeten talakın söz konusu olmaması halinde talakın gerçekeşeceği konusunda üç görüş vardır. Bunlar da şafi'nin bu husustaki görüşleridir:

a.Hul bir talaktır. Cumhuriyet görüşü de budur. Eğer hul, hul lafzı ile ya da ondan türeyen lafızlarla yapılırsa talak sayısı azalır. Hul lafzı kullanılmamakla beraber hul niyeti ile yapılırsa durum aynıdır. şafi *el-İmla* eserinde bunun talak için kullanılan sarıh lafızlardan birisi olduğunu da belirtmiştir. Cumhuriyet delili,

⁴⁶⁰ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, s. 264.

⁴⁶¹ Bakara, 2/229.

⁴⁶² Güler, *a.g.e.*, s. 264-265.

⁴⁶³ İbn Hacer, *Fethü'l-bâri*, IX, s. 307.

bunun ancak kocanın kullanabileceği bir lafız olması dolayısıyla talak olacağı şeklindedir. Cumhur az ya da çok bir bedel karşılığında hul'un caiz olacağı kanaatindedir. İşte bu da hul'un bir talak çeşidi olduğunun delilidir.

b.Bu da Şafî'nin eski görüşü olup *Ahkamu'l-Kuran* adlı eserinde sözkonusu ettiği talak olmayıp, fesholdüğü görüşüdür. Bu görüş İbn Abbas'tan sahih olarak rivayet edilmiştir.

c.Eğer talakı niyet etmemişse hul ile kesin olarak ayrılık olmaz. Şafîi bunu *el-Umm* adlı eserinde açıkça zikretmiş müteahhir alimlerden es-Subki (v.777/1375) de bu görüşü kuvvetli bulmuştur.⁴⁶⁴

Ancak hul talebinin mahkemeye yapılması ve bu kararı bu merciin vermesi bu konuda gelen ayrılığın talak ya da fesih olduğu tartışmalarını sonlandıracaktır. Yani bu taktirde mahkemenin ayrılmaya karar vermesi ile bir boşanma gerçekleşmiş olup, erkeğin üç boşanma hakkından biri kullanılmış olmaktadır. Bu taktirde, tarafların anlaşmaları ve tekrar evliliğe karar vermeleri durumunda, yeni bir nikah akdi ile evlenmeleri mümkündür.⁴⁶⁵

Abdullah b. Abbas'tan nakledilen şu rivayet hul'un sünnetten bir delil olduğunu ve asrı saadette uygulandığını bizlere göstermektedir.

İbn Abbâs (r.a) şöyle tahdîs etti: Sabit b. Kays'ın karısı, Peygamber (s.a.v)'e geldi de: Yâ Resûlullah! (Kocam) Sabit b. Kays; ben ona ne ahlâk, ne de dîn hususunda darılmıyorum. Lâkin ben (kocamı çirkin gördüğümden) müslümanlık hayatımda küfrü çirkin buluyorum (bu sebeble kocamdan ayrılmak istiyorum), dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v): “Sen Sâbit'in vaktiyle mehr verdiği bustânını kendisine geri verir misin?” diye sordu. Kadın: Evet (geri veririm) dedi. Resûlullah, Sabit b. Kays'a: “Bahçeyi kabul et ve bu kadını bir talâk ile boşa!” buyurdu.⁴⁶⁶

Bu hadisten İbn Hacer şu sonuçları çıkarmıştır:

⁴⁶⁴ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, ss. 307-308, Ayrıca bkz. Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 357.

⁴⁶⁵ Dalgın, *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, s. 154

⁴⁶⁶ Buharî, Talak 12; Ebu Dâvûd, Talak 17-18; Nesaî, Talak 34; İbn Mace Talak, 22.

a.Eğer anlaşmazlık sadece kadın tarafından ise hul ve kadının bir miktar malını fide olarak vermesi caiz olur.⁴⁶⁷

b.Kocanın karısından hoşlanmayışı sözkonusu olmasa ve karısından ondan ayrılmasını gerektirecek bir şey görmese dahi, kadın kocası ile birliktelikten hoşlanmayacak olursa hul yapmak meşrudur.⁴⁶⁸

c.Hul nikahın feshedilmesidir, diyenlerin lehine bu başlıktaki hadisin rivayet yollarından birisinde görülen bir fazlalık delil gösterilmiştir. Çünkü Amr b. Müslim'in İkrime'den, onun İbn Abbas'tan diye naklettiği ve Ebu Dâvûd ile Tirmizî'de yer alan Sabit b. Kays'ın hanımı ile kıssada "Allah Resulu ona bir defa ay hali görmek suretiyle iddet beklemesini emir buyurdu" ifadesi yer almaktadır. el-Hattabî dedi ki: İşte bu hul bir feshdir, talak değildir diyenlerin lehine oldukça güçlü bir delildir. Çünkü bu bir talak olsaydı, sadece bir defa ay hali olmak, iddet için yeterli olmazdı. Ahmed b. Hanbel de hul'ün bir fesh olduğunu söylemiştir.

Abdürrezzak da Ali'den şunu rivayet etmiştir: Koca karısından (mehir olarak) verdiğiinden fazlasını alamaz. Bu aynı zamanda Ebu Hanife, Ahmed b. Hanbel ve İshak'ın da görüşüdür.

Eğer serkeşlik kadın tarafından ise kocaya kadının rızasıyla aldıkları helal olur. Şayet serkeşlik erkek tarafından ise bir şey alması helal olmaz. Eğer bir şey almışsa ona geri verilir ve ayrılık geçerliliğini devam ettirir. Şafi der ki: Eğer kadın kocasının hakkını vermiyor ve ondan hoşlanmıyor ise karısından bir şeyler alması helal olur. Herhangi bir sebep olmaksızın kadının gönül hoşluğu ile verdiklerini alması caiz olduğuna göre, bir sebebe bağlı olarak alması öncelikle caizdir.⁴⁶⁹

d.Kadın ay hali iken hul yapmak caizdir. Çünkü Peygamber (s.a.v) ona ay hali olup olmadığını sormamıştır.⁴⁷⁰

⁴⁶⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 312.

⁴⁶⁸ İbn Hacer, *a.e*, IX, s. 313.

⁴⁶⁹ İbn Hacer, *a.e*, IX, ss. 313-314; ayrıca bkz. Dalgın, *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, ss. 98...154.

⁴⁷⁰ İbn Hacer, *a.e*, IX, s. 314.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, erkek eşin evlilik ilişkisine ait herhangi bir kusuru olmaksızın, kadının boşamak istemesi halinde, bayanın, kocasının nikah esnasında kendisine yönelik olarak yaptığı harcamaları takı vb. özel eşyaları kendisine geri vermeyi kabul ederek, bu hususta anlaşmaları halinde boşanma hakkını kullanabilir. Burada boşanmak için bir tazminat ödenmesi gerekeceğinden tarafların çoğu kez tazminatın miktarında anlaşma sağlayamayacaklarından, bu yolla boşanmak isteyen bayanın mahkemede dava açarak, bu yolu kullanması daha isabetli olacaktır. Bu taktirde bayanın bu talebinin kocanın kaprisi ile, anlaşmaya yanaşmayan tutumu ile önlenmeye çalışılması bertaraf edilmiş olacaktır. Bu boşanma türünde boşanma tazminatını ödeyen kadındır. Çünkü kocasının herhangi bir kusuru olmadığı halde, onu sevemediğinden, onunla hayat felsefesi uyuşmadığından vb. boşanmak isteyen bayan eştir. Bu sebeple bayanın boşanma hakkını kullanmasına mani olunmazken, ekonomik sorumluluğa da katlanması gerekmektedir. Aksi taktirde erkek eşin mağdur olması söz konusudur.⁴⁷¹

Ancak özellikle çocuk sahibi eşlerin boşanması sosyal bir yaradır. Çocuklar, aile içinde yaşanan stres ve huzursuzluktan son derece etkilenirler. Ana-babanın boşanmasıyla da ruh dünyaları yıkılan çocuklar, ahlak ve terbiyeden istikrarlı ve iyi bir eğitimden genellikle mahrum kalırlar. Böylece boşanmanın bedeli bazen bir ömür boyu kanayan bir yara gibi devam eder. Tabi bu durum kendini sorumlu hisseden hısım ve akrabaları da rahatsız eder. Bu yüzden boşanma dinimizce hoş karşılanmamış ve “Allah Teala’nın en çok nefret ettiği helal”⁴⁷² şeklinde tavsif edilmiştir.⁴⁷³

1.6.3.Karı Kocanın Lanetleşmesi

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de İbn Abbas ve Saîd b. Cübeyr’den gelen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: İbn Abbas (r.a) anlatıyor: “Hilal İbn Ümeyye (r.a) Resûlullah (s.a.v)’ın yanında, hanımının Şerik b. Sahnâ ile zina yaptığını söyledi. Resûlullah (s.a.v): “Ya delil getirirsin veya

⁴⁷¹ Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, s. 332.

⁴⁷² Ebu Dâvûd, Talak 3; İbn Mace, Talak 1.

⁴⁷³ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, s. 269.

sırtına hadd tatbik edilir”deyince, Hilâl: “Ey Allah'ın Resûlü! Birimiz, hanımı üzerinde bir adam görse, koşup delil mi arayacak?” dedi. Resûlullah (s.a.v) önceki sözünü tekrar ediyordu: “Ya delil getirirsin ya da sırtına had uygulanır.” Bunun üzerine Hilâl: “Seni hak üzerine gönderen Zât'a kalem olsun doğruyu söylüyorum. Mutlaka Allah sırtımı haddenden kurtaracak bir vahiy gönderecektir” dedi. Cibril indi ve şu vahyi indirdi: “Karılarına zina isnad edip de kendilerinden başka şahidleri olmayanların şahidliği, kendisinin doğru sözlülerden olduğuna Allah'ı dört defa şahid tutmasıyla olur. Beşincisinde eğer yalancılardan ise Allah'ın lânetinin kendisine olmasını diler.”⁴⁷⁴ Resûlullah (s.a.v) oradan ayrıldı. Onlara adam gönderdi. Hilâl geldi (lânet okuyarak) şehâdette bulundu. Resûlullah (s.a.v): “Allah biliyor ki, ikinizden biriniz yalancısınız, tevbekâr olanınız var mı?” dedi. Sonra kadın kalktı, o da şehâdet de bulundu. Kadın beşinci şehâdette iken kadını durdurdular ve: “Beşince şehâdet, (yalancı olduğun takdirde) şiddetli azab gerektirir” dediler. İbn Abbâs der ki: Bunun üzerine kadın durakladı ve sükut etti. Öyle ki, yeminden rücû edeceğini sandık. Sonra: “Hayır, vallahi kavmimi bundan böyle mahçup hâle düşürmeyeceğim” dedi ve yeminini tamamladı. Resûlullah (s.a.v): “İyi bakın, eğer bu kadın gözleri sürmeli, kabaları iri, bacakları kalın bir çocuk doğurursa bilin ki bu çocuk Şerik b. Sahmâ'dandır” buyurdu. Gerçekten de bu evsafa bir çocuk doğurdu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) şöyle söylediler:

“Eğer, Allah'ın Kitabı'nda kadının yemini ile haddin düşeceği hususunda hüküm gelmemiş olsaydı, (çocuktaki bu benzerlikten hareketle kadının zânilliğine hükmederdim ve) onun benden göreceği vardı.”⁴⁷⁵

Liân: Lügatte lanet kökünden “lâane” fiilinin masdarı olup kovmak ve uzaklaştırmak anlamına gelir. Nitekim “kıyamete kadar lanetim senin üzerindedir.”⁴⁷⁶ âyetinde “la'net” kelimesi bu mânâda kullanılmıştır. Dini bir terim olarak liân, şehâdet ehlinden olan bir kocanın yine şehâdet ehlinden olan karısına zina isnad edip ya da şahid bulunmaması hâlinde hâkim ve bir cemaat huzurunda erkek ile kadının özel nitelikteki lânetleşmeleridir.⁴⁷⁷ Diğer bir tanıma göre, liân

⁴⁷⁴ Nur, 24/6-7.

⁴⁷⁵ Buhârî, Tefsir (Nur) 3, Şehâdât 21, Talâk 28; Ebu Dâvûd, Talâk 27; Tirmizî, Tefsir (Nur) 3178.

⁴⁷⁶ Sad, 38/78.

⁴⁷⁷ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 333; ayrıca bkz. İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 349.

karısının zina ettiğini veya doğan, doğacak çocuğun zina ürünü olduğunu iddia eden koçanın hakim huzurunda bunu yeminle teyit etmesi, kadının da kocasının yalan söylediğine ve kendisinin masum olduğuna aynı tarzda yemin etmesidir.⁴⁷⁸

Ebû Hanîfe'ye göre mücerred liânla ayrılma tahakkuk etmez. Karı ile kocanın birbirlerinden ayrılmaları hakimin hükmü ile olur. Çünkü bir rivayette “Onu boşla!” buyurulduğu gibi, babımız rivayetlerinin birinde de “sonra onların aralarını ayırdı” denilmektedir. Dolayısıyla liânla kadının cimâ'ı haram olur. Sevrî ile Ahmed b. Hanbel'in görüşleri de bu şekildedir. Mâlikîlerden bu hususta dört kavil rivayet olunur: Birinci kavle göre, ayrılma ancak eşlerin beraberce lânetleşmeleriyle tahakkuk eder. İkinci kavil İmâm Mâlik'in “*el-Muvatta*” adlı eserindeki sözünün zahiridir. Bu kavle göre ayrılık erkeğin liânı ile olur. Üçüncü kavil Mâlikîlerden Sahnûn (v.240/854)'undur. Buna göre ayrılık, kadın liâna yanaşmazsa kocasının liânı ile olur. Dördüncü kavle göre kadın liân yaparsa, ayrılık kocasının liânıyla tamam olur. Mâlikîlerden Ebû'l-Kâsim (v.191/806) buna kail olmuştur. Hâsılı İmâm Mâlik'in mezhebine göre eşlerin ayrılmaları hâkimin hükmüne bağlı olmadığı gibi, erkeğin boşaması da şart değildir. Leys, Evzâî, Ebû Ubeyd (v.224/839) ve Hanefîlerden İmâm Züfer'in (v.158/775) görüşleri de budur.

İmâm Şâfiî'ye göre ayrılık erkeğin liânıyla olur. Anlaşıyor ki: Ebu Hanife, Sevrî, Evzâî, Leys, Şâfiî, Mâlik, Ahmed b. Hanbel, İshâk, Ebû Ubeyd ve Ebû Sevr liânın hükmü ve sünneti karı ile kocanın birbirinden ayrılması olduğunda ittifak etmişlerdir. Yalnız bu ayrılığın liânla mı, yoksa hakimin hükmüyle mi tahakkuk edeceğinde ihtilâf olunmuştur. Liânla vuku bulan ayrılığın fesih mi yoksa boşama mı sayılacağı da ihtilâflıdır. İbrahim en-Nehâî, Ebu Hanife ve Saîd b. el-Müseyyeb bir talâk olduğuna kaildirler. Mâlik ile Şâfiî'ye göre feshtir. Cumhuriyet'e göre ise liân yapan karı-koca bir daha ebediyen bir araya gelemezler.⁴⁷⁹

Bu konudaki diğer rivayet de şöyledir: Saîd b. Cübeyr (r.a) rivayet etti. (Demiş ki) : Mus'ab'ın emirliği zamanında bana, liân yapanların araları ayrılır mı?

⁴⁷⁸ M. Akif Aydın, “Liân”, *DİA*, XXVII, 172.

⁴⁷⁹ Nevevî, *el-Minhac*, X, ss. 122-123; İbn Hacer, *Fethü'l-bâri*, IX, s. 356; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, ss. 338-339.

diye soruldu. Ben ne diyeceğimi bilemedim. Bunun üzerine İbn Ömer'in Mekke'deki evine giderek hizmetçiye: Benim için izin iste! dedim. Hizmetçi: O öğlen uykusundadır; cevabını verdi. Derken İbn Ömer sesimi işitti. Ve: İbn Cübeyr mi (geldi)? dedi. Ben: Evet, dedim. Gir! Vallahi seni bu saatte ancak bir hacet getirmiştir; dedi. Ben de (içeri) girdim. “Ebâ Abdirrahmân! Liân yapanların araları ayrılır mı?” dedim. Şu cevabı verdi: Sübhânallah! Evet! Bu meseleyi ilk soran fülân oğlu fülândir. (Dedi ki) : Yâ Resûlullah! Ne buyurursun, birimiz karısını kötülük yaparken bulsa ne yapmalıdır? Konuşmuş olsa pek büyük bir şey hakkında konuşacak; sussa yine böyle bir şey hakkında susacak!. Peygamber (s.a.v) sükût buyurdu; ona cevâp vermedi. Biraz arası geçince o adam tekrar gelerek: Yâ Resûlullah! Sana sorduğum başıma geldi; dedi. Bunun üzerine (a.c) Sûre-i Nûr'daki şu; “Karılarına iftira atanlar...”⁴⁸⁰ âyetlerini indirdi. Peygamber (s.a.v) bunları o zâta okudu, kendisine va'zu nasihatte bulundu. Dünya azabının âhiret azabından ehven olduğunu ona haber verdi. Adam: Hayır! Seni hak (din) ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, karıma iftira etmedim; dedi. Sonra kadını çağırdı. Ona da va'zu nasihatte bulundu; ve dünyâ azabının âhiret azabından ehven olduğunu haber verdi. Kadın: Hayır! Seni hak (dîn) ile gönderen Allah'a yemîn ederim ki, bu adam hakîkten yalancıdır; dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) (liâna) erkekten başladı. Ve adam kendisinin cidden doğru söyleyenlerden olduğuna dört defa Allah'a şehâdet etti. Beşinci şehâdet: Eğer yalancıydansa Allah'ın laneti kendi üzerine olması idi. Sonra Peygamber (s.a.v) bunları kadına tekrarlattı. O da: Adamın cidden yalancılarından olduğuna dört defa Allah'a şehâdet etti. Beşincisi de: Şayet kocası doğru söyleyenlerdence Allah'ın gazabı kendi üzerine olması idi, Müteakiben Resûlullah (s.a.v) onları birbirinden ayırdı.⁴⁸¹

Bu hadis liân işleminin nasıl yapılacağını bizlere bildirmektedir. Bu hadisten de anlaşılıyor ki; Liân hükümet reisinin veya hâkimin huzurunda ve kalabalık insanların gözleri önünde yapılır.⁴⁸²

Bu konuda üzerinde ihtilaf edilen noktalardan bir tanesi de eşler arasında

⁴⁸⁰ Nur, 24/6.

⁴⁸¹ Müslim, Lian 4-10-11-12.

⁴⁸² Kadı İyad, *İkmalu'l-mulim bi fevaidi Müslim*, V, s. 80; Nevevi, *el-Minhâc*, X, s. 121.

iftira olup ta liâna yaklaşmadıklarında durumun nasıl olacağıdır. Adam hanımına zina isnat ettikten sonra liândan kaçarsa veya kadın kocasının zina isnadını reddeder, fakat yemine yanaşmazsa bu durumda Ebu Hanife ve Malikilere göre kocaya kazf ve kadına hemen zina cezası uygulanmasına gidilmeyip liândan kaçınan koca karısına iftira ettiğini kabul edinceye veya liân işlemine başlayıncaya kadar, kadın da kocasını tasdik edinceye veya liân işlemine başlayıncaya kadar habsedilir. Diğer mezheplere göre ise karı kocadan hangisi liândan kaçınırsa suçunu kabul etmiş sayılır ve gerekli cezaya çarptırılır. Cumhura göre kocaya da had vurulur, kadına da had vurulur.⁴⁸³

Bu hadislerden anlıyoruz ki; Cahiliye devrinde olduğu gibi, sonrasında da hakim olan sosyal baskı ve namus anlayışı sebebiyle kocanın karısını, yalan yere zina ile suçlaması daha zordur. Böyle bir suçlama yapılması halinde ise bunun gerçek olma ihtimali daha fazladır. Ayrıca karısının zina ettiğini iddia eden, bunu da ispat edemeyen bir erkeğe sopa vurup brakmak problemi çözmez. Bundan sonraki aile hayatının düzenli yürümesi imkansız hale gelir. Bu sebeple zina suçlaması kocadan gelirse farklı hüküm ve müeyyidelere ihtiyaç vardır. İşte yukarıda zikredilen ilgili ayetler ve hadisler bu ihtiyaca cevap vermektedirler.⁴⁸⁴

⁴⁸³ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, s. 83;

⁴⁸⁴ Karaman, vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, IV, s. 55.

İKİNCİ BÖLÜM

EŞLERİN BİRBİRLERİ ÜZERİNDEKİ HAKLARI

2.1. KADININ KOCASI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Kadının kocası üzerindeki hakları konusunu, nafil namaz kılarak kadının haklarına engel olunmaması, sırları muhafaza etmek, hayız esnasında rızası olmadan boşanmama hakkı, kendiyile eşleri arasında adalet, nafaka hakkı, mehir hakkı, kocanın karısına hayır ile muamele etmesi alt başlıkları altında ele alacağım.

2.1.1. Nafil Namaz Kılarak Kadının Haklarına Engel Olunmaması

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Abdullah b. Amr b. As, Hz. Enes, Ebu Cuheyfe, ve Yahya'dan nakledilen hadisler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Abdullah b. Amr b. Âs (r.a) anlatıyor, (Dedi ki): Ben bütün sene oruç tutuyor, her gece Kur'ân okuyordum. (Hatmediyor) ya Peygamber (s.a.v)'e beni söylediler yahut bana haber gönderdi de yanına gittim. Bana: “Ben, senin bütün sene oruç tuttuğunu ve her gece Kur'an okuduğunu haber almadım mı sanıyorsun?” dedi. Ben: “Hay hay yâ Resûlullah (Muhakkak haber almışsındır.) Ama ben bununla hayırdan başka bir şey murâd etmedim,” dedim. Resûlullah “Şüphesiz ki her aydan üç gün oruç tutman sana kâfidir, buyurdu. Ben: “Yâ Nebiyyallah! Ben, bundan daha fazlasına takat getiririm, dedim. Efendimiz: “Fakat zevcenin senin üzerinde hakkı vardır. Misafirlerinin senin üzerinde hakkı vardır, vücûdunun da senin üzerinde hakkı vardır. Binâenaleyh sen Nebiyyullah Dâvud (a.s)'in orucunu tut. Çünkü o insanların en ziyâde ibadet edeniydi, buyurdu. Ben : “Yâ Nebiyyallah, Dâvud orucu nedir? diye sordum: “Dâvud (a.s) bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Bir de her ay Kur'an'ı hatim et buyurdu.”⁴⁸⁵

Hz. Enes (r.a) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v)'in zevcelerinin hâne-i saâdetlerine bir grup erkek gelerek Resûlullah (s.a.v)'ın (evdeki) ibadetinden

⁴⁸⁵ Müslim, Sıyam 182-181.

sordular. Kendilerine sordukları husus açıklanınca sanki bunu az bularak: “Resûlullah (s.a.v) kim, biz kimiz? Allah O'nun geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affetmiştir (bu sebeple O'na az ibadet de yeter) dediler. İçlerinden biri: “Ben artık hayatım boyunca her gece namaz kılacağım” dedi. İkincisi: “Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiç bir gün terk etmeyeceğim” dedi. Üçüncüsü de: “Kadınları ebediyen terkedip, onlara hiç temas etmeyeceğim” dedi. (Bilâhere durumdan haberdar olan) Hz. Peygamber (s.a.v) onları bularak: “Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Halbu ki Allah'a yemin olsun Allah'tan en çok korkanınız ve yasaklarınızdan en ziyade kaçınanınız benim. Fakat buna rağmen, bazan oruç tutar, bazan yerim; namaz kılarım, uyurum da; kadınlarla beraber de olurum. (Benim sünnetim budur), kim sünnetimi beğenmezse benden değildir” buyurdu⁴⁸⁶

Bu hadislerde Resûlullah (s.a.v) her işte aşırılıktan sakınıp, orta yol üzere yaşamayı bizlere öğütlemektedir. Resul-i Ekrem ibadet ve istirahat hayatı ile aile ve medeni hayatını bir vecize halinde, hulasa ettikten sonra “işte benim yolum budur, bundan ayrılanlar benden değildir” buyurmaları müslümanlıkta rühbanlık olmadığını açık bir şekilde belirtmektedir.⁴⁸⁷

Hadis nefsin hakkı, misafirin hakkı, zevcenin hakkı, bedeninin hakkı gibi birkaç konudan bahsetmektedir. Ancak konumuz gereği hadiste geçen zevcenin hakkı üzerinde duracağız. Bu hadiste geceyi kıyamda geçirmekle gündüzü oruç tutmakla kişinin zayıf düşeceğinden dolayısıyla hanımının hakkını yerine getiremeyeceğinden bahsedilmektedir.⁴⁸⁸

Konuyla alakalı diğer rivayetlere gelince; Ebu Cuheyfe (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) Selman'la Ebu'd-Derda'yı kardeşlemişti. Selman bir defasında Ebu'd-Derdâ'yı ziyaret etti. Evde, Ebu'd-Derdâ'nın hanımını düşük bir kıyafet içinde buldu. “Bu halin ne?” diye sordu, kadın: “Kardeşiniz, Ebu'd-Derdâ'nın dünya ile alakası kalmadı” diye açıkladı. Ebu'd-Derda geldi ve Selman (r.a)'a yemek getirerek: “Buyur, ye!” dedi ve ilave etti: “Ben orucum!” Selman: “Hayır

⁴⁸⁶ Buhârî, Nikah 1; Müslim, Nikah 5; Nesâî, Nikah 4.

⁴⁸⁷ Naim, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, XI, s. 254.

⁴⁸⁸ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 124.

sen yemezsen ben de yemem” dedi. Beraber yediler. Akşam olunca Ebu'd-Derdâ (Selman'dan gece namazı için müsaade istediye de, Selman: “Uyu” dedi. Beraber uyudular. Bir müddet sonra Ebu'd-Derda namaza kalkmak istedi. Selman tekrar:

“Uyu!” dedi. Uyudular. Gecenin sonuna doğru Selman “Şimdi kalk!” dedi. Kalkıp beraber namaz kıldılar. Sonra Selman şu nasihatta bulundu: “Senin üzerinde Rabbinin hakkı var, nefsinin hakkı var, ehlinin de hakkı var. Her hak sâhibine hakkını ver.” Ertesi gün Ebu'd-Derdâ, durumu Hz. Peygamber (s.a.v)'e anlattı. Resûlullah (s.a.v) “Selman doğru söylemiş” buyurdu.⁴⁸⁹

Bu hadiste de müslümana nasihat ve gaflette olana tenbih vardır. Kadının kocası için süslenebileceğine aynı zamanda kadının iyi gecinme konusunda kocası üzerinde hakkı olduğuna işaret vardır. Selman’ın “ailenin (eşinin) senin üzerinde hakkı vardır” ifadesinden kadının kocası üzerinde cinsel ilişkide bulunma hakkı olduğu anlaşılır. Nitekim Hz. Peygamber Selman’ın bu sözünü onaylamıştır.⁴⁹⁰ Bunun sebebi nafile ibadet vesilesiyle yorgunluk ve bıkkınlığa düşmesinden korkması ve bunun neticesinde üzerine vacib olan haklarını yerine getiremeyeceğinden dolayı onu bu şekilde davranmaktan nehyetti.⁴⁹¹

Diğer bir rivayete gelince; Abdullah b. Amr b. Âs (r.a) şöyle derdi: Peygamber (s.a.v) benim arka arkaya oruç tutar, bütün gece namaz kıldığımı duymuş. Bunun üzerine ya bana birini gönderdi yahut kendisine tesadüf ettim. Ben senin oruç tutar ve hiç bırakmazlığını bütün gece namaz kıldığımı haber almadım mı sanıyorsun? Ama böyle yapma. Zira gözünün hakkı vardır, nefsinin hakkı vardır, ailenin dahî hakkı vardır. Binâenaleyh kimi oruç tut kimi tutma. Hem namaz kıl, hem uyu. Bir de her on günde bir oruç tut. (Tutmadığın) dokuz günün ecri de senin olur, buyurdu.”⁴⁹²

Bütün bu hadisleri göz önünde bulundurursak, İslamda ruhbaniyet ve insanlardan uzaklaşıp kendini Allaha vermek olmadığı anlaşılmaktadır.⁴⁹³

⁴⁸⁹ Buhârî, Edeb 86, Savm 51, Teheccüd 15; Tirmizî, Zühd 64.

⁴⁹⁰ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, VII, s. 96; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IV, s. 249.

⁴⁹¹ Mübarekfurî, *a.e.*, VII, s. 96.

⁴⁹² Müslim, Sıyam 186-188-193.

⁴⁹³ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 529.

Her konuda olduğu gibi ibadetlerde de haddi aşmak doğru görülmemiştir. Çünkü insan yalnız kendisinden ibaret değildir. Kendi nefsimizin olduğu kadar, eş ve çocuklarımızın, yakınlarımızın, komşularımızın ve bütün insanların bizim üzerimizde hakları vardır. İnsan, güç ve kuvvetini devam ettirebilmek için yiyip içmek, neslini devam ettirebilmek için evlenip çoğalmak zorundadır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz, her üç sahâbenin hadisimizde geçen davranışlarını uygun bulmamışlardır. Ayrıca bu şekildeki bir davranışın Allah'a daha saygılı olma, O'ndan daha çok korkma ve daha iyi dindarlık sayılmayacağını da ifade buyurmuştur. Kendisinin, insanların Allah'tan en çok korkanı, takvâda en ileri olanı ve Allah'a karşı en saygılı davrananı olduğunu da sahâbîlere açıkça söylemiştir. Hem gece ibadet ettiğini, hem uyduğunu, bazı kere oruç tuttuğunu, çoğu kez yiyip içtiğini, kadınlarla evlendiğini ve birlikte olduğunu onlara bildirmiştir. Bu şekilde davranmanın, kendisinin yolu, sünneti olduğunu anlatarak, sünnetinden yüz çevirenin Peygamber'in izinde sayılmayacağını da onlara hatırlatarak, kendilerini uyarmıştır.⁴⁹⁴

2.1.2. Sırları Muhafaza Etmek

Birbirine yabancı iki insanın evlenerek hayatlarını birleştirmesiyle aralarında meydana gelen yakınlık Kur'ân-ı Kerîm'de "birbirinin mahremiyetine girmek"⁴⁹⁵ ifadesiyle tanımlanmaktadır. Kâinâtın ve insanların yaratıcısı, böylesine bir samimiyeti ve içli dışlı olmayı sadece eşler için uygun görmüştür. İlâhî kaderin birbirine bağladığı kimselerin bu yakınlığa her zaman saygı göstermesi ve birbirlerine en samimi duygularla bağlanması gerekir. Bunun tabii sonucu olarak da aralarındaki mahremiyeti hem başkalarına göstermemeleri hem de bütün gösterişlerden uzak bu yakınlığı başkalarına ifşâ etmemeleri icap eder.⁴⁹⁶ Eşler arasında özel hayatın sırlarını ifşâ etmek dini ahlak açısından son derece sakıncalı görülmüştür. Daha çok kadının haya hissini, ince ve temiz duygularını rencide eden⁴⁹⁷ bu hareketi aşağıdaki rivayette Resül-i Ekrem şöyle değerlendirmiştir: Ebu Sa'îd (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki:

⁴⁹⁴ Kandemir, vd., *Riyâzü's-Sâlihîn*, I, ss. 499-500.

⁴⁹⁵ Nisa, 4/21.

⁴⁹⁶ Kandemir, vd., *a.g.e*, IV, s. 87.

⁴⁹⁷ Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, s. 91.

“Şüphesiz ki Kıyamet günü, Allah'ın en çok ehemmiyet vereceği emanet, kadın-koca arasındaki emanettir. Kadınlı koca birbiriyle içli dışlı olduktan sonra, kadının esrarını erkeğin neşretmesi, o gün en büyük ihanettir.”⁴⁹⁸

Nevevî, bu hadisi kocanın karısıyla arasında geçen ilişkileri, duyduğu sözleri ve karısının ayrıntılı niteliklerini ifşa etmesinin haram olduğuna delil getirmiştir. Sadece cimayı söylemesine gelince; eğer bunda bir anlam, fayda yoksa veya ihtiyaçtan dolayı değilse, bunu söylemek mekruhtur. Çünkü bu kişiliğe aykırıdır. Nitekim Hz. Peygamber “Allah’a ve Ahiret gününe inanan ya hayır söylesin ya da sussun”⁴⁹⁹ buyurmuştur.⁵⁰⁰ Ancak sağlık problemi, tıbbi zaruretten veya beklenen bir fayda ve ihtiyaçtan dolayı adap sınırları içinde kalarak mahrem meselenin cinsi münasebet konusunun açılmasında bir sakınca yoktur.⁵⁰¹

Hadisimizin göre Resûlullah Efendimiz, birbiriyle hayatlarını birleştiren kimselerin aralarında geçenleri başkalarına anlatmalarını pek çirkin bulmuş ve bu hareketin “Allah Teâlâ’ya göre emanete hiyanetin en büyüklerinden biri” olduğunu söylemiştir.⁵⁰² İşte bu sebeple Cenâb-ı Hak, bir kadınla evlenip onunla en mahrem duygu ve davranışları paylaştıktan sonra aralarında olanı biteni, ben şöyle yaptım, o böyle davrandı şeklinde başkalarına anlatmayı veya kadının bir eksiğini ona buna nakletmeyi emanete hiyanetin en fenası kabul etmiştir. Kadın için de durum aynıdır. Kocasıyla aralarında geçenleri başkalarına anlatması, aynı şekilde emanete ihanettir. Emanete hiyanet ise, dinimizin şiddetle yasakladığı pek çirkin bir huydur.⁵⁰³

Ancak öyle sırlar vardır ki bunları ifşa etmek çirkin değildir. Falanca kadınla zina yapmak, falancanın malını almak gibi. Bunların gizlenmesi caiz olmaz. Aksine bozgunculuğu ortadan kaldırmak için bunların söylenmesi

⁴⁹⁸ Müslim, Nikâh 123-124; Ebu Dâvûd, Edeb 32.

⁴⁹⁹ Buhârî, Edeb 85; Müslim, İman 77.

⁵⁰⁰ Şahin, *Fethu'l mun'im şerhu Müslim*, V, s. 587

⁵⁰¹ Nevevî, *el-Minhâc*, X, ss. 8-9.

⁵⁰² Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, XIII, s. 218; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XIX, s. 114.

⁵⁰³ Kandemir, vd., *Riyâzü's-Sâlihîn*, IV, s. 88; ayrıca bkz. Raşit Küçük, “Hz. Peygamberin Özel Hayatı ile İlgili Rivayetler ve Bunların Eğitim Değeri ile Aile Sırlarını İfşa Sınırı,” *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı*, ss. 285-296.

gerekir.⁵⁰⁴

Sonuç olarak diyebiliriz ki; bugün televizyonlarda ve sinemalarda hiçbir İslâmî ve insanî endişe taşımadan gösterilen ahlâk dışı filimler, hadisimizin anlatılmasını yasakladığı hâlleri bütün mahremiyetiyle gözler önüne sermek suretiyle insanların iffet duygularını en ağır şekilde yaralamaktadır. İnsanlara ahlâkın en mükemmelini öğretmek için gönderilen o aziz Peygamber'in yasakladığı eşler arasındaki sırri ifşâ ahlâksızlığı, günümüzdeki bu âdi teşhir çılgınlığı yanında önemsiz bir davranış gibi görünebilir. Cinsî yakınlık sırasında eşyle aralarında geçen söz ve davranışları başkasına anlatmanın da bir teşhircilik olduğu unutulmamalıdır.⁵⁰⁵

2.1.3.Hayız Esnasında Rızası Olmadan Boşanmama Hakkı

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de İbn Ömer'den nakledilen rivayet şu şekildedir: İbn Ömer (r.a)'den rivayet edildiğine göre, hanımını hayızlı iken boşamış, babası Hz. Ömer (r.a), durumu Resûlullah (s.a.v)'a sormuştur. Aleyhissalâtu vesselâm da: “Ona emret, hanımına dönsün. Kadın temizleninceye kadar yanında tutsun. Sonra tekrar hayz olup temizleninceye kadar beklesin. Kadın temizlenince boşamak dilerse, temastan önce boşasın. İşte bu, azîz ve celîl olan Allah'ın (boşama hususunda) emir buyurduğu iddetir” buyurdu.⁵⁰⁶

Kocanın hanımını boşarken uyması gereken birtakım şartlar vardır. Bu şartlardan birisi de hanımını temizlik döneminde boşamasıdır. Sünete uygun talak, cima olmaksızın temiz iken hanımını boşamak ve bu konuda iki şahit tutmaktır.⁵⁰⁷

Nevevî diyor ki: İbni Ömer'in bu hadîsinde kendisine ricat emri verilmiş; karısını o hayızdan sonra gelen temizlik devresinde değil de daha sonra gelen temizlik devresinde boşaması tenbih edilmiştir. Acaba bu geciktirmenin faydası

⁵⁰⁴ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, XIII, s. 218.

⁵⁰⁵ Kandemir, vd., *Riyâzü's-Sâlihîn*, IV, s. 88.

⁵⁰⁶ Buhârî, Talâk 2-3-44-45, Ahkâm,13, Tefsir Talâk 1; Müslim, Talak 1; Ebu Dâvûd, Talâk 4; Tirmizî, Talâk 1; Nesâî, Talâk 1-3-4.

⁵⁰⁷ Mübarekfürî, *Tuhfetu'l-ahvezî*, IV, s. 339; Aynî, *Umdetü'l-hârî*, XX, s. 321; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 259.

nedir? denilirse dört vecihle cevap verilir:

a.Kadına ricattan maksat boşama olmasın diye talâk ikinci temizlik devresine te'hîr edilmiştir. Bu sebeple kadını, içerisinde talâk helâl olacak bir müddet nikâhında tutması vâcib olmuştur. Nikâhında tutması ric'atın faydası görülmek içindir. Ulemâmızın cevâbı budur.

b.Bu te'hîr ona bir ceza ve günahına tevbe olmak içindir.

c.İçerisinde karısını boşadığı hayızdan sonra gelen temizlik devresi, o hayızla birlikte bir kur' gibidir. Binâenaleyh o temizlik devresinin başında boşasa, hayız halinde boşamış gibi olur.

d.Te'hîr, kadınla uzun müddet beraber kalsın diyedir. Zira bu müddet zarfında onunla cima' ederek talâk sebebinin ortadan kalkması me'muldur.⁵⁰⁸

Hadisten şunu anlıyoruz ki hayızlı kadını boşamak haramdır.⁵⁰⁹ Ancak ay hali olan kadını boşamanın haram oluşundan şu haller istisna edilir:

a.Eğer kadın hamile olup kan görse –ve biz de hamile olan kadının ay hali olabildiği görüşünü benimsiyor isek- onu boşamak bid'at talak olmaz. Özellikle de bu gördüğü kan, doğumuna yakın olursa.

b.Hakim, kölenin hanımının boş olduğuna hüküm verse ve verdiği bu hüküm esnasında da kadın ay hali ise.

c.Aynı şekilde hakemler aradaki anlaşmazlığı çözmek için tek yol olarak boşamayı uygun görmüşlerse.

d.Hul'de böyledir.⁵¹⁰

Ay hali iken boşanmış olan kadına ric'at yapmanın vucubu hususunda görüş ayrılığı vardır. İmam Mâlik'e göre, “Rasül-i Ekrem'in, İbn Ömer'e hayız hâlinde boşamış olduğu kadına dönmesini emretmesi, vücûb ifade eder.

⁵⁰⁸ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, ss. 5-6.

⁵⁰⁹ Kadı İyad, *a.e.*, V, 5; Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 340

⁵¹⁰ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 259.

Dolayısıyla karısını hayızlı iken boşayan bir kimsenin ona dönmesi icâb eder. Dönmediği takdirde talakı geçerli olmakla beraber bid'at ve haram işlemiş olur.

Hanefî ulemasından Hidâye müellifi Burhaneddin el-Merğînânî de bu görüşü tercih etmiştir.⁵¹¹ Diğer üç mezheb imamına göre ise, hayız halinde talak vermek caiz ise de bunu temizlik halinde vermek menduptur. Çünkü Resûl-i Ekrem'in İbn Ömer'e gıyabî olarak verdiği emir vucûb değil, mendupluk ifâde eder. Ancak dönüşün, talak hakkının üçünü de kullanmamış olana söz konusu olup, talak haklarının üçünü de kullanan kimseler için mümkün olmadığını unutmamak gerekir.⁵¹²

Metinde geçen temizlik kelimesiyle kadının hayız kanının kesilmesi mi, yoksa kadının kanın kesilmesini müteakib yıkanması mı, kasd edilmiş olduğu meselesi, ulema arasında ihtilaflıdır. Mezheb imamlarından Malik metinde geçen temizlik kelimesinin, kadının hayız kanının kesilmesini müteâkib yıkanması anlamında kullanıldığını söylemiştir. Mâlikî ulemasının büyük çoğunluğu bu durumda olan bir erkeğin hayız içerisinde karısına dönmemesi hâlinde, temizlik halinde dönmesi icabettiğini söylerler. Ebu Hanife ve Ashabına göre de bu talakın en güzelidir. Mâlikî ulemasından Eşheb (v.204/819), kadın temizlendikten sonra artık ona dönmesi gerekmediğini söylemiştir.⁵¹³

Sonuç olarak diyebiliriz ki; erkek boşama yetkisini kadının özel günlerinde kullanmayacaktır. İslam bu prensip ile boşanmanın “oldu bitti” ye getirilmesine engel olmuştur. Kadının zaten tıbben rahatsız olduğu bir ortamın, ayrılma sebebi olarak görülmesi doğru karşılanmaz. Bu günlerdeki anlaşmazlıkların geçici olabileceğine dikkat çekilerek, boşanmaya verilecek karar için, temizlik günlerindeki hayat akışına itibar edilmesi tavsiye edilmiştir. Ayrıca kadının özel günlerinde boşanması, onun yeni bir evlilik yapabilmesi için daha fazla bir süre beklemesini gerektirecektir. Bu nedenle de kadın mağdur olacaktır. İşte bu sebeple kadının bu tür mağduriyetine sebep olacak tasarruf dinen

⁵¹¹ el-Merğînani, *el-Hidaye şerhu bidayeti'l-mubtedi*, I, s. 228; ayrıca bkz. Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 341; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 261; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XX, s. 322.

⁵¹² İbn Hacer, *a.e.*, IX, ss. 261-262; Mübarekfurî, *a.e.*, IV, s. 341.

⁵¹³ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, s. 7; Mübarekfurî, *a.e.*, IV, s. 342.

yasaklanmıştır.⁵¹⁴

Yine erkeğin hanımını özel günlerinde boşamasının dinen yasaklanması, dini hassasiyeti bulunan Müslümanlar nezdinde önemli bir sınırlandırma, büyük bir boşama engelidir. Ayrıca hayatının yaklaşık üçte birinde (özel günlerinde) kadının kocası tarafından boşanmasının yasaklanması, hem kadını hem de aileyi koruma adına önemli bir karar olarak görülmelidir.⁵¹⁵

2.1.4. Kendiyle Eşleri Arasında Adalet

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebu Hureyre ve Âişe'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Âişe şöyle demiş : "Onlardan dilediğini geri bırakır; istediğini de yanında barındırırın."⁵¹⁶ âyet-i kerîmesi indikten sonra Resûlullah (s.a.v) birimizin nevbeti günü gelirse ondan izin isterdi.

Muâze ona: "Resûlullah (s.a.v) senden izin istediği vakit ne derdin?" diye sormuş. Âişe (r.anha) : Bu iş bana kaldı ise ben kimseyi kendime tercih edemem, derdim; cevâbını vermiş.⁵¹⁷

Vâhidî'nin müfessirlerden rivayetine göre hadiste zikri geçen âyet, tahyîr âyetinden sonra nazil olmuştur. Tahyîr âyeti inip de ümmehat-ı mü'minîn dünya ile âhiretten birini seçmeleri hususunda muhayyer bırakılınca ezvâc-ı tâhirâtın bâzıları boşanacaklarından endîşe ederek nevbet işini Peygamber (s.a.v)'in görüşüne bırakmışlardı. Bunun üzerine mezkûr âyet nazil oldu. Âyet-i kerîme indikten sonra hadîste beyân olduğu vecihle Resûlullah (s.a.v) zevcelerinden birinin nevbeti gününde diğer birinin yanına gitmek isterse nevbet sahibinden izin isterdi.⁵¹⁸

Nevevî şunları söylüyor: "Resûlullah (s.a.v) hakkında kadınları tarafından gösterilen bu rağbet ve yarışma bâzı insanlarda olduğu gibi, sırf cima', muhabbet ve nefsanî şehvetlerden dolayı değil; bilâkis âhiret uğruna, Peygamber (s.a.v)'e

⁵¹⁴ Dalgın, *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, ss. 41-42.

⁵¹⁵ Dalgın, *a.g.e.*, s. 43.

⁵¹⁶ Ahzab, 33/51.

⁵¹⁷ Müslim, Talak 23; Buhari, Tefsir, (Ahzab Sûresi) 7.

⁵¹⁸ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, VIII, s. 395; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XIX, s. 170.

yakın bulunup onun hizmet ve sohbetinde bulunmaya, ondan istifadeye, hukuk ve ihtiyaçlarını edaya, evinde iken vahîy gelmesi ümidine ve sair buna benzer hususlarda idi.⁵¹⁹

“Onlardan dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini yanına alırsın” ifadesini Beğavî (v.1122) şu şekilde yorumlamıştır: “Kasm konusunda hanımları arasında eşit davranmak Hz. Peygamber’e vacibti. Bu ayet indikten sonra vucubiyet düştü. Ve onlardan izin alma tercihe dönüştü.”⁵²⁰ Bu tercih edilen görüşür.⁵²¹ Bu ayet hakkında yapılan başka bir yorum da şu şekildedir: “Peygamber (s.a.v) hanımlarından bazılarını boşamaya yeltenmişti. Bunun üzerine onlar “bizi boşama da dilediğin gibi kasm yap” teklifinde bulundular. Bunun üzerine Allah Resülü bazıları arasında eşit kasm yaptı. İşte ayette geçen “dilediğini de yanına alırsın” ifadesiyle bu hanımlar kastedilmiştir. Diğer eşlerine ise dilediği gibi kasm yaptı. İşte bunlar da, geriye braktıklarıdır.”⁵²² “Eşleri de ona olan saygı ve sevgileri sebebiyle, boşayabileceğini ima ettiğinde dünyaları yıkılmış, yanlarında eşit kalmaya riayet etmese de dünya nimet ve zinetlerinden kendilerini mahrum etse de onun eşi olmayı tercih etmişler, buna razı ve bununla mutlu olmuşlardır.”⁵²³

Bu konudaki diğer rivayetlere gelice; Ebu Hureyre (r.a) Peygamber (s.a.v)’in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir. “Kimin iki karısı olurda (bunlardan sadece) birine meyi ederse, kıyamet günü bir tarafı (yere) sarkık olarak gelir.”⁵²⁴

Tayalisi’ye (v.204/819) göre hadiste yiyecek-içecek, giyecek ve geceyi beraber geçirmek gibi mevzularda hanımları arasında adalet uymayan bir kimsenin, kıyamet gününde yarısının yere doğru eğilmiş ve sarkmış olduğu halde haşredileceği haber verilmektedir.⁵²⁵ Bu tehdit iki hanımı arasında adaleti sağlamayan kişiler için geçerli olduğu gibi, ikiden fazla hanımı olan kişiler için de

⁵¹⁹ Nevevi, *el-Minhâc*, X, s. 79; Azimabadî, *Avnü’l-ma’bûd*, VI, s. 174.

⁵²⁰ Azimabadî, *a.e.*, VI, s. 174.

⁵²¹ İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, VIII, s. 396.

⁵²² İbn Hacer, *a.e.*, VIII, s. 396.

⁵²³ Karaman, vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, IV, s. 396.

⁵²⁴ Ebu Dâvûd, Nikah 37; İbn Mâce, Nikah 47; Tirmizî, Nikah 42.

⁵²⁵ el-Hattabî, *Me’alimu’s-sünen*, II, s. 188; Seharenfurî, *Bezlu’l-mechud*, X, s. 169.

geçerlidir.⁵²⁶ Fakat sevgi ve cinsi münâsebet noktasında adaleti sağlamak insanın elinde olmadığından kişi bu noktada hanımları arasında adaleti sağlamakla mükellef değildir. Aşağıdaki hadis buna işaret etmektedir.⁵²⁷

Âişe (r.anha)'dan rivâyete göre, Resûlullah (s.a.v.) geceleri hanımları arasında, paylaştırarak adaleti sağlar ve şöyle derdi: “Allah’ım elimden gelen yapabildiğim taksimat budur. Senin gücünün yettiği benim gücüm yetmeyen hususlarda beni kınayıp hesaba çekme.”⁵²⁸ Nitekim Yüce Allah da bu gerçeği şu şekilde beyan etmektedir: “Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında âdil davranmaya güç yetiremezsiniz; bâri birisine tamamen kapılıp da diğerini askıya alınmış gibi bırakmayın.”⁵²⁹

Ancak müstehab olan öpme ve zevk alma dahil her konuda eşit davranmaktır. Burada esas olan kadınların zinaya ve kötülüğe düşmemeleri için onlara eşit davranılarak onlar korunmalıdır.⁵³⁰

2.1.5. Nafaka Hakkı

İslam hukukunda mülkiyetin, nafaka alacaklılığı ve borçluluğu doğurduğu gibi, kadınlara erkeğin bir nikah akdinde taraf olmaları, böylece evlilik durumunun meydana gelmiş olması da karı-koca arasında nafaka hususunu hasıl eder. Evliliğin başlangıcı olan nikah akdinden itibaren evlilik hukuken devam ettiği müddetçe, ailenin iktisadi fonksiyonu içerisinde nafaka konusu en önemli unsurlardan biridir.⁵³¹

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de Hz. Âişe’den nakledilen rivayet şu şekildedir: Hz. Âişe (r.a) anlatıyor: Ebu Süfyan'ın karısı Hind, (Bir gün gelerek) “Ey Allah'ın Resülü dedi. Ebu Süfyan cimri bir adamdır. Bana ve çocuğuma yetecek miktarda (nafaka) vermiyor. Durumu idare için, onun bilmez tarafından, almam gerekiyor! (Ne yapayım?)” Aleyhissalâtu vesselâm: “Örfe göre sana ve çocuğuna kifayet

⁵²⁶ Mübarekürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 295.

⁵²⁷ el-Hattabî, *Me'alimu's-sünen*, II, s. 188; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 171; Mübarekürî, *a.g.e.*, IV, s. 295.

⁵²⁸ Ebu Dâvûd, Nikah 37; Buhârî, Nikah 100; Tirmizî, Nikah 42; İbn Mace, Nikah 47.

⁵²⁹ Nisa, 4/129.

⁵³⁰ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 170.

⁵³¹ Ruhi Özcan, *İslam Hukukunda Hısımlık Nafakası*, İzmir 1996, s. 68

edecek miktarda al!” buyurdular.⁵³²

Bu hadis İslam hukukçularına bilhassa nafaka hükümleri bakımından hukuki mesnet teşkil etmiştir.⁵³³

İslam hukukçuları prensip olarak evlilik nafakasından kocanın sorumlu olması ve zevcenin nafaka alacaklısı olduğu konusunda ittifak etmiş, aksi görüşü savunan tek bir fakih çıkmamış, böylece kocanın evlilik nafakası mükellefi ve karının da evlilik nafakası alacaklısı olduğu hususunda icma hasıl olmuştur.⁵³⁴

Hadisten çıkan sonuca göre kadının nafakasını sağlamak vacibtir.⁵³⁵ Ancak koca kadının nafakasını vermediğinde kadın kocasının malından alabileceğine işaret edilmektedir. Alacağı miktar kendisine yetecek kadar olmalıdır.⁵³⁶ İlim adamlarının çoğunluğunun görüşü bu şekildedir. Şafî'nin görüşü de bu şekildedir.⁵³⁷

Ancak Şafî'den meşhur olan görüşe göre nafakanın miktarının mudlerle tespit edilmesidir. Varlıklı kimseye düşen günlük iki mud, orta halli kimseye düşen birbuçuk mud, fakir kimseye düşen de bir mud nafakadır.⁵³⁸

Yine bu hadiste başkasının yanında bir hakkı bulunup da hakkını almaktan aciz bulunan bir kimsenin, hakkının bulunduğu kişinin malından izin almaksızın hakkı kadarını alması caiz olduğuna işaret vardır. Bu Şafî ve bir grubun görüşüdür. Onlardan tercih edilen görüşe göre hakkını cinsinden alma imkanının bulunmaması halinde, cinsinden olmayan bir şeyle hakkını almamalıdır.⁵³⁹

Ebu Hanife'den nakledilen görüşe göre bunun caiz olmadığıdır. Malik te

⁵³² Buharî, Büyü 95, Mezalim 1, Nafakat 5-9-14, Eyman 3, Ahkam 14-180; Müslim, Akdiye 7; Ebu Dâvûd, Büyü 81; Nesaî, Kudat 30.

⁵³³ Özcan, *İslam Hukukunda Hısımlık Nafakası*, s. 70.

⁵³⁴ el-Merğınani, *el-Hidaye şerhu bidayeti'l-mubtedi*, III, s. 321; ayrıca bkz. Abdülaziz Bayındır, “Günümüzde Karı-Koca İhtilaflarının Sebepleri,” *Sosyal Hayatta Kadın*, s. 234-235..

⁵³⁵ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 419; Nevevi, *el-Minhâc*, XII, s. 7; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XII, s. 26; Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, s. 564.

⁵³⁶ Kadı İyad, *a.e.*, V, s. 565 Aynî, *a.e.*, XII, s. 26; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, IX, s. 448; Nevevi, *a.e.*, XII, s. 7; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 419.

⁵³⁷ İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 419.

⁵³⁸ Nevevi, *a.g.e.*, XII, s. 7; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 419.

⁵³⁹ Azimabadî, *a.g.e.*, IX, s. 449; Kadı İyad, *a.g.e.*, V, s. 566; Nevevi, *a.g.e.*, XII, s. 7; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 419.

bu görüştedir.⁵⁴⁰ Ebu Hanife'den nakledilen diğer görüşe göre hakkının cinsinden olanını alır. Fakat iki nakitten birisini diğerinin yerine alması hali dışında cinsinden olmayandan hakkını alamaz.⁵⁴¹ Hattabî'ye göre ister bu aynı cinsten olsun ister olmasın hakkı engellenen kişinin mal sahibinin malından alması caizdir.⁵⁴²

2.1.6. Mehir Hakkı

Mehir evlilik sözleşmesi esnasında erkeğin sunduğu bir tür hediye ya da hibedir. Bu hediye, yeni hayatın başlangıcında sevgi tohumu eken kimsenin gücüne bağlıdır. Güç ve kudret sınırları içerisinde olduğu sürece az ya da çok olmasında bir sakınca yoktur. Hediye sembolik bir durum olup değeri maddi olarak ölçülmez. Aksine veren kimsenin duygusuna ve arkadaşına yapacağı ikramdaki arzusuna bakılır. Cömert olan elinde bulunandan bol bol verendir. Fakir bir kimsenin sunduğu demir yüzük, zengin bir kimsenin sunduğu kantarlar dolusu altına denktir. Her halükarda mehir kesin bir emir olup kadının ondan mahrum bırakılması doğru değildir.⁵⁴³

Nitekim bu konuda Kütüb-i Sitte'de Sehl b. Sa'd'dan nakledilen rivayet şu şekildedir: Sehl b. Sa'd (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v)'a bir kadın gelerek: Ey Allah'ın Resûlü, dedi. Sana nefsimi bağışlamaya geldim. Aleyhissalâtu vesselâm kadına şöyle bir nazar edip sonra tepeden tırnağa gözden geçirdi, bir de sâbit baktı ve sonunda (hiç birşey söylemeden) başını yere eğdi. Kadın, Resûlullah (s.a.v)'ın, hakkında hiç bir hükme varmadığını görünce oturdu. Derken bir adam doğrulup: Ey Allah'ın Resûlü! Sizin ona ihtiyacınız yoksa onu bana nikahlayın! dedi. Resûlullah (s.a.v): Yanında (buna mehir olarak verecek) bir şeyler var mı? diye sordu. Adam: Vallahi yok ey Allah'ın Resûlü! deyince: Ailene git, bir şeyler bulabilecek misin bir bak! dedi. Adam gitti ve az sonra geri geldi: Hayır, vallahi ey Allah'ın Resulü hiç bir şey bulamadım! dedi. Resûlullah tekrar: İyi bak, demirden bir yüzük de mi yok! buyurdu. Adam tekrar gidip yine geri geldi ve:

⁵⁴⁰ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, V, s. 566; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, IX, s. 449; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 420.

⁵⁴¹ Azimabadî, *a.e*, IX, s. 449; İbn Hacer, *a.e*, IX, s. 420.

⁵⁴² Azimabadî, *a.e*, IX, s. 448.

⁵⁴³ Abdulhalim Ebu Şakka, *İslam Kadın Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, II, s. 429.

Hayır! Vallahi ya Resûlullah, demirden bir yüzük bile yok! Ancak işte şu izârım var, yarısı onun olsun dedi. Sehl der ki: Adamın ridası yoktu Aleyhissalâtu vessalam: İzârın ne işe yarar? Onu sen giyecek olsan onun üzerinde birşey olmayacak, şayet o giyecek olsa senin üzerinde bir şey kalmayacak! buyurdular. Bunun üzerine adam oturdu. Epey bir müddet oturduktan sonra, kalktı. Resûlullah (s.a.v) onun döndüğünü görünce, geri çağırılmasını söyledi. Adamı çağırdılar. Kur'ân'dan ne biliyorsun (hangi sureler ezberinde?) diye sordu. Adam: Şu şu sûreleri biliyorum! diye bildiklerini saydı. Yani sen bunları ezbere okuyor musun? diye tekrar sordu. Adam: Evet! deyince, Resûlullah (s.a.v): Haydi git, ben kadını sana temlik ettim buyurdu. Bir rivayette: “Kur'an'dan bildiklerin(i öğretmen) mukabilinde onu sana nikâhladım” buyurdu.”⁵⁴⁴

Bu hadisten anlıyoruz ki; mehir zorunludur. Çünkü Hz. Peygamber adama sende ona mehir vereceğin bir şeyin var mı? Diye sormuştur. Herhangi bir kimsenin köle olması hali dışında mehir vermeksizin kendisine hibe edilmiş bir kadınla ilişkide bulunması caiz değildir.⁵⁴⁵ Nitekim Kuran'ı Kerim'de Yüce Allah “Kadınlara mehirlerini bir hak olarak (gönül hoşluğuyla) verin”⁵⁴⁶ buyurmaktadır.

Kadınların zayıflığından istifade ederek borçlandıkları mehri ödemeyen veya verdiklerini geri alan erkekler de bulunduğu için ayette “kocaları eşlerine versin” gibi bir ifade yerine “kadınlara mehirlerini verin” ifadesi tercih edilmiş, bu hakkın yerine getirilmesi bir sosyal ve hukuki vazife olarak telakki edilsin istenmiştir.⁵⁴⁷

Yine bu hadisten anlıyoruz ki; mehrin asgari miktarının bir sınırı yoktur.⁵⁴⁸ Kadı İyad dedi ki: Herkes eşlerin ya da akdi yapmak üzere yetkili kılınan kimselerin karşılıklı rıza ile belirleyecekleri, kendisinden yararlanabilen her şeyin mehir olarak caiz olacağını kabul etmiştir. Kamçı ve ayakkabı gibi. İsterse bunun değeri bir dirhemden daha aşağı olsun. Yahya b. Said el-Ensarî, Ebu'z Zinad, Rabia, İbn Ebi Zi'b (v.159/776) ve –Malik ve ona tabi olanlar dışında-

⁵⁴⁴ Buharî, Nikâh 6-32-35-37-40-44-50-51, Vekâle 9, Fedâilu'l-Kur'ân 21-22, Libas 49; Müslim, Nikâh 76; Ebu Dâvûd, Nikâh 31; Tirmizî, Nikâh 22; Nesâî, Nikâh 62.

⁵⁴⁵ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 118.

⁵⁴⁶ Nisa, 4/4.

⁵⁴⁷ Karaman, vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, II, s. 18.

⁵⁴⁸ el-Hattabî, *Me'alimu's-sünen*, II, s. 181; Kastallani, *İrşâdu's-sâri*, VIII, s. 61.

Medineliler İbn Cüreyc, Müslim b. Halid (v.179/795) ve diğer Mekkeliler, el-Evzaî, el-Leys, es-Sevrî, İbn Ebi Leyla ve –Ebu Hanife ve ona tabi olanlar dışında- diğer Iraklı alimler, Şâfiî, Davud, ashabu’l-hadis fakihleri, Malikilerden İbn Vehb de bu görüştedirler.⁵⁴⁹

Ebu Hanife mehrin asgari miktarının on dirhem, İbn Şubrume (v.144/761) beş dirhem, Malik üç dirhem ya da çeyrek dinar olarak belirlemiştir.⁵⁵⁰

Kadı İyad mal edinilmeye elverişli olmayan ve değeri de bulunmayan şeylerin mehir olamayacağını ve bunlar ile nikahın olmayacağını icma ile kabul edildiğini nakletmiştir.⁵⁵¹ Ancak bu hadisi delil alanlar mehir ister mal olsun ister olmasın, he halükarda mehir olarak kabul edilebileceğine işaret etmektedir.⁵⁵²

Hadiste geçtiği üzere Kur’an öğretmek üzere nikah yapmanın cevazı noktasında alimler ihtilaf etmişlerdir. Şâfiî hadisin zahirine bakarak bunun caizliğine hükmetmiştir. Ancak Malik ve ashabı bunu caiz görmemişlerdir. Ahmed b. Hanbel ise bunu kerih görmüştür.⁵⁵³

Sonuç olarak diyebiliriz ki; bugün büyük şehirlerde kocanın mehir verme ödevi ya tamamen terk edilmekte ya da sembolik bazı şeylerle geçiştirilmektedir. Böylece kadın, hem kadınlığıyla, hem babasının evinden getirdiği malıyla hem de çalışıp aile bütçesine katkıda bulunmasıyla erkeğin bir velinimetini olmakta, bu gibi şeyler kadının tabii görevi sayıldığı için de takdir görmemektedir. Bu sebeple birçok erkek, karısının parasıyla karısına ihanet edebilmektedir. Kötü bir biçimde sömürüldüğünü gören kadın hırçınlaşmakta ve önüne geçilmez aile kavgaları olmaktadır. Erkek fazla sıkıntıya girmeden nasıl olsa başkasını bulurum düşüncesiyle karısını rahatlıkla boşayabilmekte, kadın da boşanmayı bir kurtuluş olarak görebilmektedir.⁵⁵⁴

⁵⁴⁹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 145; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 117.

⁵⁵⁰ Kastallani, *İrşâdu's-sâri*, VIII, s. 61; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 117.

⁵⁵¹ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 579; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 118.

⁵⁵² Kadı İyad, *a.e.*, IV, s. 580; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 136.

⁵⁵³ el-Hattabî, *Me'alimu's-sünen*, II, ss. 181-182.

⁵⁵⁴ Bayındır, “Günümüzde Karı-Koca İhtilaflarının Sebepleri”, *Sosyal Hayatta Kadın*, s. 234.

Mehir bir yandan kadınlara verilen değerin ve onlara karşı gösterilen rağbetin bir sembolü, diğer yandan da bir teminat, bir güvenlik vasıtasıdır. Mehrin teminat oluşu iki noktada kendini gösterir

a.Boşamayı güçleştirmesi. Çünkü mehir borçlanılmış ise boşama halinde erkek tarafından derhal ödenecektir, yani boşama bir mali külfet getirmektedir. Peşin ödenmiş ise yeniden evlenme yeni bir ödemeyi gerektirecektir.

b.Kendi imkanlarına dayalı ekonomik yeterliği bulunmayan kadınlar için mehrin bir müddet ihtiyaç karşılama vasıtası olması. Boşanmış kadın, bu sayede yeni bir iş, eş veya himaye elde edinceye kadar aç ve açıkta kalmayacaktır.⁵⁵⁵

2.1.7. Kocanın Karısına Hayır İle Muamele Etmesi

Hız. Peygamber erkeklerin kadınlara karşı hayırhah ve lütufkâr olmalarını tavsiye etmiş ve cahiliye devrinden kalma alışkanlıklarını yenebilmek için ısrar etmiştir.⁵⁵⁶ Nitekim Kütüb-i Sitte’de aşağıda yer alan Ebu Hureyre rivayetleri bu konuya ışık tutmaktadır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Kadınlara hayırhah olun, zira kadın bir eyeği kemiğinden yaratılmıştır. Eyeği kemiğinin en eğri yeri yukarı kısmıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Kendi hâline bırakırsan eğri halde kalır. Öyleyse kadınlara hayırhah olun.”⁵⁵⁷

Üzerinde çokça tartışılan bu hadis pek çok hadis kitabında farklı senet ve metinlerle geçmektedir.⁵⁵⁸

Ancak hadisciler arasında bu hadisin sıhhati konusunda geçmişte herhangi bir menfi kanaat söz konusu değildir. Son dönemlerde hadise yöneltilen en ciddi tenkit, Tevrat’taki bir ifadeyle benzerlik arzetmesinden kaynaklanmaktadır. Ancan benzerlik olmakla beraber tamamen aynı olmadıkları görülmektedir. Zaten genel manada bir

⁵⁵⁵ Karaman, vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, II, s. 18.

⁵⁵⁶ Canan, *Hız. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, İstanbul 2011, s. 444.

⁵⁵⁷ Buharî, Nikâh 79, Enbiya 1, Edeb 31-85, Rikâk 23; Müslim, Radâ 65; Tirmizî, Talâk 12.

⁵⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Ağırman, *Kadının Yaratılışı İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım*, İstanbul 2001, ss. 53...127.

hadisin Tevrat'la örtüşüyor olması onun reddi için tek başına yeterli bir sebep teşkil etmez.⁵⁵⁹

Biz bu tartışmalar üzerinde durmayıp hadisten ne kastedildiği üzerinde duracağız. Bu hadiste kadınlara karşı merhametin en üst noktası ifade edilmektedir. Onların belli şahsiyet, belli bir huy sahibi oldukları, hoş gitmediği takdirde bunun düzeltilmeye kalkıp huzursuz edici te'dîbî davranışlara gitmektense olduğu gibi kabul edip müdârâ (yani tatlılıkla idare) etmek yolunu tutmak gerektiği bildirilmek istenmiştir.⁵⁶⁰

Kadının neden yaratıldığı konusu çok tartışılmıştır. Aslında bir insan olarak kadının da tıpkı erkek gibi topraktan yaratıldığında şüphe yoktur. İslâm âlimlerinin bu konu üzerinde uzun uzun durmasının sebebi, Peygamber Efendimiz'in yukarıdaki hadisidir. Hz. Peygamber “kadın kısmı kaburga kemiğinden yaratılmıştır” derken acaba bunu gerçek mânasında mı söylemiştir? Yoksa bu sözle kadının hırçınlığını ve istenen kıvama zor geldiğini mi anlatmak istemiştir?⁵⁶¹

Hadise baktığımızda Efendimiz bize kadının yaratılışına dair biyolojik bilgi vermek istememiştir. Bize kadınla nasıl geçinmek gerektiğini anlatmıştır. Dövmekle sövmekle kadını arzu edilen şekle koymanın mümkün olmayacağını belirtmiştir. Hiddet ve şiddet yerine, ülfet ve şefkat yolunu tutmayı tavsiye etmiştir. Kadına ancak bu yolla yaklaşmanın ve ona tesir etmenin mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Aile yuvasının huzuru, ailedeki fertlerin saâdeti için tutulacak yol budur. Fakat kadının dünyasına ve âhretine zarar verecek hususlarda doğruyu anlatmak ve ona yardımcı olmak gerekir. Zaten Allah Teâlâ, doğruyu bulmakta aile fertlerinin birbirine yardımcı olmasını tavsiye ederek “kendinizi ve ailenizi cehennem ateşinden koruyunuz”⁵⁶² buyurmaktadır.⁵⁶³

Bazı âlimler hadisteki: “Kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır”

⁵⁵⁹ Ağırman, *Kadının Yaratılışı İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım*, ss. 272-273.

⁵⁶⁰ Canan, *Hız. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, s. 446.

⁵⁶¹ Kandemir, vd. *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 318.

⁵⁶² Tahrim, 66/6.

⁵⁶³ Kandemir, vd. *a.g.e.*, II, s. 318.

ifadesini, kadının en problemlı tarafı dilidir, şeklinde yorumlamışlardır.⁵⁶⁴ Kadının cehenneme dili yüzünden gireceğini belirten şu hadis bu yorumu desteklemektedir: “Siz çok lânet eder ve kocanızın iyiliklerini görmezden gelirsiniz.”⁵⁶⁵ “Lânet ve iyiliğı inkâr dille yapılır. Kocasının maddî durumunu düşünmeden konu komşuda gördüğünü kendi evinde de isteyen, dediğı olmazsa hırçınlaşan, aile sırlarını olur olmaz kimselere açan, sağda solda dedi kodu yapan kadın bütün bu kötü davranışları diliyle yapar. Şu hâle göre “kaburga kemiğinin en eğri yeri üst tarafıdır” sözünü dil olarak anlamak mümkündür.”⁵⁶⁶

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Hz. Peygamberin bu hadiste erkekleri kadınlara karşı yumuşak ve güzel davranmaya çağırdığı anlaşılmaktadır. Nitekim rivayetlerin çoğunun “kadın kaburga kemiğı gibidir” ifadelerinde olduğu gibi teşbih edatı “kaf” ile gelmesi de, narinlik ve kırgınlık yönlerinden, kadının kaburga kemiğine benzetildiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber bu sözleriyle ilk kadın Hz. Havva'nın nasıl yaratıldığı konusunda bilgi vermekten ziyade, genel olarak kadınların psikolojik yapılarına işaret etmekte; böylece erkekleri onlara karşı iyi davranmaya çağırmaktadır.⁵⁶⁷ Yani bu hadiste kadının gerçek manada yaratılışından değil, onun nazik vafına vurgu yapılmakta, dolayısıyla onları kırmamak, onlara iyi davranmak gerektiğinden bahsedilmektedir.⁵⁶⁸

Hz. Peygamber her fırsatta kadınlara karşı hayır tavsiye etmiştir. Nitekim aşağıdaki hadis te buna işaret etmektedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Mü'minler arasında imanca en kâmil olanı, ahlâkça en güzel olanıdır. En hayırlımız da ailesine hayırlı olandır.”⁵⁶⁹

Bu hadisin zahirine göre ailesine iyi olan ve onunla güzelce geçinen mümin, en hayırlı kişi sayılır. Halbuki, dinen en hayırlı kişi sayılabilmek için diğer alanlarda da iyi amel sahibi olmak gerekir. Sair alanlarda iyi amel ve ibadet

⁵⁶⁴ Kastallani, *İrşâdu's-sâri*, VIII, s. 78; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 162.

⁵⁶⁵ Buharî, Hayz 6.

⁵⁶⁶ Kandemir, vd. *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 318.

⁵⁶⁷ İbrahim H. Karşlı, *Kur'an Yorumlarında Kadın*, İstanbul 2003, ss. 81-82.

⁵⁶⁸ Ağırman, *Kadının Yaratılışı İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım*, s. 275.

⁵⁶⁹ Tirmizî, Radâ 11; Ebu Dâvûd, Sünnet 16; İbn Mace Nikah, 50.

sahibi olmayıp, sadece ailesine karşı iyi olan bir kimsenin en hayırlı kişi sayılamayacağı bilinen bir şeydir. Sindi (v.?) bu hadislerin iki şekilde yorumlanmasının muhtemel olduğunu şöyle ifade eder.

a.Yani, ailesi ile iyi geçineniniz, hayırlılarınızdan sayılır. Şu halde, aile ile iyi geçinmek, din açısından arzulanan şeylerdendir. Artık böyle davranan kişi bu açıdan hayırlı sayılır.

b.Hadisten maksat şu olabilir: Ailesi ile iyi geçinen bir kimse, diğer alanlarda da iyi amelleri işlemeye mavaffak olur ve böylece en hayırlı kimse durumuna yükselebilir.

Genel manada burada hayırdan maksat onlara rıfk ile, yumuşaklık ile, sabır ile davranmaktır.⁵⁷⁰ Adeta Hz. Peygamber burada şunu demek istemiştir: Kadınlar hakkında size hayır tavsiye ediyorum, siz de kadınlara hayır tavsiye edin. Onlar hakkında size ettiğim tavsiyeleri kabul edin. Çünkü onlar size emanettir.⁵⁷¹

⁵⁷⁰ Kastallani, *İrşâdu's-sâri*, VIII, s. 78; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 162.

⁵⁷¹ Mübarekfurî, *Tuhfetu'l-ahvezî*, IV, s. 326.

2.2. KOCANIN KARISI ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Kocanın karısı üzerindeki hakları konusunu; kocanın izni olmadan hanımın oruç tutmaması, kadının kocasını razı etmesi, kadının kocasına itaati, itaatsiz kadının cezası, kadının kocasının malını koruması alt başlıkları altında ele alacağım.

2.2.1. Kocanın İzni Olmadan Hanımın Oruç Tutmaması

Dinimiz, karı ile kocanın birbirlerinin hak ve vecibelerine saygılı olmaları gereğini onlara çeşitli vesilelerle hatırlatır. Karı koca, baba oğul, kardeşler arasında bile arzu ve isteklerin her zaman birbirine uymadığı görülür. Anlayış ve hoşgörü, sevgi ve saygı, hak ve hukuka riayet bütün meselelerin hallinde yegâne çaredir. Ailenin reisi olan kocanın hakkı, bir hanım için nafîle oruç tutmaktan daha önce gelir.⁵⁷²

Bu sebeple kadın, kocasının iznini almadan nafîle oruç tutamaz. Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebu Saîd ve Ebu Hureyre'den nakledilen rivayetler vardır. Rivayetlerin hepsi tek bir olayı anlatmaktadır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebu Saîd (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) kadınların kocalarından izin almaksızın (nafîle) oruç tutmalarını yasakladı.”⁵⁷³

Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Kadın, kocası varken izin almadan (nafîle) oruç tutmasın.”⁵⁷⁴

Ebu Saîd (r.a) anlatıyor: Safvân b. Muattâl (r.a)'ın hanımı, yanında Safvân'da bulunduğu bir anda Resûlullah (s.a.v)'a gelerek: “Ey Allah'ın Resülü, namaz kıldığım zaman kocam beni dövüyor, oruç tuttuğum zaman da orucumu bozduruyor, güneş doğuncaya kadar da sabah namazını kılmıyor!” dedi. Resûlullah (s.a.v), hanımının bu söyledikleri hakkında Safvân'a sordu. Safvân: “Ey Allah'ın Resülü! ‘Namaz kıldığım zaman dövüyor’ sözüne gelince, o zaman

⁵⁷² Kandemir, vd. *Riyâzü's-Sâlihîn*, VII, ss. 305-306.

⁵⁷³ İbn Mace, Oruç 53.

⁵⁷⁴ Buharî, Nikâh 84-86; Müslim, Zekât 84; Ebu Dâvûd, Savm 74; Tirmizî, Savm 65; Ebu Dâvûd'un rivayetinde, “Ramazan dışında” ziyadesi vardır.

(bir rekatte uzun) iki sûre okuyor. Halbuki ben bunu yasakladım” dedi. Resûlullah kadına: “İnsanlara tek surenin okunması yeterlidir” buyurdu. Safvân devam etti:

“Oruç tuttuğum zaman bozduruyor” sözüne gelince, ‘Hanımım oruç tutup duruyor. Ben gencim, hep sabredemiyorum.’ dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: “Bir kadın kocasının izni olmadan (nafile) oruç tutamaz!” buyurdular.⁵⁷⁵

Hadiste geçen “onun izni olmaksızın”dan maksat Ramazan orucu dışındaki oruçlardır. Yani burada kastedilen nafile oruçtur. Böyle bir durumda bu oruç kadına haramdır. Cumhurun görüşü de bu şekildedir.⁵⁷⁶

Ebû Dâvûd, Tirmizî ve İbn Mâce’deki rivayetlerde ramazan orucu için kocadan izin alınmayacağı açıkca belirtilmiştir. Çünkü ramazan orucu farz bir oruçtur. Tutulmasını Allah emretmiştir. Allah emri söz konusu olunca, onu yapmak için kulun izni gerekli değildir. Fakat nâfile dediğimiz, sevap kazanmak niyetiyle yapılan ibadetler böyle değildir. Zira bir kadın en büyük sevabı kocasını memnun ederek kazanır. Farz ibadetler dışında onun en çok sevap kazanma yolu, kocasının gönlünü almak, onu kendinden memnun etmektir.⁵⁷⁷

Hadisin ifadesinden, kocası, kadının bulunduğu yerde değilse, nafile oruç konusunda da onun iznine ihtiyaç olmadığı anlaşılmaktadır.⁵⁷⁸

Hadiste geçen haramlığı Nevevî Müslim şerhinde şöyle açıklamıştır: “Böyle bir haramlığın sebebi şudur: Koca hanımından her zaman istifade etmek hakkına sahiptir. Onun hakkı da derhal yerine getirilmesi icab eden bir haktır. Dolayısıyla nafile ya da daha sonra yerine getirilebilecek bir vacib sebebiyle onun bu hakkı ihmal edilemez. Kocasının izni olmaksızın oruç tutması caiz değildir. Tutması halinde kocası ondan yararlanmak isterse caizdir, orucu da fasid olur. Çünkü adeten müslüman orucunun fasid olmasıyla, oruca karşı saygısızlık yapmaktan çekinir. Bundan dolayı erkek için bunu yapmamasının daha iyi olduğunda şüphe yoktur. Çünkü bunun mekruh oluşuna dair herhangi sabit bir

⁵⁷⁵ Ebu Dâvûd, Savm 74.

⁵⁷⁶ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, III, s. 495; Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 553; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XI, s. 338; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 207.

⁵⁷⁷ Kandemir, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 343.

⁵⁷⁸ Seharenfurî, *a.g.e.*, XI, s. 338; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VII, s. 129

delil yoktur. Evet, eğer koca seferde bulunuyorsa hadisteki ‘yanında hazır bulunmak’ kaydı dolayısıyla kadının nafile oruç tutmasının caiz olması gerekir. Eğer kadın oruçlu iken kocası seferden dönecek olursa herhangi bir kerahat söz konusu olmaksızın hanımının orucunu ifsad edebilir.”⁵⁷⁹

Bu hadislerden anlıyoruz ki, kocanın karısı üzerindeki hakkı kadının nafile hayır işlemesinden daha üstündür. Çünkü kocanın hakkının yerine getirilmesi vacibdir. Vacib olanı yerine getirmek ise nafile olanı işlemekten önde gelir.⁵⁸⁰

2.2.2. Kadının Kocasını Razi Etmesi

Yüce Rabbimiz kadını ve erkeği mutlu olmaları için yaratmış, bahtiyarlığı birbirinde bulmalarını istemiştir. Bunun için onları birbirine muhtaç kılmış ve kendilerine verdiği güzel duygularla bu ihtiyacı hissettirmiştir.

Bu birlikte oluşun âhenkli yürümesi için erkeği evin reisi yapmış, kadına da yuvanın huzuru için kocasıyla iyi geçinmeyi emretmiştir. Zaten dinimiz, birden fazla insanın bulunduğu yerde, içlerinden birinin başkan olup diğerlerinin ona uymasını prensip edinmiştir. Birliğin ve dirliğin sağlanması için bunu zaruri görmüştür. İşte bu sebeple kadın, dinî bakımdan yasak olmayan her konuda kocasının sözünden çıkmayacaktır. Kocasının sevmediği şeyleri yapmayacak, onu memnun ve mutlu etmeye çalışacaktır. Erkek de aynı şekilde karısını üzmemeye, onu kırmamaya, yapılması uygun olan isteklerini yapmaya gayret edecektir.⁵⁸¹

Bu konuyla alakalı Kütüb-i Sitte’de İbn Abbas, Ebu Hüreyre, Talk b. Ali ve Ebû Ümâme’den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Nefsim kudret elinde olan Zât-ı Zülcelâl’e yemin ederim, bir erkek hanımını yatağa davet ettiğinde kadın imtina edip gelmezse, kocası ondan râzı oluncaya kadar semada olan (melekler) ona gadab ederler.”⁵⁸²

⁵⁷⁹ Kastallani, *İrşâdu’s-sâri*, VIII, s. 96; İbn Hacer, *Fethü’l-bârî*, IX, s. 207.

⁵⁸⁰ Kadı İyad, *İkmalu’l-mu’lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 553; İbn Hacer, *a.e.*, IX, s. 207

⁵⁸¹ Kandemir, vd. *Riyâzü’s-Sâlihîn*, II, s. 341.

⁵⁸² Buharî, Nikâh 85, Bed’ü’l-Halk 6; Müslim, Nikâh 120-122; Ebu Dâvûd, Nikâh 41.

“Erkek hanımını yatağına davet edecek olursa” ifadesini İbn Ebi Cemre (v.h.625) şöyle yorumlar: “Yatak cimadan kinayedir. Hadisin zahirinden anlaşıldığına göre lanet okumak, yataktan geceleyin ayrılan kadın hakkındadır. Çünkü hadiste ‘sabahlayıncaya kadar’ denilmektedir. Sanki bunun böyle olmasındaki sebep, bu işin genellikle geceleyin daha bir ihtiyaç olması ve bu işe iten etkenin güçlü olmasıdır. Fakat durumun böyle olması, gündüzün kadının bu işi kabul etmemesinin caiz olmasını gerektirmez. Gecenin özellikle belirtilmesi, bu işin çoğunlukla geceleyin yapıldığının kabul edilmesi dolayısıyladır.”⁵⁸³

Hadiste geçen “gazab” eşler arasında Allah’ın vereceği şiddetli cezadır. Allah’ın vadidir. Dolayısıyla hanımların eşlerine itaat etmelerinin gerekliliğine işaret edilmektedir.⁵⁸⁴ “Eşinden kaçan, geçimsiz ve huysuz kadın lanete uğramaktadır. Kocalarına karşı isteksiz davranan, kocalarının isteklerini ağırdan alan ve onları oyalayan kadınlar bu lanetten kurtulamazlar.”⁵⁸⁵

Kocanın cinsî arzularına kadının saygılı olmasını yadırgayanlar olabilir. Kadının bir robot olmadığı, kendisini eşiyile beraber olmaya her zaman hazır hissedemeyeceği, zira onun da bir dünyası, zevki ve arzusu bulunduğu söylenebilir. Bu itiraz doğrudur. Kadın da bir insan olduğuna göre, zaman zaman onun da sıkıntıları, üzüntüleri, sinirlilik hâlleri bulunabilir. Ama bu hâller ona kocasını öfkelenendirme, yuvanın huzurunu tehlikeye atma hakkını vermez. Rûhî bir gerginlik içinde bulunuyorsa, bunu kocasına söyler ve ondan anlayış bekler. O zaman ilâhî lânetten de kurtulmuş olur. Sebepsiz yere kocasını reddeden, onu darıltacak şekilde davranan kadınlar haklı görülemez.⁵⁸⁶

Hadise baktığımızda şunu anlıyoruz ki kadın kocasına yardımcı olmalı ve onu hoşnut etmenin yollarını aramalıdır. Çünkü erkeğin cima’sızlığı katlanışı, kadının katlanışından daha azdır. el-Mühelleb der ki: “Erkeğin zihnini en çok meşgul eden hususların başında cima’ı çağrıştıran sebepler gelmektedir. Bundan dolayı şeriat koyucu kadınları bu hususta erkeklere yardımcı olmaya teşvik etmiş

⁵⁸³ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 205; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, XX, s. 261; ayrıca bkz. Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 180; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 183.

⁵⁸⁴ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, IV, s. 613.

⁵⁸⁵ Haşimi, *Müslüman Kadının Şahsiyeti*, s. 165.

⁵⁸⁶ Kandemir, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 342.

bulunmaktadır.”⁵⁸⁷

“Aslında İslam’da evlilik hem kadın, hem de erkeğin aynı derecede namus ve iffetlerinin korunması içindir. Bundan dolayı kocası hanımını arzuladığı zaman kadın kocasının isteğini kabul etmeli, kocasından kaçma gayesiyle lüzumsuz bahanelerle onu geri çevirmemelidir.”⁵⁸⁸

Burada bir başka gerçek daha hatırlanmalıdır. Âyet-i kerîmede “kadının erkek için bir elbise, erkeğin de kadın için bir elbise olarak yaratıldığı”⁵⁸⁹ belirtilmektedir. Elbise insanı her türlü dış tesirden koruyan bir mahfazadır. Demek ki eşler birbirini her türlü tehlikeden ve özellikle günâha götürecek kötü duyguların etkisinden korumakla yükümlüdür.⁵⁹⁰

Meşguliyetler ve engeller ne olursa olsun, kadının kocasını geri çevirmemesine dair bir diğer rivayet te şu şekildedir: Talk b. Ali (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Erkek bir ihtiyacı için hanımını çağırdığında tandır başında ekmek yapıyor bile olsa hemen o işini bırakıp kocasının yanına gelsin.”⁵⁹¹

Bu durumda adam kadını çağırmakta ve malının telef olmasına razı olmaktadır. Ancak malın telef olması kocanın zinada bulunmasından daha hafif bir iştir.⁵⁹²

Zira erkeğin haramdan korunması ve fitneden uzak kalması kadının yapacağı bütün hizmetlerden daha önemlidir. Çünkü İslam hem kadın hem de erkeğin aynı şekilde bütün fitnelerin etkisinden ve harama yönelmekten uzak, tamamen saf, berrak ve temiz bir havada yaşamalarını arzu etmektedir. Şehvet ateşini söndürecek ve harama yönelme arzusunu yok edecek olan şey tabii enerjinin helal, tabii ve

⁵⁸⁷ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 206.

⁵⁸⁸ Haşimi, *Müslüman Kadının Şahsiyeti*, s. 165.

⁵⁸⁹ Bakara, 2/187.

⁵⁹⁰ Kandemir, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 342.

⁵⁹¹ Tirmizi, Rada, 10.

⁵⁹² Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 325.

meşru yolla harcanmasıdır.⁵⁹³

Ocakta yemek pişirirken veya fırında ekmek yaparken bile olsa, eşinin beraber olma isteğini geri çevirmenin doğru olmayacağını belirtirken Peygamber Efendimiz'in anlatmak istediği işte budur. Yuvasının mutlu ve huzurlu olmasını isteyen, kocasını hiç bir şekilde elinden kaçırmamayı arzu eden bir kadın, Peygamber Efendimiz'in bu uyarısına önem vermelidir.⁵⁹⁴

Kocasını kızdıran kadına yapılan peygamber tehditleri, Allah'a ve ahiret gününe iman eden Allah'tan korkan kadının yüreğini hoplatacak şekilde ağır tehditlerdir. Zira böyle bir kadının namazı kabul edilmez. Kocasını kendisinden razı oluncaya kadar hiçbir hayırlı ameli semaya yükselmez. Bu durum şu hadisi şeriflerde ifade edilmektedir. Onlarda şu şekildedir: İbn Abbas (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Üç kişi vardır ki bunların kıldıkları namaz, başlarından bir karış öte yükselmez: Kendisini sevmeyen kimselere namaz kıldıran kimse, kendisine kocası küs olarak geceyi geçiren kadın, birbirine küs iki kardeş.”⁵⁹⁵

Ebû Ümâme (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Üç kişi vardır ki, onların namazları kulaklardan öte geçmez:

- 1) Dönüncüye kadar, kaçan köle.
- 2) Geceyi, kocası kendisine dargın olarak geçiren kadın.
- 3) Kavminin nefret ettiği imam.”⁵⁹⁶

Bu hadislerde geçen diğer iki madde konumuzla alakalı olmadığından onlar üzerinde durmuyoruz.

Hadislerden anlıyoruz ki; kadın kocasını razı etmek için elinden geleni yapmalıdır. Ancak burada üzerinde durulması gereken önemli bir

⁵⁹³ Haşimi, *Müslüman Kadının Şahsiyeti*, s. 166.

⁵⁹⁴ Kandemir, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 348.

⁵⁹⁵ İbn Mace, *Namaz* 43.

⁵⁹⁶ Tirmizî, *Salât* 266.

nokta da vardır. Normal şartlar altında kadın kocasının ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekir. Ama bazen öyle olur ki kadın pek çok iş yapmak zorunda kalır, yorgun düşer ve hasta olur. Bu durumlarda kocanın ihtiyaçlarına cevap veremeyen kadın mazur sayılmalıdır. Bunun için karı-koca arasında saygı esasına ve birbirlerinin haklarını gözetme esasına dayalı karşılıklı bir anlayış olmalıdır. Mesela kadın erkeğin yapması gerektiği işleri yapmak zorunda değildir. Şayet bunları yapar da ihtiyaca cevap veremez hale gelirse kocanın anlayışlı olması gerekir. Koca bu tür hadislere dayanarak karısını psikolojik baskı altına almamalıdır.⁵⁹⁷

2.2.3. Kadının Kocasına İtaati

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Abdullah b. Ebî Evfa, Ebu Ūmame, Âişe ve Ebu Hureyre'den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetlerin esas noktası kadının kocasına itaatidir. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Hz. Âişe (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Eğer bir kimsenin bir başkasına secde etmesini emretseydim, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim ve eğer bir erkek karısına kırmızı bir dağdan siyah bir dağa ve siyah bir dağdan kırmızı bir dağa taş taşımaya emretseydi, uygun olan, kadının bu emri yerine getirmesidir.”⁵⁹⁸

Bu hadis kocasının karısı üzerindeki hakkının büyüklüğüne delâlet eder. Allah Teâlâ'dan başka hiç bir varlığa secde edilmesinin küfür olduğu malumdur. Peygamber (s.a.v) bu hadiste: “Eğer Allah'tan başka bir kimseye...” buyruğu koca hakkının azametinden kinayedir. Kırmızı bir dağdan siyah bir dağa ve siyah bir dağdan kırmızı bir dağa taş taşımak faydasız ve çetin bir iş olduğu halde bunun gibi bir teklifte bile karıya yakışır hâl kocasına itaat etmek olunca başka hususlardaki emirlere itaat etmenin durumu besbelli olur. Hadiste dağ renklerinin değişik gösterilmesinin hikmeti dağlar arasındaki mesafenin uzaklığını bildirmek içindir. Çünkü renkleri değişik olan dağlar genellikle bir birine yakın olmaz.⁵⁹⁹

Abdullah b. Ebî Evfa (r.a) anlatıyor: “Hz. Muâz Şam'dan dönünce

⁵⁹⁷ Köktaş, *Güncel Hadis Yorum ve Tartışmaları*, s. 290.

⁵⁹⁸ İbn Mace, Nikah 4.

⁵⁹⁹ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, ss. 323-324.

Resûlullah (s.a.v)'a secde etmişti. Aleyhissalâtu vesselâm hayretle: “Ey Muaz! Bu da ne?” dedi. O açıkladı: “Şam'a gitmişim, onların reislerine ve patriklerine secde ettiklerine rastladım. İçimden, aynı şeyi size yapmak arzusu geçti.” Aleyhissalâtu vesselâm, bunun üzerine: “Bunu yapmayın! Zira şayet ben, bir kimseye, Allah'tan başkasına secde etmeyi emretseydim, kadına kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed'in nefsi elinde olan Zât-ı Zülcelâl'e yemin ederim ki, bir kadın, kocasının hakkını eda etmedikçe Rabbinin hakkını da eda edemez. Kadın (deve sırtındaki) semere binmiş iken kocası nefsinin talep edecek olsa, kadın bu isteğe mani olamaz.”⁶⁰⁰

Hadîsin Peygamber (s.a.v)'e ait bölümünün baş kısmında Allah'tan başka hiç bir varlığa secde edilmesinin caiz olmadığı belirtildikten sonra bir önceki hadîste olduğu gibi kocanın karısı üzerindeki hakkının büyüklüğü ifâde buyuruluyor ve daha sonraki kısımda, bir kadın, kocasının hakkını ödemedikçe Rabbinin hakkını ödemiş olamayacağı belirtiliyor. Çünkü kocanın hakkı Allah'ın emri ile sabittir, bu emre riâyet edilmedikçe Allah'a tam itaat edilmiş olunamaz.⁶⁰¹

Peygamber Efendimiz'in “bunu yapmayın” ifadesini muhaddis Tîbî çok güzel açıklamıştır. Ona göre Resûlullah (s.a.v) 'in bu sözünün mânası şudur: Bana tapacağınıza, hiçbir zaman ölmeyecek, saltanatı yok olmayacak Cenâb-ı Hakk'a secde edin. Zira şimdi benden çekinip saygı duyduğunuz için secde edecek, yarın yok olduğum zaman ise bundan vazgeçeceksiniz. Böyle mânasızlık olur mu? demek istemiştir.⁶⁰²

Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Şayet ben bir insanın başka bir insana secde etmesini emrederdim, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim.”⁶⁰³

Hadislerde geçen kadının kocasına secde etmesi, hakiki manada kesinlikle anlaşılmalıdır. Bu ifade tarzının kocaya teslimiyetin gereğini, ona itaat ve saygının değerini vurgulamak için kullanılan son derece mübalağalı bir üslup

⁶⁰⁰ İbn Mace, Nikah 4.

⁶⁰¹ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 324.

⁶⁰² Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 178.

⁶⁰³ Tirmizî, Rada' 10; ayrıca bkz. Ebu Dâvûd, Nikah 42, İbn Mace, Nikah 4.

olduğu açıktır.⁶⁰⁴ “Bir bakıma hadis islamiyetin kadınlara kazandırdığı hakları istismar eden veya kendilerine tanınan hürriyet havasını kötüye kullanan kadınları uyarı özelliği taşımaktadır. Çünkü her türlü şirki kökten reddeden tevhid dini İslam mutlak kudret sahibi Allah’tan başka bir varlığa secde edilmesini yasaklamış, birer fani varlık olan insanlardan birbirlerine secde etmelerine izin vermemiştir. Böyle bir hareket tevhidi zedeler ve onun ruhuyla da bağdaşamaz.”⁶⁰⁵

İki yol arkadaşından birinin ötekine başkan olması prensibi, dinimizde iyi geçinmeye, huzurlu ve uyumlu yaşamaya ne çok önem verildiğini gösterir. Aile de böyledir. Orada da karı koca, uzun bir yolculuğa çıkmış iki arkadaş gibidir. Birinin başkan olması, yuvanın huzuru için şarttır. Peygamber Efendimiz bu hadiste erkeğin karısı üzerinde önemli haklarının bulunduğunu, kadının ona karşı saygıda kusur etmemesi gerektiğini, dine ters düşmeyen isteklerini yapması icab ettiğini belirtmiştir.⁶⁰⁶

Bütün bu açıklamalar bize gösteriyor ki, bir kadının kocasına secde etmesi söz konusu değildir. Bununla beraber kadınların en çok itaat etmesi gereken kimseler de kocalarıdır. Zira ailenin geçimini üstlenen koca, karısını ve çocuklarını mutlu etmek için onun bunun kahrını çekmekte, nice kendini bilmez kimsenin ağız kokusuna katlanmakta, ailesini geçindirecek imkânı alın teri ve göz nûruyla kazanmaktadır. Böylesi fedâkâr kimseler her türlü sevgi ve saygıya lâyıktır.⁶⁰⁷

Konuyla alakalı diğer rivayetler de şu şekildedir: Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: “Ey Allah'ın Resulü! dendi, hangi kadın daha hayırlıdır?” “Kocasını bakınca onu sürura garkeden, emredince itaat eden, nefis ve malında, kocasının hoşuna gitmeye şöyle ona muhalefet etmeyen kadın!” diye cevap verdi.”⁶⁰⁸

Buradan anlıyoruz ki; şuurlu Müslüman hanım kocasına karşı daima itaatkar olup ona karşı gelmez. Kocasıyla iyi geçinir, kocasının

⁶⁰⁴ Mübarekfurî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, IV, s. 323.

⁶⁰⁵ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, ss. 164-165.

⁶⁰⁶ Kandemir, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 350.

⁶⁰⁷ Kandemir, vd, *a.e*, II, ss. 350-351.

⁶⁰⁸ Nesâî, Nikâh 14.

rızasını kazanmaya ve onu memnun etmeye gayret eder. Kocasını fakir ve geçim darlığı içinde ise imkansızlıktan dolayı şikayet etmez, ev işlerini yaparken darılmaz.⁶⁰⁹

Bir diğer rivayette Ebu Ūmame (r.a) anlatıyor: “ResŪlullah (s.a.v)'a bir kadın geldi, yanında iki de çocuğu vardı. Kadın bunlardan birini sırtına almış, diğerini de yediyordu. Aleyhissalātu vesselām onu gŖrŭnce (takdirlerini) řŖyle ifade buyurdular: “(Kadınlar çocuklarını karınlarında) taşırlar, doğururlar ve onlara merhamet beslerler. Bunlar bir de kocalarına eziyet vermeseler, namazlarını kılanlar cennete girerler!”⁶¹⁰

Bu hadis kadınların, çocukları için birçok eziyetlere katlandıkları, gerek gebelik dŖneminde, gerek doğum sancılarını çekerken ve gerekse çocuklara bakıp yetiştirirken bir hayli eziyetler çektiklerini belirttikten sonra, bunlardan kocalarına eziyet etmeyi bırakıp namazlarını dosdoğru edâ edenlerin cennetlik olduklarını, lâkin kadınların kocalarına çok eziyet ettiklerini ve az namaz kıldıklarını bildiriyor.

“Kocasına itaat edip, namazını dosdoğru edâ eden ve Ramazan orucunu vaktinde usulŭnce tutan kadınların cennetlik olduklarına dâir hadisler vardır. O hadîsler buradaki hadisi teyid eder mâhiyettedir.”⁶¹¹

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Kŭŭk bir toplum olan ailenin reisi erkektir. Erkeğin ailenin geçim ihtiyacını karşılamak için ekonomik bakımdan ŭstlendięi rol, cesaret, metanet, soğukkanlılık ve fiziki gŭ gibi doğuştan sahip olduğu bir takım meziyetler dikkate alınır, bunun tabii bir konum olduğu kolayca anlaşılır. Erkeğin ŭstlendięi bu sorumluluk ve ağır şartlar karşısında kadın, minnet duygusu ve řŭkran borcu gereği kocasıyla iyi geinmeli, gŖnŭl huzuruyla ona yardımcı olmalıdır. BŖyle yapmakla o, dŭnya ve ahiret saadetini sağlamış olacaktır.⁶¹²

⁶⁰⁹ Haşimi, *Mŭslŭman Kadının şahsiyeti*, s. 158.

⁶¹⁰ İbn Mace, Nikah 62.

⁶¹¹ Hatipoğlu, *Sŭnen-i İbn Mace Tercemesi ve şerhi*, V, s. 518.

⁶¹² Gŭler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, s. 167.

2.2.4. İtaatsiz Kadının Cezası

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de Ebu Hurre er-Rakkâşî, Süleyman b. Amr b. Ahvas, Hz. Ömer ve İyâs b. Abdullah b. Ebû Zübâb'tan nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetlerde kadının itaatsizliğinden dolayı yataklarının ayrılmasından ve hafifce dövülmelerinden bahsedilmekte, ancak dövülmeleri tasvip edilmemekte ve en son çare olarak görülmektedir. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebu Hurre er-Rakkâşî, amcasından (r.a) naklen Hz. Peygamber (s.a.v): “Şerlerinden, serkeşliklerinden yıldığınız kadınlara gelince: Onlara (evvela) öğüt verin, (vazgeçmezlerse) kendilerini yataklarında yalnız bırakın...”⁶¹³ ayeti hakkında şunu söylemiştir: “Kadınların serkeşlik etmelerinden yılsanız yatakta onları yalnız bırakın.”⁶¹⁴

Buradaki hadiste itaatsiz serkeş kadına karşı yapılması gerekenler; öğüt vermek, yine vaz geçmezlerse yataklarında yalnız brakma olarak iki kademeli bir yol bildirilmektedir. Bu iki yolun dışında kadınların böyle bir durumda dövülebileceğine dair rivayette vardır. Söz konusu rivayet te şu şekildedir: Süleyman b. Amr b. Ahvas (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: Babam, Amr b. Ahvas bana anlattı. Kendisi Peygamber (s.a.v) ile birlikte veda haccında bulunmuştu. Resûlullah (s.a.v.), o hutbesinde Allah’a hamdetti onu övdü, bazı şeyleri hatırlattı ve va’z etti. Sonra şöyle dedi: ...Dikkat edin! Kadınlara karşı iyi davranın onlar sizin barındırmanız altında yaşayan hiçbir şeye güçleri yetmeyen kimselerdir. Onlara zarar vermeye kalkmayın ancak apaçık bir suç işlerlerse onları yataklarında ayırınız. Yine düzelmezlerse onları yaralamamak suretiyle dövebilirsiniz. Size itaat ettikleri sürece onlarda suç bulmaya çalışmayınız.⁶¹⁵

Bu iki rivayeti göz önünde bulundurduğumuzda itaatsiz kadına karşı önce öğüt vermek daha sonra yataklarında yalnız brakma ve hafifce dövme cezaları uygulanır. Zaten bunu Allah’ın “Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah’ın

⁶¹³ Nisa, 4/34.

⁶¹⁴ Ebu Dâvûd, Nikah 43.

⁶¹⁵ Tirmizi, Kuran Tefsiri 10; İbn Mâce, Menasik 27.

kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmamasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür”⁶¹⁶ buyruğu bu gerçeği bizlere bildirmektedir.

Aslında kadınlara dayak atmak İslâm'ın teşvik ettiği bir metod değildir. Fakat çaresiz kalındığında son ümit olarak başvurulacak bir usuldür. Başka ıslah metodu varken hemen dayağa başvurmak hiçbir surette doğru değildir. Kadın insanın kölesi değil, hayat arkadaşı, en yakın dostudur. Onu bir oyuncak gibi kullanmak, canı sıkılınca nefsinin tatmin, öfkesini gidermek için ikide birde ona dayak atmak, sonra da onu sevmeğe kalkmak, İslamın sevgi, şefkat anlayışına aykırıdır.⁶¹⁷

Normal olarak sürüp giden aile hayatında erkek karısına iyi davranmakla mükelleftir. Resûl-i Ekrem Efendimizin “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en iyi olanınızdır. Sizin ailesine karşı en iyi olanınız da benim”⁶¹⁸ sözü bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunun yanında kocanın hukukunu gözetmeyen, devamlı surette huzursuzluk çıkaran bir kadına karşı ilk gösterilecek tepki de dayak atmak değildir. Bu durumda olan kadınlara karşı takip edilecek yolun nasıl olacağını Allah Teâlâ bizlere yukarıdaki ayette beyan etmiştir.

Görülüyor ki bu âyet-i kerîmede Allah, insan tabiatına uygun yolları göstermiştir. İsyankar ve geçimsiz bir kadını yola getirmek için önce yumuşak metodlar kullanılır. Kocasına karşı görevleri kendisine yumuşak ve etkili bir dille anlatılır. “Allahtan kork, kocana itaat etmek senin üzerine farzdır. Bana isyan edince Allah'ın cezasına uğrarsın” gibi öğütler verilir. Bu şekilde davranmak fayda vermediği zaman kadından ayrı yatmak etkili olabilir. Çünkü kocasını seven bir kadın onun ayrı yatmasına dayanamaz, çok zoruna gider, hatâsını anlayıp vazgeçebilir.⁶¹⁹

⁶¹⁶ Nisa, 4/34.

⁶¹⁷ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul 1989, II, s. 277.

⁶¹⁸ İbn Mace, Nikah 50.

⁶¹⁹ Yeniçel, vd. *Sünen-i Ebu Dâvûd Terceme ve Şerhi*, VIII, s. 283.

Alimler kadının yatağından ayrılmak sözünü farklı yorumlamışlardır. Hammad yataklarını ayırın sözünü tefsirinde cimayı terk edin diye yorumlamıştır.⁶²⁰ Cumhuriyet da kadınıla beraber olmayı terk etmek diye bunu yorumlamıştır. Ayetin zahiri adamın karısıyla yatmasıdır. Bu durumda denildi ki adam onunla yatar arkasını döner ve kadınıla beraber olmaz. Başka bir görüşe göre cima yapar ama onunla konuşmaz. Yine değişik bir görüşe göre ondan ayrılın sözü “hicran” kelimesinden değil “hucur” kelimesinden türemiştir. O da çirkin söz demektir. Yani onlarla sert konuşun denilmek istenmiştir.⁶²¹

Kadın bununla da yola gelmez huysuzluğuna devam ederse, son çare olarak fazla ileri gitmeden hafifçe dövülebilir. Dövme baş vurulacak en son ıslah metodudur. Ancak şu unutulmamalıdır ki; ahlakları kötü olan hanımlara sabretmek ve onların verdiği cefalara katlanmak en efdal olandır.⁶²²

İslam’da aile reisi erkektir. Kadın kocasına isyan etmiş, evlilik birliğini yok etmeye koyulmuşsa aile reisi disiplini temin etmek için yaralayıcı, fazla acıtıcı olmamak şartıyla hanımını dövülebilir. Bunun dışında erkeğin kadını dövme hakkı yoktur.⁶²³ Hz. Peygamber “Hiçbiriniz zevcesini kölesini dövmüş gibi dövmesin. Belki de döner, gün bitiminde onunla münasebette bulunur”⁶²⁴ buyurmuşlardır.

Koca zevcesini acıtıcı, yaralayıcı ve zedeleyici tarzda dövse ceza görür. Uyarı ve irşat niteliğinde hafifçe dövmek, kadının zevcelik görevini yerine getirmekten imtina etmesi, mahrem olmayan kimselerle oturup kalkması, kocasının izni olmaksızın alışılmışın dışında gezip dolaşması, onun malını israf derecesinde harcıyıp savurması gibi hallerdedir. Fakat bu hallerde de koca hafif de olsa hemen dövmez. Önce nasihatta bulunacak, tatlılıkla söyleyecek, sonra ona sertçe ihtar edecek, hoşnutsuzluğunu ve dargınlığını bildirecek. Bunlar da etkili olmazsa hafifçe dövülebilir. Fakat bunun fayda vermeyeceğini tahmin ederse yine dövmez. Çünkü maksat kadın

⁶²⁰ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 188.

⁶²¹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 183.

⁶²² el-Hattabî, *Me'alimu's-sünen*, II, s. 189.

⁶²³ el-Hattabî, *a.e.*, II, s. 189; ayrıca bkz. Topaloğlu, *İslam'da Kadın*, s. 90.

⁶²⁴ İbn Mace, *Nikah* 51.

dövmek değil, uyarmaktır.⁶²⁵

Ayrıca şu rivayet konumuza ışık tutması bakımından önemlidir. İyâs b. Abdullah b. Ebû Zübâb (r.a)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v): “Kadınları dövmeyiniz” buyurmuştu. Hz. Ömer Peygamber Aleyhisselâm'ın huzuruna çıkarak: Kadınlar kocalarını dinlemez oldular, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber kadınların dövülmesine izin verdi. Bu defa birçok kadın Resûlullah (s.a.v)'in hanımlarına gelerek kocalarını şikâyete başladılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: ”Birçok kadın Muhammed ailesine gelerek kocalarını şikâyet ediyorlar. Kadınlarını döven o kimseler, sizin hayırlınız değildir.”⁶²⁶

Peygamber Efendimiz kadınları dövmeyi yasaklayınca, erkekler onlara karşı daha anlayışlı oldular. Fakat bazı kadınlar arkalarında Peygamber desteğini görünce şımarıldılar. Kocalarına karşı cür'etkâr davranmaya başladılar.

Hz. Ömer bu hâli Resûl-i Ekrem'e arzetti. Resûlullah Efendimiz de âyet-i kerîmedeki dövme iznine bakarak kadınların dövülmesine izin verdi. Bu defa da erkekler aşırı davrandılar ve kadınları hırpaladılar. Kadınlar tekrar Peygamber Aleyhisselâm'a sığınmak zorunda kaldılar ve kocalarını bir daha şikâyet ettiler. İşte o zaman merhametli Efendimiz, mecbur kalındığında kadınlar dövülebilir; fakat onlara sabredip katlanmak daha iyi bir davranıştır, buyurdu.

Bu olay da bize gösteriyor ki, insanoğlu aşırılıktan kurtulamıyor. Kadınlar da, erkekler de orta yolu kolay kolay bulamıyorlar. Peygamber desteğini yanlarında hisseden bazı hanım sahâbîlerin erkeklere kafa tutmaya başlaması, buna karşılık kadınları dövme izni alınca, bazı sahâbîlerin fırsatı ganimet bilip ölçüyü kaçırması ne kadar ibretlidir!..⁶²⁷

Peygamber Efendimiz'in yukarıdaki buyruklarından anlaşılan şudur: Sizin hayırlılarınız hanımlarını dövenler değil, aksine onları dövmeyip onlara tahammül

⁶²⁵ Topaloğlu, İslam'da Kadın, ss. 90-91; ayrıca bkz. Ateş, “İslam'ın Kadına getirdiği Haklar,” *İslami Araştırmalar Dergisi*, sy. 4 (1991) ss. 322-323.

⁶²⁶ Ebû Dâvûd, Nikâh 42; İbn Mâce, Nikâh 51.

⁶²⁷ Kandemir, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, II, s. 334.

eden ve onları terbiye edeninizdir.⁶²⁸

Bu konudaki son rivayetimiz şu şekildedir: Hz. Ömer (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Erkeğe, hanımını ne sebeple dövdüğü sorulmaz.”⁶²⁹

Burada “sorulmazdan” kasıt dövme şartları ve sınırlarına uyulduğunda manasındadır.⁶³⁰ Tayyibi’ye göre; sorulmazdan kasıt ona herhangi bir günah yoktur demektir.⁶³¹

Kadının dövülmesiyle alakalı günümüzde çeşitli araştırmalar vardır. Bu çalışmalardan birisini yapan günümüz araştırmacılarından Yavuz Köktaş bu hadisle alakalı şu değerlendirmeler de bulunmuştur: Bu hadis bu haliyle kapalı ve yanlış anlaşılmaya müsaittir. Herhangi bir sebebi de zikreilmemiştir. Günümüzde bazı ilahiyatçıların kafasını da karıştırmaktadır. Onlar “kocaya nasıl sorulmaz! Kadın haklarını ayaklar altına alıyor bu hadis” diyerek hadisi red yoluna gidiyorlar.

Meseleyi şöyle tasavvur edebiliriz: Eşler mahkemelik olsa ve hâkim huzuruna çıkarılsa, hâkimin adama hanımını niçin dövdüğü sualini sorması îcab edecektir. Dolayısıyla bu hadise itibar ederek, hâkimin adama hanımını niçin dövdüğünü sormaması gerekir. Halbuki davanın sağlıklı sonuçlanması için bu durumu sorması gerekmektedir. Ancak mezkûr hadis buna engel değildir. Buna benzer vakıalar karşısında da koca hanımını dövmekten men edilmeli, toplumdaki böyle insanlar uyarılmalıdır. En azından olay zulüm boyutuna vardiirilmemelidir.

Ancak adam, mahrem bir konuyla alakalı te’dib maksadı ile hırpalamadan, herhangi bir zarar vermeden –öfkeye kapılıp darp etme maksadıyla değil- hafifçe dövmüşse, bu durumda adama müdahale edilmez. Zira mahrem meseleler üçüncü kişileri alakadar etmez. Böyle bir durumun sebebi, onur ve haysiyeti zedeleyici bir durum olabilir. O halde bunun açıklanması elbette hoş bir davranış olmaz. Mezkur hadiste geçen “sorulmaz” ibaresi bu noktaya işaret etmektedir.⁶³²

⁶²⁸ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, VI, s. 184; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, X, s. 190.

⁶²⁹ Ebu Dâvûd, *Nikâh* 43.

⁶³⁰ Azimabadî, *a.g.e.*, VI, s. 185; Seharenfurî, *a.g.e.*, X, s. 191.

⁶³¹ Azimabadî, *a.g.e.*, VI, s. 185.

⁶³² Köktaş, *Güncel Hadis Yorum ve Tartışmaları*, s. 301.

Yine bu hadise Yavuz Köktaş farklı bir yorum daha getirmiştir: Ona göre hadiste dövme olayı mazi, (geçmiş) fiille naklediliyor, yani dövme olayı bitmiştir. Bu durumdayken kişiye karısını niçin dövdüğü sorulmaz. Kişi şu veya bu sebepten dolayı karısını dün ya da iki saat önce dövmüştür. Olay mahkemeye intikal etmemiştir. Aile içi bir mesele olduğu anlaşılıyor. Ne yazık ki; günümüzde bu ince ayrıntıyı hiç düşünmeden ailelerin mahrem meseleleri hakkında vuku bulan ve eşlerin kendilerinin çözebilecekleri sorunlar, diğer şahıslar tarafından daha büyük sorunlara dönüştürülebilmektedir. Hatta aile yuvalarının yıkılmalarına bile sebep olmaktadır.⁶³³

Sonuç olarak diyebiliriz ki; yukarıda da saydığımız bir takım sebeplerden dolayı adam karısına karşı bir takım yaptırımlar uygulayabilir. Bu yaptırımların en sonuncusu da onu hafifce dövmektir. Ancak ciddi herhangi bir gerekçe olmadan, mesela yemeği lezzetli bulmamak gibi sudan bahanelerle karısını döven sadist ruhlu insafsız kocalar da olabilmektedir. Bu durum aczin bir ifadesi olarak kadınların maruz kaldıkları her türlü sıkıntıya katlanmaları gerektiği şeklinde kesinlikle anlaşılmalıdır. Şüphesiz böyle bir durumda kadınlar, haksızlık ve mağduriyetin giderilmesi için hukuki yollara başvurabilirler.⁶³⁴

Ancak kocalar unutmamalıdır ki; Hz. Peygamber eşleri sebebiyle maruz kaldığı bütün bu rahatsız edici davranışlara karşı metanetini devam ettirmiş ve onlara karşı fiili bir müdahaleye teşebbüs etmemiştir. Bu da dövme ruhsatının, özel şartlara münhasır alternatif bir uygulama olduğunu bizlere göstermektedir. Nitekim Hz. Peygamber de, dövmeye müsaade ettiği hadislerinde, kadınlara güzellikle muamele etmeyi tavsiye ettikten sonra, bir istisna olarak, döneminde aileleri tehdit eden bu tür sapmalara karşı böyle bir fiile izin vermiştir.⁶³⁵

⁶³³ Köktaş, *Güncel Hadis Yorum ve Tartışmaları*, s. 302.

⁶³⁴ Güler, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, ss. 170-171.

⁶³⁵ Karşlı, *Kur'an Yorumlarında Kadın*, ss. 157-158.

2.2.5. Kadının Kocasının Malını Koruması

Bu konuda Kütüb-i Sitte’de değişik iki anlama gelen hadisler vardır. Bu hadislerden ilk gruba dahil olanlar kadının kocasının malından kötülük kast etmeksizin infakta bulunabileceğine, diğer grub hadisler ise kadının kocasının malından infakta bulunamayacağına işaret etmektedirler.

Kadının kocasının malından infak edebileceğine dair Hz. Âişe, Ebu Hureyre ve Esmâ bt. Ebî Bekir’den nakledilen rivayetler vardır. Konuyla alakalı Hz. Âişe rivayeti şu şekildedir: Hz. Âişe’den rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bir kadın, aşırıya kaçmamak kaydıyla kendi evinin erzakından infâk edecek olsa, ona yaptığı infâkın sevâbı, kocasına da onu kazanmış olmasının sevâbı verilecektir. Hatta onu muhafaza eden hizmetçiye de aynısı verilecektir. Onlardan birine verilen sevap, diğerinin sevâbından hiçbir şey eksiltmez.”⁶³⁶

Burada esas olan da kadın veya hizmetçinin mal sahibinin infaka rızasının olup olmadığını bilmesidir. Bu bakımdan kadının, kocasına ait maldaki tasarrufunun sahih olması, erkeğin açıkça veya delâleten iznini bilmesine bağlıdır. Koca ile diğer insanlar arasında bu bakımdan fark yoktur. Meselâ kadın, örfen verilecek miktarda ve verilmesi âdet olan bir şeyi vermişse kocanın delâleten izni var sayılır. Eğer örf, kesin olarak izne delâlet etmiyorsa, kocanın izni şüpheli ise, veya verilen malın benzerlerine, kocanın cimrilik yaptığı bilinir ve onun bu halinden razı olmayacağı anlaşılırsa, kadının veya başkasının o malı vermesi caiz olmaz. Açıkça mal sahibinin izninin alınması gerekir.⁶³⁷

Hadiste geçen “kötülük kast etmeksizin” kaydından infak edilen şeyin âdeten verilen şeylerden olması, örfen belirlenmiş miktarları geçmemesi, israf hududuna varmaması, aile dirliği bozmaması gibi şartlar anlaşılmaktadır.⁶³⁸

Alimler hadiste geçen kadın-hizmetçi farkını şöyle açıklamaktadırlar:

⁶³⁶ Buhârî, Zekât 17-25-26; Buyû’ 12; Müslim, Zekât 80; Ebu Dâvûd, Zekât 44; Tirmizî, Zekât 34; Nesaî, Zekât 57, İbn Mace, Ticaret 65.

⁶³⁷ Azimabadî, *Avnü’l-ma’bûd*, V, ss. 103-104; Kadı İyad, *İkmalu’l-mu’lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 550; Aynî, *Umdetü’l-kârî*, VIII, s. 437.

⁶³⁸ Seharenfurî, *Bezlu’l-mechud*, VIII, s. 235.

Kadının kocasının malı üzerinde hakkı vardır. Evine bakma hakkı vardır. Onun için tasadduku caizdir. Hizmetçi böyle değildir.⁶³⁹

Hadiste sayılan kişilerin hepsinin aldığı sevapların eşit olduğu görülmektedir. Misil kelimesi ile malı kazanan kimsenin sevabı en fazla olsa bile, hepsinin sevab alma bakımından benzer olduğu anlaşılabilir. Burada kastedilen sevap bakımından bir ortaklık ve rekabetin olmadığını göstermektir. Misil kelimesiyle her birinin almış olduğu sevabın eşit olduğu da kastedilmiş olabilir.⁶⁴⁰ Kadın verdiği için sevab alır. Adam da kazandığı için sevab alır. Biri diğerinin ecrini azaltmaz. Yani hiçbir noksanlık söz konusu değildir.⁶⁴¹

Kadının kocasının malından infak edebileceğine dair diğer rivayetler de şu şekildedir: Ebû Hureyre'den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle dedi: “Kadın, kocasının kazancından, onun iznini almadan infâk ettiğinde, sevabın yarısı kocasınınındır.”⁶⁴²

Esmâ bt. Ebî Bekir'den rivâyet edilmiştir: Dedim ki: “Ey Allah'ın Resûlü; (kocam) Zübeyr'in getirdiği maldan başka benim malım yok, ondan sadaka verebilir miyim?” “Ver! Sıkma, sonra Allah da sana sıkar!” buyurdu.⁶⁴³

Nevevî'ye göre bu hadisin mânâsı tâat hususunda mal sarfına teşvik, malı elinde tutarak cimrilik göstermekten ve malı kapta biriktirmekten nehiydir, diyor.⁶⁴⁴

Hiz. Esmâ “Zübeyr'in bana getirdiği şeylerden başka hiç bir şeyim yok” demekle kocasının kendisine mülk olarak verdiği şeyleri anlatmak istemiştir. Resûlüllah (s.a.v) ise sadaka vermesini emir buyurmuş, kocasından izin istemesine lüzum görmemiştir.⁶⁴⁵

⁶³⁹ Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, VIII, s. 235.

⁶⁴⁰ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, III, s. 356.

⁶⁴¹ Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, V, s. 101; Seharenfurî, *a.g.e*, VIII, s. 235.

⁶⁴² Buharî, Buyû' 12; Nafakat 4; Müslim, Zekât 84; Ebu Dâvûd, Zekât 44; Savm 74; Tirmizî, Savm 65.

⁶⁴³ Buharî, Zekât 21-22; Hibe 15; Müslim, Zekât 88-89; Ebu Dâvûd, Zekât 46; Tirmizî, Birr 40; Nesaî, Zekât 62.

⁶⁴⁴ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, III, s. 559; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, VIII, s. 432; Nevevî, *el-Minhâc*, VII, s. 119.

⁶⁴⁵ Nevevî, *a.e*, VII, s. 119.

Nevevî şöyle der: “Resûlullah (s.a.v)"ın, Hz. Esmâ'ya (Gücünün yettiği kadar infâkta bulun.) buyurması Zübeyr'in razı olacağı miktarda infâk et manasıdır. Bu cümlenin takdiri şudur: Şenin için azar azar infâk hususunda birbirinden farklı mubah olan dereceler vardır. Zübeyr bunların hepsine razı olur. Binâenaleyh sen bu derecelerinin en yükseğini yap yahut kendi mülkünden infâkta bulun.”⁶⁴⁶

Hadiste geçen “ver sıkma, Allah'da sana sıkar” demek sen kısıtladığın gibi Allah'ta sana kısıtlar cümlesinde bir lafıza aynı lafızla karşılık vermek kelamı karşılığında cinslendirmek sanatı vardır. Yani sen engellediğin gibi Allah'ta sana vermeyi engeller. Sen kısıtladığın gibi Allah'ta sana vermeyi kısıtlar. Sen sıkı sıkı tuttuğun gibi Allah'ta sana fazlını, ihsanını kısıtlar, denilmektedir.⁶⁴⁷

Kadının kocasından verebileceği şeyleri sınırlandıran Sad b. Ebî Vakkas hadisi şu şekildedir: Sad b. Ebî Vakkas (r.a) anlatıyor: “Sanki Mudar kabilesine mensup uzun boylu bir kadın ayağa kalkıp: ‘Ey Allah'ın Resûlü! Biz (kadın)lar babalarımız ve evladlarımız ve kocalarımız üzerine yüküz. Onların mallarında emirleri dışında, tasarrufu bize helal olan nedir?’ diye sualde bulundu. Aleyhissalâtu vesselâm: ‘Size helal olan “taze”dir. Ondan hem yiyin, hem de hediye edin!’ buyurdular.”⁶⁴⁸

Ratb, kurunun zıttı, yaş anlamına gelir. Burada ratbdan maksat, çok dayanmayan ve saklanması mümkün olmayan meyve, sebze, pişmiş yemek gibi şeylerdir. Ebû Davud'un açıklamasına göre ratbdan ekmek, sebze ve yaş hurma kast edilmiştir.

Sahibinin izni olmadan kadınların adı geçen şeylerde tasarrufuna, çabuk bozulacakları, yenmezse çürüyüp atılacakları için izin verilmiştir. Ama kuru olanlar çabuk bozulmaz ve saklanabilir. Bu sebeble kuru olan meyve ve sebzeler üzerinde tasarruf, sahibinin izni olmadan caiz değildir.⁶⁴⁹

⁶⁴⁶ Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, III, ss. 558-560; Nevevi, *el-Minhâc*, VII, s. 119.

⁶⁴⁷ Kadı İyad, *a.e.*, III, s. 559.

⁶⁴⁸ Ebu Dâvûd, *Zekat* 44.

⁶⁴⁹ el-Hattabî, *Me'alimu's-sünen*, I, s. 67; Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, V, ss. 102-103; Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, VIII, s. 338; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, III, s. 342.

Buraya kadarki ilk üç rivayette mutlak olarak kadının kocasının malından infak edebileceği, sonraki hadiste ise taze olanlardan infak edebileceği üzerinde durulmuştur. Ancak şimdi üzerinde duracağımız rivayetlerde kadının kocasının malından infak edemeyeceğinden bahsedilmektedir. Konuyla alakalı Ka'b b. Mâlik, Abdullah b. Ömer ve Ebu Ümame'den gelen rivayetler vardır. Konuyla alakalı rivayetler şu şekildedir: Ebu Ümame (r.a) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Kadın, kocasının evinden onun izni olmadan (başkasına) infak edemez!” Kendisine: “Ey Allah'ın Resulü! Yiyecek de mi?” denildi. Bu, mallarınızın en kıymetlisidir!” buyurdular.”⁶⁵⁰

Abdullah b. Ömer'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bir kadının, kocasının iznini almadan başkasına bir şey ihsân etmesi câiz değildir.”⁶⁵¹

Burada iki türlü yoruma ihtimal vardır:

a.Maksat, kadının kendi malıdır. Hz.Peygamber (s.a.v) kocasının izni olmadan kadınların kendilerine ait mallardan bağış yapamayacaklarını, hediye veremeyeceklerini ifade buyurmuştur. Bu durumda, yasak tenzîhen mekruha hamledilir. Kadınlar; mal idaresinde, mal harcamada yerli yerince hareket edemezler, yaptıklarının sonucunu hakkıyla değerlendiremezler. Onun için hediye vermek, bağış yapmak gibi hayır olan şeylerde dahi kocalarına danışmalı, onların iznini almalıdırlar. Âlimlerin çoğunluğuna göre; bu, iyi geçinme ve kocanın gönlünü hoş tutma manasınadır.

Malın kadına ait mal olması durumunda ikinci bir ihtimal daha var ki; o da, kadının reşid olmaması halidir. Yani kadın reşid olmadığı takdirde malından verdiği hediye veya bağış kocasının iznine bağlıdır. Âlimlerin cumhuruna göre; kadınların kendi mallarından sadaka vermeleri, bağışta bulunmaları, hediye vermeleri caizdir. Çünkü Resûlullah (s.a), kadınları sadaka vermeye teşvik etmiş; onlar da küpelerini, yüzüklerini Bilâl (r.a)'in elindeki bir torbaya atmışlardır. Bu da kocalarının izni olmadan olmuştur. Âlimlerden Leys; kadın, kocasının izni

⁶⁵⁰ Tirmizî, Vesaya 5; Ebu Dâvûd, Büyû 90.

⁶⁵¹ Ebu Dâvûd, Buyû' 86; Nesaî, Zekât 58.

olmadan malının üçte birinden az da olsa hediye veremez, bağışta bulunamaz görüşündedir. Tâvûs ve Mâlik'e göre; bir kadın malının üçte birinden azını bağışlamak veya hediye vermek konusunda kocasının iznine muhtaç değildir. Ama üçte birinden fazlası için onun iznini alması gerekir.⁶⁵²

b.Hadiste sözkonusu edilen maldan maksat, kocanın malıdır. Kocanın malı, kadının elinde bulunduğu için mecazen "malında" denilmiştir. Eğer maksat; kocasının malı ise, hadisin zahiri kastedilmiş olur. O zaman hadis haramlığa hamledilir. Yani, kadınların kocalarının malından onların izni olmadan bağışta bulunmaları, hediye vermeleri haramdır.⁶⁵³

Şu hadis de konumuza ışık tutması bakımından önemlidir. Ka'b b. Mâlik'in anlattığına göre: Hanımı, kendine ait bir zinet eşyasını Resûlullah (s.a.v)'a götürüp: Ben bunu tasadduk ediyorum demiştir. Aleyhissalâtu vesselâm kendisine: “Kadının kendi malından (da olsa) bağışı kocasının izni olmadan caiz değildir. Acaba sen Ka'b'den izin aldın mı?” demiştir. Hanım Evet! deyince, hanımın kocası Ka'b b. Mâlik'e (bir adam göndererek): “Sen Hayre'ye zinetini tasadduk etmesine izin verdin mi?” diye sordurmuş, Ka'b: Evet! deyince Resûlullah (s.a.v) kadının hibesini kabul buyurmuştur.”⁶⁵⁴

Zikredilen hadislerin tümünü göz önünde bulunduran alimler kocanın izni olmadan kadının malından vermesini caiz görmemişlerdir.⁶⁵⁵ Çünkü eşine karşı itaat eden bir kadının görevlerinden biri de kocasının malını korumasıdır. Nitekim şu hadisi şerifler buna işaret etmektedir: Ebû Hureyre (r.a) rivayet etti ki, Peygamber (s.a.v): “Kadınların hayırlıları, deve binen Arab kadınlarıdır. Kureyş kadınlarının en iyileri ise küçüklüğünde çocuğu üzerine en şefkatlisi, kocasına karşı da onun elindeki malını korumak hususuna en iyi riâyet edenleridir” buyurmuştur.⁶⁵⁶

⁶⁵² Azimabadî, *Avnü'l-ma'bûd*, IX, s. 462; ayrıca bkz, Seharenfurî, *Bezlu'l-mechud*, XV, ss. 228-229.

⁶⁵³ Azimabadî, *a.e.*, IX, s. 463; ayrıca bkz, Seharenfurî, *a.e.*, XV, ss. 228-229; Mübarekfürî, *Tuhfetü'l-ahvezî*, III, s. 343.

⁶⁵⁴ İbn Mace, *Hibeler* 7.

⁶⁵⁵ Azimabadî, *a.g.e.*, V, s. 102.

⁶⁵⁶ Buharî, *Nikah* 12, *Enbiya* 46; Müslim, *Fezaili's-Sahabe* 10.

Ebu Hureyre (r.a)'den rivâyete göre, Resûlullah (s.a.v)'e: “Hangi kadınlar daha hayırlıdır?” diye soruldu. Resûlullah (s.a.v)'de şöyle buyurdu: “Kocası kendisine baktığı an onu neşelendiren, emrettiğinde ona itaat eden, kocasının hoşlanmadığı şeyi malında ve kendinde bulundurmeyen kadın.”⁶⁵⁷

Burada konumuzla alakalı olan “kocasının elindeki mala en çok riayet eden” demek kocalarının mallarını korumaları, harcamalarda bulunurken saçıp savurmaktan uzak oluşları bakımındandır. Onlar kocalarına ait malları korur ve gözetirler.⁶⁵⁸

Unutulmamalıdır ki, kadının esas görevi kocasına muhalefet değil, onun rızasını kazanmaktır. Kocasının rızasını kazanan kadınlara Peygamberimiz şöyle bir müjdede bulunmaktadır: Ümmü Seleme (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) buyurdular ki: “Hangi kadın, kocası kendisinden razı olarak vefat ederse, cennete girer.”⁶⁵⁹

Sonuç olarak diyebiliriz ki: son grup hadislerde kadının kocasından habersiz tasarrufta bulunamayacağından bahsedilmektedir. Hadislerin bazısında bozguncu olmadan infak etmek, bazısında ise kocanın izni şart konulmuştur. Ancak Resûlullah zamanında kadınların infakta buldukları ve infaka teşvik edildikleri de bilinmektedir. Sahih rivayetlerde Resûlullah kadınlara hitap ederek: “Ey kadınlar cemaati! Allah yolunda sadaka verin!” demiş ve yardım talep etmiş, kadınlar yüzük, küpe, bilezik gibi... kıymetli eşyalarını Bilal'in eteğine atmışlar, bunu yaparken kocalarından izin almamışlardır.⁶⁶⁰ İbn Hacer'e göre; “bu sıkıntılı zamanlarda kadınların zinet eşyalarını hemen vermeleri dindeki yerlerinin yüksekliğini, Resûlullahın emrine sarılmadaki hırslarını gösterir.”⁶⁶¹

Dolayısıyla bu iki farklı anlamdaki hadisleri uzlaştırırsak aşırı olmamak kaydıyla kadın yapacağı hasenatlar için kocasının malından izinsiz tasaddukta bulunabilir. Ancak bunu yaparken örf ve adetlere kocasının karakterine ve malın

⁶⁵⁷ Nesâî, Nikah 14.

⁶⁵⁸ İbn Hacer, *Fethü'l-bârî*, IX, s. 28; ayrıca bkz. Kadı İyad, *İkmalu'l-mu'lim bi fevaidi Müslim*, VII, ss. 565-566.

⁶⁵⁹ Tirmizî, Radâ 10.

⁶⁶⁰ Buhari 3-120; Müslim, 3-18.

⁶⁶¹ İbn Hacer, *a.g.e*, III, s. 121.

kıymetiyle miktarına dikkat etmelidir. Eşlerin müzakere ederek yapacakları harcamalar eşlerin birbirlerine karşı güven duymalarına ve ailenin huzuruna değer katacağından bu şekilde hareket yapmak daha da doğrudur. Ancak kadın, bir dilenci kapısını çalıp bir şey istediğinde veya kapısını çalan bir fakiri ya da evine gelmesi helal olan bir misafiri yedirmek, ona ikramda bulunmak için, kocasından izin almak için kocasının gelmesini beklemez. Aksine adam bu gibi konularda hanımını infaka teşvik etmelidir. Böyle davranan adama cömertliğinden ve misafirperverliğinden dolayı da ecir vardır.⁶⁶²

⁶⁶² Neval bt. Abdülaziz el-İd, *Hukuku'l-Mer'e fi Dav'i's-Sünnet'in-Nebeviyye*, s. 216.

SONUÇ

Kütüb-i Sitte çerçevesinde işlediğimiz eşler arasındaki ilişkilerle ilgili hadislerin konusuna göre dağılımlarına baktığımızda ibadet, cinsel hayat, sosyal hayat, psikolojik meseleler, adab, anlaşmazlıklar ve haklara dair oldukları görülmektedir. Bu durum, Hz. Peygamber'in hayatın her alanında karı koca ilişkilerinde hem örnek olduğunu hem tavsiyelerde bulunduğunu hem de çözümler ürettiğini göstermektedir.

Eşler arasındaki ilişkiler açısından Kütüb-i Sitte'deki hadislerin dağılımına baktığımızda ibadetlerle ilgili konularda 21; cinsel hayatla ilgili konularda 32; sosyal hayatla ilgili konularda 10; psikolojiyle ilgili konularda 11; adabla ilgili konularda 9; anlaşmazlıklarla ilgili konularda 7; kadının kocası üzerindeki haklarıyla ilgili konularda 10; kocanın karısı üzerindeki haklarıyla ilgili konularda 16 hadis bulunmaktadır.

Çalışmamızın her bir bölümündeki hadis sayılarına baktığımızda en fazla hadisin cinsel hayatla ilgili olduğu görülmektedir. Karı koca ile ilgili yapılan bir çalışmada bu doğal bir sonuçtur. Çünkü meşru bir çerçevede bir araya gelen eşlerin nesillerini devam ettirmeleri için, cinsel bir yaşam içerisinde olmaları gerekir. Dolayısıyla sevgili Peygamberimizin çevresindeki sahabeler de karşılaştıkları cinsel sorunlarını kadınıyla erkeğiyle açıkça Peygamberimize sormuşlar ve aldıkları cevaplarlar doğrultusunda ibadetlerini yapmışlar ve aile hayatlarını düzenlemişlerdir.

Çalışmamızda dikkatimizi çeken konulardan biri de cinsel hayatla ilgili rivayetlerin yirmi tanesini erkek sahabiler, diğer oniki rivayeti de kadın sahabilerin nakletmesidir. Bu da bize göstermektedir ki; cinsel hayat, yalnızca erkeğin ihtiyaç ve istekleriyle sınırlı olmayıp, aynı ihtiyaç ve isteklerin kadın için de geçerli olmasıdır. Dolayısıyla aile müessesesinin cinsel hayat konusu, eşlerin her birini ilgilendirdiği gibi, ayıplanma ve yadırganma söz konusu olmadan eşler Hz. Peygambere bu konularda da soru sormuşlardır.

Çalışmamızda cinsel hayattan sonra en fazla hadisin eşlerin birbiri üzerlerindeki haklarında olduğu görülmektedir. Bu durum bize göstermektedir ki

bir aile yuvasında, yuvayı oluşturan bireylerin, ortaya koyacakları tavır ve davranışlar, ya yuvanın sürekliliğini, huzur ve mutluluğunu ya da o yuvanın eşlere ıstırap ve acı veren bir yuva haline gelmesini ve daha sonra yıkılıp gitmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla aile yuvasını ayakta tutan, eşleri birbirlerine bağlayan, o yuvanın sürekliliğini sağlayan, aile yuvasında huzurlu ve mutluluğun olmasına neden olan önemli temel ölçülerden birisi de eşlerin birbirleri üzerindeki haklarına riayetleridir.

Kütüb-i Sitte'de geçen eşler arasındaki ilişkilere dair hadisleri bir bütün olarak değerlendirdiğimizde eşler arasındaki sevginin, huzurun her iki tarafın da üzerine düşen vazifelerini yerine getirmeleriyle mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Bu hadislerde görülmektedir ki, ailenin huzuru her iki tarafın sorumluluklarının bilincinde olmasına bağlıdır. Dolayısıyla eşlerden her biri bu birliktelikte önemli bir yere sahip olmakta ve birbirlerini tamamlamaktadırlar.

Aile huzurunda en temel unsur karı koca arasındaki ahenktir. Eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde bu ahenk her zaman gözetilmelidir. Bu da ancak eşlerin hak ve vazifelerini tam olarak bilmeleri ve uygulamalarıyla mümkün olur. Bu bağlamda hadislerde geçtiği üzere erkek, kadının yiyecek, içecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur. Kadın ise kocası arzu ettiği zaman nefsinin men etmemek, izni olmaksızın onun malından bir şey vermemek, kocasına itaat etmek gibi sorumluluklara sahiptir.

Ancak karı koca arasındaki ilişkiler bunlarla sınırlandırılmaz. Mutlu aile yuvaları için en önemli örnek olan Hz. Peygamber bazen eşleriyle yarışmış, onlarla şakalaşmış, sırası gelince onlara ev işlerinde bile yardımcı olmuştur. Böyle yaparak Hz. Peygamber sadece asli ihtiyaçları karşılamakla işin bitmediğini, kadının ruhi ve bedeni ihtiyaçlarıyla da ilgilenilmesi gerektiğini bizlere göstermiştir. Bu gibi davranışlar eşler arasındaki sevgi ve muhabbetin artmasına zemin hazırlayacak, aile yuvalarına huzur katacaktır.

İşte bu çalışma mutlu bir aile yuvası için hem maddi hem de manevi konularda nelerin yapılması gerektiği hususunda rehber görevi üstlenecektir.

KAYNAKÇA

- AĞIRMAN, Cemal, *Kadının Yarattığı İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2001.
- AHMED, Naim, MİRAS, Kâmil, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, I-XIII, DİB Yayınları, Ankara 1998.
- AKYÜZ, Vecdi, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, I-IV, Beyan Yayınları, İstanbul 2006.
- ARSEL, İlhan, *Şeriat ve Kadın*, İstanbul 1995.
- ATAR, Fahrettin, "Azil," *DİA*, IV, ss. 327-328.
- ATEŞ, Ali Osman, *Hadis Temelli Kalıp Yargılarda Kadın*, Beyan Yayınları, İstanbul 2000.
- ATEŞ, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, I-XII Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1989.
- "İslamın Kadına Getirdiği Haklar", *İslami Araştırmalar Dergisi*, Ankara (1991), C 5, S 4, ss. 320-327.
- AYDIN, M. Akif, "Lian," *DİA*, XXVII, ss. 172-173.
- AYNÎ, Ebû Muhammed Mahmûd b. Ahmed el-Âynî el-Hanefî, *Umdetü'l-Kârî Şerhi Sahihî'l-Buhârî*, I-XXV, Beyrut 2001.
- AZÎMÂBÂDÎ, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hak, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Süneni Ebi Dâvûd*, I-XIV, Medine 1968.
- BAYINDIR, Abdülaziz, "Günümüzde Karı Koca İhtilaflarının Sebepleri," *Sosyal Hayatta Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, ss.231-250.
- CANAN, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Terceme ve Şerhi*, I-XVIII, Akçağ Yayınları, ts. İstanbul.
- Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul 2011.

- DALGIN, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Samsun 2003.
- İslâm Hukukunda Boşama Yetkisi*, İFAV Yayınları, İstanbul 2001.
- EBU ŞAKKA, Abdulhalim, *İslâm Kadın Ansiklopedisi*, I-II, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2007.
- GÜMÜŞ, Sadrettin, “Resûlullahın Aile Hayatıyla İlgili Ayetlerin Toplu Değerlendirilmesi,” *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1988, ss. 153-174.
- GÜLER, Zekeriya, *40 Hadiste Kadın ve Aile*, Uysal Yayınevi, İstanbul 2004.
- HATTABÎ, Ebû Süleymân, *A'lâmu'l-Hadis fi Şerhi Sahihi'l-Buhari*, I-II, Mekke, 1988.
- Me'âlimu's-Sünen*, I-IV, Beyrut 1991.
- HATİPOĞLU, Haydar, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, I-X, Kahraman Yayınları, İstanbul 1983.
- HAŞİMÎ, M. Ali, *Kur'an ve Sünnet'e Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti*, Risale Yayınları, İstanbul 2010.
- HAVVA, Said, *Hadislerle İslam Akaidi*, I-V, Hikmet Neşriyat, İstanbul 1989.
- KADI İYAD, Musa es-Sebi el-Yahsubi el-Endelusi, *İkmâlü'l-Mu'lim fi Fevâidi Müslim*, I-IX, ys. 1998.
- KANDEMİR, M. Yaşar, “Hanımların Dilinden Hz. Peygamber,” *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1988, ss. 69-84.
- KANDEMİR, M. Yaşar, vd, *Riyâzü's-Sâlihîn*, Erkam Yayınları, I-VIII, İstanbul 2001.
- KARAMAN, Hayrettin, vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, I-V, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.

- KARAMAN, Hayrettin, “Günümüzde Çalışan Kadının Problemleri,”
Sosyal Hayatta Kadın, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, ss. 289-302.
- KARSLI, İbrahim H. *Kur’an Yorumlarında Kadın*, Rağbet Yayınları,
İstanbul 2003.
- KARADÂVÎ, Yusuf, *Sünneti Anlamada Yöntem*, Nida Yayınları, İstanbul
2009.
- KASTALLÂNÎ, Ahmed b. Muhammed el-Hatib, *İrşâdu’s-Sârî*, I-X, ys.
1323.
- KİRMANÎ, *el-Kevâkibu’d-Derârî*, I-XXV, Beyrut 1937- 1981.
- KURTUBÎ, Ebu Abbas Ahmed b. Ömer b. İbrahim, *el-Müfhim*
LimaEşkeleTelhis-i Kitab-i Müslim, I-VII, Dımeşk 1996.
- KÜÇÜK, Raşit, “Hz. Peygamberin Özel Hayatı ile İlgili Rivayetler ve
Bunların Eğitim Değeri ile Aile Sırlarını İfşa Sınırı,” *Hz.*
Peygamber ve Aile Hayatı, Ensar Neşriyat, İstanbul 1988, ss 285-
298.
- KÖKTAŞ, Yavuz, *Hadîs Usûlü Yazıları*, Ensar Yayınları, İstanbul 2010.
- Güncel Hadîs Yorum ve Tartışmaları*, Rağbet Yayınları, İstanbul
2010.
- 100 Soruda Hadîs Meseleleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2011.
- KÖTEN, Akif, “Eğlence ve Düğün,” *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet’te*
İslam, I-IV, Beyan Yayınları, İstanbul 2006, ss. 407-423.
- İBNU’L-ARABÎ, Ebû Bekr Muhammed, *Ârızatü’l-Ahvezî ala Kitabi’t-*
Tirmizî, I-XIV, Beyrut 1997.
- İBN HACER, Şihâbüddin Ahmed b. Ali, *Fethu’l-Bârî*, I-XIII, Riyad 2001.
- İBN RECEB, Zeyneddin Ebi-Ferc, *Fethu’l-Bârî Şerhi Sahihi’l-Buhârî*, I-
X, Medine 1996.
- İBN SA’D, Ebu Abdillâh Muhammed, *et-Tabakat’u’l-Kübra*, I-VIII,
Beyrut, 1968.

- İLMİHAL, TDV, *İslam Araştırmaları Merkezi*, I-II, İstanbul 2000.
- MAHMUT EL-MISRI, Ebu Ammar, *Ezzevacu'l-İslâmî's-Seîd*, Kahire 2006.
- MERĞİNÂNÎ, Aliyyu'bnü Ebî Bekr, *el-Hidâyetu Şerhu Bidayeti'l-Mubtedi*, I-IV, Mısır 1316.
- MİLAD, Abdunnasır b. Hızır, *el-Musaraha fî Ahkâmi'l-Musafaha*, Medine 2008.
- MİZZÎ, Cemalettin Ebil-Haccac Yusuf, *Tehzîbul Kemal fî Esmair-Ricâl*, I-XXXV, Beyrut 1983.
- MÜBÂREKFÛRÎ, Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî Şerhu Cam'i't-Tirmizî*, I-X, ts. Mısır.
- MOLLAMEHMETOĞLU, Osman Zeki, *Sünen-i Tirmizi Tercemesi*, I-VI, Yunus Emre Yayınevi, ys. ts.
- MUSTAFA B. ADEVÎ, Ebu Abdullah, *Keşful Mubhem an Hükmi Seferi'l Mer'e Biduni Zevcin ev Mahrem*, Mekke 1987.
- NEVAL BT. ABDÜLAZİZ, El-İd, *Hukukul Mer'e fî Dav'i's-Sünnet'in-Nebeviyye*, Riyad 2006.
- NEVEVÎ, Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref b. Mürî, *el-Minhâc fî Şerhi Sahihi Müslim İbni'l Haccâc*, I-XVIII, Medine 1929.
- RÂZÎ, Fahrüddîn, *Mefâtihu'l-Gayb*, I-XXIII, Huzur Yayınevi, İstanbul 2002.
- SANDIKÇI, S. Kemal, *Câmiu'l Usul Tercüme ve Şerh*, I-XIII, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008.
- SEHÂRENFÛRÎ, Halil Ahmed, *Bezlu'l-Mechûd fî Halli Ebî Dâvûd*, I-XX, Beyrut 1346.
- SOFUOĞLU, Mehmet, *Sahih-i Buharî ve Tercemesi*, I-XVI, Ötüken Yayınları, İstanbul 1987.
- Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, I-VIII, İrfan Yayınları, İstanbul

1988.

ŞAHİN, Musa, *Fethu'l Mun'im Şerhu Sahih-i Müslim*, I-X, Beyrut 2002.

ÖZCAN, Ruhi, *İslâm Hukukunda Hısımlık Nafakası*, Çağlayan Yayınları, İzmir 1996.

ÖZEK, Ali, "Kur'an'da Kadına Ait Hükümler," *Sosyal Hayatta Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, ss. 17-64.

TOKSARI, Ali, "Hz. Peygamber Devrinde Kadın," *Sosyal Hayatta Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, ss. 71-86.

TOPALOĞLU, Bekir, *İslam'da Kadın*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2008.

YENİÇERİ, Celâl, *İslâm Âilesi ve Ev İdaresi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2009.

YENİEL, Necati, KAYAPINAR, Hüseyin, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, I- XVI, Şamil Yayınevi, İstanbul 1987.

ÖZET

Bu tez, ailenin temelini oluşturan eşlerin aralarındaki ilişkileri ve birbiri üzerlerindeki hakları konu edinmektedir.

Bu çalışmada Kuran'dan sonra en makbul kaynak olan Kütüb-i Sitte hadislerinden yararlanıldı. Dolayısıyla çalışmamızı Kütüb-i Sitte hadisleriyle sınırlı tuttuk.

İki bölümden oluşan çalışmamızda ilk bölümde eşler arasındaki ilişkileri, ikinci bölümde ise eşlerin birbiri üzerindeki haklarının inceledik. Konumuzu onbeş farklı hadis şerhinden yararlanarak inceledik. Günümüz kaynaklarından yararlanarak ta konumuzu şekillendirdik.

Kütüb-i Sitte çerçevesinde işlediğimiz eşler arasındaki ilişkilerle ilgili hadislerin konusuna göre dağılımlarına baktığımızda ibadet, cinsel hayat, sosyal hayat, psikolojik meseleler, adab, anlaşmazlıklar ve haklara dair oldukları görülmektedir. Bu durum, Hz. Peygamber'in hayatın her alanında karı koca ilişkilerinde hem örnek olduğunu hem tavsiyelerde bulunduğunu hem de çözümler ürettiğini göstermektedir.

Bu hadislerde görülmektedir ki, ailenin huzuru her iki tarafın sorumluluklarının bilincinde olmasına bağlıdır.

ABSTRACT

This thesis contains relations between spouses that form basis of family and rights of each other on them.

In this study utilized Kutub-i Sitte which is the most reliable source after Quran. This study consists of two parts. First part contains relations of husband and wife and second part contains rights of spouses to each other. In this study utilized fifteen hadith commentary and current sources.

Hadiths regarding the relationships between spouses emphasize worship, sexual life, social life, morality and rights. This shows us that Hz. Muhammed became a model and gave us suggestions about relationship between husband and wife.

Hadiths show us that peace between the spouses is possible with to fulfill the responsibilities of each party.

ÖZ GEÇMİŞ

Hasan AYYILDIZ, Trabzon ilinin Of ilçesinde doğdu. İlk öğrenimini Of'ta tamamladıktan sonra, yine Of'ta hafızlık eğitimini tamamladı. Orta ve Lise öğrenimini Samsun İmam Hatip Lisesi'nde tamamladı. 2004 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdikten sonra Diyanet İşleri Başkanlığında İmam-Hatip olarak görev aldı. Halen bu görevine devam etmektedir.